

T.C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİMDALI

**NEOLİBERAL DÜNYADA ALTERNATİF DEMOKRASİ
ARAYIŞLARI: EGEMEN DEMOKRASİ VE RUS KAMU
YÖNETİMİ ANLAYIŞI**

(Doktora Tezi)

Bakko Mehmet BOZASLAN

Bursa - 2018

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİMDALI

NEOLİBERAL DÜNYADA ALTERNATİF DEMOKRASİ
ARAYIŞLARI: EGEMEN DEMOKRASİ VE RUS KAMU
YÖNETİMİ ANLAYIŞI

(Doktora Tezi)

Bakko Mehmet BOZASLAN

Danışman: BEKİR PARLAK

Bursa – 2018

T. C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim/Anasanat Dalı,

Bilim Dalı'nda 711315003 numaralı Bakka
Mehmet Bozaslan'nin hazırladığı Neoliberal Dünyada Alternatif Demokrasi
"Arayışları: Egemen Demokrasi ve Rus Kamu Yönetimi Anlayışı
....." konulu (Yüksek Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik Tezi/Çalışması) ile ilgili tez savunma sınavı, 13.03/2018
günü 12:30-15:00 saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasının
başarılı (başarılı/başarısız) olduğuna oybirliği (oybirliği/oyçokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu
Başkanı)
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi
Prof. Dr. Belen BARLAK

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi
Doç. Dr. W402 Bozkurt

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi
Doç. Dr. Cemal Çavuş

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi
Doç. Dr. Neslihan SAM
neslihan@...

Üye
Akademik Unvanı, Adı Soyadı
Üniversitesi
Doç. Dr. Feride Kışık

13.03/2018

T.C. ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ ve KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: .../.../.....

Tez Başlığı / Konusu: "NEOLİBERAL DÜNYADA ALTERNATİF DEMOKRASİ ARAYIŞLARI: EGEMEN DEMOKRASİ VE RUS KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI"

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 139 sayfalık kısmına ilişkin,/...../..... tarihinde şahsım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından (Turnitin)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 12 'tür.

Uygulanan Filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dahil/ hariç
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı: Bakko Mehmet BOZASLAN

Öğrenci No: 711315003

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Programı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Statüsü: Doktora

Tarih ve İmza

05.03.2018

Danışman Prof. Dr. Belir PARLAK

Yemin Metni

Doktora tezi olarak sunduğum “NEOLİBERAL DÜNYADA ALTERNATİF DEMOKRASİ ARAYIŞLARI: EGEMEN DEMOKRASİ VE RUS KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

05.03.2018

Tarih ve İmza

Adı Soyadı: Bakko Mehmet BOZASLAN

Öğrenci No: 711315003

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Programı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Statüsü: Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı: Bakko Mehmet BOZASLAN

Üniversite: Uludağ Üniversitesi

Enstitü: Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Tezin Niteliği: Doktora Tezi

Sayfa Sayısı: XIII+192

Mezuniyet Tarihi:

Tez Danışman(lar)ı: Prof. Dr. Bekir PARLAK

NEOLİBERAL DÜNYADA ALTERNATİF DEMOKRASİ ARAYIŞLARI: EGEMEN DEMOKRASİ VE RUS KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI

1980 sonrası dönem, tüm dünyayı etkisi altına alan bir ‘yeni’yi beraberinde getirmiştir. Küreselleşme ve neoliberalizm ortaklığındaki bu dönemde, siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel alanı kapsayan bir değişim süreci başlamıştır. Özellikle devlet ve kamu yönetimi pratikleri değişime uğramış ve devletin rolünün ne olacağı, gelecekteki varlığının hangi dinamikler ile şekilleneceği ve kamu yönetiminin nasıl örgütleneceği dönemin yanıt bekleyen temel soruları olmuştur. Bu dönemde Rusya, küreselleşme ve neoliberalizmin yarattığı bu etkileri tehditkâr bulmuş ve iç dinamiklerini merkeze alarak ürettiği egemen demokrasi modeli ile egemenlik vurgusunu güçlendirmeye çalışmıştır. Vladimir Putin Dönemi’nde kapsamlı bir şekilde tartışılmaya başlanan bu modelde, devletin ve kamu yönetiminin küreselleşen dünyanın neoliberal ihtiyaçları karşısında kendisini nasıl koruyabileceği ortaya konmuştur. Belirlenen politikalar devleti güçlendirmeye yönelmiş ve yapılan kamu yönetimi reformları da egemenlik talebine göre şekillendirilmiştir.

Anahtar sözcükler: Egemen Demokrasi, Kamu Yönetimi, Küreselleşme, Neoliberalizm, Rusya Federasyonu.

ABSTRACT

Name and Surname: Bakko Mehmet BOZASLAN

University: Uludağ University

Institution: Social Science Institution

Field: Political Science and Public Administration

Degree Awarded: PhD

Page Number: XIII+192

Degree Date:

Supervisor(s): Prof. Dr. Bekir PARLAK

SEEKING ALTERNATIVE DEMOCRACY IN THE NEOLIBERAL WORLD: SOVEREIGN DEMOCRACY AND UNDERSTANDING OF RUSSIAN PUBLIC ADMINISTRATION

ABSTRACT

The post-1980 period brought together a “new” that affected the whole world. In this period of globalization and neoliberalism, a process of political, social, economic and cultural change has begun. In particular, the practices of state and public administration have changed and become fundamental questions of what the role of the state will be, the dynamics of its future existence, and how the public administration will be organized. In this period, Russia has found threatening effects of globalization and neoliberalism and tried to strengthen the sovereignty emphasis with the dominant model of democracy that centered on its internal dynamics. In this model, which has been discussed extensively in the Vladimir Putin period, it has been revealed how the state and public administration can protect itself against the neoliberal needs of the globalizing world. The determined policies have been directed towards strengthening the state and the public administration reforms have been shaped according to the sovereignty claim.

Keywords: Sovereign Democracy, Public Administration, Globalization, Neoliberalism, Russian Federation.

TEŞEKKÜR

Akademik hayatımın bu önemli aşamasında yanımda olmayı kabul eden Değerli Hocam Prof. Dr. Bekir PARLAK'a, görüşlerini paylaşarak yol gösteren Doç. Dr. Derda KÜÇÜKALP'e ve Yrd. Doç. Dr. Cantürk CANER'e, tez savunma sınavımda yer alarak eleştirilerini büyük bir titizlik içerisinde dile getiren Doç. Dr. Neslihan SAM'a ve Doç. Dr. Yavuz BOZKURT'a sonsuz teşekkür ederim.

Yokluğunu derinden hissettiğimiz Babamız Bahattin ÇOKOĞULLAR'a...

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
TEŞEKKÜR.....	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME ve NEOLİBERALİZM İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA DEĞİŞEN KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI

1.1.KÜRESELLEŞME	10
1.1.1.Kavramsal Çerçeve	10
1.1.2.Küreselleşmenin Tarihçesi.....	15
1.2.KÜRESELLEŞME YAKLAŞIMLARI VE BOYUTLARI.....	19
1.2.1.Aşırı Küreselleşmeciler (Hyperglobalist)	19
1.2.2.Küreselleşme Karşıtları-Kuşkucular (Sceptic)	21
1.2.3.Evrimsel-Dönüşümsel Yaklaşım (Transformationalist).....	25
1.2.4.Küreselleşmenin Boyutları	26
1.3.NEOLİBERALİZM.....	31
1.3.1.Liberalizmden Neoliberalizme	31
1.3.2.Hızla Değişen Dünya ve Neoliberalizm İlişkisi	35
1.4.YENİ DÜNYA DÜZENİ (NEW WORLD ORDER) ve KAMU YÖNETİMİ ...	42
1.4.1.Değişen Devlet ve Kamu Yönetimi	42
1.4.2.Yeni Liderlik Anlayışı	48
1.4.3.Yeni Örgüt Modeli.....	49
1.4.4.Yönetişim.....	50
1.4.5.Yeni Kamu Hizmeti Anlayışı.....	52
1.4.6.Yerelleşme	53
1.4.7.E-Devlet	55
1.4.8.Yeni Kamu İşletmeciliği (YKİ)	56
1.4.9.Bölgeselleşme	57

İKİNCİ BÖLÜM
YENİ BİR DEMOKRASİ ANLAYIŞI MI?: RUSYA’NIN “EGEMEN
DEMOKRASİ”Sİ

2.1.DEMOKRASİ ÜZERİNE GENEL BİR ÇERÇEVE	60
2.1.1.Demokrasi Türleri.....	62
2.1.1.1.Doğrudan Demokrasi	63
2.1.1.2.Yarı Doğrudan Demokrasi	63
2.1.1.3.Temsili Demokrasi	64
2.1.1.4.Müzakereci Demokrasi	64
2.1.1.5.Liberal Demokrasi.....	64
2.1.1.6.Çoğunlukçu Demokrasi.....	65
2.2.RUSYA’DA BİR ALTERNATİF: EGEMEN DEMOKRASİ MODELİ Mİ?	67
2.2.1.Yeni Bir Devlet İdeolojisi Olarak Egemen Demokrasi	73
2.2.2.Egemen Demokrasi Varsayımları.....	81
2.2.3.Rusya’nın Milli Geleceğini Garanti Altına Alma Anlayışı Olarak “Egemen Demokrasi Projesi”	84
2.2.4.Egemen Demokrasi Temel Unsurları	86
2.2.4.1.Toplumsal Dayanışma.....	86
2.2.4.2.Kültür	87
2.2.4.3.Rekabet Gücü ve Kaynağı Olarak Eğitim ve Bilim	88
2.2.5.Egemen Demokrasi Eleştirisi.....	88
2.2.5.1.Eleştiriler.....	88
2.2.5.2.Bir Korunma Kalkanı Olarak Egemen Demokrasi Savunusu.....	94

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
EGEMENLİK PEKİŞTİREN MERKEZİYETÇİLİK: RUSYA KAMU
YÖNETİMİ

3.1.RUSYA KAMU YÖNETİMİ’NE SOVYETLER BİRLİĞİ’NDEN KALAN MİRAS.....	99
3.2.RUSYA FEDERASYONU’NDA DEVLET.....	101
3.2.1.Yasama Erki.....	105
3.2.2.Yargı Erki	113
3.2.3.Yürütme Erki	118

3.3.RUSYA’DA KAMU YÖNETİMİ	125
3.3.1.Putin Dönemi’nde Rusya’da Kamu Yönetimi	127
3.3.1.1.Merkezileşme	129
3.3.1.2.Kamu Hizmetlileri.....	131
3.3.1.3.Ekonomik İstikrar Arayışı.....	133
3.3.1.4.Sistemin “İstikrar Bozucuları”: Siyasal Partiler.....	136
3.3.1.5.Yerel Yönetimlerin Genel Durumu.....	139
3.3.2.Rusya Kamu Yönetimi İçin Çıkarımlar ve Perspektifler.....	143
SONUÇ VE ÖNERİLER	147
KAYNAKÇA.....	156
EKLER.....	166
ÖZGEÇMİŞ	166

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliği
ABD:	Amerika Birleşik Devletleri
APEC:	Asia-Pacific Economic Cooperation
BİT:	Bilgi ve İletişim Teknolojileri
Bkz.:	Bakınız
C.:	Cilt
Çev.:	Çeviren
Der.:	Derleyen
DTÖ:	Dünya Ticaret Örgütü
Ed.:	Editör
GATS:	General Agreement on Trade in Services
GATT:	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
GSYİH:	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
Haz.:	Hazırlayan
IMF:	International Monetary Fund
KGB:	Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti
M.Ö.:	Milattan Önce
NAFTA	North American Free Trade Agreement
OECD:	Organisation for Economic Co-operation and Development
p.	page
s.:	sayfa
ss.:	sayfadan sayfaya
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK:	Sivil Toplum Kuruluşları
TODAİE:	Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü
t.y.:	tarih yok
USAK:	Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu
vd.:	ve diğerleri
Vol.:	Volume
vs.:	vesaire
WB:	World Bank

YKİ: Yeni Kamu İşletmeciliği

GİRİŞ

Küreselleşmenin ne olduğu ya da olmadığı günümüzde de hâlâ yoğun bir şekilde tartışılmakta ve bu tartışmalarda bir uzlaşmaya varılamadığı görülmektedir. Kimine göre, kapitalizmin ve emperyalizmin bir evresi, kimine göre bir olgu kimine göre de genel olarak getirdikleri ile birlikte anılabilecek bir süreç olarak ele alınan küreselleşme, özünde “yeni” olarak değerlendirilebilecek bir şey(ler)i anlatmaktadır. Bu yenilik, oldukça klişe bir tabir ile ifade olunabilecek “uzakların yakın olması” ile ifade edilebilmektedir. Gerçekten artık dünyanın bir diğer ucu diye tarif edilebilecek bir yer ya da mekandan bahsedebilmek zorlaşmaktadır. “Küresel köy” tarifi her geçen gün kendini haklı çıkarmaya başladığı gibi tanıdık/bilindik olma hali de derecesini bir o kadar yükseltmektedir. Artık dünya üzerinde insanlar, birbirinden kolaylıkla haberdar olmakta ve uzaklık mefhumu da anlamını o ölçüde yitirmektedir.

Küreselleşme üzerine yazılanlar ya da söylenenler incelendiğinde de birbirinden oldukça farklı tanımlara, yaklaşım tarzlarına ve bakış açılarına rastlanmaktadır. Dolayısıyla küreselleşmenin ne olduğu ya da olmadığı ile ilgili uzlaşmanın sağlanamadığı ve gelecek yıllarda da tartışmanın süreceği söz konusu bu ‘çok’luktan anlaşılabilir. Bu durum da esasında kavramın etki ettiği alanın çok geniş olması ve aslında her yere ya da her şeye dokunması ile bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. İktisadi, siyasi, kültürel, toplumsal vb. birçok alan ve bu alanlara ait kurumlar, küreselleşmenin kendisinden ve beraberinde getirdiklerinden yoğun bir şekilde etkilenmektedir. Bu etkilenme de çoğunlukla bir zorunluluk ve yer yer de kaçınılmazlık ekseninde gerçekleşmektedir. Herhangi bir alanda yaşanan değişim ister istemez diğer bir alana da sıçramakta ve sıçradığı yerin de kurallarının dönüşümüne neden olmaktadır. Nitekim genel olarak 1990’ların ortalarından itibaren yoğun bir şekilde tartışıldığı görülen küreselleşme, siyasal-toplumsal ve kültürel açıdan birçok değişiklik yaratmıştır.

Tüm dünyayı etkisi altına aldığı görülen küreselleşmenin sonuçları tahmin edilmesi zor olmayacak şekilde geniş kapsamlı olmuştur. Her şeyin sürat kazanarak insan yaşamına girmeye başlaması, teknolojinin ve iletişim araçlarının âdeta boyut değiştirerek kapsamını genişletmesi ve artık neredeyse hiçbir şeyin bu sürece dahil olmadan devam edememesi ülkesel bazda küreselleşmenin beraberinde getirdiklerine yönelik direnç noktalarını da kırmakta ya da zafiyete uğratmakta gecikmemiştir.

Neoliberalizm de başlayan bu yeni dönemin ekonomi ve siyasalarının nasıl şekillendirilmesi gerektiğini anlatarak devletleri ve piyasayı şekillendirmiştir. Başka bir ifadeyle, dönemin ihtiyaçları nelerdir sorusu üzerinden söz konusu bu şekillendirme sürecinin öğelerini anlatmış ve bu öğelere uygun önlemler alınması gerekliliği üzerinden bir ‘olmazsa olmazlar’ listesi sunmuştur. Bu ‘olmazsa olmazlar’ listesi, çoğunlukla küreselleşmenin ‘yeni’liklerine ilişkin bir çerçeve çizerken; küreselleşmenin, neoliberalizmin tamamlayıcısı gibi evrildiği düşüncesi öne çıkmıştır. Nitekim yapılan çalışmaların birçoğu, küreselleşme ile ilgili düşünceleri açıklarken neoliberalizme değinmiş ve bu ‘tamamlayıcılık’ üzerinde durma gereği hissetmiştir. Öyle ki bazı çalışmalar, bu ‘tamamlayıcılık’ fikrini daha da öteye taşıyarak küreselleşme ve neoliberalizmin birbirini “var eden” bir ikili olduğunu ileri sürmüştür.

Küreselleşme ve neoliberalizmin bu ikiliği ya da ortaklığı, neredeyse her ülkenin herhangi bir şekilde nasibini aldığı yeni bir döneme işaret etmiştir. Kapitalizmin konjonktürel ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan neoliberal politikalar, kamu sektörü ve özel sektör üzerinde şekillendirici etkide bulunmuştur. Ülkeler, bu güçlü ve yayılan etki karşısında çoğunlukla çaresiz kalmıştır ve kendilerinden beklenen o “yeniden yapılanma” adı verilen süreci başlatmak zorunda kalmıştır. Devlet ve kamu yönetimi anlayışı da bu süreçte değişime uğramıştır. Devletin bu yeni dönemde rolünün ne olacağı, hareket alanının neye göre belirleneceği ve yeniden belirlenecek kuralların devlet egemenliği üzerinde ne tür etkilerde bulunacağı tartışılmaya başlanmıştır. Devletin etki ve müdahale alanlarının daraltılarak ulus devletin sınırlarının şeffaflaştırılması ve kamu yönetiminin de farklı bir liderlik ve örgütlenme ağı ile yeniden şekillendirilmesi bu tartışmaların neredeyse ana konusu olmuştur. Egemenlik meselesi de ele alınan diğer konular arasında yer almıştır.

Son dönemin önemli bölgesel ve küresel aktörlerinden biri olarak öne çıkan Rusya da küreselleşen dünyanın dinamikeri karşısında temkinli davranmaktan yana bir tavrın sahibi olmuştur. Yaşanan gelişmelerin, Rusya’nın çıkarları ile tezatlık içerisinde olduğu gibi Rusya’nın genel manada ruh iklimine de uygun olmadığı üzerinden hareket edilmiştir. Rusya’nın kendisi için neyin iyi olduğunu tespit edebilecek ve tespit ettikten sonra da bu iyi’nin uygulamasını başlatabilecek güce sahip olduğu belirtilmiştir. Öncelikle Rusya’nın kendisini her türlü dış müdahaleden koruyabilecek ve içeride de

güveni tesis edebilecek potansiyelinin olduğunun kanıtlanması gerektiği üzerinde durulmuştur.

Devletin gücünün korunması ve hatta daha da güç kazanabilmesi adına Rusya, kendisi ile müsemma olan bir demokrasi modeli yaratmaya çalışmıştır. “Egemen demokrasi” olarak adlandırılan bu model ile Rusya, iç dinamiklerini öncelemiş ve bu iç dinamiklerini politikalarının merkezine yerleştirmeye çalışmıştır. Bu noktada, oldukça belirginlik kazanmış bir egemenlik talebi öne çıkmıştır. Vladislav Surkov başta olmak üzere egemen demokrasi kuramcıları, bu temel talep doğrultusunda devletin egemenlik sorunsalına yanıt üretme amaçlarını ilan etmişlerdir. Nitekim detlerinin Rusya’nın çıkarları ve gelecekteki istikrara dayalı varlığı olduğunu belirtmişlerdir. Buna göre, Rusya farklı bir ülkedir; değerleri, özellikleri, kaygıları, tehdit algısı vb. ile diğer ülkelerden özellikle Batı’dan farklılaşmaktadır. Zira Batı, kendi çıkarlarına uygun düşen demokrasi modelini tüm dünyaya en ideal olan olarak sunmakta ve liberal demokrasi olduğu anlaşılan bu modelin kabulünü talep etmektedir. En ideal olarak kurguladığı için de ülkelerin benimsedikleri diğer demokrasi modellerini de “gerçek demokrasi” olmamakla itham etmektedir.

Egemen demokrasi küreselleşme süreci ile başladığı öne sürülen yeni dönemde, Rusya’da egemenliğin öncelendiğini anlatmakta ve egemenliği belirgin bir şekilde öne çıkarmaktadır. Ancak bu inceleme anlayışı ile demokrasinin yok sayılmadığı ya da yalnızca söylem düzeyinde kalmadığı vurgulanmaktadır. Burada egemen olanın, Rus halkının bizatihi kendisi olduğu üzerinde durulmaktadır. Rusya’nın güvenliği, toplumun gelecekteki varlığı, ekonomik istikrarın sağlanabilmesi ve en önemlisi hasımların Rusya üzerindeki kötü emellerinin engellenebilmesi adına egemen demokrasi kavramı öne çıkmaktadır. Bu bağlamda egemen demokrasi, Rusya’nın milli güvenlik stratejisi olabildiği gibi bir koruma kalkanı olarak da karşımıza çıkmaktadır. Vladimir Putin Dönemi’nde gündeme yerleşen bu model, Putin’in siyasal önceliklerini karşıladığı gibi devletin ve kamu yönetiminin küreselleşen dünyanın neoliberal ihtiyaçları karşısında kendisini nasıl koruyabileceğini de ortaya koymaktadır.

Egemen demokrasi modeline yukarıda bahsedildiği gibi güçlü bir şekilde yaslanan Rusya, bu modelden ilham alarak kamu yönetimi anlayışında da önemli değişiklikler yapmaya çalışmıştır. Kamu yönetiminde kapsamlı reformlar yapılmış ve

neredeşye düzenleme dışı bırakılmış bir alan kalmamıştır. Devletin müdahale ettiği alanlar genişlemiş ve en önemlisi merkezietilik vurgusu belirgin bir şekilde ne çıkmıştır. Devleti güçlendirme politikaları etkili bir şekilde uygulanmaya başlanmış ve bu konuda ortaya çıkacak muhalif görüşlere taviz verilmeyeceği başından itibaren hissettirilmiştir. Merkezi önceleyen bu anlayış eşliğinde, yerel yönetimlere özel önem gösterilmiştir. Yerel yönetimler, kendi haline bırakılmadığı gibi merkeze çok daha katı bir şekilde bağlanmıştır. Merkezin onayı alınmadan herhangi bir karar alabilmek oldukça zorlaşmış ve ancak gündelik rutin meseleler yerele bırakılmıştır. Yine merkezi güçlendirme ve hakim kılma çabasına uygun düşecek şekilde birçok kanun değişikliği yapılmış ve muhalefetin ortaya çıkışı ya da etkinliği arttırması engellenmiştir. Zira tehdit-tehlike algısı büyük lde gç kazanmış ve Rusya'nın özellikle Batı'dan gelebilecek 'kötü'lklere karşı ne pahasına olursa olsun korunması gerektiği belirtilmiştir. Dışarıdan içeriye sokulmaya çalışılan yıkıcılığın ya da kaotik unsurların bertaraf edilmesi fikri kabul grmştir.

Çalışma, Rusya kamu yönetiminin küreselleşme ve neoliberalizmin tüm dünyayı kasıp kavuran rüzgârında nereye evrildiğinin ya da nasıl bir değişim yaşadığının/yaşamak zorunda kaldığının ortaya konması amacı üzerinden hareket etmektedir. Bu süreçte, Rusya'nın nasıl bir korunma politikası/stratejisi izlediğinden bahsedilmekte ve ürettiği egemen demokrasi modeli, kamu yönetimi anlayışı ile birlikte ele alınmaktadır.

Çalışma, egemen demokrasi modelinin açık bir şekilde dillendirildiği ve uygulamaya konulmaya başlandığı Putin'in iktidar yıllarını incelemektedir. Bilindiği üzere başbakanlık görevini yürütürken Boris Yeltsin'in istifası ile anayasa gereği önce geçici olarak başkanlık görevine gelen Putin, üç ay sonra yapılan seçimleri kazanarak başkan olmuştur. 2004'te yapılan seçimleri de kazanan Putin, 2008'de anayasa gereği bir daha aday olamadığı için görevi seçimleri kazanan ve kendisiyle aynı siyasi oluşumdan gelen Dmitri Medvedev'e devretmiştir. Bu dönemde Medvedev, Putin'in kendisinden önce uygulamaya koyduğu çalışmaları aynen devam ettirdiği gibi Putin'den bağımsız bir politka izlemeye neredeşye hiç kalkışmamıştır. Dolayısıyla her ne kadar 2012'de yeniden seçilinceye kadar başkanlık görevini dört yıllığına Medvedev'e bırakmış olsa da Putin, Rusya'da 2000'den beri iktidarını hiç kaybetmemiştir. Bu

nedenle, 2000’de başlayan ve günümüzde de devam eden sürecin tamamı çalışmada “Putin Dönemi” olarak adlandırılmıştır.

Çalışmanın özgünlük arayışına ise Rusya kamu yönetiminin egemen demokrasi üzerinden okunması çabası üzerinden yanıt üretilmektedir. Egemen demokrasi kısa bir tarihçeye sahip olmakla birlikte Rusya üzerine yapılan çalışmalar için büyük önem arz etmektedir ancak egemen demokrasi üzerine yerli yazında birkaç makalede ve tezde geçen birkaç cümlelik bahsin dışında egemen demokrasi kavramına rastlanmamaktadır. Oysaki kamu yönetiminden dış politikaya, ulusal güvenlik çalışmalarından enerji politikalarına ve ekonomiye kadar çok geniş bir yelpazede Rus karar alma mekanizmalarının zihinsel arka planını egemen demokrasi oluşturmaktadır. Dolayısıyla egemen demokrasiyi bilmeden veya ona değinmeden yapılacak pek çok çalışma eksik kalmakta veya konunun anlaşılması güçleşmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın ikinci bölümünü oluşturan egemen demokrasi yerli yazına bir katkı denemesi olmakla birlikte çalışmanın özgün yanını oluşturmaktadır. Bu süreçte yaşanan en büyük zorluk, literatürde seçilen konu itibariyle yeterli kaynak bulunamaması ile ilgili olmuştur.

Literatür incelendiğinde Rusya üzerine pek çok çalışmaya rastlanmaktadır lakin bu çalışmaların büyük çoğunluğunu, Rusya’nın dünyanın çeşitli ülkeleri ve birlikleri ile olan ekonomik ve siyasi ilişkileri, Rusya’nın çeşitli uluslararası örgütlerle ilişkileri, Rusya’nın enerji politikaları, Osmanlı – Rus ilişkileri, Milli Mücadele Dönemi Rusya ile ilişkiler, Sovyetler Birliği Dönemi ve Sovyet Sonrası Dönem, turizm, Rus edebiyatı vb. gibi konuların oluşturduğu görülmüştür. Bu bağlamda, gerek Sovyet Dönemi gerekse günümüze ait Rus kamu yönetimini ele alan çalışmaların yok denilecek kadar az olduğu görülmüştür. Demografik yapısı, dünya ticaretindeki yeri, sahip olduğu enerji kaynakları ve özellikle askeri teknolojisi gibi etmenler bir arada düşünüldüğünde genel kabul gördüğü üzere Rusya, hem bölgesel hem de küresel ölçekte önemli, belirleyici, politika üreten ve üretilmiş politikalara etki edebilen bir aktördür. Dünya ekonomisi, siyaseti ve sosyal politikaları üzerinde bu denli büyük bir etki kapasitesine sahip olan Rusya’nın kamu yönetimi üzerine yeterli çalışma yapılmamış olması bir eksikliğe işaret etmiştir. Zira bir ülkenin kamu yönetimini ve onun yürüttüğü siyaseti bilmeden yapılacak çalışmalar bir noktada yarım kalabilmektedir. Bu nedenle özellikle Putin’in 2000’de iktidara gelmesiyle birlikte eski gücüne peyderpey kavuştuğu görülen Rusya’nın egemen demokrasi bağlamında kendi kamu yönetimini ne şekilde ve hangi

amaçla yeniden inşa ettiğini ele alan çalışma bahsettiğimiz eksikliğin giderilmesine katkı sunma amacını taşımaktadır. Bu amacın öne çıktığı çalışma, benzer noktaları ele alan diğer çalışmalardan konunun odak noktası ve argümanları itibariyle farklılaşmaktadır. Diğer birçok çalışma incelendiğinde de genel olarak bu çalışmalarda, Prenslükler ve Rurik Dönem’den günümüze Rusya’da siyasal hayatın ele alındığı görülmektedir. Yine döneme göre değişmekle birlikte bu çalışmalarda anayasaların incelenmesi üzerinden tarihsel süreç analiz edilmekte ve ilgili dönem yorumsamacı bir yaklaşımla değerlendirilmektedir. Bu analiz ve yorumlama çabasına çalışmanın da küçük bir kısmında yer verilmektedir. Nitekim çalışmada kamu yönetimi alanında yapılan reformların fonksiyonel özellikleri üzerinde durulduğu için bu reformların günümüz kamu yönetimi anlayışı ile ne kadar uyumlu olduğu da değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

Bilindiği üzere nitel araştırma niçin, nasıl, ne şekilde gibi sorulara yanıt aramak için kullanılan bir bilimsel yöntemdir. Nitel araştırma yöntemlerinden yazılı materyallerin incelenmesine dayalı doküman analizinin¹ kullanıldığı çalışmanın amacı, Rusya’da kamu yönetiminde egemen demokrasi bağlamında ortaya çıkan dönüşümü, kamu yönetiminde küreselleşme/neoliberalizm çerçevesinde ortaya çıkan dönüşümlerle ilişkilendirerek açıklamaya çalışmaktır. Çalışmada, Rusya kamu yönetiminde ne tür bir değişimin yaşandığı, değişimi yaratan faktörlerin neler olduğu ve Rusya kamu yönetiminin küresel kamu yönetimiyle arasındaki ilişki üzerinde durulmaktadır. Rusya kamu yönetimi ve egemen demokrasi, çalışmanın temel başlıklarını oluşturmakta ve bu başlıklar üzerinden küreselleşme ve neoliberalizmin Rusya için taşıdığı anlam tartışılmaktadır.

Rusya kamu yönetiminin zihinsel örüntülerini ortaya çıkarma amacının öne çıktığı çalışmada da nitel araştırma yöntemi kullanılmış ve üç temel soruya cevap aranmaya çalışılmıştır. Bu sorulardan ilki, 1980’lerden itibaren büyük bir değişim ve dönüşüm yaşayan kamu yönetimi anlayışı Sovyet sonrası Rusya’ya özellikle Putin Rusya’sına ne şekilde sirayet etmiştir? İkincisi, egemen demokrasi Rusya kamu yönetiminin hakim ideolojisi midir? Üçüncüsü ise Rusya’da devlet mi kamu yönetimini yoksa kamu yönetimi mi devleti şekillendirmiştir? Bu anlayışın sonucu olarak çalışmanın temel

¹ Bkz. Prof. Dr. Ali Yıldırım ve Prof. Dr. Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Bursa, 2016.

hipotezi de ‘Küreselleşmenin ve neoliberal politikaların ön plana çıktığı dünyada, Rusya sırtını egemen demokrasiye yaslayarak egemenliğini güçlendirme çabası içindedir ve bu amaca hizmet edecek kendine has, içinde yaşadığımız dünyanın kamu yönetimi değerleriyle uyuşmayan bir kamu yönetimi anlayışına sahiptir’ şeklinde belirlenmiştir.

Akademik çalışmalarda disiplinler arası yaklaşım özellikle 20. yüzyıl sonrası önem kazanmaya başlamıştır. Neredeyse her gün daha önceki dönemlerle birbirleriyle hiçbir ilişkisi olmadığı düşünülen disiplinlerin biraraya gelmesi sonucunda ortaya çıkan heyecan verici bilgilerin ve elde edilen bu bilgilerin teknolojiye dönüştürüldüğü çalışmalara şahit olunmaktadır. Bu bağlamda, çalışmada da birbirinin içerisinden çıkıp geliştiği çeşitli çalışmalarla ortaya konan siyaset bilimi, kamu yönetimi ve ekonomi disiplinlerinden aynı anda faydalanılmış ve disiplinler arası karakter kazanma amacı öne çıkmıştır. Literatür taraması yapılırken de bu amaç eşliğinde ilerlenmiş ve çalışmanın özellikle kuramsal çerçevesi çizilirken konunun iktisadi boyutunu ele alacak nitelikte bir arka plan oluşturulmaya çalışılmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, küreselleşme ve neoliberalizmin teorik çerçevesi çizilmekte ve ardından bu ikilinin, devlet ve kamu yönetimi üzerinde yarattığı etkiler incelenmektedir. Küreselleşmenin tarihçesi, boyutları ve küreselleşmeye dair farklı yaklaşımlardan bahsedilmekte, neoliberalizm ile küreselleşme arasındaki ilişki/bağlantı analiz edilmeye çalışılmaktadır. Söz konusu bu ilişki neoliberalizm ve küreselleşme etkisinde ortaya çıktığı öne sürülen “yeni düzen” ile anlatılmak istenenin ne olduğundan hareketle bu “yeni düzen”de devlet ve kamu yönetimi anlayışında yaşanan dönüşüm ele alınmaktadır.

İkinci bölümde, çalışmanın asıl konusunu oluşturan Rus kamu yönetimi anlayışının arka planında yer alan egemen demokrasi kavramsallaştırmasına yer verilmektedir. Öncelikle demokrasi tanımı, özellikle Surkov’un yazdıkları ve söyledikleri üzerinden yapılmaya çalışılmakta ve halihazırda uygulanan ya da tarihin tozlu sayfalarına gömülmüş demokrasi türlerine kısaca değinilmektedir. Ardından ikinci bölümün ana omurgasını oluşturan egemen demokrasi modeli ile neyin amaçlandığı, Rusya’nın neden böyle bir modele ihtiyaç duyduğu ve bu modelin nasıl bir stratejiye dayandığı analiz edilmektedir.

Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde ise Rusya kamu yönetimi anlayışı 1993 tarihli anayasa çerçevesinde incelenmeye çalışılmaktadır. Bu çerçevede Rusya'da devletin nasıl organize olduğu, yasama-yürütme-yargı erklerinin örgütlenme pratikleri ile bu erklerin görev-yetki ve sonuçlarına değinilmektedir. Sovyet Dönemi'nden kalan 'kötü' kamu yönetimi mirası ve bu mirasla birlikte Putin Dönemi'nde yapılan kamu yönetimi reformları, bu reformlarla yürütmenin başka bir ifadeyle, merkezin nasıl güçlendirildiği üzerinde durulmaktadır. Yine ekonomi alanında, kamu personeli konusunda, siyasi partiler ve seçim kanununda yapılan değişiklikler ele alınmakta, yargının siyasallaşması ve yasamanın kontrolüne ilişkin bir tartışma yürütülmektedir. Bu tartışmaya ek olarak merkezileşme öne çıkarken yerel yönetimlerin genel görünümü ve yerel yönetimler ile ilgili yapılan reformlar da tüm boyutlarıyla değerlendirilmektedir. Ayrıca kamu politikalarının belirlenmesi ve yürütülmesi sürecini ifade eden işlevsel anlamda kamu yönetimi ve devletin örgütsel görünümünün yansımaları olan yapısal anlamda kamu yönetimi tarifleri üzerinden Rusya kamu yönetimi de hem işlevsel hem de yapısal anlamda ortaya konmaktadır.

Rusya'nın özellikle küreselleşme ve neoliberalizm konusunda izlediği politika oldukça önemlidir çünkü Rusya, dünya siyasetinde etkili bir aktördür. Coğrafi konumu ve askeri gücü itibariyle, özellikle Türkiye için bahsedilen bu önemi çok daha büyüktür. Tarihsel süreç içerisinde Rusya ile Türkiye arasında ekonomik, sosyal, kültürel, askeri vb. açılardan ilişki geliştirilmiş ve iki ülke Putin Dönemi'nde daha da yakınlaşmıştır. Ayrıca her iki ülkenin de modernleşme sürecini ve sancılarını neredeyse eş zamanlı yaşamaları, imparatorluk deneyimleri başlıca tarihsel benzerlikleridir. Rusya ve Türkiye tarihsel süreç içerisinde âdeta birbirinin benzeri olan aşamalardan geçmiştir. İki devletin mirasçısı olduğu devletlerin kuruluş, yükseliş ve duraklama dönemleri birbirine çok yakın tarihlerde gerçekleşmiştir. Rusya ve Türkiye'nin son 15 yılı da önemli düzeyde benzerliklere sahiptir. 2000 yılının hemen başında Boris Yeltsin Dönemi sonrasında çok ciddi problemleri olan bir Rusya'yı devralan Putin ile karşılaşılırken; Türkiye'de ise ekonomik krizle biten koalisyon hükümetinden 2002'de görevi devralan Recep Tayyip Erdoğan bulunmaktadır. Her iki ülke liderinin seleflerinden aldığı miras, birbirine benzediği gibi ülkelerinin içerisinde bulunduğu zor durumdan çıkış için uyguladıkları politikalar da birbiriyle ortaklaşmakta ve özellikle 2012'den sonraki politikalar arasında belirgin bir örtüşme de görülmektedir. Dolayısıyla Rusya'nın egemen demokrasi ile ne

anlatmaya çalıştığı ve kamu yönetiminde neler yaptığı Türkiye için de çok önemlidir. Daha önce bahsedildiği gibi bu konuda yapılmış bilimsel çalışmalar da oldukça sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu nedenle de egemen demokrasinin Rusya kamu yönetimi üzerindeki etkisinin, küreselleşme ve neoliberalizm ilişkiselliği ile birlikte ele alındığı çalışma ile katkı denemesi yapılmaya çalışılmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KÜRESELLEŞME ve NEOLİBERALİZM İLİŞKİSİ BAĞLAMINDA DEĞİŞEN KAMU YÖNETİMİ ANLAYIŞI

1.1. KÜRESELLEŞME

1.1.1. Kavramsal Çerçeve

Günümüzde üretim şekllinden yaşam tarzına ve tüketim kalıplarından kamusal ilişkilere değin kapsamlı bir değışim süreci yaşanmaktadır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kullanılmaya başlanan küreselleşme, bu değışim ya da eski ile aynı olmama durumuna verilen genel ad olarak karşımıza çıkmaktadır. Eski ile aynı olmama hali de tahmin edilmesi zor olmayacak şekilde kendi içerisinde birçok boyutluluğa da işaret etmektedir. Başlayan değışim, geniş alanları etkisi altına almayı başardığı gibi bazen tek bir noktadan yapılan sıçrama diğer alanlara da nüfuz edebilmektedir. Dolayısıyla çok farklı dinamikler devreye girebilmekte, çelişkiler ortaya çıkabilmekte ve hesapta olmayan yeni eklemeler ile karşılaşılabilir. Küreselleşme dendiğinde de fikirler, bakış açıları ve yaklaşım tarzlarının farklılaştığı görülmektedir.

Genel olarak siyasal ve toplumsal alanda yaşanan kapsamlı değışim ve dönüşüm ile ortaya çıkan yeni yapı ve kurumları anlatan bir kavram (Touraine, 2001:265) olan küreselleşme, bu genel tanımı ile bir değışime işaret etmektedir. Bu değışimlerden ilki, Soğuk Savaş Dönemi süper güçlerinin rekabetinin küresel karşılıklı bağımlılık yaratması ve bu süper güçlerin etki alanlarını dünyanın her yerine ulaşılabilir şekilde genişletmesidir. İkincisi, özellikle Sovyet sonrası (*post Soviet*) dönemde küresel kapitalist sistemin doğuşunun ve ticaretin hızlanması ile yayılması buna ilave olarak modern iş örgütlerinin ulus ötesi karakterinin küresel bir ekonomik yapıya varlık kazandırmasıdır. Üçüncüsü, teknolojik gelişimin ve yeniliklerin küreselleşmenin alt yapısını hazırlamasıdır ve bu sayede yaşanan dönüşümdür. Dördüncüsü, önemli bir siyasal ve ideolojik boyuta sahip olan küreselleşme bu boyutu liberal demokrasiyi ve liberal demokrasinin siyasi değerlerini yaymaya çalışmaktadır (Heywood, 2012:332-334).

Küreselleşme, başlı başına yeni bir dönemi anlatmakta ve bu yeni dönemin beraberinde getirdiklerini tüm dünyaya taşımaktadır. Zaman-mekan entegrasyonu sağlanmakta, sınırlar aşılmakta ve birçok şey saniyeler içinde gerçekleşmektedir. Bu yeni dönemi başlatan koşullar da Coşkun Can Aktan'a (1997:28) göre aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Yeni pazarların oluşması ve uluslararası rekabetin sertleşmesi,
- Uluslararası ve bölgesel bütünleşmelere gidilmesi,
- Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemeler,
- Yeni teknolojik buluşlar,
- Bilgisayar sistemlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması,
- Malzeme teknolojisi alanında meydana gelen ve üretimin yapısını, üretim girdilerinin kompozisyonunu ve dolayısıyla üretim maliyetlerini düşüren gelişmeler,
- İnsan hakları ve demokrasi alanında kaydedilen ilerlemeler nedeniyle örgütlerde insan unsurunun öneminin ve insan kaynaklarının ekonomik kalkınmanın itici gücü olduğunun anlaşılması,
- Ürün niteliği ve kalitesi konusunda müşteri beklentilerinin değişmesi,
- Çalışanlarda yönetime katılma isteğinin ve demokratik yönetim beklentilerinin artması,
- Sosyalist-kollektivist üretim sisteminin ve devletin ekonomideki ağırlığının zayıflaması,
- Demografik yapının ve işgücü kompozisyonunun değişmesi

Yukarıda sıralandığı gibi küreselleşmeyi başlatan, gidişatı ve sonuçlarını etkileyen birçok dinamik bulunmaktadır. Bu dinamik ve koşullar, teknolojik ya da iletişimsel olabildiği gibi nüfusun yapısı ile de ilgili olabilmektedir. Dolayısıyla küreselleşmeye dair oluşturulmaya çalışılan çerçevenin içerisine birbiriyle bağlantılı olmadığı düşünülenlerin dahi eklenebildiği görülmektedir. Nitekim Anthony Giddens *Modernliğin Sonuçları* başlıklı çalışmasında küreselleşmenin, siyasi ve iktisadi etkilerin

belirlediği bir karmaşık güçler dizisi oluşturduğuna değinmektedir. Giddens'a göre (2004:33), özellikle kalkınmış ülkelerde, küreselleşme günlük yaşamı değiştirmekte, yeni uluslararası sistemler ve güçler yaratmakta ve içinde yaşanılan toplumun kurumlarını dönüştürmektedir. Ulus devletler arasındaki sınırların giderek önemsizleştiği, mesafelerin anlam kaybına uğradığı bu yeni yapı, küresel ile yerel arasında bir ast-üst ilişkisi doğurmamaktadır. Zira uzunca zamandır şahit olduğumuz bu yapı küresel, ulusal ve yerel aktörler ile olayların düzenli ve sürekli bir etkileşimi bağlamında siyasi süreçlerin derinleşmesi kadar genişlemesini de vurgulamaktadır (Heywood, 2012:332). Bu nedenle küreselleşme, bir değişim olarak ele alındığı gibi bir süreç olarak da incelenmektedir. Başka bir ifadeyle, küreselleşme, bir süreç olarak değerlendirilip tanımlanabileceği gibi süreç sonunda beliren duruma vurgu yaparak da tanımlanabilmektedir (Steger, 2005:13). Söz konusu bu çalışmalarda girilen tanımlama ve açıklama çabası, ciddi bir ihtiyaç halini almıştır zira kavram çok boyutlu ve bir o kadar da karmaşıktır. Kavramın karşımıza çıktığı ya da bugünkü haliyle kullanılmaya başlandığı tarih bazen yüzyıllar öncesine kadar geri götürülürken bazen de oldukça yakın geçmişte aranan bir küreselleşme sürecinden bahsedildiği görülmektedir. 16. yüzyıl bu geri götürülüşün tarihidir lakin küreselleşme kavramının, geçtiğimiz yüzyılın sonlarında meydana gelen teknolojik değişimlerin etkisiyle ortaya çıktığı görülmektedir (Ellwood, 2002:13). 1980'li yıllarda siyasi alanda dolaşımına rastlanan küreselleşme kavramı, 1990'lı yıllara gelindiğinde ise artık tüm dünyayı kuşatmış durumdadır (Aktel, 2003:6). Öyle ki 1980'lerden sonra Kemal Görmez'in de (2005:8) belirttiği gibi küreselleşme kavramı bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Fikret Başkaya (2002:26), küreselleşmenin siyasal yönünü işlemekte ve küreselleşmeyi, siyasal bir ideoloji olarak ele almaktadır. Başkaya (2002:26), bir ideoloji olarak küreselleşmenin geçerli süreçlerin ve eğilimlerin zorunlu, kaçınılmaz, üstelik arzulanan bir şey olduğu düşüncesini yaygınlaştırıp tek düşünce haline getirmeyi amaçladığı ve uyum sağlamaktan başka da bir seçenek olmadığı üzerinde durmaktadır. Immanuel Wallerstein (1974), küreselleşmeyi kapitalist dünya ekonomisinin bir zaferi olarak değerlendirirken söz konusu kapitalist dünyanın küresel bazda bir iş bölümü ile birbirine bağlı olduğunu ifade etmektedir. Douglas Kellner (2003), sözcüğün emperyalizm hatta modernleşme gibi eski söylemlerin yerine kullanıldığı için sözcüğü saf veya tarafsız olarak anlamlandırmanın olası olmadığından bahisle en doğru biçimde

tanımlanıp açıklanması gereken çok boyutlu bir sürecin ifadesi olarak ele almaktadır. Buna göre küreselleşme emperyalizm yerine kullanıldığında dikkatleri başka yönlere çekmekte ve gelişmiş ülkelerin gelişmemiş ülkeler üzerindeki egemenliğini veya yerel ve ulusal ekonomilerin uluslararası şirketler karşısında ezilmesi gerçeğini saklayıcı bir rol oynamaktadır (Kellner, 2003). Dahası sömürgeciliğin gayri insani yönlerini kapamak ya da birkaç dev işletmenin geçmişten gelen sömürge düzenini göz ardı eden neoemperyalizm söylemlerinin bir parçası olmaktadır. Böylece emperyalizmin günümüz insanına yaşattığı her türlü yıkımı saklayan bir misyon küreselleşme kavramına yüklenmiş olmaktadır. Küreselleşme, modernleşmenin de yerine kullanılmaktadır. Modernleşmenin yerine kullanılması ile birlikte de bir ‘yenilik’ ve ‘ilerleme’ kavramlarından da bahsedilmiş olmakta ve gelişme için tüm yaşananların gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Küreselleşmenin bu şekilde hem modernleşme (iyi) hem de emperyalizm (kötü) söylemlerinin yerine kullanılmasına rağmen her ikisine nazaran çok daha tarafsız ve kabul gören bir söylem olduğu da gözlenmektedir. Öte yandan, görece tarafsız ve kabul görme durumu küreselleşmenin ekonomik ve sosyal süreçler, teknolojik yenilikler, farklı ürün ve hizmetler, çok boyutlu enformasyon, gelişen kültürel özgürlük ve yükselen yaşam standardı gibi kavramların ifadesi içinde kullanılmasına dolayısıyla çağımızın ideolojik söylemine sıkı bir biçimde bağlanmasına engel de teşkil etmemektedir (Kellner, 2003:39-40).

John B. Foster (2005:171) ise kapitalizm ve küreselleşme arasındaki ilişkiden bahsederek işe başlamaktadır. Buna göre, kapitalizm en aşırı evresine ulaştığı ve âdeta bir “doğal gücü” haline geldiği bir dönemi yaşamaktadır. Küreselleşme de piyasanın dünyanın dört bir köşesine yayılması ve herhangi bir merkeze ya da iktidar odağına bağlı ya da bağımlı kalmadan gelişen bir sürece tekabül etmektedir. Bu anlamda küreselleşme ve kapitalizm arasında güçlü bir bağ ortaya çıkmakta ve bu ilişki ağı sayesinde belirlenen amaca daha kolaylıkla ulaşılabilir. Kimileri bu ilişki biçimini zorunluluğun şekillendirdiği kimileri de gönüllülük esasına dayanan bir süreç olarak tanımlama yoluna gitmektedir. Ancak nasıl tanımlanırsa ya da nereden bakılırsa bakılsın küreselleşme ve kapitalizm arasında karşılıklı bir bağımlılık ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

Roland Robertson da (1990:280) Foster ile benzer şekilde küreselleşmeyi, çağdaş kapitalizmin zorunlu bir bileşeni olarak tanımlamaktadır. Dolayısıyla yine bir

bağlılık/bağımlılık ilişkisinden bahsedilmekte ve aslında kendi içerisinde bir varlık sorununa değinilmektedir. Var olmak ya da yolumuza devam edebilmek adına birlikte hareket etmek, kararları ortak çıkarı gözeterek almak ve en önemlisi de aksi hale karşı karşıya kalınacak ayakta duramama halinin ortaya çıkacağı bilincinde olmak gerekmektedir. Robertson ve Foster'ın ortaklaştığı bu noktadan uzaklaşmayan Korkut Boratav (2001:16) da küreselleşmeyi kapitalizm ile ilişkilendirmekte ve Soğuk Savaş Dönemi sonrasında kapitalizmin farklı bir formda dünyaya yayılması olarak tanımlamaktadır. Küreselleşme, kapitalizm ile yakından bağlantılı bir süreç olarak imlenmekte ve kapitalizmin, gelişim evlerinden biri olarak görülmektedir. Küreselleşme ve kapitalizm, birbirlerinin dilinden anlayan iki yol arkadaşı olarak kabul edilmektedir. Ancak bu yol arkadaşlığı, yalnızca o ikisinin işine yarayan ve sorunlarını aşabilmeleri sağlayan bir birlikteliği anlatacak şekilde kullanılmaktadır. Buna göre küreselleşme, son derece yıkıcı sonuçlar ortaya çıkarmasına rağmen büyük sermaye sahiplerinin içinde bulunduğu açmazı aşmalarına aracılık etmektedir (Kazgan, 2002:67).

Küreselleşme nedir, ne değildir, ne zaman ortaya çıkmıştır vb. sorular sıklıkla akla gelmektedir. Nitekim yukarıda genel hatlarıyla değinilen küreselleşme ile ilgili ortaya konan düşünceler, bu soruların hâlâ sorulduğunu ve yanıt beklendiğini doğrulamaktadır. Lakin 1990'lı yıllardan itibaren hızla artmaya başlayan bir küreselleşme literatürü olmasına rağmen yaklaşık çeyrek asırlık dönemde üzerinde uzlaşılan bir tanım oluşturulamadığı görülmektedir. Uzlaşma ve yer yer çatışmanın yaşanması küreselleşmenin sonuç ve etkilerinin oldukça karmaşık ve "çok boyutlu" olması ile yakından bağlantılıdır. Küreselleşmenin "çok boyutlu" oluşu, kavramı etkileyen ve kavramın etkisi altında kalan pek çok faktörün olması, kavram üzerine çalışan tüm araştırmacıların kavramı kendi perspektifinden yorumlaması gibi nedenler ortak bir tanım oluşturulmasının önündeki başlıca engelleri oluşturmaktadır.

Ortak bir tanım yaratma gayesi içerisine girilmesi bazen yersiz bir çetrefilliğin ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Keza her bir araştırmacının kendi çalışma alanı açısından yeni bir tanım kazandırmaya çalışması öncelikle ilgili literatürü zenginleştirecektir. Nitekim küreselleşme tanımlarının birleştiği nokta, ortak bir tanımda uzlaşmanın sağlanamamış olmasıdır (Zengingönül, 2004:12). Bu nedenle de sıklıkla yapılan, küreselleşme ile ilgili tanımların ortak noktalarının ortaya konmasıdır.

Gerçekten de neredeyse her alanda kayda değer izdüşümü olan küreselleşme üzerine oldukça geniş tanımlamalar yapılmış ve her bir tanımda küreselleşmenin farklı bir yönü ön plana çıkarılmış veya vurgulanmak istenmiştir. Jürgen Habermas'a göre (2008:81), bir kavram olarak küreselleşme ulaşım, iletişim ve alışveriş ilişkilerinin ulusal sınırları aşan bir karakter kazanması ve söz konusu ilişkilerin boyutunun oldukça büyük bir hal almasıdır. Zygmunt Bauman'a göre (1999:69) ise “dünya meselelerinin belirsiz, kuralsız ve kendi başına buyruk doğası” ile “bir merkezin, bir kontrol masasının bir yönetim kurulunun, bir idari büronun yokluğu” küreselleşme fikrinden çıkan en derin anlamlardır. Bu bağlamda Bauman, küreselleşmenin bir yeniden dağılım sürecinde ortaya çıktığını belirtmektedir. Ona göre, bir süreç olarak ele alınabilecek olan küreselleşme zenginlik ile yoksulluk, güç ile güçsüzlük, ayrıcalık ve sınırlamalar, kısıtlı olma durumu ile özgürlük gibi karşıtlıkların ve son olarak kaynakların ve acizliğin yeniden dağılımı sürecinde ortaya çıkmaktadır (Bauman, 1999:81).

Küreselleşmenin hız kazanarak toplumsal ve siyasal alanlarda yarattığı değişim, Bauman'ın bahsettiği karşıtlıkların yanında sınırların da kaybolmasına yol açmaktadır. Ulus devletlerin, uluslararası şirketler ağının güçlü ilişkisi ortasında yer yer zaafiyete düştüğü belirtilmekte ve ekonomik açıdan çok daha karmaşık düzlemde hareket etmek zorunda kaldıkları ileri sürülmektedir. Her zamankinden çok daha hareketli ve kaygan olan bu zemin üzerinde düşmemek adına da geçmişten farklı olarak politika belirlenim aşamasında iç dinamiklerden ziyade dışa odaklanma ihtiyacını yoğun bir şekilde hissetmektedirler. Karşıtlıkları törpüleyerek ılımlılaştırma çabasının yanında “sınırsız dünya”nın² kurallarını da büyük ölçüde dikkate almaları gerekmektedir.

1.1.2. Küreselleşmenin Tarihçesi

Yukarıda bahsedilen ve küreselleşmenin farklı boyutları itibariyle tanımlarının verilmeye çalışıldığı bölüm, bir kez daha göstermektedir ki kavram üzerine ortak bir tanım yapmak gerçekten oldukça güçtür ve daha önce de ifade edildiği gibi ortak bir tanım arayışı içerisine girmek anlamsız ve bir o kadar boş bir çabadır. İlgili literatür incelendiğinde kavram üzerine tanım yapma noktasında karşılaşılan güçlük, kavramın

² “Sınırsız dünya” kavramsallaştırması için bkz. Kenichi Ohmae, *The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy*, Collins London, 1990.

tarihçesi bağlamında da kendisini göstermektedir. Zira kavramın tarihçesini ilk insana götüren görüşlerden M.Ö. ilk bin yıla götüren görüşlere, 15. yüzyıldan alıp günümüze dayandıran görüşlerden İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası şeklinde ikili bir ayırım yapan görüşe çok geniş bir yelpazede analiz yapılmaktadır. Bu bağlamda, bir tarihçe ortaya koyabilmek adına küreselleşmeye atfedilen değer, kavram kullanıldığında zihinlerde beliren anlam ve küreselleşmenin özellikleri gibi hususlar göz önünde bulundurularak bir analiz yapabilmek mümkündür.

Küreselleşmenin ne zaman başladığını ortaya koyabilmek ya da bir tarih verebilmek daha önce de belirtildiği gibi zor olduğu gibi pek mümkün de değildir. Küreselleşme üzerine çalışan farklı disiplinlerden araştırmacıların da çoğunlukla bu konuda uzlaştıkları bir araya geldikleri görülmektedir. Gerçekten de küreselleşme sürecinin tam olarak ne zaman başladığı hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Lakin Mehmet Aktel'e göre (2001:195) küreselleşme, insanların buldukları yerlerden başka yerlere göç ve ticaret kervanlarının oluşturulması, binek hayvanlarının evcilleştirilmesi, büyük pazarların kurulması, ipek yolu ve deniz yollarının kullanılarak yeni bölgelerin keşfedilmesine kadar eski ve köklü bir geçmişe sahiptir. Başka bir ifadeyle, küreselleşmenin tarihi birkaç yıla sığdırılmaz. Çok daha eski çağlarda karşımıza çıkmakta ve en azından küreselleşmenin ilk izlerine rastlanmaktadır.

Robert Went (2001:24-26) ise bu noktada küreselleşmeye bir tarih ararken küreselleşmenin ortaya çıkışına dair durumları incelemektedir. Went'e göre, ilk olarak birbiriyle mutlak manada bütünleşmiş ve bu bütünleşmeden doğan küresel pazar sayısının artışıyla beliren küreselleşme olgusundan, ikinci olarak çok uluslu şirketlerin piyasa etkinliklerinin artması ve artan etkinliklerinin piyasadaki ağırlıklarının artmasına neden olmasından kaynaklanan küreselleşme olgusundan, üçüncü olarak yaşanan gelişmelerin ulusal boyutları aşan düzeyde yönetim ve düzenleme ihtiyacı doğurması ve bundan kaynaklanan küreselleşme olgusundan, son olarak özellikle 1970'lerin sonundan itibaren makroekonomik politikaların bizlere gösterdiği küreselleşme olgusundan bahsedilmektedir.

İpek Cebeci (2011:366-367), çalışmasında küreselleşme tanımlarından yola çıkarak küreselleşmenin temelinde yatan bazı özellikler üzerinde durmaktadır. Cebeci'ye göre tanımlamalardaki ilk ortak özellik, dünyadaki toplumsal ilişkilerin

yoğunlaşmasıdır. Zira küreselleşme sınırları aşan yeni toplumsal ağları örüp yeni toplumsal faaliyetler yarattığı gibi mevcut olanları da çoğaltmaktadır. Bu durumu mümkün kılan ise alınan siyasi kararlar ile teknolojik yeniliklerin bütünleşmesi olmuştur ve tüm bu gelişmeler sınırları aşan yeni toplumsal düzenlemelerin oluşmasına neden olmuştur. Küreselleşmenin ikinci özelliği toplumsal ilişkilerin, faaliyetlerin ve karşılıklı bağımlılıkların genişleme ve yayılmasında ifade bulmaktadır. İçinde bulunduğumuz dönem teknolojik gelişmelere bağlı olarak internet teknolojisinin ve bu teknolojiye bağlı gerçekleştirilebilecek işlem sayısının ve çeşidinin oldukça arttığı ve neredeyse dünyanın her yerine yayıldığı bir dönemdir. Bu kapsamda online işlemler günün her anında yapılmakta, AVM'si olmayan ülke neredeyse bulunmamaktadır. Küreselleşmenin üçüncü özelliği ise toplumlar arası her türlü etkinliğin her geçen gün daha da artmasıdır. Artık dünyanın herhangi bir yerinde yaşanan vaka kendi ülkemizde hatta kendi yerleşim yerimizde yaşanıyormuşçasına algılanabildiği gibi hemen yanı başımızda yaşanan olaylar sanki bizden binlerce kilometre ötede başka bir ülkede yaşanıyormuş gibi algılanabilmektedir. Küreselleşmenin son özelliği de yaşanan tüm bu değişim, dönüşüm ve etkileşimin sadece maddi boyutta ortaya çıkmamasıdır.

Küreselleşmenin karakteristik özellikleri tanımın ortaya konulabilmesine yardımcı olurken, doğuşunu hazırlayan faktörler de söz konusu tanımlara açıklık getirmektedir. Küreselleşmeyi başlatan ya da küreselleşmenin doğması için uygun ortamı hazırlayan faktörler arasında “kitle iletişim araçlarında ve ulaşım araçlarında yaşanan baş döndürücü gelişmeler, gelişmiş ülkelerde yığılan sermayenin riski dağıtma isteği, gelişmiş ülkelerde yatırımların maliyetinin sürekli artması ve karlılığın düşmesi, sanayi yatırımları, çevre sorunları doğurmaya başladı. Bazı yatırım alanları ile bu sorunları az gelişmiş ülkelere taşımak, uluslararası sermayenin ülkeleri kontrol etmenin temel faktör olmaya başlaması, teknolojik buluşlar ve eski teknolojinin gelişmiş ülkelere pazarlanmak istenmesi” sayılabilmektedir.³

Genel olarak küreselleşmenin özellikleri, bir olgu ya da bir süreç olarak onu yaratan koşullar göz önünde bulundurularak analizler yapılmaya çalışıldığı yukarıda incelendiği üzere görülmektedir. Gerçekten de küreselleşmenin tarihi, yer verilen analizler eşliğinde değerlendirildiğinde çok eski çağlara kadar götürülebilmektedir.

³ Bkz. Ömer Eroğlu & Mesut Albeni, *Küreselleşme, Ekonomik Krizler ve Türkiye*, Bilim Kitabevi, Isparta, 2002, s. 25.

Ancak bu noktada en radikal evre ya da gelinmiş en son aşamanın tarihi için 1990'ların sonu hatta 1980'lerin ikinci yarısı karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Charles Duell'in 1899'da "Artık yeni hiçbir şey yok. İcat edilebilecek her şey icat edildi." şeklinde ifade ettiği düşünce özellikle 1980'ler ve 1990'larla birlikte yerle bir edilmiştir. Bugün hayatımızı kolaylaştıran neredeyse tüm teknolojik yenilikler söz konusu dönemlerle birlikte hayatımıza girmiştir. Dünya genelinde insanların hayatlarının olmazsa olmazları diye nitelendirdiği başta cep telefonu olmak üzere sosyal iletişim ağları ve bilgisayar teknolojisinin birkaç on yıllık geçmişi vardır. Sadece teknolojide meydana gelen değişim ve dönüşümler değil, bilim ve bilimin ürettiği bilimsel bilginin uzay keşfinden ortalama insan ömrünün uzamasına kadar geniş bir yelpazede katkı sağlaması 1980'ler özellikle 1990'lar itibariyle olmuştur. Bugün artık dünyanın bir bölgesinde bir aktörün çekmiş olduğu bir fotoğraf dünyanın her yerinde selfie adıyla tekrarlanır olmuş, bir moda ikonunun veya bir futbolcunun saç veya giyim tarzı taklit edilir olmuştur. Günümüzde savaş altındaki Irak'ın Duhok kentinin Kesera Köyü'nde yaşayan on yaşındaki Homen, Ali Messi'yi bilmekte ve onun formasına ulaşamasa bile kendisine poşetten onun formasını yapabilmekte ve bu durumu dünya sosyal iletişim ağları üzerinden öğrenebilmektedir. Elbette bugün yaşanan bu gelişmelerin temeli daha önce yapılan çalışmalarla atılmıştır çünkü bilim ve teknoloji birikimli olarak ilerlemektedir ancak bu ilerleme pek çoklarınca ifade edildiği üzere özellikle 1990'lardan sonra inanılmaz ölçüde ivme kazanmış ve bugün içinde bulunduğumuz, yaşadığımız, hissettiğimiz veya hissedemediğimiz dünya, 1990'lar ve sonrasındaki keşiflerle şekillenmiştir. Bilişim ve iletişim teknolojilerindeki hızlı değişim, söz konusu bu keşiflerin yapılabilmesini olanaklı hale getirmiş ve dönüşümün çok boyutlu yaşanmasının yolunu açmıştır. Dolayısıyla küreselleşmenin doğuşunda, teknolojideki nitel ve nicel değişim ile kapitalist üretim ilişkilerinin yaşadığı krizin atlatılabilmesine yönelik çare arayışları büyük ölçüde etkili olmuştur.⁴

⁴ Bu krizin de bilindiği üzere kamu işletmelerinin özelleştirilmesi, vergilerde indirim yapılması, kamu harcamalarının sınırlanması, devletin etkinlik alanının küçültülmesi, küresel finans aygıtları üzerindeki denetim ve kontrolün kaldırılması vb. neoliberal politikaların uygulanması ile aşılabileceği gerçeği ile karşılaşmıştır. Bkz. Manfred Steger, *Küreselleşme*, Çev. Abdullah Ersoy, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 2006.

1.2. KÜRESELLEŞME YAKLAŞIMLARI VE BOYUTLARI

Küreselleşmenin farklı boyutları üzerinden yapılan tanım ve küreselleşmenin tarihsel gelişim seyri üzerine yapılan birbirinden farklı değerlendirmeler birlikte analiz edildiğinde görülmektedir ki toplum ve o toplumu oluşturan bireyleri çok yönlü etkileyen geniş kapsamlı bir değişim ve dönüşüm süreci başlamıştır. Bireyi ve toplumları bu derece de etkileyen, değiştiren ve dönüştüren bir olgunun doğal olarak destekçileri olacağı gibi ciddi eleştiriye tabî tutan karşıtlarının olacağı bir bakımı malumun ilanından ibaret olmaktadır. Nitekim George Ritzer (2003:190), bir süreç olarak gördüğü küreselleşme ile ilgili yaklaşımların kazanan-kaybeden bağlamında değerlendirildiğini ileri sürmektedir. Ritzer'a göre, küreselleşmenin beraberinde getirdikleri neticesinde başlayan sürecin sonunda kazanım elde edildiği düşünüldüğünde küreselleşme olumlu bir şekilde ele alınırken; tam aksi bir durum söz konusu ise o zaman da kaybedenler ya da zarar görenlerin kurduğu ilişkiselliğin ortasında olumsuz yaklaşımlar ile karşılaşmaktadır. Dolayısıyla küreselleşme sürecine bakış açısı, elde edilenler ve elden çıkanlar bağlamında değişikliğe uğrayabilmektedir. Bu durum, bazen ülkelerin gelişmişlik seviyelerine bazen sıklıkla belirtildiği üzere “merkez-çevre ilişkisi” vb. etkenlere bağlı ya da bağımlı olarak farklılık göstermektedir.

Küreselleşme yaklaşımları da literatürde genel olarak bahsi geçen bu kazanan-kaybeden ekseninde yapılan tartışmaları merkeze almaktadır. Başka bir ifadeyle, kimin neden karşı olduğu ya da olmadığı küreselleşme yaklaşımlarının odaklandığı sorular üzerinden şekillenmektedir. David Held ve Anthony McGrew (2008) tarafından ortaya konan üçlü kavramsallaştırma incelendiğinde de bu soruların merkeze yerleştirildiği ve argümanların, bu sorular üzerinden geliştirildiği görülmektedir. Bu bağlamda, çalışmada da küreselleşme yaklaşımlarını, Held ve McGrew'in kavramsallaştırdığı üzere *Aşırı Küreselleşmeci Yaklaşım (Hyperglobalist)*, *Küreselleşme Karşıtları-Kuşkucular (Sceptic)* ve *Evrimsel-Dönüşümsel Yaklaşım (Transformationalist)* olmak üzere üçlü bir analize tabî tutarak söz konusu soruların nasıl yanıtladığı üzerinde duracağız.

1.2.1. Aşırı Küreselleşmeciler (Hyperglobalist)

Bir diğer adı “radikal” ya da “hyperglobalist” olan küreselleşme taraftarlarının önde gelen temsilcileri Kenichi Ohmae, Francis Fukuyama ve Thomas Freidman'dır

(Çelik, 2012:61). Küreselleşmeyi destekleyenlerin ana argümanlarından ilki ekonomi temellidir. Zira onlara göre, ülke ekonomilerinin tam anlamıyla dışa açıldığı durumlarda ekonomik faaliyetler profesyonel çalışan dolayısıyla verimliliği oldukça yüksek daha etkin olacak ve böylece toplumların refah seviyesi artacak, verimsiz devlet yapısı ortan kalkacak ve son olarak firmaların aracılığıyla ileri teknoloji ürünleri pazarlarda kendilerine yer bulacaktır (Orhan, 2003:18). Küreselleşme taraftarlarının ikinci ana argümanı ise küreselleşme sonucunda yolsuzlukların azalacağı yönündedir zira küreselleşme ile birlikte gelen rekabet ortamı ve şeffaflık kalitenin artmasını tetikleyeceği gibi tüm toplumların ortak sorunlarından biri olan yolsuzluk ve sahtekârlığın sonunu getirecektir (Orhan, 2003:19).

Fırat Bayar'a göre (t.y.:31-32), aşırı küreselleşmeciler görüşlerini liberal tezlere dayandırırken; 1980 sonrası döneme bakıldığında ise neoliberal tezlerin öne çıktığı görülmektedir. Bu bağlamda, ekonomide liberalizasyon, deregülasyon ile özelleştirme faaliyetlerinin sonuna dek uygulanmasını savunan aşırı küreselleşmeciler, serbest piyasa ekonomisinin mikro anlamda bireyin faydasını, makro anlamda ise ekonominin genel dengesini sağlamayı maksimize edeceğini ileri sürmektedirler. Devletin ekonomiye müdahale etmediği bu düzende piyasa kendi dengesini sağlayacaktır. Temel güç ve otorite olarak küresel sermayeyi gören aşırı küreselleşmeciler, küresel sermayenin temel güdüsünün kâr olduğuna vurgu yaparak teknolojik ilerleme ve iletişim devriminin avantajlarından yararlanan küresel sermayenin ulus devletlerin sınırlarını önemsizleştirerek kârını arttırmak amacıyla tüm dünyayı etkileme çabası içerisinde olduğunu ileri sürmektedir (Bayar, t.y.:32). Küreselleşme söyleminin Batı'nın çıkarlarına hizmet ettiği gerçeğini inkâr etmeyen aşırı küreselleşmeciler, ülkeler arası işbirliklerinin artık kolaylaştığını, çoğaldığını ve küresel iletişimin gelişimiyle birlikte birbirinden farklı ülkelerin halklarının ortak menfaatlerinin artık daha çok farkında olduklarını bunun ise küresel bir uygarlığın yaratılması için oldukça elverişli bir ortam yarattığını belirtmektedirler (Kürkçü, 2013:6).

Küresel piyasanın daha rasyonel çalışmasından dolayı politikanın yerini aldığı günümüz dünyasında küresel piyasaların gelişimi toplum içerisinde daha yüksek rasyonaliteye işaret etmektedir. Siyasetin yerel ve ulusal bazda önemini kaybettiğini ileri sürmek çok gerçekçi olmayacaktır ancak siyasetin küresel ekonomiyi etkileyemeyeceği gerçeği ortadadır. Bu bağlamda, neredeyse tüm dünyada insanların

politika ile daha az ilgilenmeleri veya vatandaşların dünyanın neredeyse tümünde politikacılar noktasında âdeta hayal kırıklığı yaşayıp neredeyse hiçbir politikacıdan memnun olmaması küreselleşme sürecinin bir sonucudur. Tüm bunlar aşırı küreselleşmecilere göre, piyasanın devletten daha güçlü olduğunun en önemli göstergelerinden biridir. İşte yaşanan tüm bu gelişmelerden dolayı artık ulus devletlerin etkisini ya da gücünü törpüleyen yeni bir dünya toplumu ve bu toplumun ihtiyaçlarını karşılayacak yeni kurumlar oluşmakta veya oluşturulması planlanmaktadır (Yalçınkaya vd., 2012:6).

Yukarıda bahsi geçen süreç sonunda elbette bir taraf yaşanan bu süreçten kâr ederken diğer taraf kaybedecektir. Bu gerçeklikten hareket eden aşırı küreselleşmeciler, geleneksel merkez-çevre yapısının değiştiğini ve yeni bir küresel işbölümünün eski yapıyı ikâme ettiğini ileri sürmektedir. Bununla birlikte Kuzey Yarım Küre ile Güney Yarım Küre arasında her geçen gün biraz daha artan uyumsuzluğa dikkat çeken aşırı küreselleşmeciler, sosyal anlamda artan bu eşitsizliği idare etme görevini hükümetlere yüklemektedirler. Zira onlara göre, küreselleşme zaten kendi içerisinde kazanan ve kaybeden arasındaki kutuplaşmayı birbirine bağlayacaktır çünkü oyun teorisi açısından ele alınacak olursa burada kazanan ve kaybeden arasında sıfır toplamlı bir oyun yoktur. Bu nedenle de küreselleşme sürecinde bir taraf kaybetmiş gibi görünse bile belli malların üretiminde üstün olduğu bir yer mutlaka olacaktır (Yalçınkaya vd., 2012:6).

Aşırı küreselleşmecilerin öne çıkan isimlerinden biri olan Friedman (2001), özellikle *The Lexus and the Olive Tree* adlı çalışmasında küreselleşmenin faziletlerini anlatmakta ve küreselleşmeden övgüyle bahsetmektedir. Her şeyden önce geçmiş ile kıyaslanamayacak derecede büyük bir hız ve ilişki ağına değinmekte ve bu hız ile ilişkiği çerçevesinde şekillenen bir ‘bütünleşme’ üzerinde durmaktadır. Friedman, âdeta büyülü bir süreçten geçen bir dünya tasviri yapmakta ve bu ‘bütünleşme’nin nimetlerini işlemektedir.

1.2.2. Küreselleşme Karşıtları-Kuşkucular (Sceptic)

Literatürde “kuşkucular” olarak da adlandırılan küreselleşme karşıtları küreselleşmenin yeni bir durumu veya yeni bir dönemi simgelemekten ziyade dünya kapitalizm tarihinin bir parçası olarak eşitsizlikler ve dengesizlikler barındıran bir

ekonomik kalkınma modelinin süreklilik hali olduğunu ileri sürmektedir (Perşembe, t.y.:107). Genel olarak küreselleşmeyi, “devletlerin kendi ülkeleri üzerindeki egemenliklerinin pazar ekonomisinde işsizliğin, eşitsizliğin, güvensizliğin ve dünyada zengin ve fakir arasındaki farklılıkların giderek arttığı bir dünyaya yol açan süreç” (Dicle, 2000:56) şeklinde tanımlamaktadırlar. Kimileri ise küreselleşmeyi tamamen reddetmeseler dahi onun yarattığı bazı sonuçları son derece vahşi bulmaktadırlar. Richard Falk, küreselleşmenin bu yönüne dikkat çekmektedir. Falk’a göre (2002), neoliberal politikalar insanın ve toplumun genel anlamda mutluluğu üzerinde olumsuz etkilerde bulunmaktadır. Bu olumsuzluk, bazı durumlarda çok trajik ve sarsıcı boyutlara ulaşmaktadır. Falk da böylesi bir tablonun gözlendiği süreci “yırtıcı küreselleşme” olarak adlandırmaktadır.

Giddens (2000:20), küreselleşmenin yeni süreci anlatmadığını ve bu mevzunun çok tartışmalı olduğunu düşünenler için “şüpheciler” kavramını kullanmıştır. Noam Chomsky, Paul Hirst, Grahame Thompson ve Immanuel Wallerstein gibi isimler küreselleşme karşıtlarının başlıca temsilcileridir (Çelik, 2012:62) ve söz konusu isimler ve diğer küreselleşme karşıtları, yaşadığımız dünyada yaşanan hiçbir şeyin yeni olmadığı üzerinde durmaktadırlar. Onlara göre, küreselleşmenin arka planına yani 19. yüzyıla bakıldığında da önemli miktarda para ve mal hareketinin olduğu görülmektedir. Yine bu dönemde, insanların pasaport dahi kullanmadan bir ülkeden bir başka ülkeye göç ettiğinden hareketle bugün sınırların kalkmasının ya da aşınmasının aslında yeni bir şey olmadığını bir geriye dönüş olduğundan bahsedilmektedir. Bu ilk grup kuşucuların dışında ayrıca salt ideolojik saiklerle hareket eden ve sosyalist bloğun yıkılmasıyla birlikte Marksist ideolojinin önemini kaybetmesini hazmedemeyen neo-marksist bir grup mevcuttur, bu nedenle de doğrudan kapitalizm ile ilintili olan küreselleşme, kapitalist modernlik ile birlikte düşünülmeden açıklanamamaktadır (Kaya, 2009:7).

Küreselleşme karşıtlarının üçüncü grubunu ise milli/milliyetçi saiklerle hareket eden kişiler oluşturmaktadır. 20. yüzyılın milli devlet yapısını benimsemiş bu kişiler, küreselleşmenin insanı baskıladığını, devlet egemenliğine son verdiğini, tüm devletleri emperyalist devletlerin boyunduruğu altına soktuğunu, yerelin ve ona ait değerlerin yok edilerek güçsüzü ezerek zengin ile fakir arasındaki uçurumu büyüttüğünü dolayısıyla küreselleşme sürecinden sadece çok uluslu şirketlerin pozitif etkilendiğini ve bu şirketlerin böylece ulus devletleri âdeta boğduğunu, bununla kalmayıp çevreye ciddi

zararlar verdiğini ileri sürmektedirler (Kaya, 2009:9). Dolayısıyla bu grup, eleştirilerini ya da çekincelerini milli devlete yöneldiğini düşündükleri tehditler üzerinden dile getirmektedir. Nitekim bu tehditlerin odak noktası da emperyalizm olarak belirlenmekte ve emperyalizmin, milli devletin egemenliği açısından muhtemel yıkıcı sonuçları ele alınmaktadır.

Küreselleşme karşıtlarının dördüncü grubu incelendiğinde ise özellikle gelişmekte olan ülkelerdeki başarısız politikacıların karşımıza çıktığı sıklıkla belirtilmektedir. Buna göre başta enflasyon olmak üzere işsizlikle mücadele, cari işlemler açığı vb. gibi konularda başarısız olan bu tarz ülke politikacıları faturayı küreselleşme sürecine kesmektedirler (Kaya, 2009:9). Başka bir ifadeyle, halihazırda karşılarında duran problemlerin ya da içinden çıkılmaz sorunların çözümünde yaşayacakları basiretsizliği örtbas edebilmek adına kendilerini bir günah keçisi arayan bu politikacılar, küreselleşme ve onun beraberinde getirdiklerini âdeta kurtarıcı olarak sarılmaktadırlar. Küreselleşmenin çok boyutlu etkileri zaman zaman bu politikacıların istediklerini de kendilerine kolaylıkla vermektedir. Ancak uzun vadeli olarak değerlendirme yapıldığında, belirlenen politikanın özüne ilişkin köklü başka bir problemin varlığı gün yüzüne çıkmakta çok da gecikmemektedir. Dolayısıyla da bu politikacıların iddiaları çoğunlukla söylemsel düzeyde kalmakta ve kabul görmemektedir.

Küreselleşmeye karşı çıkan beşinci grubu ise sendikacılar oluşturmaktadır. Küreselleşme karşıtı sendikacıları küreselleşme karşıtı politikacılardan ayıran temel nokta ise küreselleşme karşıtı politikacıların az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gözlemlenmesine karşın küreselleşme karşıtı sendikacılara gelişmiş ülkelerde de rastlanmaktadır. Eğer ortada çalışanların haklarına, kazanımlarına ve genel olarak çalışma ortamlarına ilişkin bir problem söz konusu ise bu problemin nedeni olarak küreselleşmenin sonuçları gösterilmektedir. Sendikacılar, doğal olarak bu noktada çalışan gruba yönelmekte ve bu grup hakkında olan biteni incelemektedirler. Gördükleri de küreselleşmenin, bu grup üzerinde olumsuz etkileri olduğu veya olabileceği yönündedir. Nitekim bu olumsuzlukları bulma aşamasında da çok zorlanmamaktadırlar.

Küreselleşme karşıtlarının son grubunda radikal gruplar bulunmaktadır. Neomarksist, sosyalist ve İslamcı da olabilen bu radikal gruplar, dünyayı sömürenlerin

ve sömürülenlerin olduğu bir mekan olarak görmekte ve söz konusu mekanda emperyalistler ile gelişmiş merkez ülkelerinin sürekli kazanan, diğerlerinin ise hep kaybeden tarafta oldukları düşüncesinden hareketle küreselleşmenin kazanan tarafların hegemonyalarını pekiştirmekten başka bir şeye yaramadığı düşüncesinden hareket etmektedirler (Kaya, 2009:10). Bu radikal gruplar, kazanan-kaybeden ikiliği üzerinden bir karşıtlık geliştirmekte ve aslında bir ‘sömürü’ kavramsallaştırmasına gitmektedirler. ‘Sömürülen’ ve ‘sürekli kaybeden’ bir grubun varlığı işlenmekte ve bu grubun mevcut durumunun ‘kötülüğü’ küreselleşme ile ilişkilendirilmektedir. Ayrıca bu grup, yerli ekonomilerin çökertilmesi nedeniyle işsizliğin de genel bir sorun olarak ortaya çıktığını ileri sürmektedir. Michel Chossudovsky (1999), küreselleşme sürecinin yarattığı işsizliğin nasıl oluştuğunu şu şekilde açıklamaktadır:

...IMF gibi kurumların istikrar politikaları yardımıyla dünya çapında bir ucuz emek ekonomisi yaratmaya çalışmaktadır. Uluslararası şirketlerin pazar paylarını arttırma amacıyla kullanılan yerli ekonominin çökertilmesi stratejisi işsizliğe yol açmaktadır. İşsizlik küresel arz sisteminin önemli girdisi olan emek maliyetlerinin minimize edilmesinin önünü açmaktadır. Dolayısıyla, küresel ekonomik sistemin niteliğini iki çelişik güç belirlemektedir. Bunlardan ilki küresel ucuz emek ekonomisinin yerleşiklik kazanması, diğeri yeni tüketici pazarlarına yönelik arayıştır.

İşsizlik başta olmak üzere ekonomik açıdan kapitalizmin “vahşi” boyutlara ulaşması ile küreselleşme süreci genellikle birlikte alan küreselleşme karşıtları, sosyo-kültürel değişim yarattığı gerekçesiyle de küreselleşmeyi eleştirmektedirler. Bu değişimin, insan ilişkileri üzerinde yabancılaştırıcı etkide bulunduğunu ve insanların birbirinden geçmişte olduğu gibi ‘gerçek’ anlamda haberdar olmamalarına neden olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁵

Yukarıda görüşleri ve hangi gruplara ait olduğu üzerinde durulan küreselleşme karşıtlarını yani bir diğer adıyla şüphecileri birçok farklı şekilde değerlendirilebilmek mümkündür. Şüphecilerin görüşleri ya da ileri sürdükleri argümanlar incelendiğinde genel olarak ortaklaştıkları bir perspektif olduğu ilk andan itibaren göze çarpmaktadır. Her şeyden önce yaygınlık kazanmış bir tehlike algısı ile karşılaşılmaktadır. Öyle ki bu tehlike, son derece büyük resmedilmekte ve küreselleşmenin bir varlık sorunsalı

⁵ Bu değişim ile ilgili bkz. Andrew Heywood, *Siyaset, Liberte Yayınları*, Ankara, 2006, s. 205.

yaratmaktan öteye gidemeyeceği üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla da küreselleşmeye dair hemen hemen her şey olumsuzlanmakta ve oldukça katı bir şekilde eleştirilmektedir. Oysaki bugün içinde yaşadığımız dönem, dünyanın hiçbir safhasında olmadığı kadar insanların birbirinden haberdar olduğu, teknolojik ilerlemenin aklı zorlayan boyutlara ulaştığı, bir kişinin aynı gün içerisinde birbirinden binlerce kilometre uzakta birkaç ülkede işlerini halledebilip gezinti yapabildiği ve en küçük piyasanın en büyük piyasalarla iç içe olduğu bir dönemdir. Günümüz dünyasını geçmişteki bazı dönemlerle zorlama kıyaslamalar yaparak aslında yeni bir şeyin olmadığını eskinin tekrar ettiğini ileri sürmek, salt bir kazanan-kaybeden ikiliği yaratmak ya da büyük tehlikelerin varlığına dair açmazlar ortaya koymak kendi içerisinde de geri dönüşü olmayan sonuçlar ortaya koyabilecek niteliktedir.

1.2.3.Evrimsel-Dönüşümsel Yaklaşım (Transformationalist)

Küreselleşme karşıtlarından sonra küreselleşmeye dönüşümselci yaklaşanlar da bulunmaktadır. James N. Rosenau, Anthony Giddens, Jan Aart Scholte ve Manuel Castells'in öncülüğünü yaptığı dönüşümselci tezi savunanlar, modern toplumları ve dünya düzenini inşa eden sosyo-politik ve ekonomik dönüşümlerin temelini küreselleşme sürecine dayandırmaktadırlar. Onlara göre, küreselleşme çelişkilerle dolu bir tarihsel geçmişe sahiptir ve tam da bu nedenden dolayı küreselleşmenin hangi yöne evrileceğini tahmin etmek oldukça güçtür (Kürkçü, 2013:9). Aslında küreselleşme savunucuları ve küreselleşme karşıtları arasında bir yerde duran dönüşümselciler, küreselleşmeyi ciddi bir sorgulama ve eleştiriden geçmesi gereken toplumsal bir olgu olarak görmektedirler. Onlara göre, sonuçları oldukça karmaşık olan çağdaş küresel etkileşim, sonuçları bakımından oldukça karmaşık, çelişkili ve öngörülemez karakterdedir ve diğer iki görüşte ileri sürüldüğü üzere ekonomi ağırlıklı bir süreç olmaktan ziyade siyasal, kültürel vb. süreçleri de kapsayan bir ilişkiler bütünüdür (Perşembe, t.y.:107). Böylesine karmaşık olan ve bir bütün olan küreselleşmeye ilişkin her şey, bir defa daha okunmalı ve derinlemesine analiz edilmelidir. Kötü ya da iyi olduğuna ilişkin değerlendirmelerden ziyade nedeni-sonucu-evrimi, kısacası küreselleşmenin içini dolduran tüm olgular, süreçler, kavramlar vb. defalarca incelenmeli ve gerekli durumlarda yeniden yazılmalıdır. Muhtemel sonuçlar, farklı

perspektifler eşliğinde ve ideolojik önyargılar bertaraf edilerek eleştirel bir yaklaşım benimsenmelidir.

Şüphelilere de büyük ölçüde yaklaşan bu grubun temsilcilerinin odaklandıkları nokta, küreselleşmenin nereye evrileceğinin ve beraberinde neler getireceğinin kestirilemez oluşudur. Küreselleşmenin ne zaman başladığı ya da hangi temel olguları dikkate alarak küreselleşme tanımlaması yapılması gerektiği konusunda da netlik söz konusu değildir. Örneğin Wayne Ellwood'a göre (2002:13) küreselleşmeyi, "eski bir süreci tarif eden yeni bir sözcük olarak ele aldığımızda, beş yüzyıl önce Avrupa sömürgeciliği ile birlikte küresel ekonomide yaşanan bütünleşmeyi küreselleşme olarak değerlendirebiliriz." Dolayısıyla nereden bakıldığı ve bakılan perspektiften ne tür çıkarımlarda bulunulduğu önem kazanmaktadır. Tarihsel açıdan da küreselleşme süreci için bir başlangıç ya da bir durak arandığında da benzer sorunlar ile karşılaşmaktadır. Kimilerine göre oldukça yeni bir sürece işaret eden küreselleşme, kimilerine göre hiç de yeni değildir. Aksine tarihi çok daha eskileri götürülebilmektedir. Paul Hirst ve Grahame Thompson (2000:8) da küreselleşmenin yeni olmadığını aşağıdaki gibi anlatmaktadırlar:

...Eğer küreselleşmeyi, ülkeler arasında büyük ve artan bir ticaret akışı ile sermaye yatırımının gerçekleştiği açık bir uluslararası ekonomi diye yorumlarsak, bu sorunun cevabı kesinlikle olumsuzdur. Gerçek anlamda bütünleşmiş bir dünya ticaret sistemi ondokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında oluşturulduğu için, uluslararası ekonominin karmaşık bir görelilik-kapalılık hikâyesi vardır. Denizaltı telgraf kabloları 1860'lardan beri kıtalararası piyasaları birbirine bağlamaktadır. Binlerce mil uzaklıktaki yerlerle günlük ticareti ve fiyat belirlemeyi olanaklı kılan bu kablolar, günümüzün elektronik ticaretinden çok daha büyük bir yeniliktir. Chicago ile Londra ya da Melbourne ile Manchester arasında anında iletişim kurmak mümkün hale gelmişti. Bono piyasaları da birbirlerine sıkı sıkıya bağlanmış, -hem portfolyo hem doğrudan yatırım biçiminde- büyük çaplı uluslararası para akışı bu dönemde hızla artmıştı."

1.2.4.Küreselleşmenin Boyutları

Geçtiğimiz bölümlerde küreselleşmeye ilişkin tanımları üzerinde durulurken; küreselleşme olgusunun aslında birbirinden farklı ancak birbirini tamamlayan boyutları olduğundan söz edilmişti. Gerçekten de ilgili literatür incelendiğinde küreselleşmenin ekonomik, teknolojik, kültürel ve siyasal (ideolojik), boyutlarının varlığı

görülmektedir.⁶ Bu boyutların birbiri ile ilişkisi ya da ilişkisizliği, küreselleşmenin ne olduğunun/olmadığının anlaşılabilmesini kolaylaştırmaktadır. Nitekim birçok araştırmacı bu boyutları ele almaya çalışmış ve son aşamada da küreselleşme ile ilgili bir araştırmada mutlaka yer ayrılması gereken konuların başında geldiği üzerinde ortaklaşmışlardır.

Küreselleşmenin ekonomik boyutu ile başlamak gerekirse öncelikle Fischer'dan bahsetmek gerekmektedir. Stanley Fischer (2003:2), küreselleşmenin ekonomik boyutunu ülkeler arasındaki iş gücü, sermaye ve mal akışkanlığının artması sonucu ülkeler arası ekonomi temelli ilişkilerin artması, ülkelerin birbirlerine olan etkilerinin yaygınlaşıp yoğunlaşması olarak tanımlamaktadır. Başka bir ifadeyle, ülkeler arasında iş gücü, sermaye ve mal akışkanlığı sağlanmaktadır. Önceden gerçekleştirilemeyen ya da çeşitli engellere takılan birçok şey artık bir sirkülasyonun içerisinde. Var olan sorunlar, bu sirkülasyonun lehine olacak şekilde çözüme kavuşturulmakta ve geçmiş ile kıyaslanamayacak bir iktisadi ağ oluşmaktadır. Nitekim Charles Oman (1996:5) da ekonomik küreselleşmeyi birbirinden bağımsız siyasi sınırlar arasında ekonomik faaliyetlerin hızla yükselmesi olarak incelemektedir. Benzer şekilde, küreselleşmenin ekonomik boyutu, piyasa ekonomisinin gelişmesini, ekonomik örgütlenmelerin küresel bazda ivme kazanmasını, serbest ticaretin yayılmasını ve uluslararası sermaye hareketlerinin olağanüstü serbestliğini, çok uluslu şirketlerin faaliyetlerinin genişlemesiyle dış ticaret hacimlerinin artmasını da ifade etmektedir (Aktel, 2001:197). Ayrıca gelişmiş ülkelerin iç piyasalarının doyması, sermayenin özellikle 1970'li yıllarda yaşanan petrol kriziyle birlikte dışa açılma isteği ve ekonomik faaliyetlerin artması, bu sürecin sonunda günün 24 saati işlem yapılabilen yeni piyasaların, tarihte ilk kez kullanılan yeni teknolojilerin, ulus devletler üzerinde baskı kuran ve onları aşındıran Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) vb. gibi yeni aktörlerin, kişilerin, sermayenin ve malların serbest dolaşımı hukuki garanti altına alan yeni kuralların ve son olarak demokrasi, insan hakları gibi yeni hassasiyetlerin ortaya çıkması da küreselleşmenin ekonomik boyutunu anlatmaktadır (Bozkurt, 2000).

Küreselleşmenin ekonomik boyutunun yanında küreselleşmenin en önemli itici gücü teknolojik ya da iletişimsel boyut karşımıza çıkmaktadır. Üçüncü sanayi devrimi

⁶ Küreselleşmenin boyutları konusunda bkz. Zygmunt Bauman, *Küreselleşme*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.

adı da verilen iletişim devrimi veri iletiminde mikro işlemcilerden ve uydu teknolojilerinden yararlanılmasını, bilgilerin depolanıp işlenmesini ve yeniden iletilmesi noktasında dijital ortamlardan faydalanılmasını, iletişim araç gereçleri ile iletişim maliyetlerinin geçmişe oranla kıyas götürmeyecek derecede düşmesi sonucunun doğurmaktadır (Bayar, 2008:29). İletişim ağı her geçen güçlenmekte ve dünyanın diğer ucundaki bir gelişmeden haberdar olmak oldukça basit bir şey haline gelmektedir. Bahsi geçen bu devrim ile birlikte veri ve bilgi akışı, sorunsuz ve hızlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Geçmişte günlere yayılan ve hatta gerçekleşemeyen bu akış, artık neredeyse saniyelere sığdırılmaktadır.

Küreselleşmenin bir diğer boyutu ise kültürel niteliklidir ve aslında yukarıda bahsedilen teknoloji devriminden uzak ya da ayrı düşünülememektedir. Zira bir üst paragrafta verdiğimiz yeni teknolojik imkanlarla birlikte dünyanın farklı coğrafyalarında yaşayan insanlar arasında bilgi akışı ve etkileşim yoğunlaşmış söz konusu yoğunlaşma daha önce birbirinin belki de ötekisi olan farklı yaşam tarzları farklı kültürleri ortak bir zeminde buluşturmuştur. Bu durum Bayar'a göre (2008:29), küresel bir kültür ve birikim ortaya çıkarmıştır. Nitekim Giddens (1990:64) da kültürel küreselleşmenin, yerelin gündeminin çok uzaklarda oluşan gündemlerce belirlenmesi ve bununla birlikte birbirinden farklı yerel kültürlerin birbirlerine bağlanarak bir sosyal ilişki yoğunlaşması yaşanması ile ilgili olan yönüne dikkat çekmektedir.

Küreselleşmenin siyasal boyutunda ise devlet-toplum ve birey arasındaki ilişkilerin yeniden tanımlandığı ve tüm taraflara yeni roller biçildiği görülmektedir. Ulus devlet dediğimiz yapı artık yalnızca ulus üstü yapılarla bir nüfuz mücadelesi içinde değildir. Artık ulus üstü mekanizmalara ilaveten mücadele etmesi gereken bir de sivil ve demokratik inisiyatifler belirlemiştir. Avrupa Birliği'ne (AB) üye devletler, birliğin kendisi ve birlik çatısı altında yaratılmaya çalışılan sivil demokratik yapılar yukarıda anlatmaya çalıştığımız yeni durumun en güzel örneklerinden birisini temsil etmektedir. Siyasal küreselleşme boyutunda ulus devletin içerisinde var olan ve kendisini ifade etmekte güçlük çeken demokrasi anlayışının daha katılımcı yeni bir karaktere büründüğü de bu bağlamda söylenebilmektedir (Yalçınkaya vd., 2012:5). Yine minimal devlet, güçlü yerel yönetimler, kamusal faaliyetlerde insan hak ve özgürlüklerine önem verilmesi, sivillerin hareket alanlarının genişletilmesi, yönetimin şeffaflaşması, hizmet

odaklı bir kamu yönetimi sisteminin inşası da ön plana çıkmaktadır.⁷ Dolayısıyla birçok olumlu ve olumsuz etki ile karşılaşılmaktadır. Refik Balay (2004:64-66), küreselleşmenin olumlu ve olumsuz etkilerini oldukça kapsamlı bir şekilde aşağıdaki gibi sıralamaktadır:

1. Zaman ve mekan kavramlarının sınırlarının kalktığı küreselleşme söylemi ile dünyada olup biten her şey herkes tarafından bilinmeyi ve herkesi ilgilendirmeye başlamış ve küresel ölçekte gerçekleşen olaylar tüm insanlığın ortak malı haline gelmiştir.
2. İnsanlık ortak paydalarda bir araya gelmeye başlamış, insanlığın müşterek değerleri oluşmuş, dolayısıyla medeniyet, uygarlık ve kültür yeniden tanımlanmak zorunda kalmıştır.
3. İnsanlığın temel müşterekleri olan adalet, hürriyet, eşitlik gibi kavramlar tüm insanlığın ortak malı haline gelerek bireylerde güven ve kendine inanma noktasında yeni bir kimlik oluşumuna olanak tanınmıştır. Potansiyelini ve önemini fark eden birey kendini toplumun vazgeçilmezleri arasında konumlandırmıştır.
4. Sosyal devlet ve sosyal adalet kavramlarının ortaya çıkışıyla birlikte herkes için 'refah' anlayışı toplumda kabul görmüş, seçkinler olarak adlandırılan sadece belirli bir kesimin eğitim sürecine dâhil edilmesinin aksine eğitimin toplumun tüm kademesinde yaygınlaştırılması gerektiği kavranmıştır.
5. Küreselleşme sağlık alanında da olumlu sonuçlar doğurmuş, küresel işbirliği ile müzmin hale gelen birçok hastalığın tedavisi bulunmuş, çocuk bebek ve çocuk ölümlerinde kayda değer azalmalar gerçekleşmiştir.
6. Ülkeler arasında işgücünün serbest bir şekilde dolaşımı sağlanmış, üretim ve tüketim konusunda sınırlar kalkarak dünyada herkes birbirinin ürettiği mal ve ürünleri tüketir hale gelmiştir.
7. Kültürler arası alışveriş ve diyalog başlamış, böylelikle ortak yaşam biçimleri ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla geleneksel söylemlerin dışında artık tek bir ülke, tek bir medeniyet, tek bir gelenekten bahsetmek mümkün olmadığı gibi tek tip vatandaş profilinden de bahsetmek olası değildir.

⁷ Bu konuda bkz. Davut Dursun, "Küreselleşme ve Toplumun İnşasında Bilginin Artan Önemi", *Yeni Türkiye: 21. Yüzyıl Özel Sayısı I*, 19, 1998.

8. Küreselleşmeyle birlikte uluslararası eğitim politikaları benimsenmiş, geliştirilen protokoller aracılığı ile dünya ülkeleri eğitimin tüm kademelerinde uluslararasılaşmaya adım atmış, eğitim, araştırma ve uygulama sahalarında ortak platformlar oluşturulmuştur.
9. Küreselleşme akımıyla birlikte küresel güç olma iddiası taşıyan devletler ortaya çıkmış ve bu devletlerle bütünleşmek zorunda kalan ulus devletler, kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda bu devletlerin etkilerine maruz kalmışlardır. Sonuç olarak küresel ölçekte güçlü olan devletler ulusal olanları kendine bağımlı hale getirmiş, milli egemenlik ve bağımsızlık gibi kavramların içi boşaltılarak emperyalist amaçlar küreselleşme adına meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla küreselleşmenin neden olduğu ‘tekçi’ yapı, devletlerarasında sınırların kalkmasına ve birden fazla devlet yerine tek bir devlet olan küresel devletin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Küreselleşme toplumları iki seçeneği tercih etmek zorunluluğu ile karşı karşıya bırakmıştır. Bunlardan birincisini toplumların birbirlerine yakınlaşması ikincisini ise daha ulusal söylemler bazında hareket eden ilişkiler sistematiği oluşturmaktadır. Bu nedenle devletler küreselleşme sürecinin dışında kalmak ya da ulusal bütünlüğünü tehlikeye atmak tehlikesiyle baş başa kalmıştır.
10. Sanayileşme, nüfus gibi üretim ve tüketim dengesini etkileyen bir dizi parametre bulunmaktadır. Üretim tüketim dengesi bağlamında sanayileşmesini erken tamamlamış ülkeler daha avantajlı durumdadırlar. Dolayısıyla küreselleşme, sanayileşmeye erken geçen ülkeler lehine bir avantaj iken sanayileşmesini geç tamamlayan ülkeler için bir dezavantaj konumundadır. Ülkeler arasında gelişmişlik farkı oluşturan bu kavram bir taraftan refaha diğer taraftan yoksulluğa kapı aralamaktadır.
11. Küreselleşme, ülkeleri ve bireyleri gelenek ve küresel değerler arasına sıkıştırmaktadır. Bu ikilem geleneksel çizgi ve küresel değerler arasında gelgitler yaşayan organizmaların oluşumuna neden olmaktadır.

Tüm bu değişim ve dönüşümlerin doğum öncesinden ölüm sonrasına bireyin hayatını, bireye ait hak ve ödevleri etkilediği bir gerçektir. Aynı şekilde bu süreçte, devletin de artık “eski devlet” olmadığı, yeni rollerinin ve alanlarının olduğu, piyasanın ve bireyin önünü açması gereken yeni kanalları ortaya koyması da bir gerçektir.

Çalışmanın sınırlılıkları düşünüldüğünde üzerine binlerce çalışma yapılan küreselleşme ile ilgili bütün literatürün verilmesi imkan dahilinde görünmemektedir. Bu nedenle, bölümün bir diğer başlığını oluşturan küreselleşmeden bağımsız düşünülemeyen neoliberalizm tartışması yapılacaktır. Kimi düşünürlere göre, “küreselleşmenin ideolojisi” olarak nitelendirilen neoliberalizmin gerçekten de küreselleşme ile bir bütünlük içerisinde olduğunu söyleyebilmek mümkündür.

1.3.NEOLİBERALİZM

1.3.1.Liberalizmden Neoliberalizme

Liberalizm, ilk ortaya çıktığı özellikleri ile itibariyle “klasik liberalizm” olarak adlandırılmakta ve bu dönem de genel olarak feodalitenin çöküş süreci ile başlamaktadır (Heywood, 2005:47). 16. ve 17. yüzyıllarda arka planı hazırlanmakta ve dinamikleri oluşmaktadır (Kukathas, 2005:19). İngilizce kökeni “liberty” olan liberalizm, özgürlük, hürriyet ve serbestlik karşılığına gelmektedir. Kelimenin etimolojik kökeninden hareketle liberalizmi özgürlüğü savunan düşünce olarak tanımlamak mümkündür. Bununla birlikte liberalizm, farklı coğrafyalarda farklı anlamlara gelecek şekilde de kullanılmıştır (Marshall, 1997:456). Yine de özgürlük, hemen her tanımın içerisinde yer almış ve özgürlüğe yönelik geniş kapsamlı bir yer ayrılmıştır. Çok genel bir ifadeyle, insanın özgürlüğünün öneminden yola çıkılmış ve bu özgürlüğün insan yaşamı için vazgeçilmezliği ele alınmaya çalışılmıştır. Aristokratların ayrıcalığını olumsuzlayarak kendi alanını belirlemeye çalışan liberalizm, hukuk kurallarının eşitliği sağlayabilme gücü üzerinde durmuştur (Skinner, 2003). Bu nedenle de her ne kadar özgürlük, liberalizmin temel ilkelerinden birisi olsa da bu şekilde yapılacak bir liberalizm tanımı eksik kalmaktadır (Aktan, 1995:3). George Sabine (1991:103) de bu noktada liberalizmin üç temel ilkesinden bahsederek liberalizmi anlatmaya başlamaktadır. Sabine’e göre, bu ilkeler serbest girişim ve düzenlemeler ve sınırlı devlet olmaktadır.

Georg Sorensen’in (1993:5) belirttiği üzere, liberalizm bir karşı duruş halinden ortaya çıkmış ve ortaçağın baskın karakteri olan Hristiyan skolastik düşüncesine ve bu düşüncenin kurumlarına karşı çıkan liberalizm aynı zamanda dönemin bir başka baskın karakteri olan baskıcı monarşilere de karşı çıkmıştır. Bu çerçevede, gelişmeye başlayan liberal düşünce tarihsel süreç içerisinde üç farklı şekle bürünmüştür. Bunlardan ilki,

Smith ve onu takip edenlerin öncülük ettiği klasik liberalizm, Keynes ve onu takip edenlerin öncülük ettiği uzlaşmacı liberalizm ve son olarak Friedman ve ekibinin öncülük ettiği neoliberalizm olmuştur (Şahin, 2010:868).

Sabine'in sıraladığı üç temel ilkenin yanında bireycilik, rasyonalite ve ekonomik insan, özgürlük, "laissez faire-laissez passer" ve doğal düzen, piyasa ekonomisi, liberal ideolojinin temel ilkeleri olarak belirlenmektedir. Bireycilik ilkesi, bireyi temel almayı ve bireyi sınıf, toplum, halk gibi birtakım kollektif kurum ve yapılardan üstün tutan bir görüşü ifade ederken bireylerin rasyonel ve tutarlı tercihlere sahip olmalarını temel alan ve bireylerin rasyonel olmaları sonucunda faydalarını ve özel çıkarlarını maksimize edecek tercihlerde bulunacakları varsayımından hareket eden rasyonalite ve ekonomik insan ilkesi kamu veya toplum yararı gibi kavramlara karşı çıkmaktadır. Toplumsal fayda ancak özel çıkarlar maksimize edildiği zaman gerçekleşebilir. Liberalizmin bir diğer belki de en önemli ilkesi negatif özgürlük olarak da adlandırılan bireyin baskı ve zorlama olmaksızın dilediği gibi yaşaması ve istediğini yapabilmesini içeren özgürlük ilkesidir. "Pür Özgürlüğü" ifade eden kişinin eylem ve davranışlarında tamamen serbest olması zaman zaman başkalarının özgürlüğüne zarar verebilir bu noktada klasik liberaller ile libertarianistler arasında görüş farklılıkları mevcuttur.

"Laissez faire-laissez passer" ve doğal düzen ilkesi, ekonominin işleyişinde bir doğal düzen halinin varlığı kabulünden hareket etmektedir. Dolayısıyla da bu var olduğu ileri sürülen doğal düzene yönelen herhangi bir devlet müdahalesi kabul edilmemektedir. Ancak bazı sınırlı konularda devlet müdahalesine belirli ölçülerde izin verilmektedir. Liberaller, bu konuda farklı yaklaşımlar sergilemektedirler. Liberal düşüncenin gelişim seyri içerisinde Smith'in görünmez el'i bireysel çıkarlarla gerçekleştirilebilen bir düzen olarak belirlenirken; fizyokratlar bu düzenin tanrısal olduğundan hareket ederler ve yine Bastiat'ın "Doğal Ahenk Düzeni" ve Hayek'in "Spontan Düzen" anlayışları özünde doğal düzeni barındıran ancak nüansları olan yaklaşımlardır. Bir diğer ilke, rekabete dayalı, kârı esas alan, özel mülkiyet, karşılıklı sözleşme yapma, girişim özgürlüğünün güvence altında olduğu, devletin fiyatlara mümkün olduğunca az müdahalede bulunduğu piyasa ekonomisi ilkesidir. Son ilke devletin adalet, savunma, diplomasi, dış güvenlik, eğitim vb. gibi hizmet ve mal üretimini sağlamasını bunun dışındaki her türlü mal ve hizmet üretimini piyasaya bırakan sınırlı ve sorumlu devlet ilkesidir. Devlet müdahalesine izin vermeyen bu ilke,

paternalizme karşı olduğu gibi devletin yeniden dağıtıcı bir rol üstlenmesine de karşı çıkmaktadır (Aktan, 1995:4-5).

Tarihsel gelişim seyri sırasında tek ve saf bir liberalizmden bahsetmek güçtür. Zira yukarıda da görüldüğü üzere birbirinden farklı görüşler ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda Atilla Yayla (2016), klasik liberalizmin özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır:

- Birey, toplumun önündedir.
- Pozitif değil, negatif özgürlük söz konusudur.
- Devlet sınırlı ve sorumlu olmalıdır.
- Yaşlılar, gençler, çocuklar gibi toplumu oluşturan bazı gruplara yeniden dağıtıcı ve “sosyal adaleti” sağlayıcı eylemlerde bulunulmamalıdır.
- Piyasanın yaratacağı adalet dışında farklı adalet arayışlarına girilmemelidir.

Adam Smith, David Ricardo, Thomas Malthus, John Stuart Mill, Jean Baptiste Say ve Frederic Bastiat klasik liberalizmin önde gelen temsilcileridir. Mill’in özgürlük ile ilgili önemli görüşlerini paylaştığı *Özgürlük Üstüne* adlı çalışması, liberalizmin temel kaynakları arasında sayılmaktadır. Say’ın piyasa ekonomisinde arz talep arasında meydana gelebilecek dengesizliğin süreç içerisinde kendiliğinden ortadan kalkacağını ve ekonominin doğal seyrine döneceğini savunduğu “Her arz kendi talebini yaratır.” şeklinde formüle edilen Mahreçler Kanunu, klasik liberallerin bir diğer önemli görüşüdür. Yine Smith, *Ulusların Zenginliği*’nde iş bölümü ve uzmanlaşma ile mübadele üzerine derin analizler yapmaktadır. Aslında klasik liberaller de kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bir tarafta ekonomik düzenin doğal bir ahenk düzeni olduğunu ve söz konusu düzenin devlet müdahalesiyle asla bozulmaması gerektiğini savunan, daha anlaşılır bir ifadeyle Smith’in görünmez el olarak kavramsallaştırdığı doğal düzen haline kendiliğinden ulaşacağına olumlu yaklaşan Say ve Bastiat gibi iyimserler bulunurken; diğer tarafta Malthus ve Ricardo gibi buna inanmayan kötümserler bulunmaktadır (Aktan, 1995:10-11-12).

Halis Çetin’in (2001:219-220) belirttiği üzere liberalizm temelleri 17. yüzyılda atılan bir siyasi düzen olmakla birlikte liberalizmin felsefi kökenlerini John Locke, Smith, Mill vb. gibi düşünürlerde aramak gerekmektedir. Bu düşünürlerden liberal

düşün dünyasının lideri olarak kabul edilen Locke, devletin kaynağını ve meşruiyetini toplum sözleşmesinde aramış, devletin amacının bireysel özgürlükleri garanti altına almak olduğunu belirtirken; David Hume, faydacılık ve özgürlüğün insan doğasında bulunduğunu, aklın bireysel fayda peşinde olduğunu, kendiliğinden oluşan düzenin en eşitlikçi düzen olduğunu ve devletin bu düzene asla müdahalede bulunmaması gerektiğini ifade etmiştir (Çetin, 2001:219-220).

Devletin piyasaya müdahale etmemesi düşüncesinden hareketle görüşleri şekillenen klasik liberaller özellikle sanayi devriminden sonra sorgulanır olmuştur. Zira her büyük toplumsal dönüşümün büyük sorunları da bir arada getirdiği düşünülürse sanayi devriminin yaratmış olduğu ve başta kadın ve çocuklar olmak her kesimi etkileyen, yaşam şekillerinden ekolojik faktörlere kadar her şeyi değiştirip dönüştüren yeni durumun yaratmış olduğu ortamı klasik liberal görüşle izah etmek çok zorlaşmıştır. “1930’larda ABD’deki finansal piyasalarda başlayıp hızla ABD ve dünya ekonomisinin geri kalanına yayılan Büyük Bunalım ve ardından gelen İkinci Dünya Savaşı, sistemin bekâsı için klasik liberal anlayışın aksine, devletin ekonomiye müdahalesini ve aktif rol oynamasını gerektirmiştir.” (Yaşar & Yenimahalleli Yaşar, 2012:69-70). İşte tam da bu noktada Keynesyen model ortaya çıkmıştır. Keynes’in büyük ses getiren görüşleri, Galbraith tarafından üç noktada önemli görülmüştür (Galbraith, 2004:204);

- Keynesyen görüş “her arz kendi talebini yaratır” şeklinde formüle edilen Say Kanunu’nu yok saymıştır.
- Ekonomide her zaman tam istihdamın mümkün olmadığı, ekonomide eksik istihdamın ve atıl kapasitenin olabileceğini söylemiştir.
- Talebi sürdürebilmek için devletin harcama yapabileceğini ifade etmiştir.

İşte Keynes tarafından temelleri bu şekilde atılan görüş özellikle 1929’da yaşanan ve literatürde Büyük Buhran olarak nitelendirilen ekonomik krizden sonra pek çok iktisatçı tarafından benimsenmiş ve “modern”, “eşitlikçi”, “sosyal”, “refah” ya da bizim de kullanmayı tercih ettiğimiz “uzlaşmacı” liberalizm (Tayyar ve Çetin, 2013:111) bu şekilde ortaya çıkmıştır.

Uzlaşmacı liberalizmi klasik liberalizmden ayıran temel fark aslında devletin ekonomiye müdahalesinin uzlaşmacılar tarafından hoş karşılanmasıdır. Uzlaşmacılar,

bu noktada tam rekabet modelinin başarıya ulaşamayacağı yönünde endişelerini dile getirmekte ve optimum sosyal refahın sağlanmasında piyasa ekonomisinin karşı karşıya kalacağı sorunlara dikkat çekmektedirler (Aktan, 1995:12). Bu durumun da bir sebep sonuç ilişkisi bağlamında devletin ekonomiye el atmasını zorunlu kılacağı düşüncesinden hareket etmektedirler. Piyasa ekonomisinin çaresiz kaldığı durumlarda tıkalı damarların açılmasına yardımcı olacak nispette bir devlet müdahalesinin önemini vurgulamaktadırlar.

Uzlaşmacı liberalleri klasik liberallerden ayıran bir diğer önemli nokta ise klasiklerin negatif özgürlük anlayışına karşın uzlaşmacıların pozitif özgürlük anlayışını benimsemiş olmalarıdır (Erdoğan, 1988:11). Bu iki temel ayırmadan sonra aslında uzlaşmacı liberalizmin sanayi devrimi sonrası klasik liberalizmin toplumsal gerçeklikleri açıklayamaması üzerine ortaya çıktığı söylenebilir. Gerçekten de özellikle sanayi devrimi sonrası klasik liberallerin temel hareket noktası olan “*piyasa kendi haline bırakıldığında en fazla insan en çok faydayı sağlar*” şeklinde formüle edilen görüş geçerliliğini yitirmiştir. Piyasa kendi haline bırakıldığında en fazla insana en çok faydanın sağlanmadığı görülünce devletin ekonomiye etkin bir aktör olarak katılımı kaçınılmaz olmuştur. Bu durum dolayısıyla bu yeni görüş, 1970'lere gelinceye dek devam edecek ve bu yıllarda yaşanacak yeni bir krizle neoliberal görüş şekillenecektir. Buna göre neoliberalizmin doğuşuna kaynaklık eden kriz de ya da onun oluşum dinamiklerini hazırlayan da Keynesyen politikaların içine düştüğü açmaz ve beraberinde getirdiği problemler olarak gösterilebilmektedir (Saad-Filho ve Johnston, 2005:44). Çalışmanın da ana gövdelerinden birisini oluşturan neoliberalizm, detaylı bir şekilde incelenmeden önce küreselleşme-neoliberalizm ilişkisi üzerinde durulmaya çalışılmakta ve ardından neoliberalizm kapsamlı bir şekilde değerlendirmeye tabî tutulmaktadır.

1.3.2.Hızla Değişen Dünya ve Neoliberalizm İlişkisi

Küreselleşme ve neoliberalizm gerek akademik yazında gerekse söylem bazında âdeta birbirinin mütemmim cüzüdür. Zira küreselleşme başlığı altında yapılan çalışmaların neoliberalizme, neoliberalizm başlığı altında yapılan çalışmaların ise küreselleşmeye değinmediği takdirde havada kaldığı sıklıkla belirtilmektedir. Bazı sosyal bilimcilere göre neoliberalizm, küreselleşmenin kurgulayıcısı bir ekonomi

politikken; pek çoklarına göre ise küreselleşmenin içeriğini oluşturan unsurlardan bir tanesidir (Özkul, t.y.:626). Ancak nereden bakılırsa bakılsın her iki kavram birbirinin tamamlayıcısıdır ve bu iki kavramın birbirinden ayrı düşünülmesi neredeyse mümkün görünmemektedir. Nitekim günümüz küreselleşme sürecinin kökenleri, neoliberalizmin 1970'lerin sonu itibariyle başlayan hızlı yükselişiyle ilintilendirilmekte, küreselleşme adı altında kavramsallaştırılan sürecin ortaya çıkmasında teknoloji ve bilişim alanında meydana gelen yenilikler, ulaşım maliyetlerinin azalması ve tüm bunların üretim yapıları ve piyasaların bütünleşmesi noktasında yarattığı önemli değişiklikler büyük rol oynamıştır (Şenses, 2004:2).

Mehmet Duman'a göre (2011:681), özellikle 1980'lerin başından itibaren siyasette "yeni sağ" görüşün ağırlık kazandığı görülmektedir. Buna paralel olarak sosyal devlet⁸ anlayışının terk edilerek devletin ekonomik yetkilerinin âdeta elinden alındığı bu dönem piyasa serbestiyetini öne çıkaran neoliberalizmin yükselişine âdeta zemin hazırlamıştır. İşte küreselleşme tam da bu noktada neoliberalizmin kurumsal ve yapısal gerçekliğinin bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Küreselleşmenin iktisadi ideolojisi olarak ortaya çıkan ve temel esprisini, devletin ekonomide; üretici, tüketici, dağıtıcı ve düzenleyici olmaktan çıkmasını, kamusal hizmetlerin özel sektöre bırakılmasını ve aynı zamanda politik gücün yerel otoriteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla paylaşılmasını salık veren neoliberalizm, günümüz dünyasının âdeta ekonomi politikliği haline gelmiştir.

Neoliberal politikaların, 1980'lerle birlikte gündeme gelmesi hiç şüphesiz ki o güne kadar hâkim olan sosyal devlet anlayışının gözden düşmesi ve yerine yeni sağ siyasetin egemen olmaya başlamasıyla ilişkilidir. Küreselleşme, bu süreçte hem liberal ve muhafazakâr değerleri içinde barındıran yeni bir siyaset tarzını öne çıkartmış hem de yeni dünya düzenine uygun/uyumlu bir ekonomi-politik (neoliberal) düzen yaratmıştır (Duman, 2011:688). Neoliberalizm sermayenin küreselleşmesine veya küreselleşme sürecine hız kazandıran muhteşem bir siyaset demetidir ve bu karakteristiğinden ötürü

⁸ Refah devleti olarak da bilinen sosyal devlet, refah düzeyini ve gelir dağılımını düzenleyerek eşitsizliği ortadan kaldırmaya çalışmakta, özellikle piyasanın yaşadığı krizler nedeniyle bireyin refahını piyasadan bağımsız bir şekilde düşünmektedir. Bu yönleriyle de "düzenleyici, girişimci, müdahaleci, yeniden dağıtıcı" bir devlet anlayışı ile karşılaşmaktadır. Bkz. Coşkun Can Aktan, *21.Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru Optimal Devlet, Kamu Ekonomisinin ve Yönetiminin Yeniden Yapılanması ve Küçültülmesine Yönelik Öneriler*, İstanbul, TÜSİAD Yayınları, 1995, Songül Sallan Gül, *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!*, İstanbul, Etik Yayınları, 2004.

küreselleşme adı verilen süreç öncelikle sermayenin küreselleşmesine hizmet eden neoliberal politikalar ile organik bir bağ içerisindedir (Özçelik, 2013:419).

Erinç Yeldan (2003:430-431) da günümüzde küreselleşme kavramının nesnel bir gerçeklik içermediğinden bahisle küreselleşmeyi dünya kapitalist sisteminin başat aktörleri olan çok uluslu şirketlerin ve uluslararası finans kuruluşlarının ‘*öznel ve iradi bir ideolojik projesi*’ olarak değerlendirmektedir. Bu bağlamda günümüz küreselleşmesi bir teknolojik çağdaşlık hikâyesi olmaktan ziyade dünya kaynaklarının uluslararası kapitalist iş bölümü içinde paylaşılmasına salık veren şirketler küreselleşmesinin propagandasını kapsamaktadır ve dolayısıyla küreselleşme neoliberalizmin ideolojik bir söylemidir. Sayılan’a göre (2007:59-60) de neoliberalizm küreselleşme söylemi ile kendisine bazı olguları gizleme imkanı bulmuştur ve sermayenin küreselleşme söylemi ile gizleme imkanı bulduğu olgular; sermayenin üretimi yönetme ve denetleme yetkisinin sınırsızlaştırılması, sermayenin kitle iletişim araçlarının kontrol ve denetiminin tekeline alması, sermayenin sınırları aşma kapasitesi kazanma hırısıdır.

Yukarıda görüleceği üzere küreselleşme ve neoliberalizm ilişkisi sosyal bilimciler tarafından değişik bağlamlarda değerlendirilmiştir. Kimileri küreselleşmeyi neoliberalizmin kurguladığı bir fenomen olarak değerlendirirken; kimileri neoliberalizmi, küreselleşmenin bir parçası olarak ele almıştır. Kimileri neoliberalizmi, küreselleşmenin yaratmış olduğu bir düzen olarak görürken; kimileri küreselleşmeyi, neoliberalizmin ideolojik söylemi olarak görmüştür. Aslında tüm bu değerlendirmeler kendi içerisinde bir tutarlılık sergilemektedir. Konunun başında da belirttiğimiz üzere iki olgu âdeta birbirinin mütemmim cüzüdür ve her iki olgu birbirinden doğmuş, birbirini desteklemiş ve aynı amaca hizmet etmiş ve etmeye de devam etmektedir.

1929 Ekonomik Buhranı ile ivme kazanan ve uzlaşmacı liberalizm olarak adlandırılan görüş etkisini sistem yeni bir kriz içerisine girene dek sürdürmüş ve 1970’ler de başlayan yeni süreç ve yeni görüş özellikle 1980’lerden itibaren neredeyse tüm dünyayı etkisi altına almıştır. Bugün artık bu etkinin görülmediği tek ülke olarak Kuzey Kore’yi görebilmek mümkündür Zira Küba dahi 1961’den beri diplomatik ilişkileri kesmiş olduğu ABD ile 2015-2016 döneminde ilişkileri yeniden tesis etme yoluna gitmiştir. Sözü ettiğimiz bu yeni akım, literatürde neoliberalizm olarak adlandırılmış ve üzerine gerek yerli gerekse yabancı yazında pek çok şey yazılmıştır.

1970'lere kadar uygulanan Keynesyen anlayışın bir sonucu olarak pek çok ülkede devletin ekonomideki rolü artmış ve fonksiyonları genişlemiştir. Devletin büyümesinin ortaya çıkarmış olduğu bütçe açığı, enflasyon ve yüksek vergi gibi yeni sorunlar ekonomi bilimcileri yeni arayışlara itmiştir. Bu bağlamda, 1960'lar ve 1970'ler ile birlikte Hayek'in kurucusu olduğu Neo-Avusturya Okulu, Friedman'ın öncülük ettiği Chicago İktisat Okulu, Buchanan'ın liderliğindeki Virginia Politik İktisat Okulu gibi klasik liberalizmin temel ilkelerini savunan çağdaş liberal düşünce okulları ekonomik ve politik çevrelerde seslerini duyurmaya başlamış ve liberal düşünün yeniden sesinin duyulmasını sağlamışlardır. İşte neoliberalizm bu üç okuldan yükselen çeşitli eserlerin sonucunda ortaya çıkmıştır (Aktan, 1995:12-13).

Tarihsel süreç içerisinde bu kadar güçlü bir fenomen haline gelen neoliberalizm elbette gerçekçi ve tutarlı gerekçelere sahiptir. Daha öncede belirtildiği üzere 1970'lerle birlikte Keynesyen görüş çözülmeye başlamıştır. Bu çözümlüş sadece kapitalist ülkelerde bir ekonomik problem olmakla kalmamış aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin de kalkınma süreçleri sekteye uğramıştır. Fordist üretim tarzının beklentilere cevap verememesi söz konusu üretim tarzının bir krize girmesine neden olmuş, bu durum ABD ekonomisini de bir kriz içerisine sürüklemiş ve böylece Keynesyen dönemde ABD ekonomisine kılavuzluk eden temel ilkeler geçerliliğini kaybetmiştir. İşte tam da bu dönemde, Amerikan ekonomisine ve onun kaynaklarına daha iyi hizmet edeceği düşünülen neoliberal politikalara geçilmiştir (Işık, 2010:24).

Fordist üretim tarzında dolayısıyla Amerikan ekonomisinde yaşanan krizden daha önce neoliberal dünyayı oluşturan kurum, kuruluş ve antlaşmalar aslında daha İkinci Dünya Savaşı sırasında oluşturulmaya başlanmıştır. Bretton Woods adı verilen ve taraf tüm ülkelerin para birimlerini Amerikan dolarına endekslediği; Amerika'nın ise parasını altına endekslediği bu sistem, 1944'te oluşturulmuştur. Kurulan bu sistemin ilerleyen dönemlerde geçerliliğini yitirmesine karşın antlaşmanın getirmiş olduğu iki kurum günümüzde de önemini korumaya devam etmektedir. Bu kurumlar, IMF olarak da bilinen Uluslararası Para Fonu ile Dünya Bankası'dır. Yine aynı dönemde daha sonra Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) adını alacak olan ve 1948'de fiilen çalışmaya başlayacak olan dış ticaretin serbestleşmesi amacını önceleyen Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) imzalanmıştır. Bretton Woods sistemi ise 1972'de terk edilmiş ve 1973'te dünya petrol ihraç eden Arap ülkelerinin uygulamaya koyduğu ambargo

nedeniyle bir petrol krizi içerisine girmiştir. Dönemin koşulları içerisinde en önemli ve en vazgeçilemez enerji kaynağı olan petrole uygulanan bu ambargo, fiyatlar genel seviyesinin aşırı oynamasına ve dolayısıyla fiyat istikrarının bozulmasına neden olmuştur. İşte kapitalist sistemin en önemli krizlerinden biri olarak görünen bu kriz ile başlayan süreç, dünyaya yeni bir dönemin geldiğini haber vermiştir. Tüm bu gelişmelerin ardından aslında günümüz neoliberal dünyasının düşünsel yapısı Washington Uzlaşısı'nda kendisini oldukça anlaşılır ve net bir biçimde ifade etmektedir.

On maddeden oluşan uzlaşının söylemleri şunlardır:

- Ekonomik büyümeyi sağlayacak olan liberalleşme yoksulluğu azalttığı gibi yaşam standartlarını da yükseltecektir.
- Devlet, toplumsal politikalar, sübvansiyon uygulamaları ve dolaylı vergi koyma gibi araçlarla fiyat mekanizmasını etkileyebilecek davranışlardan kaçınmalıdır.
- Toplumsal politikalar gelir ve refah eşitliğini sağlamaktan ziyade yoksulluğu azaltmayı amaçlamalıdır. Bu politikalar yaşlı, çocuk sakat gibi toplumun en kırılgan kesimine ve en yoksul gruplara bizzat devlet tarafından değil bazı topluluklar ve hükümet dışı organizasyonlar tarafından yürütülmelidir.
- Eğitim ve sağlık gibi hizmetlerin özel sektöre yürütülmesinin önü açılmalı özel sektör bu konuda cesaretlendirilmelidir.
- Devlet küçülebildiği kadar küçülmelidir zira devletin küçülmesi klientalizmi ve yolsuzluğu önleyeceği gibi politikacıların optimum karar vermelerini sağlayacaktır (Görenel, 2005:186).

İşte bu çerçevede ortaya çıkan neoliberalizmin literatürde pek çok tanımı yapılmıştır. Harvey'in (2005:16), küresel kapitalist sınıfın iktidarını onarma projesi olarak tanımladığı neoliberalizm, Mümtaz'er Türköne (2007:124-125) tarafından temel ögesi birey ve pazar olan, piyasaya üzerindeki devlet müdahalesini kaldırmayı amaçlayan ve piyasanın iyi işleyebilmesi için serbestçe hareket edebildiği son olarak devlet müdahalesinden uzak olan sistemde bireyin daha özgür olduğu bir sistem olarak tanımlanmaktadır.

Neoliberalizm;

- Ekonominin serbestleştigi,
- Fiyat kontrollerinin ortadan kalktiğı,
- Sermaye ve emek piyasalarındaki düzenlemelerin kaldırıldığı,
- Devletin küçüldüğü,
- Devletin ekonomiye müdahalesinin kısıtlandığı,
- Kamu kurum ve kuruluşlarının özelleştirildiği,
- Mali disiplinin sağlandığı,
- Kamu harcamalarının sınırlandırıldığı,
- Bütçe açığına kapatıldığı ve son olarak
- Para arzının daraltıldığı (Başkaya vd., 2008:756) içeriğe sahip bir sistem olarak tanımlanabilir.

Kalkan (2013:154), neoliberalizm çatısı altında anlatılmak isteneni üç başlık altında toplayabileceğimizden bahsetmektedir. Bunlardan ilki, liberal teoride 20. yüzyılda gerçekleşen dönüşümlerdir. İkincisi kamu yönetimi anlayışında meydana gelen dönüşümler, üçüncüsü ise ilk iki madde bağlamında gelişen siyaset yapma şekilleridir. Gerçekten de neoliberal model, devletlerin hukuki yapısını, devlete ait kurumları ve kurumların yönetimin biçimini, bireyi ve toplumsal ilişkileri küresel bağlamda değiştirmek için hareket eden ve bu minvalde her alana müdahil olmaktan çekinmeyen birbirinden çok farklı eylemlerden oluşmaktadır (Çığ ve Çığ, 2013:81).

Husson ve Louça neoliberalizmi, İkinci Dünya Savaşı sonrası kapitalizmin bir evrimi olarak değerlendirmektedir. Zira onlara göre, savaş sonrası kapitalizmin evrimi başlıca iki dalgada gerçekleşmektedir. “Otuz Altın Yıl” ya da “Fordist Dönem” olarak adlandırılan ve savaştan 1980’lerin başındaki temel dönüşüm zamanına dek süren ilk dönem ve 1980’lerin başından günümüze dek gelen ikinci dönem olmak üzere böylesi bir dönemselleştirme yapılmaktadır. İşte bunlardan ikincisi neoliberal dönemdir ve ilk dönemle arasında bağlam farkı bulunmaktadır. Bağlam yönünden her iki dönem arasında farklılıklar bulunsada bu dönemler; birikim rejimi, teknolojik paradigma, toplumsal düzenleme ve uluslararası iş bölümü boyutlarında incelenebilmektedir (Husson ve Louça, 2012:3). Üretimle gerçekleşmenin nasıl birleştirildiğini birikim

rejimi betimlemektedir. Birikimin üretkenlik artışlarının izin verdiği ölçüde yoğunlaştığı bu boyutta büyüme, üretim ile paralellik sergilemektedir. Kitlesel tüketim ve servetin eşitsiz bölüşümüne vurgu yapılan birikim rejimi boyutunda egemen sınıfın birbirleriyle olan ilişkilerine vurgu bulunmaktadır (Husson ve Louça, 2012:3).

Teknolojik paradigmada ise üretim tarzı ile mevcut teknikler arasındaki korelasyon irdelenmektedir. Her dönemin bir yenilikler bütünü vardır ancak burada teknik yeniliklerin elde edilmesi tek başına yeterli olmaz teknolojik paradigma ile toplumsal düzenleme arasında yaşanabilecek bir çelişki birikim sürecini bloke edebilmektedir (Husson ve Louça, 2012:4). Toplumsal düzenleme boyutu esasında devletin toplumsal eylemlerinin kurallarını kapsamaktadır. Ancak bu kapsam ücretin belirlenmesi, iş hayatının örgütlenmesi, iş kanunları ve sosyal güvenlik hakları, kamu hizmetleri ve dolaylı ücretlerle ilgili olduğu ölçüdedir (Husson ve Louça, 2012:5). Dünya ekonomisinin örgütlenmesini, ülkelerin küresel pazara entegre oluşunu ve ülkelerin diğer ekonomilerle ilişkileri uluslararası iş bölümü boyutunda irdelenmektedir. Burada hammaddeyi kimin çıkaracağı, kimin sanayi üzerine kimin hizmet sektörüne yoğunlaşacağı, bilgiye ve iletişim teknolojilerine kimin hakim olacağına bu boyutta gönderme yapılmaktadır. Bununla birlikte para piyasaları, rezerv para birimlerinin belirlenmesi, yatırımın ve uluslararası finans hareketlerinin denetimi yine bu boyutta incelenmekte ve esasında bu boyutta askeri siyasi ve ekonomik temelde güçler hiyerarşisi tanımlanmaktadır (Husson ve Louça, 2012:6).

Ahmet İnsel (2004:7), ekonomik gelişme dinamikleri, siyasi hedef ve toplumsal örgütlenme biçimi olarak kapsayıcı bir ideoloji olarak değerlendirdiği neoliberalizmin refah devleti düşüncesinin söylemlerinden olan devletin ekonomiye müdahalesi ve paylaşım temelli düşünceden radikal bir şekilde koptuğunu ifade etmektedir. Zeynep Gambetti (2009:147) ise, 1970'lerde temelleri atılan neoliberalizmin, 1980'lerde kurumsallaştığından bahsederek piyasanın yeni bir trendi olmadığını öne sürmektedir. Gambetti'ye göre, neoliberalizm bir trend olmanın tam aksine bilinçli ve planlı bir çabanın tezahürüdür. DTÖ'nün kurulması, G8 ve Davos gibi organizasyonlara gidilmesi IMF ile Dünya Bankası'nın yapısal dönüşümleri baskılaması hep bu döneme denk düşmektedir.

Mehmet Dikkaya ve Deniz Özyakışır (2006:163) da liberalizm ile neoliberalizmin temel farkının “sermaye birikiminin ulaştığı aşamaya bağlı olarak piyasa ilişkilerinin, toplumsal ilişkileri tanımlayacak ve anlamlandırarak ölçüde adeta bir egemenlik biçimine dönüşmesi” olduğunu belirtmektedir. Gerçekten de günümüz dünyasında sermaye artık öyle bir birikime ulaşmıştır ki söz konusu birikimin vermiş olduğu özgüvenle piyasa ilişkileri toplumsal ilişkileri tanımlayıp anlamlandırmakla yetinmeyip toplumsal ağları kendi istediği amaca hizmet edecek şekilde değiştirip dönüştürmekte âdeta toplumun ve toplumsal ilişkilerin genetiğini dilediği gibi değiştirebilmektedir. Çakmak (2007:160), realizmin teorik arka planının pratikte de vücut bulmasının dünyanın savaşa değil, barışa ihtiyacı olduğunu bir kez daha gösterdiğini belirterek söz konusu barış ortamı ve işbirliğinin kendisini neoliberalizm ile somutlaştırdığını ileri sürmektedir.

Görüldüğü üzere, küreselleşme ve neoliberalizm 20. yüzyılın son 25-30 yılında başlayıp günümüze kadar insan ve insana dair birçok noktaya tesir etmiş, birçok şeyi değiştirmiş ve dönüştürmüştür. Böylesi bir değişim ve dönüşüm getiren yeni yapı doğal olarak insan hayatının her alanına etki edebilme kudretine sahip devlet aygıtını da etkilemiş onu da değiştirip dönüştürmüştür. Gerçekten de günümüz devletine yüklenen anlam 35-40 sene önceki devlete yüklenen anlamdan gerek birey-devlet gerekse devlet-devlet ilişkisi bağlamında çok farklıdır. Çalışmanın bu bölümünde, ikinci ve üçüncü bölümlerde yer verilen analizlere kaynak teşkil edecek küreselleşme-neoliberalizm ve bu bağlamda devletin dolayısıyla kamu yönetiminin nasıl değişip dönüştüğü, yönetimde yeni hakim paradigmanın ne olduğu incelenmeye çalışılacaktır.

1.4.YENİ DÜNYA DÜZENİ (NEW WORLD ORDER) ve KAMU YÖNETİMİ

Çalışmanın şimdiye kadar olan kısmı, küreselleşme ve neoliberalizm bağlamında yeni bir düzen ortaya konduğunu göstermektedir. Gerçekten de içinde yaşadığımız dönemin anlayış ve düzeni, geçmiş dönemlerle kıyas kabul etmeyecek düzeyde farklı ve bir o kadar karmaşık, iç içe ve öngörülemez haldedir. Kısa vadeli planlamalar dahi revizyona uğramakta ve evdeki hesabın çarşıya uğramadığı yaşanan gelişmelerle öğrenilmektedir. Genellikle “artık her şey ...” diye başlanan ve eylemi yaşanan olaya göre belirlenen cümleler sıklıkla kullanılmaktadır. İşte bu “yeni” olarak adlandırılan –

bazılarına göre yalnızca yeni bir evre olduğu iddia edilen- bir “düzen”den bahsedilmektedir. Bu “yeni düzen” de daha önce rastlanmayan ya da yaşanmayan şeyler ile karşılaşılmaktadır. Keza bu düzene yeni olma vasfını kazandıran da geçmişte olana benzemeyişidir. Söz konusu bu yeni düzen, birçok alan da etkisini hissettirmektedir. Eskiye nazaran en çok değişip en fazla dönüşen yapı, devlet dolayısıyla kamu yönetimi olmuş gibi görünmektedir.

1.4.1.Değişen Devlet ve Kamu Yönetimi

Volsky, neoliberalizmin tanımlanmasının güçlüğüne vurgu yaparak kavramın 1980’li yıllarda ABD’de iktidara gelen Reagen ile aynı dönemlerde İngiltere’de iktidara gelen Thatcher’la özdeşleştirildiğini ve kavramın zaman zaman Reagen Doktrini olarak kullanıldığını (Volsky, 1987:6) belirtmektedir. Topal, asıl amaçları kapitalizme yeni bir yön vermek olduğunu belirttiği neoliberallerin istediklerini Reagen ve Thatcher’ın iktidara gelmeleriyle gerçekleştirmeye başladıklarını ifade etmektedir. Zira söz konusu ikili Keynesci politikaları terk etmiş ve arza yönelik yeni iktisat politikaları benimseyerek kapitalizme yeni bir biçim verme uğraşısı içerisine girmişlerdir (Topal, 2002:63-64). Thatcher, gerçekçi siyasetin sürdürülmesini iki ahlâki koşula bağlamaktadır. Bu koşullardan ilki, ülke menfaatleri için öncelikle işler kötüye gitmelidir. İkincisi ise yine ülke menfaatleri için serbest piyasa ekonomisi ve özelleştirme uygulamalarından başka seçenek yoktur (Helvacıoğlu, 2002:44). İşte bu dönemden itibaren solun tek yol olarak gördüğü devrim söylemine benzer şekilde neoliberalizm, tek çözüm yolu olarak (Işıklı, 2002:28) tüm dünyaya sunulmuşur.

Gencay Şaylan (2003:69), Reganizm veya Tahtcherizm felsefesi olarak tanımlanan şeyi yeni bir laissez-faire dalgası olarak yorumlayarak bu yeni şeyin mümkün olan en minimal devleti ve siyasi süreç yerine pazarı ifade ettiğini belirtmektedir. Yılmaz (2001:93), devletin rolünü bu denli azaltan bu yeni görüşün, devletin halihazırda yürütmekte olduğu görevler içinde mümkün olduğunca özel sektörden yararlanılmasını beklediğini ifade etmektedir. Reagen ve Thatcher’ın temellerini attığı yeni sağ ve yeni sağ ile paralel bir gelişim seyri izleyen küreselleşme-neoliberalizm Aktan’a göre (1991:81-85), devleti aşağıdaki gibi değiştirmiştir:

- Daha önce devlette olan güç bireye kaymaya başlamıştır. Ekonomide yaşanan serbestleşme ve özelleştirme ile demokrasi söyleminin ön plana çıkması sivil toplumun nüfuz alanını genişletmiştir.
- Transnasyonal bir özellik kazanan uluslararası ekonomik ilişkiler küresel devlet anlayışının oturmasını getirdiği gibi ulus devlet ve ona ait söylemleri de yıkmaya başlamıştır.
- Ulus devletlerin yerini AB ve NAFTA gibi ulus üstü kurumların almaya başladığı bu dönemde bölgeselleşme adı altında yeni bir değişim dinamiğinin yaşandığı görülmüştür.
- Devletin görevleri oldukça sınırlandırılmış daha önce devlet eliyle yürütülen pek çok görev özelleştirme yoluyla özel sektöre devredilmiştir.
- Yaşlı ve kimsesizlere yapılan yardımlar vb. gibi faaliyetler kar amacının güdülmediği gönüllü özel sektör kuruluşlarınca karşılanmaya başlanmıştır.
- Katalizör Devlet olarak nitelendirilen anlayış yerleşmeye başlamıştır. Bu yeni anlayışta devlete sadece oyunun kurallarını düzenleme görevi biçilmiştir.
- Demokratikleşme, sivilleşme ve yerelleşme gibi bireyi ve sivil toplumu güçlendirici kavramlar yaygınlık kazanmaya başlamıştır.
- Bilgi ve teknoloji alanında yaşanan değişim ve dönüşümler devletin hizmet sunma biçimlerini değiştirmiştir.
- Sosyo-kültürel alanda yaşanan değişim ve dönüşümler devlet anlayışında değişim ve dönüşümü beraberinde getirmiş bazı yerlerde önem kaybeden ulus devlet anlayışı bazı coğrafyalarda önem kazanmıştır.
- Çevre konusunda ortak hareket etme ve çevre sorunları noktasında birlikte çözüm arama yolları geliştirilmiştir.
- Bu dönem içerisinde nüfus arttığı için kamusal mal ve hizmetlere olan talebinde arttığı görülmüştür.
- Rekabetin en üst seviyede yaşandığı bu dönemde yeni rekabet anlayışı kamuyu değişim ve dönüşüme zorladığı kadar özel sektörü ve üçüncü sektörü de değişim ve dönüşüme zorlamıştır.

Bauman, içinde bulunduğumuz döneme ait bir özellik olarak yer değişimine vurgu yapmaktadır. Bir zamanlar “tahakküm altına alan” taraf olan devlet bu gün artık “tahakküm altına alınan” taraf olmuştur (Bauman, 2000:80-81). Bauman’a benzer bir

şekilde Beck, küreselleşme olgusu üzerine pek çok farklı tanım ve yaklaşım bulunmasına rağmen ortak özelliğin küreselleşmenin devlet egemenliğini ve devlete ait kurumları aşındıran bir karakter sergilemesi olduğunu ifade etmektedir (Beck, 2000:86). Pierson (1998:785) da bir süreç olarak değerlendirdiği küreselleşmenin ulus devletin ekonomi politikalarında karar alma süreçlerinde takdir yetkisini ortadan kaldırdığını ileri sürmektedir.

Neoliberalizm devlet ilişkisinde genel kanı, devletin özellikle ekonomi alanında hiçbir rolünün olmadığı yönündedir. Ancak bu kanı hatalı görünmektedir. Zira devlet denilen ve yüzlerce yıllık mazisi olan insanların hayatının her alanına çok güçlü bir şekilde etki edebilme kapasitesi olan bir aygıtın bir anda insan ve toplum hayatından silinmesi elbette düşünülemez. Hele ki bu yok oluş halinin ekonomi gibi insanlığın var oluşundan bu yana insana ve topluma en fazla etki etme kapasitesi olan alanda olması beklenemez.

Pierson'ın (2000:130-138) belirttiği üzere bu süreçte devletin sadece rolü değişmiştir. Devlete biçilen yeni görev dışardan gelebilecek saldırılara karşı ortak güvenliği sağlamak, hukukun üstünlüğünü korumak, piyasa aktörlerinin etkin olarak katılamadığı alanlarda bazı roller üstlenmek ve son olarak yoksulluğun telafisini gerçekleştirmek olarak değişmiştir. Devletin bu denli değişip dönüştüğü süreçten kamu yönetiminin nasibini almamış olmaması elbette düşünülemez. Bu etkiyi, Farazmand (2000:259-269) da şu şekilde ifade etmiştir:

1. Bu süreçte küreselleşen özel kesim lehine kamu ve özel kesim alanlarının görünüşünde ciddi dönüşümler olmaktadır. Devlet ve kamu kesiminin kaynaklarının dağılımının, refahın adil paylaşımı, ekonominin istikrarı, ekonomik gelişme gibi alanlardaki öncü ekonomik rolü, küreselleşen şirket seçkinleri tarafından geçersiz kılınmaktadır.
2. Günümüzde sivil yönetimden sivil olmayan yönetime biçiminde formüle edilebilecek şekilde devlet ve kamu yönetiminin niteliğinde ve faaliyetlerinde oldukça büyük bir değişim yaşanmaktadır. Kamu yönetimi sermaye birikimini kolaylaştıracak biçimde sivil yönetimden kamunun sivil olmayan yönetime dönüşmektedir. Dengeleyici yönetsel devletin yerini şirketleşmiş bir zora dayalı

- devlet almakta ve zora dayalı bir bürokrasiyle karakterize edilen bu devlet, milyonlarca insanı toplumsal düzene karşı potansiyel tehdit olarak görmektedir.
3. Küreselleşen devlet kamu yönetimini çok iş yapmaya zorlamaktadır. Kamu yöneticileri özel sektörden gelen yetersizlik iddiaları yüzünden psikolojik baskı altında bulunmaktadır.
 4. Profesyonelleşme küresel düzeyde kamusal hizmet alanına kurumsal, moral ve ahlâksal ölçütler getirmektedir.
 5. Küreselleşme sürecinde özelleştirme teşvik edilirken, rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele özendirilmektedir. Kamu yönetiminin yurttaşları tüketiciler olarak gören piyasa temelli kavramlara ve yaklaşımlara karşı çıkması gerektiği belirtilmektedir.
 6. Küreselleşme elitizmi yüceltmektedir ve her biri bağımlı şirket ya da uluslararası şirketlerin ajanları olarak faaliyetler yürüten iş adamı, yönetici gibi seçkinleri zenginleştirmektedir.
 7. Küreselleşme insanların yaşamlarını etkileyen çok önemli kararların alınmasında, yurttaşların katılımcı rollerini ve kamu yöneticilerini dışarıda bırakmak suretiyle yerel yaşamlarını tehdit etmektedir.
 8. Küreselleştirme sürecinde kamu yönetimi ve ilgili alanlarda bunun karşılaştırmalı ve uluslararası gibi alt disiplinlerini de kapsayan bilgi genişlemesi olmaktadır.
 9. Küreselleşme, başka halklar, kültürler ve kamu yönetimleri konusunda bilgilenmeyi sağlamakta ve kişilere zengin yönetim geleneklerini tanıma fırsatı vermektedir.
 10. Küreselleşme kamu yönetimi topluluğunda insan bilincine yönelik bir karşı çıkış olarak değerlendirilmektedir. Küresel topluluğun profesyonel yurttaşları, küresel topluluğun her köşesinde neler olup bittiğini gözleme ve araştırma olanağına ve sorumluluğuna sahiptirler.
 11. Küresel topluluğun çıkarlarının koruyucuları olarak gelişmiş ve az gelişmiş ülkelerdeki kamu yöneticileri, ahlâklı davranmak üzere küresel bir sorumluluk taşımaktadırlar.
 12. Kamu yönetiminde araştırma ve geliştirme belli bir dereceye kadar küreselleşme tarafından olumsuz etkilenmekte ancak araştırma alanının sürekliliği

bozulmamakta, bütün devletlere, kapitalizmi küreselleştirmek konusunda ihtiyaç duyulurken, her devletin sahip olduğu kamu yönetimi fonksiyonlarını ortadan kaldırmak mümkün olmamaktadır.

Geleneksel yönetim felsefesi temelinde ortaya çıkan ve sanayi çağı boyunca çağının gereğine uygun olarak gelişim seyri gösteren katı, bürokratik ve mekanik yönetim anlayışı yapısından uzaklaşarak bilgi çağının yönetim felsefesinin dayandığı postmodern referanslarla yeni boyutlar kazanmaya başlayan yönetim anlayışı kalite, etkinlik, verimlilik, rekabetçilik, esneklik, katılımcılık ile demokratikleşmeyi temele koyan yeni yaklaşım ve teknikleri gündeme getirmiştir. Yalın yönetim ve etkin örgütlenme ilkeleri ile yakından ilintili olan bahsi geçen yaklaşım ve teknikler güncel gelişmeler doğrultusunda sürekli kendisini revize ederek yeni boyutlar kazanmış nitelik ve nicelik boyutunda kendilerini sürekli geliştirmiştir. Bu bağlamda, belli başlı yönetim anlayışı ve teknikleri şunlardır (Saran, 2005:4-5):

- Değişim Yönetimi
- Sürekli Gelişme Stratejisi ve Performans Yönetimi
- Stratejik Yönetim
- Sinerjik Yönetim
- Performans Değerlendirilmesi ve Ölçümü
- İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi ve Yönetimi
- Toplam Katılım Yönetimi
- Personel Güçlendirme
- Toplam Kalite Yönetimi
- Örgüt Kültürünün Geliştirilmesi
- Öğrenen Örgütler
- Bilgi Teknolojilerinin Yönetime Uygulanması
- Şebeke Örgütlenmeler
- En İyi Uygulamaların Adaptasyonu

Gerçekten de kamu yönetimi, küreselleşme sürecinde çok önemli değişimlere sahne olmaktadır. Kamu yönetimi, günümüzün farklılaşan koşullarına ve yeni gereksinimlere uyma/uydurulma çabaları içinde görülmektedir. Başta yönetime katılma olmak üzere, demokratik yönetim, özerkleşme ve yerelleşme, yönetişim, optimal hizmet

sunumu, performans yönetimi vb. kavramlarla ifade edilebilen yeni fenomenlerin kendini gösterdiği bu yeni dönemde, temelde işletme yönetimi alanında yerleşen yeni yönetim tekniklerinin kamu yönetiminin yapısal ve işlevsel süreçlerine dahil edilme girişimleri gözlenmektedir. Günümüzde ulus devletlerin siyasi ve yönetsel gündeminin başında tüm bu gelişmeler yer almaktadır (Parlak ve Sobacı, 2005:192). Özellikle yerelleşme ve adem-i merkeziyetçilik bugün artık sadece akademik yazında değil, toplumların gündeminde de üst sıralarda yer almaktadır ancak Friedrich August von Hayek'in (2004:74-75) de belirttiği üzere aslında günümüzde önemli olan, ne tam bir adem-i merkeziyetçilik içerisinde serbest piyasa uygulaması ne de planlı bir şekilde merkezden katı bir biçimde uygulanan merkeziyetçilik olmalıdır. Bu ikisini etkin ve verimli bir biçimde harmanlayabilmek günümüzde en fazla önem atfedilmesi gereken meselelerin başında gelmelidir. Bütün bu yeni anlayış ve yönetim tekniklerine ek olarak e-devlet, Yeni Kamu İşletmeciliği (YKİ), deregülasyon gibi kavramların yeni yönetim anlayışının temellerini oluşturduğu söylenebilir.

1.4.2.Yeni Liderlik Anlayışı

Yönetim bilimi açısından ele aldığımızda her şeyden önce liderlik anlayışının değiştiği görülmektedir. Bu bağlamda, eski tip liderlerin günümüz küresel örgütlerinde başarıya ulaşmaları neredeyse imkansızdır. Daha önce yerel olan işletmeler artık küresel olmak zorunda, küresel olan örgüt ise birbirinden çok farklı değerlere sahip pek çok aktörün bir arada koordineli bir şekilde uyumlu çalışmasını gerekmektedir. İşte günümüz örgüt liderleri, bu ahenkli uyumu gerçekleştirebildiği takdirde örgütünü başarıya ulaştırabilmekte; örgütünün, kendisinin ve ekibinin ranttan daha fazla pay alabilmesini ancak bu şekilde gerçekleştirebilmektedir.

Yeni liderin taşıması gereken özellikleri Robert T. Moran ve John R. Reisenberger (1994:52-53)'te şu şekilde sıralamıştır:

1. Zihin dünyasının küresel düşünme karakterine sahip olması gerekmektedir.
2. Örgütsel değişimi kolaylaştırıcı bir yapısının olması gerekmektedir.
3. Yeni öğrenim sistemleri yaratabilmesi gerekmektedir.
4. Çok kültürlü ekiplere liderlik edebilme kapasitesinin olması gerekmektedir.
5. Farklı kültürlerin gerektirdiği davranış özelliklerini öğrenmesi gerekmektedir.

6. Ekibini kusursuzluğa teşvik etmesi gerekmektedir.
7. İşbirlikçi çözüm yolları geliştirebilmelidir.
8. Başka kültürleri ayırt edebilme kapasitesine sahip olmalıdır.
9. Örgütün yurtdışında temsil edilmesi gereken durumlarda en uygun adayı seçebilme yeteneğinin olması ve yurtdışı operasyonları başarıyla idare edebilme kapasitesi.

Yukarıda sıralanan tüm bu özelliklerin yanında yeni liderlerin, grubun üyelerine demokratik bir ortamda konuşabilme imkanı yaratmaya çalışmaları da oldukça önemlidir. Sinerji ve aidiyet yaratması beklenen lider, katılımın gerçekleşmesi adına teşvik edicidir. Grup ya da örgüt içerisinde farklılıkları çatışmaya sürüklemeyecek şekilde uzlaşma ortamını hakim kılmakta ve diğer üyeler arasında harmoni ve dengeyi tesis etmektedir. Liderler, yönlendirmenin yanında farklı çözüm önerilerine de dikkatle eğilmekte ve yeni gelişmeleri yakından takip etmektedir. En önemlisi de artık liderler, tüm dünyanın ihtiyaçları, beklentileri ve problemlerini göz önünde bulundurarak stratejiler geliştirmektedir. Çok daha küresel ölçekte ve çok daha farklı perspektifleri göz önünde bulundurarak vizyon oluşturmaktadır. Tüm sorumluluğu üzerine alıp insiyatif aşamasında üyelerini çekingen bırakan lider profili, yerini daha katılımcı ve birlikte iş yapabilme becerini geliştirmeye çalışan yeni lidere bırakmaktadır. Aktif ve enerji dolu bir çalışma ortamı yaratma gayretine sahip olması beklenen bu yeni lider, küresel dünyanın geleceğini okuyabilen ve anlayabilen bir liderdir. Dolayısıyla farklıdır, bazen karmaşıktır, ancak öngörülemeyen olanı da keşfetmeye çalışabilir. Yalnızca önündeki veri ve analiz tabloları ile hareket etmemekte ve çok daha farklı boyutları da yakalamaya çalışmaktadır. Her şeyden önemlisi, yeni lider anlayışında liderden beklenen aynı anda birden fazla işi yapabilme yetisine sahip olabilmesidir.

1.4.3.Yeni Örgüt Modeli

Lider anlayışında geçmişe kıyasla bu denli köklü değişim ve dönüşüm getiren küresel/neoliberal düzenin örgüt anlayışında radikal değişim ve dönüşüm getirmemesi elbette mümkün değildir. Yeni örgüt, eskinin çok katmanlı yapısına karşın yalın bir karakterdedir. Orta yönetim kademelerinin azaldığı yeni yapıda destekleyici fonksiyonlar güçlendirilmiştir. Organizasyon yapısının esnediğinin görüldüğü yeni

yapıda örgüt çevre değişikliklerine hızlı cevap verebilen bir yapıdadır. Rekabet üstünlüğü yaratabilmek için personelin bilgi birikiminden en üst düzeyde faydalanılmaktadır (Symon, 2000:390).

Kanbur (2008:389-401)'de çağdaş örgütün aşağıdaki özellikleri taşıdığını belirtmektedir:

- Geçici Çalışma
- Yığışım Organizasyonlar
- Şebeke Örgüt Modeli
- Organizasyonlarda Küçülme
- Hibrid- Melez Organizasyon
- Sanal Örgüt Modeli
- Ortak Girişimler
- Öğrenen Organizasyonlar
- Yalın Organizasyonlar
- Dış Kaynaklardan Yararlanma
- Çekirdek Yetenek Yaklaşımı
- Kendi Kendini Yöneten Ekipler
- Toplam Kalite Yönetimi

Yeni örgüt modeli, yeni durumlara kolayca ve arızasız adaptasyon sürecini başlatabilmeyi salık vermektedir. Bir örgüt, her an bir çöküşle karşılaşacağı gibi muazzam bir değişim zorunluluğu ile de karşı karşıya kalabilmektedir. Bu nedenle âdeta önceden aşı yaptıırarak o hastalığa karşı korunma sağlanmaya çalışılan insan bedeninde olduğu gibi örgütler de kendilerini dışarıdan gelebilecek olan hastalıklara karşı korumaya ve güçlendirmeye çalışmaktadır. Böylece bağışıklık sistemi devreye girmekte ve vücuda hastalık mikrobunun girişini önlemektedir.

1.4.4.Yönetişim

Lider ve örgüt yapısını yukarıda bahsettiğimiz çerçevede değiştirip dönüştüren küresel/neoliberal düzen kendi iktidar modelini de yaratmıştır. Bayramoğlu'nun belirttiği üzere yeni iktidar modeli yönetimdir. DB siyasal iktidarın ulusal faaliyetlerin

yönetimi için kullanımı olarak tanımladığı yönetişimi bugünkü anlamıyla ilk kez 1989'da yayınladığı *Sub Saharan Africa: From Crisis to Sustainable Growth* başlıklı raporda kullanmıştır. Devlet ile toplum arasındaki ilişkiyi yeniden düşünmeyi öneren kavram eskiden var olan devlet-toplum karşıtlığını bertaraf ederek devlet ile toplumun birlikteliğini savunmaktadır. Bu bağlamda yeni bir model önerisinin görülen rapor, yönetime katılım ilkesinin de ötesinde birlikte yönetimi salık veriyordu. Bu yeni cazip model, kısa sürede tüm dünyada yankı bulmuştur (Bayramoğlu, t.y.:86-87).

Osborne ve Gaebler (1992), yeni devlet modelinin 'kürek çeken' değil, 'dümen tutan' devlet olması gerektiğini, devletin yönlendiren ve rehberlik eden bir karaktere bürünmesi gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Bu yeni yapı, bir toplumsal-politik sistemdeki ilgili bütün aktörlerin ortak çabalarıyla elde edilen sonuçların oluşturduğu yapı ya da düzen olarak tanımlanmaktadır (Bozkurt vd., 1998:278). Piyasa sürekli bir biçimde yeni bir toplumsal ve siyasal inşa süreci içerir, ekonomiye dair hiçbir proje siyasi meşruiyet, toplumsal düzen ve kurumsal uyum üçlü mekanizması işlerlik kazanmadan başarıya ulaşamaz. İşte tam da bu yüzden 1990'lardan itibaren yönetişim kavramı hızla gündemimize girmiştir (Alcantara, 1998:106). Yönetişim paradigması, bir zorunluluk hali doğurmuş, yönetim, bir uzmanlık alanı ve kaynak tekeli olmaktan çıkmıştır dolayısıyla yönetim bundan böyle aktörlerin çokluğuna dayanmak zorundadır (Newman, 2001:11-12).

Sistemselsel, siyasal ve yönetimsel olmak üzere üç boyutuyla ele alınabilecek yönetişim sistemselsel boyutuyla, devletin klasik ve otoriter karar alma süreçleri ve resmi kurumsal yapısıyla belirlenen hükümetten daha geniş bir kavramı ifade etmektedir. Siyasal boyutuyla, yalnız devletin meşruiyetini ve şeklen demokratik yönetimini değil, yurttaşların mümkün olan her alanda ve biçimde katılımını öngörürken yönetimsel boyutuyla etkin, bağımsız, saydam, denetlenebilen bir kamu hizmetini (Göymen, 2000:6-7) ifade etmektedir. Antik Yunan'da "kybernan"dan günümüze geldiği söylenen ve dilimize yönetişim olarak çevrilen governance 'yol göstermek', 'dümen tutmak' ve 'kılavuzluk etmek' anlamlarına gelen tarihsel bir geçmişe sahip (Bell ve Hindmoor, 2009) günümüz yönetim düşününe damga vuran bir kavramdır.

Yönetişim, birlikte yönetme olarak da tanımlanmaktadır. Karar alma sürecinde özellikle tarafların bir araya gelerek söz konusu o kararın alımında birlikte söz sahibi

olabilmeleri ile ilgili bir sürece işaret etmektedir. Bu süreç de yakın zamana kadar rastlandığımız bir şey değildir. Aksine bahsi geçen “yeni” olarak adlandırılan düzenin dinamikleri ile aslında zorunlu ve bir o kadar kendiliğinden başlayan bir süreç olarak karşımıza çıkmaktadır. Jessop, yönetişimin aslında politik düzlemdeki bir paradigma değişimi olduğunu ifade etmektedir (Jessop, 1998). Walters’a göre, toplumlar karmaşıklaştıkça toplumsal talepler artmış bunun sonucunda ise politik otorite çok merkezli ve çok katmanlı bir karaktere bürünmüştür. Dolayısıyla hükümet etme işi kamunun ve özel sektörün üzerinde olmaktan onların birlikteliğine dayalı bir hal almış ve dikey değil, yatay; hiyerarşik değil, heterarşik bir hükümet etme modeli belirlemiştir (Walters, 2004:27). Bu bağlamda, Rhodes (1996) de yönetişimin altı farklı kullanımından bahsetmekte ve bu kullanımları, Minimal Devlet Yaklaşımı Olarak Yönetişim, Kurum ya da Şirket Yönetişimi, Yeni Kamu İşletmeciliği Olarak Yönetişim, İyi Yönetişim, Sosyo-Sibernetik Bir Sistem Olarak Yönetişim, Kendi Kendini Organize Eden Networkler Olarak Yönetişim şeklinde sıralamaktadır.

1.4.5.Yeni Kamu Hizmeti Anlayışı

Küreselleşme süreci ve neoliberal politikalar daha önce bahsetmiş olduğumuz alanları etkilediği gibi kamu hizmetini de etkilemiştir. Devletin görev alanındaki dönüşüme ve düzenleyici devlet anlayışına paralel olarak kamu hizmeti de yeniden yorumlanmış, Hizmet Ticareti Genel Anlaşması (GATS) ve Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı gibi gelişmeler de bu süreci destekleyip hızlandırmıştır. Sonuç olarak, kamu hizmeti sunumunda devletin ağırlıklı rolü ortadan kalkmıştır. Devletin ortadan kalkan rolü bazen özel sektör bazen de gönüllü kuruluşlar tarafınca yerine getirilir olmuştur. Elbette ki kamu hizmeti alanında yaşanan bu yeni süreç, bazı sorun ve tartışmaları beraberinde getirmiştir. Devletin görev alanındayken ağırlıklı olarak kamu tarafından finanse edilen hizmetlerin, özel sektöre devriyle birlikte finansman sorunu ortaya çıkmıştır. Özel sektör tarafından sunulan hizmetlerin bedelinin kim tarafından ve nasıl ödeneceği sorusuna cevap aranmıştır. Bu noktada, bazı hizmetlerin bedelinin devlet tarafından, bazılarının doğrudan hizmetten yararlananlar tarafından, bazılarının da ortaklaşa karşılanması söz konusu olmuştur. Böylece kamu hizmeti anlayışında yeni bir döneme girilmiştir (Eser vd., 2011:213).

Neoliberal politikaların belirleyici olduğu ve yön verdiği yeni süreçte kamu hizmetlerinin piyasa güçlerine açılması eleştirilerin odağında olmuştur. Kamu hizmetinin “hak” niteliğini kaybettiği ve bir bedel karşılığı alınan “meta” haline geldiği ifade edilmiştir. Benzer şekilde “hak”tan kaynaklanan “vatandaşlık” statüsünün de sona erdiği ve “müşteri” kimliğinin öne çıktığı üzerinde durulmuştur. Diğer yandan günümüzde toplumlar ve devletler hızlı bir değişim sürecine girmiştir. Böyle bir ortamda bir yandan vatandaşların istek ve beklentileri çeşitlenip çoğalmış, diğer yandan da devletin sorumluluk alanı farklılaşmıştır. Devletler artan maliyetleri karşılama ve toplumsal memnuniyet sağlama gibi önemli sorunlarla karşı karşıyadır. Zira bireylerin sosyo-ekonomik beklentileri birçok etkene bağlı olarak artmış ve bireyler bu beklentilerini dile getirerek hükümetler üzerinde baskı kurma noktasında sivil toplum kuruluşları aracılığıyla daha etkin bir konuma ulaşmıştır. Uluslararası alanda düzenleyici ve sınırlı devlet baskısına maruz kalan hükümetler, içeride ise vatandaşların daha iyi hizmet sunma taleplerine cevap vermeye çalışmaktadır. Bu gelişmeler, hükümetleri bir tercihte bulunmaya itmiş ve devletler ekonomik, sosyal ve siyasal özelliklerine göre çeşitli kamu hizmetlerini piyasaya devretmek durumunda kalmıştır. Hizmetlerin özel sektör tarafından yerine getirilmesinin ortaya çıkardığı etkiler ise özellikle dar gelirli toplumsal gruplar üzerinde kendini hissettirmekte, bu kesim sosyal hizmetlere erişim konusunda çeşitli sıkıntılarla karşı karşıya kalmaktadır. Buna karşılık hükümetler söz konusu kesimin hizmetlere erişimini kolaylaştırmak ve olumsuz etkilenmelerini önlemek amacıyla çeşitli yan tedbirlere başvurabilmektedir. Yaşanan süreçte devlet, bir yandan kendi görev ve sorumluluklarının sınırlanmasına ilişkin global baskıya ve sosyoekonomik dönüşüme maruz kalırken ve bunun sonucunda devletin kamu hizmeti anlayışında değişim meydana gelirken diğer yandan devletin dar gelirli grupları sosyo-ekonomik olarak korumak üzere yeni görevler yüklenmek durumunda kaldığı anlaşılmaktadır (Eser vd., 2011:213).

1.4.6.Yerelleşme

Yerelleşme kavramı, gündelik yaşamda sıklıkla kullanılan kavramlardan biri olmuştur. “Merkezi idareden yerel yönetimlere doğru, yetki, görev ve kaynak aktarımı” olarak tanımlanan yerelleşme, modern anlamda da “merkezi idarenin elindeki planlama,

karar verme ve kamu gelirlerini toplama gibi işlevlerin bir kısmını, taşra kuruluşlarına, yerel yönetimlere, yarı-özerk kamu kurumlarına, meslek kuruluşlarına ve idarenin dışındaki gönüllü kuruluşlara/sivil toplum örgütlerine aktarılması” olarak tanımlanmaktadır (Eryılmaz, 2002:225). Yüksel’e (2000:225) göre, küreselleşme ile birlikte ‘bir yandan globalleşme yönündeki eğilimler güçlenirken; diğer yandan bölgesel bütünleşme ve yerelleşme süreci yaşanmaktadır.’ Ökmen ve Parlak’ın (2008:219)’da belirttiği üzere:

Sürekli değişme ve gelişme sürecinde, küreselleşme-yerelleşme dinamiklerinin önemli bir parametresi olan kentlerin niteliğinde ve işlevlerinde ortaya çıkan değişmeler, kent yönetimlerinin, demokratik bir yönetim birimi ve etkin, verimli birer hizmet sunma birimi olması bağlamında, kamu hizmeti sunmadan işletme niteliğine, örgüt ve yönetim anlayışından demokratikleşmeye, etkin ve verimli hizmet sunma ilkelerinden modern yönetim tekniklerine, alternatif hizmet sunma yöntemlerinden sosyal sorumluluk ve ahlak anlayışına kadar, iki binli yıllarda yerel yönetimlerin görünümünü belirleyen birçok alanda kendini göstermekte, ağırlığını duyurmaktadır.

Merkezi yönetim tarafından yerine getirilen bazı hizmetlerin yerel kurumlar aracılığıyla yerine getirilmesini anlatan yerelleşme, başlıca dört alt türe ayrılmaktadır. Birincisi merkezden taşra örgütüne yetki devri; ikincisi merkez ya da taşra örgütünden yerel yönetimlere yetki devri; üçüncüsü yetkinin her kademede bir alta devri; dördüncüsü de yetkilerin topluma-özel sektöre devri olarak sınıflanmaktadır (Güler, 2005:68).

Yerelleşme, merkezi iktidarın ölçeğindeki bir farklılaşmayla sınırlı kalmayıp, siyasal alanın dönüşümünü de sağlamaktadır (Bayramoğlu, 2005:218). Yetki, hem devlet yönetim sistemi içerisinde yukarıdan aşağıya doğru aktarılmakta hem de devlet örgütlenmesinin dışında toplumsal örgütlere ve sermaye sahiplerine devredilmektedir. Bu devir, siyasal yapılanmadaki dengeleri de temelden etkilemektedir. Yönetim sürecinde yeni aktörlerin ortaya çıkması sonucunu doğuran bu süreç, yönetim modeliyle bu bağlamda örtüşmektedir.

Günümüzde küreselleşme eğilimlerine paralel olarak gelişen ve yoğun bir şekilde yaşanan bütünleşmeler, önceleri ekonomik, askeri, sosyal ve kültürel alanlar da

işbirliği biçiminde görülürken, bugün artık siyasal alanda da somutluk kazanmaktadır. Bu yeni ulus-üstü siyasal örgütlenme biçiminin, değişen dış dünyaya kendi varlığını devam ettirmek açısından insanların bir cevabı olduğu ileri sürülmektedir. Gelişmiş ülkeler değişime bu şekilde yanıt üretirken, kendi iç dinamiklerini de bu yeni örgütlenme içine katmaya çalışmaktadırlar (Özer, 2008).

1.4.7.E-Devlet

Bilgi toplumunun devlet modeli olarak da ifade edilen e-devlet kavramı, sistem entegrasyonu ve ölçeklenebilirliğin olanaklarını ve sınırlarını teknolojik, kurumsal ve politik olarak araştırarak birbirleriyle uyumlu çalışabilen, güvenli sistemler geliştiren, internet teknolojileri, devlet bilgisine ulaşım, elektronik oy verme ve elektronik vergilendirme sistemini mümkün kılan, vatandaşların demokratik süreçlere katılması için yöntem ve ölçümler geliştiren ve kendini sürekli yenileyen, internet kullanımının kamu sektöründe ve halk arasında daha yaygın hale gelmesiyle yeni ve entegre hizmetler veren, devlet tarafından verilen hizmetlerin özel girişim ve Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ortaklıkları ile başka kuruluşlar tarafından verildiği, bilginin araştırılması, seçilmesi, analizi ve paylaşımı için geliştirilecek teknolojilerin kamu görevlilerinin karar verme süreçlerini derinden etkilediği, bu teknolojilerin kullanımıyla birlikte, halk katılımı ve açık devlet kavramlarının mümkün kılındığı, kamu sektöründe, elektronik arşivleme ve kayıt yönteminin gündelik hayatın bir parçası haline geldiği, daha gelişmiş ve sürekli gelişmeleri takip eden bilgi teknolojileri yönetiminin var olduğu araştırma kaynaklarının kullanılabilir bilgi sağladığı ve uygulanabilir yöntemler geliştirebildiği, devlette gerçekleştirilecek ileri düzeydeki tüm Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) uygulamalarının, politikalar, süreçler, bilgi ve teknoloji ile bütünleştirildiği devlettir (Bilen ve Şanver, 2002:20).

E-devlet uygulamasının yaygınlaşmasına yol açan faktörleri telekomünikasyon altyapısı, yasal düzenleyici ortam, malî kaynaklar ve kamu organizasyonlarının bilgi teknolojileri ile olan bağlılığı olmak üzere dört temel başlıkta toplamak mümkündür (Demirel, 2009). Nitekim özellikle teknolojik gelişmelerin etkisi e-devlet tartışmalarının başlamasında etkili olmuştur. Öyle ki neredeyse hemen hemen herkesin herhangi bir şekilde tanışmak zorunda kaldığı internet mucizesi, teknolojinin bir armağanıdır. Artık

her şey, “bir tık uzaklıkta” olmaya başlamış ve gerçekten her şey bir “tık”lık yakınıımıza gelmiştir. Gelecekte bu mucizevi yakınlığın boyutları ne olur tahmin edilmesi şu an için zor görünse de nispeten de olsa yapılan çalışmalar ve uygulanmaya başlanan birtakım yenilikler, bu yakınlığın daha da artacağını söylemektedir.

E-devlet ile ne amaçlandığı özellikle kamu yönetimcilerinin ilgi alanlarından biri olduğu için oldukça hummalı bir şekilde incelenmeye devam edilmektedir. E-devletin başlıca amaçları olarak da sıklıkla devlet tarafından daha kolay erişilebilir bilgiler sunmak, hizmetlere olan talebin daha hızlı karşılanmasını sağlamak, vatandaşların taleplerinin daha etkin değerlendirmek ve müşteri memnuniyetini daha kolay tespit edebilmek, katılımcı demokrasiye olanak tanımak, devlet hizmetlerinde işlem maliyetlerini azaltmak ve saydam bir kamu yönetimini gerçekleştirmek olarak sıralanmaktadır (Aktan, 2004:242). Bir yönetim modeli olarak e-devletin nihai amacı ise “e-demokrasi” olarak konumlanmaktadır. Bu bağlamda, e-devlet anlayışı, birer “müşteri” olarak görülen yurttaşlara, etkili, verimli ve düşük maliyetli süreçlerle “kaliteli hizmet” sunmak olarak algılanmanın da ötesinde, etkin bir yönetim süreci olmasının zorunlu sonucu olarak, “her bir yurttaş demokratik sürece katılmak için güçlendirilmiş fırsatlar sunmak” ve “hükümetin temsil ettiği halkın görüş, bilgi ve deneyimlerine ulaşması” için en iyi yol olarak görülmektedir.

1.4.8.Yeni Kamu İşletmeciliği (YKİ)

Neoliberal düşüncenin etkisiyle 20. yüzyılın son çeyreğinde kamu yönetimi anlayışı, siyasal ve akademik alanda önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir. 1970’li yıllarda ortaya çıkan ekonomik bunalım ve sosyal devleti sorgulayan liberal hareketin etkisiyle, devletin rolü tartışılmaya başlanmış, sınırlı bir devletin yanında ekonomik, etkin ve etkili kamu hizmet sunumu sağlayabilecek yeni yönetsel yapılar oluşturma arayışına girilmiş, keynesyen düşüncede tanımlanan ve weberyen bürokrasi anlayışıyla desteklenen ekonomik ve sosyal alt sistemlerin artık işlevsel olmadığı düşüncesi yaygınlaşmıştır (Akbulut, 2007:73-74).

YKİ yaklaşımının kamu yönetimi alanında benimsenmesiyle özellikle çevre kapitalist ülkelerin üretim ve piyasa yapılarının parçalanması hızlandırılmış, işlem maliyetleri azaltılarak parçalanmış, üretim ve pazar sistemindeki mal ve hizmet

akışkanlığının artması sağlanmıştır. YKİ, çevre ülkelerin kamu yönetimlerini yapısal, örgütsel, beşeri açıdan dönüştürecek, küresel rekabete hazırlayan bir model olarak ortaya çıkmış, uluslararası alanda yaygınlaşmasında, IMF, WB, OECD gibi uluslararası kuruluşlarının, devletlerin yönetim sistemlerini etkileyen bağlayıcı kararları etkili olmuştur (Güzelsarı, 2004:93-95). Bu çerçevede, kamu örgütlerinin on temel ilke çerçevesinde yapılması gerekmektedir. Bunlar; katalizör yönetim, vatandaşlarca sahip olunan yönetim, rekabetçi yönetim, amaçlara dönük yönetim, sonuçlara yönelmiş yönetim, müşteri odaklı yönetim, girişimci yönetim, sezgici yönetim, merkezkaç yönetim, piyasa yönelimli yönetim ilkeleridir. 20. yüzyılın son çeyreğinde genel olarak yönetim ve özel de kamu yönetimleri üzerinde ortaya çıkan bu gelişmelerde kapitalizmin sözü edilen değişimlerle daha iyi gelişeceği düşüncesi hakimdir. Kamu yönetimi değişime ihtiyaç duysa da değişimin asıl tetikleyicisi kamu değil, kapitalizmin gerekleri olmaktadır (Desai ve Imrie, 1998:636). Görünürde olan kamunun ihtiyaçları gibi ortaya çıksa da kapitalizmin dönemsel olarak yaşadığı krizlerle gün yüzüne çıkan ihtiyaçları değişimleri zorunlu hale gelmektedir. Yaşamın öylesine derinine inen bu ihtiyaçların karşılanması talebi, bu zorunluluk kavramını da sıradanlaştırmaktadır. Değişim başlığı altında yapılan birçok reform ya da yasal düzenleme, bu söz konusu talebi karşılayabilmek ve doyurabilmek adına hızlıca yapılmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla karşımıza çıkan da çoğu zaman anlayamadığımız ya da anlam veremediğimiz bir sürecin başladığı ve oldukça ilerlediğini görmek olmaktadır.

1.4.9.Bölgeselleşme

Küreselleşmenin etkisiyle gerek gelişmiş gerekse de gelişmekte olan ülkelerde uygulanan iktisadi modeller ve iktisat politikaları birbiri ile benzerlik göstermeye başlamıştır (Aktan, 1998:1). Küreselleşme ile karşıtlık içerisinde gibi görünen bölgeselleşme de son dönemlerde bu benzerlikler paydasında yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Bölgeselleşme girişimleri daha ziyade İkinci Dünya Savaşı sonunda ortaya çıkmıştır. Ülkeler farklı gerekçelerle biraraya gelmiş ve genellikle bu bütünleşmeler, “gümrük birliği”, “ortak pazar” ya da “ekonomik birlik” şeklinde gerçekleşmiştir. Bu bütünleşmelerden çeşitli bağlamlarda güç odakları da oluşturulabilmiş ve kurulan ortaklık neticesinde ülkeler birlikte hareket etmeyi taahhüt etmişlerdir.

Bölgeselleşme tartışmaları sürerken öncelikle üzerinde durulan konu ulus devletin bu bütünleşmelerin neresinde durduğu ile ilgili olmaktadır. Nitekim Clark (1999:115), bölgeselleşmenin Vestfalyen egemenlik anlayışının değişmesine ve devletin ülkeselliğinin aşılmasına sebep olduğunu ileri sürmektedir. Bu değişim nispetinde yaşanan sürecin ya da ortaya çıkan bütünleşmenin tanımının da açık bir şekilde yapılması önemli hale gelmektedir. Parlak (2014:154) da bölge, bölge yönetimi, bölgeselleşme ve bölgecilik gibi temel kavramların hiçbir boşluk bırakmayacak bir biçimde tanımlanmasında fayda görmektedir. “Bölgeselleşme” ve “bölgecilik” kavramlarına farklı anlamlar yüklenebildiğinden bahseden Parlak, bölgeciliğin siyasi ya da ideolojik bir akımı ifade ederken; bölgeselleşmenin daha çok kurumsal anlamda kullanıldığını ileri sürmektedir (Parlak, 2014:156).

Ekonomik alanda ülkeler arasında bölgesel entegrasyon hareketlerinin her geçen gün daha da önem kazandığı görülmektedir. Ülkeler arasında, üye ülkelere uygun görülecek belli ürün çeşitlerini içeren sektörel bazda üretimi kolaylaştıran, ortak üretime imkan tanıyan anlaşmalar imzalanmak suretiyle birleşmeler oluşturulmaktadır. Bugün üç ayrı kıtada bölgesel ticaret blokları oluşturulmaktadır. Avrupa Kıtası’nda AB, Amerika Kıtası’nda Kuzey Amerika Serbest Ticaret Anlaşması (NAFTA), Asya Kıtası’nda ise Asya-Pasifik Ekonomik İşbirliği (APEC) bölgesel ekonomik entegrasyonlara örnek oluşturmaktadır. Bir taraftan dünyada globalleşme ile ticari sınırlar kalkarken; diğer taraftan bölgeselleşme ile dünya coğrafyasında “kutuplaşma” ortaya çıkmaktadır (Aktan, 1998:1). Bölgeselleşme olarak adlandırılan bu birleşmeler/ortaklıklar, ulus devletlerin sınırlarını aşan ve aynı zamanda ulus devletleri belirli noktalarda ortak hareket etmeye sevk etmektedir. Ulus devletlerin özellikle daha geniş pazar ve müttefik arayışlarıyla oluşturdukları bölgeselleşme ve bloklaşma hareketleri, küreselleşme sürecinin bir aşaması şeklinde düşünülebileceği gibi bu sürecin karşıtı olarak ortaya çıkan yeni bir gelişme olarak da değerlendirilebilmektedir (Erbay, 1998:149).

Bölgeselleşme arayışlarının ya da bu yöndeki çabaların genel olarak ortak bir tehdide karşı birlikte hareket etme stratejisi üzerine kurulduğu da ileri sürülmektedir. Küreselleşmenin her geçen gün ile birlikte sınırları yok ederek ve en önemlisi egemenliği sarsıcı bir şekilde devlet yapısı üzerinde etkide bulunmaya başlaması bu birlikteliklerin çoğalmasında sürecini hızlandırmaktadır. Ortak hareket ederek söz konusu

bu tehdidi bertaraf etmeye odaklanan bu girişimler, üzerinde önceden uzlaşma sağlanan belirli alanlara ilişkin düzenlemeler ile şekillenmektedir. Bazen kapsamı genişlese de genel olarak bir ya da iki alana dair bir ortaklık zemini oluşturulmakta ve anlaşmalar da yalnızca bu alanlar ile ilgili olmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

YENİ BİR DEMOKRASİ ANLAYIŞI MI?: RUSYA’NIN “EGEMEN DEMOKRASİ”Sİ

Birinci bölümde, küreselleşme ve neoliberalizm teorik arka planında değişen kamu yönetimi anlayışı üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Kamu yönetiminde artık eskisi gibi olmayan nedir, yeni olan neler getirmiş ya da götürmüştür sorularının yanıtları aranmıştır. Bu bölümde ise çalışmanın asıl konusunu oluşturan Rus kamu yönetimi anlayışını ortaya koyabilmek adına Putin Dönemi’nde ortaya atılan egemen demokrasi kavramı ile ne anlatılmaya çalışıldığı, bu demokrasi anlayışının işlerlik kazanıp kazanmadığı ve egemen demokrasinin Rus kamu yönetimine etkileri üzerine bir tartışma yürütülmektedir. Belirlenen amaca uygun olarak da egemen demokrasi ele alınmadan önce demokrasi ve demokrasinin türleri ile ilgili bir girizgah yapılmaktadır.

2.1.DEMOKRASİ ÜZERİNE GENEL BİR ÇERÇEVE

İnsanlık, tarih boyunca çok büyük sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel değişimler yaşamıştır. 1950’li yıllardan itibaren özellikle siyasal alanda oldukça kapsamlı bir değişim ve dönüşüm yaşanmıştır. Bu bağlamda demokrasi, kendisine alternatif olabilecek komünizm, faşizm ve monarşi gibi tüm sistem ve uygulamalar karşısında zaferini ilan etmeye çalışmıştır. Yine bu süreçte, kendilerine meşruiyet sağlayabilmek adına demokratik kılıfa bürünen ancak özünde antidemokratik olan tüm uygulamalar itibarlarını kaybetmiş veya kaybetmeye yüz tutmuştur (Dahl, 2015:7). Özellikle 1950’li yıllardan sonra topluma, siyasete ve ekonomiye etki eden, dokunduğu yerleri değiştiren, dönüştüren veya yok eden demokrasinin ne olduğu sorusu sorulmaya başlamıştır. Bu soru, yüzyıllardır sorulmakla birlikte genel olarak 1950’lerden itibaren daha belirgin bir şekilde duyulmuştur. Kuşkusuz İkinci Dünya Savaşı’nın galibinin demokrasi olması ve ülkelerin yönetim biçimlerinin değişmeye başlaması bunda etkili olmuştur. Nitekim demokrasinin ne olduğuna ya da ne olmadığına dair yüzlerce çalışma yapılmış ve aslında tahmin edilmesi zor olmayacak şekilde demokrasinin tanımı noktasında bir uzlaşma sağlanamamıştır. Bu güçlüğü giderebilmek ya da nispeten kolaylaştırabilmek için de genellikle demokrasinin etimolojik kökeni ele alınarak işe

başlanmıştır. Günümüzde de demokrasi kavramının kökenini araştırma ve bu köken üzerinden bir hareket noktası yakalama eğilimi devam etmektedir.

Demokrasi, Antik Yunan'dan bu yana tanımlanmaya çalışılmaktadır. Genel olarak da demokrasi, halkın yönetimi veya iktidarı (Sartori, 1996:8) şeklinde tanımlanmaktadır. Kuşkusuz en sık karşılaşılan ve en çok bilinen Abraham Lincoln'un "halkın halk tarafından yönetimi" tanımıdır. Halkın kendi kendisini yönetmesi, kendi kararlarını kendisi vermesi ve halkın üzerinde herhangi bir gücün var olmaması bu tanımlar aracılığıyla övülmekte ve demokrasinin özüne bir "iyi" yerleştirilmektedir. Bu "iyi" düşüncesi de daha önce belirtildiği üzere İkinci Dünya Savaşı öncesi yükselen faşizm dalgasının neredeyse tüm dünyayı etkisi altına alarak başlattığı sürecin yıkıcılığından ilham almaktadır. Kuşkusuz öze yerleştirilen "iyi"nin gelişiminin ya da evriminin geçmişi çok daha eskilere dayansa da genel olarak İkinci Dünya Savaşı, bir tarih arayışına yanıt üretmektedir. Bu tarih arayışı nasıl hâlâ gündemdeki yerini koruyorsa demokrasinin ne olduğu/olmadığı ya da ne işe yaradığı ve neden "iyi" olanı temsil ettiği sorusunun yanıtı da zihinleri meşgul etmeye devam etmektedir. Başka bir ifadeyle, Antik Dönem'de rastladığımız demokrasiye dair her şey, günümüzde hâlâ tartışılmaktadır. Siyasal düşünceler tarihi, o günlerin izini keşfetmeye çalışmakta ve neler olup bittiğini bugüne ulaştırmaya çalışmaktadır. Öte yandan demokrasinin evrimi, gelişim serüveni ve farklı ülke deneyimlerinde aldığı şekil üzerine çalışmalar da yürütülmektedir. Teorik ve pratik arasında yaşanan uyumsuzluk üzerinde durulmakta ve çoğunlukla "gerçek demokrasi" nedir ya da "gerçek demokrasi"ye nasıl ulaşılır tartışmaları sürmektedir. Çoğu zaman da belirli ölçütler ve kriterler üzerinden hareket edilmektedir. Genellikle de demokrasi ile birlikte eşitlik ve özgürlük gibi kavramlar da incelenmekte, aralarındaki bağ üzerinde durulmakta ve anayasalar bu doğrultuda incelenmektedir. Günümüzde demokrasi dendiğinde de bu iki kavramın yaygın olarak birlikte kullanıldığı görülmektedir. Örneğin Kemal Karpat'a göre (2016:9), günümüz demokrasi anlayışında birey öncelenmekte ve eşitlik ile özgürlük vurgusu yoğun bir şekilde öne çıkmaktadır ve bu demokrasi anlayışının temelleri de 18. Yüzyılda atılmıştır. Ona göre, bu dönem orta sınıfın belirginleştiği, devletin itaat ettiren değil, hizmet eden bir karaktere büründüğü ve aklın topluma olduğu kadar dine de hakim olmaya başladığı döneme denk düşmektedir. Bülent Dâver'e göre de demokratik rejimlerin temel özelliklerinden biri, iktidarı sınırlayan bir anayasanın varlığıdır. Bu

anayasanın yazılı olmasının ya da olmamasının bir önemi yoktur, önemli olan anayasanın koyduğu sınırlamalara yürütmenin, yasama organının veya mahkemelerin uymasıdır. Ayrıca demokratik rejim, kanun önünde eşitlik ilkesini gerektirmektedir. Bireysel haklar, idarenin keyfi tasarruflarına karşı korunmalıdır.⁹

Bir rejimin demokratik olarak adlandırılabilmesi için sahip olması gereken bahsi geçen özelliklerin varlığı ve yokluğu ya da eksikliği neticesinde ortaya farklı demokrasi modelleri de çıkmaktadır. Demokrasinin özünde anlatılmak istenen esas aynı olmakla birlikte farklı demokrasi örnekleri ile karşılaşılmaktadır. Doğrudan Demokrasi, Temsili Demokrasi, Yarı Doğrudan Demokrasi, Çoğulcu Demokrasi, Çoğunlukçu Demokrasi, Marksist Demokrasi, Liberal Demokrasi, Radikal Demokrasi olmak üzere demokrasi türlerini sıralayabilmek mümkündür. Tüm bunlara Siber Demokrasi, Militan Demokrasi, Düşük Yoğunluklu Demokrasi gibi demokrasi türlerinden bahsedilmek de mümkündür. Ancak genel olarak sıklıkla karşımıza çıkan türlerine yer vermek çalışmamızın sınırlılıkları açısından bir zorunluluk olmaktadır.

2.1.1. Demokrasi Türleri

Demokrasi türleri ya da modelleri, ülkelerin yönetim şekilleri incelenirken genel itibariyle üzerinde durulan konuların başında gelmektedir. Ülkelerin demokratik gelişimleri, bazen o ülkenin hangi modele dahil edilebildiği üzerinden takip edildiği gibi bazen de hiç model arayışı içerisine girmeden bizzat uygulanan politikalar eşliğinde değerlendirilmektedir. Öte yandan bu tartışmalar ya da analizler yapılırken hangi model daha demokratiktir ya da hangisi demokratik değildir ekseninde bir çerçeve çizmekten ziyade bahsi geçen demokrasi modellerinin avantajları ve dezavantajları nelerdir sorularının sorulduğu ve bu sorulara yanıt üretilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu modeller bu şekilde tanımlanırken ya da bu modellerin kavramsal değerlendirmeleri yapılırken deneyimlendikleri ülkelerdeki sonuçlar oldukça önemli bilgiler vermektedir. Bu nedenle de demokrasi modelleri genel olarak uygulandıkları ülkelerin siyasal,

⁹ Bkz. Bülent Dâver, Demokrasinin Temel Prensipleri ve Terörizmle Mücadelede Bu Prensiplerin Önemi, Erişim adresi: http://www.politics.ankara.edu.tr/dergi/pdf/41/1/Bulent_Daver_Demokrasinin_Temel_Prensipleri.pdf, Erişim tarihi: 17.02.2017.

iktisadi, kültürel ve toplumsal özellikleri göz önünde bulundurularak değerlendirilmeye çalışılmaktadır.

2.1.1.1.Doğrudan Demokrasi

Doğrudan demokraside egemenlik, halkın bizzat kendisi tarafından temsilciler olmadan kullanılmaktadır. Eski Yunan'da rastladığımız, günümüzde ise İsviçre'de birkaç kantonda uygulanabildiği bilinen doğrudan demokrasi, temsilciler olmaması ve halkın hiçbir aracıya yer vermeden kararları alabilmesi ile aslında istenen ve arzu edilendir. Lakin özellikle nüfusun artışı doğrudan demokrasinin uygulanma şansını oldukça düşürmekte ve hatta imkansız hale getirmektedir. Günümüzde referandumlar sıklıkla doğrudan demokrasi pratiğine benzetilmekte ve bu benzerlik nedeniyle doğrudan demokrasi başlığı altında referandumlara değinildiği görülmektedir. Nitekim referandumlarda da seçmen, herhangi bir konu üzerinde aracısız bir şekilde iradesini ortaya koymakta ve karar alma sürecine müdahil olabilmektedir. Ancak referandumlar dahi çok sıklıkla yapılamamakta, ülkenin kaderini derinden etkileyeceği düşünülen mevzularda halkın düşüncesini öğrenebilmek için referandumlara başvurulduğu görülmektedir.

2.1.1.2.Yarı Doğrudan Demokrasi

Yarı doğrudan demokraside, hem doğrudan demokrasinin hem de temsili demokrasinin izlerine rastlanmaktadır. Temsilciler vardır ancak temsilcilerin yanında halk da çeşitli araçlar yardımıyla alınacak kararlarda doğrudan demokraside olduğu gibi bizzat belirleyici olmaktadır. Böylece kararları etkilemekte, yönünü değiştirmekte ya da o kararın alınmasını engellemektedir. Doğrudan demokrasi ile karşılaştırıldığında uygulanabilirliği nispeten daha mümkün ve pratiğe yansıyan hali daha anlamlı görünmektedir.

2.1.1.3.Temsili Demokrasi

Temsili demokrasinin en temel özelliği, adından anlaşıldığı üzere temsilciler aracılığıyla kullanılan bir egemenlik anlayışına dayanmasıdır. Temsilciler, dzenli ve belirli kurallarla yapılan seçimler aracılığıyla seçilir ve görevlendirilirler. Burada temsilciler, temsil edilenlerin iradelerini göz önünde bulundurarak bu iradeye göre kararlarını vermektedirler. Türkiye’de de karşımıza çıkan temsili demokrasi, birçok ülke tarafından benimsenmiş ve halihazırda uygulanmaktadır.

2.1.1.4.Müzakereci Demokrasi

“Müzakereci demokrasi”de bir müzakere kavramı karşımıza çıkmaktadır. Buradaki müzakere de karşılıklı konuşma, tartışma, konuyu çeşitli şekillerde ele alma şeklinde devam eden bir sürece işaret etmektedir. Kendi içerisinde bir istiare süreci olan müzakerenin olduğu müzakereci demokrasi, “bir toplumun kaderini ilgilendiren kolektif kararların böyle bir tartışma süreci sonunda alındığı bir demokrasi modeli anlamına gelmektedir” (Erdoğan, 2012:27). Bu modelde, tartışmanın ve bu tartışma ortamının yaratılabilmesi oldukça önemlidir. Bireyler, belirlenen ortamda bir araya gelerek söz konusu mevzuya dair fikirlerini özgürce ve açıkça dile getirmektedirler. Bu modelde vatandaşlar bilgilendirilmekte, birbirleriyle bilgi alişverişinde bulunmakta, topluma dair görüşlerin oluşturulmasına katılarak siyasal sürece dahil olmaktadırlar (Tunç, 2008:1125). Karşılıklı konuşan ve fikirlerini savunma imkanı bulan bireyler, sorunun çözümüne ulaşmayı amaçlamakta ve uzlaşı zemininde bir araya gelmeye çalışmaktadırlar. Kuşkusuz burada bir genel yarar önceliği söz konusu olmaktadır. Müzakereci demokratlar, bu genel yararın tanımlanmasında karşılıklı konuşma ve tartışma ihtiyacının öneminden hareket etmektedirler (Erdoğan, 2012:27).

2.1.1.5.Liberal Demokrasi

“Liberal” sıfatı Erdoğan’ın da belirttiği gibi “siyasal sistemlere uygulandığı zaman devletin güç ve otoritesinin sınırlanması ihtiyacı etrafından odaklaşan, bireysel özgürlüklerin korunmasına dönük bir ilgiyi yansıtır.” Bu noktada bir sınırlama ve bu sınırlamayla birlikte gelen özgürlüklerin genişlemesi arayışıdır. Tarih boyunca devletin

alanını genişlettiği veya müdahale araçlarını çoğalttığı durumlarla karşılaşmıştır. Bu nedenle liberal demokrasi, bu gibi durumları önlemeye ve olası hamleleri etkisiz kılmaya çalışmaktadır. Tüm bunları yapabilmek için de bazı araçlara ihtiyaç duymakta ve bu araçlardan etkin bir şekilde yararlanmaktadır. Koruyucu demokrasi de denen liberal demokrasi, bu sınırlamayı yazılı bir anayasa ve haklar belgesi ile yapmaktadır (Erdoğan, 2005:244). Seçimler de oldukça önemli bir araç olarak işlev görmektedir. Nitekim liberal demokratik teoride seçimlerin gerçekten demokratik olmasının sağlanması için seçim sürecini düzenleyen kurallara büyük önem atfedildiğini belirten Heywood, genel olarak üç başlık altında bu kurallardan bahsetmektedir. İlk olarak, politikacıların bir kez seçildikten sonra gelecek seçimlerde yerlerinden edilebileceklerini bilerek seçmenleri dinlemelerini sağlamak üzere düzenli seçimler yapılmalıdır. İkinci olarak, seçimler seçmenlerin kendi fikirlerini oluşturabilmeleri ve baskı altında kalmaksızın görüşlerini ifade edebilmelerini sağlamak için özgür olmalıdır. Seçimlerin özgür olması gizli oy ile sağlanır. Üçüncü olarak, evrensel yetişkin oy hakkı ve bir kişinin bir oya sahip olması anlamına gelen siyasal eşitlik var olmalıdır. Nihayet, belki de en önemlisi, bu seçimler yarışmacı olmalıdır (Heywood, 1997:116).

2.1.1.6.Çoğunlukçu Demokrasi

Çoğunlukçu demokraside çoğunluğun iradesi aranmaktadır. Buna göre, çoğunluğun iradesinin ortak çıkarı ifade ettiği anlayışı öne çıkmaktadır. Bir bakıma çoğunluğun kararının bu çıkarı temsil ettiği ve bu karara çoğunluk dışında kalanların da uyması gerektiği belirtilmektedir. Bu noktada çoğunlukçu demokrasi bazı eleştirilerle karşı karşıya kalmaktadır. Söz konusu eleştiriler azınlıkların iradelerin nasıl ortaya koanabileceği ya da temsil edilebileceği üzerinde yoğunlaşmaktadır. Yusuf Şevki Hakyemez (2003:73-74), çoğunluğun yönetme hakkının meşrulaştırılması konusunda dört hususun ön plana çıktığından bahsetmektedir. Birincisi, doğruyu bulmada çoğunluğun, azınlığa göre daha şanslı olma ihtimalidir. İkincisi, demokraside her kişi hukuken eşit olduğuna göre, bir çoğunluk kesimi geriye kalanlardan daha fazla oy sahibi olacağından onun kararlarının benimsenmesine ilişkin gerçekleşmektedir. Eğer çoğunluk karşısında azınlık görüşü kabul edilecekse o zaman eşitliğin

sağlanabilmesinden söz edilemeyecektir. Bu nedenle, böyle bir durumda siyasal eşitliğin bir gereği olarak çoğunluk görüşünün kabul edilmesi gerekmektedir. Çoğunluğun yönetimini haklılaştırma noktasında pragmatik yönü ön plana çıkan üçüncü gerekçe ise çoğunluğun yönetimi ilkesinin kolektif kararlarda kendi kaderini tayin etme imkanını uygulayabilen insan sayısını daha yüksek tutma fırsatını sunmasıdır. Bu nedenle çoğunluk yönetimi azınlığın yönetimine göre akla daha yatkın bir tercih olarak kabul edilebilir görünmektedir. Dördüncü olarak yasalar, çoğunluk tarafından yapıldığına göre demokrasilerde çoğunluğun yönetimi toplumdaki tüm yurttaşlar arasında yasaların sağlayacağı ortalama faydayı da maksimum düzeye yükseltebilecek potansiyeli barındırmaktadır.

Hakymez'in başlıca dört madde ile sıraladığı çoğunluğun yönetme hakkının meşruiyeti tartışmasına ek olarak bu demokrasi modelinin sahip olduğu avantajlar da ele alınmaktadır. Her şeyden önce çoğunlukçu demokrasilerde, kararlarını daha hızlı bir şekilde alabilen dolayısıyla müdahale noktasında gecikme yaşamayan istikrarlı hükümetler kurulması sağlanmaktadır. Politikalar, siyasal iktidar tarafından çok şiddetli tartışmalar ya da karşı duruşlar ile karşılaşmadan belirlenmekte ve uygulamaya geçilmektedir. Hükümet, çok önemli denebilecek bir seçmen desteğini elde ederek iktidar koltuğuna oturmayı başardığı için kendine güvenini sağlamlaştırmakta ve çatışmalı konuları, çoğunluğun iradesini dikkate alarak çözmeye çalışmaktadır. Öte yandan çoğunlukçu demokrasi modeline yöneltilen eleştiriler ve çekinceler de tam da bu noktalardan gelmektedir.

Bu eleştirilerin başında da kuşkusuz azınlığın iradesinin temsiliyetine dair olmaktadır. Azınlık, sözlerini, isteklerini ve taleplerini nasıl ve hangi yollarla iletebileceği ve en önemlisi iletmeyi başardıktan sonra ne kadar etkili olabileceği yönünde endişeler taşımaktadır. Nitekim pratiğe yansıyan ülke deneyimleri incelendiğinde de bu endişelerin haklılığı ortaya çıkmaktadır. Çoğunlukçu demokrasi modeline yöneltilen ve hatta zaman zaman korkuya dönüşebilen bir diğer eleştiri ya da çekince de söz konusu bu çoğunluk yönetiminden bir dikta çıkma ihtimalinden

kaynaklanmaktadır. Çoğunluk diktası olarak adlandırılan ve âdeta bazı ülkelerde korkulu rüya olarak görülen dönüşüm gerçekleşir mi sorusu sıklıkla duyulmaktadır.¹⁰

Daha önce belirtildiği gibi sayılabilecek ya da uygulandığı görülen birçok farklı demokrasi modelinden bahsedebilmek mümkündür. Nitekim demokrasi ile bağdaşmayan, demokrasinin özü ile ilgili belirgin bir tezatlık içeren yönetimler dahi demokrasi olduklarını iddia etmektedirler. Kuşkusuz bu iddia da demokrasinin içerisindeki “iyi” olandan yararlanma ve meşruiyet arayışına yanıt üretebilme çabasından kaynaklanmaktadır. Ancak demokrasiden yana tercihini kullandığını belirten bu ülkelerin politikaları, yasaları veya söylemleri incelendiğinde bu ülkelerin demokrasiden oldukça uzağa düştükleri görülmektedir. Bazen ülkeler, kendilerine yöneltilebilecek eleştirileri durdurabilmek ya da bir “gerçek demokrasi” tartışmasının farklı noktalarına başvurabilmek adına toplumların özgün olduğu fikrinden yararlanma yoluna gitmektedirler. Bu bazen resmi ideolojinin zorunlu sonucu olabildiği gibi bazen de katı bir ideolojik çekişmenin de sonucu olabilmektedir. Çalışmanın bundan sonraki kısmında ele alınan egemen demokrasi kavramsallaştırması da böylesi bir özgünlük-çekişme ve farklılık arayışının sonucu olarak ortaya çıkan bir demokrasi modeli olarak karşımıza çıkmaktadır. Nasıl bir demokrasi vurgusunun hakim olduğu ve neden böyle farklı bir demokrasi modeli yaratılmaya çalışıldığı soruları kuramcılarının metinleri ve konuşmaları üzerinden takip edilerek ortaya konabilecek nitelikte görünmektedir. Yine egemen demokrasi kavramı ile belirlenen stratejinin Rus kamu yönetimine ne tür etkilerde bulunduğu, hangi sorunları ortadan kaldırdığının ya da yeni ne tür sorunları sisteme dahil ettiğinin, küreselleşme ve neoliberal etkilerin, bu demokrasi modelinin neresinde durduğunun tartışılması bu nispette önem kazanmaktadır.

2.2.RUSYA’DA BİR ALTERNATİF: EGEMEN DEMOKRASİ MODELİ Mİ?

Demokrasi, daha önce bahsedildiği gibi farklı zamanlarda farklı anlamlara gelecek şekilde kullanılmış ve tanımlanmıştır. Bazen Batı’da farklı, Afrika’da farklı, Orta Asya’da farklı anlamlara sahip olduğu görülmüştür. Buralarda da hep

¹⁰ Bkz. *Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışına Karşı Çoğunlukçu Demokrasi Modelleri Normatif Düzenleme Olanakları ve Bunun Sınırlılığı Üzerine Bazı Düşünceler*, Doç. Dr. Ece Göztepe, Erişim adresi: http://www.kamuhukukculari.org/upload/dosyalar/Cogunlukcu_Demokrasisi_Anlayisina_Karsi_Cogunlukcu_Demokrasisi_Modelleri_1.pdf, Erişim tarihi: 07.08.2016.

demokrasinin ne olduğu ya da ne olmadığı ile ilgili bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Demokrasi ve onun dinamikleri, Rusya’da da gerek yazında gerekse söylemde sık sık tartışma konusu yapılmaktadır. Tüm bu tartışmalar ülkede kaç tane siyasi parti olması gerektiği, bu partilerin nasıl olması gerektiği, cumhurbaşkanının görev, yetki ve sorumlulukları ile görev süresinin ne kadar olması gerektiği, yargı sistemi, belediyelerin işlevleri, medyanın bağımsızlığı, devlet işletmelerinin geleceği vs. üzerinden yürütülmektedir. İşte egemen demokrasi, tüm bu tartışmalar yürütülürken egemenliğin ötelendiğini, toplumsal adalet ve güven unsurlarının hesaba katılmadığını egemenlik, toplumsal adalet ve güven unsurlarını göz önüne almadan yapılacak tartışmaların manasız olduğunu vurgulayarak ve Rusya’nın tarih boyunca yakaladığı sosyo-ekonomik başarıların otoriter yönetimlerce gerçekleştirildiği noktasını göz önüne alarak ortaya çıkmıştır (Surkov, 2008:34-35-36).

Egemen demokrasi kavramı, 1990’lı yıllarda yaşanan uluslararası ve yerel krizlerden bu yana Rusya’da uzun süren bir söylem sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmış, Rusya’nın yeni uluslararası düzen ve devleti yeniden inşa etme konusundaki fikir birliğini anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır (Ju, 2009:321). Egemen demokrasi de Rusya’da demokrasinin ne anlama geldiğinin anlatılmaya çalışılması çabası üzerinden şekillenmiştir. Bu demokrasi kavramsallaştırmasının çıkış noktasının ne olduğu başta kuramcılar olmak üzere politikacılar tarafından hemen her ortamda açıklanmıştır. Kuşkusuz Surkov, Putin yönetimi ile birlikte bu açıklama ve anlatma sürecinin baş mimarı olmuştur. Zira egemen demokrasinin hararetli tartışmaların konusu oluşu Rusya’da Putin yönetimi ile başlamıştır.

2006’da Rusya Başkanı’nın ilk genel başkan yardımcısı olan Surkov, her şeyin Batı’dan geldiği/kaynaklandığı ya da biz de her şeyi oradan almalıyız düşüncesinin yanlışlığı üzerinden hareket ederek işe başlamıştır. Surkov “demokrasiyi yönetmek” için Rusya’nın siyasi sisteminin alternatif bir açıklaması olarak egemen demokrasi kavramını sunmuştur. Egemen demokrasi ile Rusya’nın gayrimeşru müdahalelerden kendisini koruyarak açık, demokratik ve modern bir devlet olarak gelişmesinin bağı üzerinde durmuştur (Sontag, 2013:4-6).

Surkov’un önerdiği egemen demokrasi, Batı tarafından âdeta tüm dünyaya dikte edilen demokrasi söyleminin Rusya’nın tarihsel ve bölgesel gerçekleri doğrultusunda

revize edilmiş hali olarak ilan edilmiştir. Bir oldubitti şeklinde ortaya konup konmadığı tartışmaları sürse de bu kavramın yeni bir uluslararası düzen arayışı içinde olan ve devleti yeniden yapılandırmak isteyen Rus elitleri arasında uzun süren bir tartışma süreci sonucunda ortaya çıktığı ileri sürülmüştür. Egemen demokrasi kavramının, ülkenin 1990'lardaki politik, ekonomik ve uluslararası krizinden bu yana uzun bir söylem sürecinin sonucu olduğu sıklıkla dile getirilmiştir (Ju, 2009:306-307). Bu yıllarda yaşanan uluslararası ve yerel krizlerden bu yana Rusya'da uzun süren bir söylem sürecinin sonucu olarak ortaya çıkmış, Rusya'nın yeni uluslararası düzen ve devleti yeniden inşa etme konusundaki fikir birliğini anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır (Ju, 2009:321). 1990'lı yılların çalkantılı ve kaos kokan atmosferi, egemen demokrasinin doğuş sancılarının belirmesinde etkili olmakla birlikte egemen demokrasinin tüm boyutlarıyla ülke gündemindeki yerini alması için Putin Dönemi'ni beklemek gerekmiştir. Nitekim Putin de iktidar koltuğuna oturduktan sonra demokratik temel ilkeleri ve kurumları, Rusya'nın siyasi gerçekleri ve gelenekleri ile çatışmayacak şekilde yerleştirme gerekliliğini vurgularken egemen demokrasiden bahsetmeye başlamıştır (Ju, 2009:306-307). 2000'li yıllar boyunca temel fikirleri ya da ilkeleri yayılmaya başladıktan sonra bu kavram, ülkenin akademik ve siyasi alanlarında tartışmalara ve tezatlıklara yol açan kritik bir mesele olarak ülke gündemine yerleşmiştir. Uluslararası söylemin uyarlanması, demokratik fikirlerin demokrasinin kendi versiyonu için yeniden yorumlanması ve yeni fikirlere dayanan yeni kurumların inşası üzerinde durulur olmuştur (Ju, 2009:301). Dolayısıyla geçmişi 2000'lerin öncesine dayandırılrsa da egemen demokrasi, 2004'ten sonra Putin ve Medvedev dönemlerinde görülen, söylem, eylem ve uygulamaların özeti şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Casula, 2013:3).

Rusya, egemen demokrasi ile Batı'dan farklı olarak kendine ait bir model üretmeye çalışmıştır. Bu çabasında farklılığını vurgulamak olduğu kadar mevcut sorunları ve muhtemel riskleri ortadan kaldırma düşüncesi de öne çıkmıştır. Egemen demokrasi kavramı, demokrasi kavramının yeniden yorumlanmasına dayandığı için kriz durumlarının yorumlanmasına da olanak tanımıştır. Daha spesifik olarak egemen demokrasi kavramı, ilk olarak yeni bir uluslararası düzenin yeniden yapılandırılması ve iç siyasi geçiş olmak üzere iki kriz durumu üzerinden hareket etmiştir (Ju, 2009:313-314). Egemen demokrasi ile iç kriz için de bir yorum getirilmiş ve iç politika

bağlamında en büyük tehdidin, oligarşinin ve yerel merkezlerin yeniden ortaya çıkması olasılığı olduğu üzerinde durulmuş, egemen demokraside oligarşik güçler, liberal kötülüğün ürünü olarak ele alınmış ve devlet müdahalesinin azaltılması anlamına gelmiştir (Ju, 2009:315). Batı'ya yönelen eleştiride, en iyi demokrasi modeli olarak sunulan liberal demokrasinin en iyi olmadığına ilişkin bir söylem kullanılmıştır. Ülkelerin tarihsel ve konjonktürel gerçekliklerini göz önünde bulundurarak kendilerine uygun düşenin 'en iyi' olduğu vurgulanmıştır. Başka bir ifadeyle, tek bir 'iyi'den bahsetmek başlı başına boş bir çabadan ibaret olduğu gibi böylesi bir tavrın benimsenmesinin oldukça zararlı sonuçlar doğurabilecek potansiyele sahip olduğu öne sürülmüştür.

Egemen demokrasi kavramında yer alan en güçlü mesajlardan biri, Rusya'nın "normal" bir ülke, yani tam teşekküllü uluslararası toplum üyesi olarak görülme niyeti olmuş, Surkov'un Avrupa tarihsel tecrübelerine atıfta bulunması, Rusya'nın Batı siyasi geleneğine ait olma ihtimalini vurgulamıştır (Makarychev, 2008:50-51). Bu bağlamda, egemen demokrasi Rusya'nın "normallliğini", iddia edilen "istisnası"na karşı açık bir biçimde ön plana çıkarmış ancak egemen demokrasi, Rusya'nın "Eski Avrupa" uluslarıyla "özel" ilişkiler kurma niyetlerinin arkasındaki bazı nedenleri açıklamakla kalmayarak Rusya'nın farklı ülkelere yerleştirmesi gerektiğini düşündüğü tutumlar bu ülkelere yönelik tutumlarını çözmek için bazı ipuçları da vermiştir (Makarychev, 2008:50-51).

Egemen demokrasi, hem ideoloji hem de dış politika bakımından ABD hegemonyasına direnen bir kavram olarak ortaya çıkmıştır. Uluslararası siyasi duruma ilişkin egemen demokrasinin savunucularının ana argümanı, uluslararası güç ilişkilerinin yeniden yapılandırılması sürecinde "Rusya'nın çevreye düşmesi" ve "ABD hegemonyasında bir tek kutuplu düzen ortaya çıkması" olarak belirlenmiştir. Küreselleşme ve Rusya'yı tehdit eden dünya çapındaki rekabet ortamında, ülke enerji kaynakları kullanılarak ve stratejik iletişim ve enerji ile ilgili teknolojilerden yararlanmak gerektiği üzerinde durulmuştur. Ülkenin stratejik nükleer kuvvetlerinin ve askeri güçlerinin modernizasyonunu güvenlik tehdidine karşı sürdürmesinin önemi de yine söz konusu bu rekabet ortamında gücünü koruma bağlamında ele alınmıştır. Küreselleşmenin hızına hız katması ile birlikte Rusya, süren bu rekabet ortamında geriye düşmemek ve gücünü göstermek adına egemenliğini sağlamlaştırmaya ihtiyaç

duymuştur (Ju, 2009:314-315). Öyle ki Rus politik elitlerinin egemenlik merkezli bu demokrasi söylemi esasında Rusya'nın uluslararası alandaki önceliklerinin yansıması olmuş, Putin'in iktidar ve demokrasi kavramlarının analizi, Batı izleyicileri için Rusya'nın dış politika argümanlarını daha iyi anlamak için hayati görülmüştür (Makarychev, 2008:49).

Egemen demokrasi, bir bakıma Batı'ya yönelen bir eleştiri mahiyetinde olduğu gibi Sovyet Dönemi hassasiyetlerinin de kavrama içkin olduğuna ilişkin bir boyutta ortaya çıkmıştır. Örneğin Ukrayna'da 2004'te gerçekleştirilen başarılı Turuncu Devrim'in anıları, Rus Hükümeti'nden mevcut Ukrayna içişlerine yönelik agresif bir tepki üretmiştir. Kremlin, Ukrayna'daki popüler ayaklanmanın yerini ülkedeki olası başka bir demokratik geçişe bıraktığını görmüştür. 2004'te gerçekleşen böyle bir geçiş ile Ukrayna'nın Batı ile yakınlığının artması ve Ukrayna'daki Rus etkisinin azalması üzerine Putin yönetimi, bu süreçte tekrarlanabilecek başka bir şeyler daha görmüştür. Nitekim Rus politikasının Ukrayna'ya karşı gittikçe saldırganlaşan bir politika izlemesinin ve Kırım Yarımadası'nı istila ve ilhak kararının sebeplerinden biri görülen bu başka şeylerin sonucu olmuştur. Başka bir ifadeyle ve genel olarak belirtmek gerekirse Eski Sovyet Cumhuriyetleri'nde ortaya çıkan Turuncu Devrim, Putin yönetimini büyük ölçüde rahatsız etmiştir. Rus nüfusu üzerinde Batı tarzı liberal demokrasi modelinin empoze edildiği ileri sürülmüş ve liberal demokrasiye egemen demokrasi ile yanıt üretilmeye çalışılmıştır. Egemen demokrasi bu bağlamda âdeta bir panzehir olarak görülmüş ve ilkeler belirlenmeye çalışılmıştır.

Fisher'a göre (2014:42-43) egemen demokrasi, 2006 Rus Mali Müşavirler Odası ve Belarus Cumhurbaşkanlığı seçimleri esnasında yapılan vaka incelemelerinde Batı'nın eleştirisini saptırmak ve Rusya Federasyonu'nun etkilerini genişletmesi ve statüsünü büyük bir dünya gücü olarak korumanın yolu olarak tasarlanmıştır. Putin yönetimi, Rusya'nın bu demokrasi biçimini teşvik etme kılıfı altında birtakım otoriter yerli ve yabancı politikalar uygulamaya başlamış, Turuncu Devrimlerden beri de komşu ülkelerdeki otoriter rejimler güçlendirilmiş, demokrasi ötelenerek devlet egemenliğinin güvence altına alınmasına odaklanılmıştır. Demokratik uygulamalar, otoriter yöntemlerle değiştirilmiş ve bu bağlamda egemen demokrasi de Rusya Federasyonu'nun antidemokratik politikalarını uluslararası topluma haklı kılmak için yaratılmıştır (Fisher, 2014:42-43). Avarre'a göre (2007:182-183) ise egemen demokrasi,

yeni bir şey içermekten ziyade Sovyet sonrası Rusya'nın ortaya çıkmasından bu yana geçen on beş yılda gelişen bazı fikirlerin ve siyasal görüşlerin birleşmesi anlamına gelmektedir. Ancak Moskova şimdi Avrupa değerlerine ve yabancılara yaklaşımlara karşı durmak ve kolektif liderlik ve karar vermede eşit bir rol üstlenmek için kendini hazır hissetmektedir (Avarre, 2007:182-183). Nitekim Petersburg G8 Zirvesi arifesinde ortaya çıkacak şekilde ayarlanan önemli bir makalede, dönemin Savunma Bakanı İvanov, Rusya'nın devlet politikasının genel vektöründeki temel değişikliklerden ve stratejik olarak düşünülen yeni bir ulusal seçkin kesimin oluşumundan bahsetmiştir. "Egemen demokrasi, güçlü ekonomi ve askeri güç" üzerine kurulu yeni bir ulusal değerler "üçlüsü" beyan edilmiştir. Rusya'nın "enerji süper güçlüğü" olarak kazandığı yeni statüsünden yükselen güçlü bir ekonomi, Rusya'nın bağımsızlığının en önemli güvencesi olan yüksek savunma kabiliyeti ve "...vatandaşların kendi ülkelerinde politika belirleme ve askeri de dahil olmak üzere herhangi bir yöntemle bu hakkını dış baskılar karşısında savunma hakkı" anlamına gelen egemen demokrasi savunulmuştur (Avarre, 2007:176). İvanov'un anlatısında Rusya'nın çeşitli değer sistemleri ile çevrili ideoloji alanı içeren devletler arasında "sert ve uzlaşmaz rekabet mücadelesi"ne katıldığından bahsetmiş ve devlet, "küresel gündemi ve tüm insanlığın gelişimi için gelecekteki olasılıkları belirleme hakkı için rekabet eden bir ideolojik proje" olarak öngörülmüştür (Avarre, 2007:176).

Egemen demokrasi kavramı, ortaya konduğu ilk andan itibaren tartışılmaya başlanmış ve çeşitli eleştirilerle karşılaşmıştır. Batı kaynaklı ilk eleştiri, demokrasinin sadece demokrasi olduğu bunun önüne ve arkasına herhangi bir sıfatın getirilemeyeceğine dair olmuştur. Surkov, bu eleştirinin sözcük kurnazlığından başka bir anlam ifade etmeyeceği üzerinde durmuştur. Surkov'a göre (2008:26-27), insanların hayatının tamamına etki etme kapasitesi olan egemen demokrasi anlayışı beş dakika içerisinde oluşmamıştır ve tarihsel gerçeklikler ışığında kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Bir zamanlar kadın haklarını kısıtlayıp ırkçılık yapanlar dahası insanları bir meta gibi köle pazarlarında alıp satanlar süreç içerisinde nasıl bugünkü demokrasi anlayışlarına ulaştıysa egemen demokrasi de Rus halkının süreç içerisinde ulaşmış olduğu demokrasi anlayışını ifade etmektedir. Bilindiği üzere Rus demokrasisi, öncelikle monarşiyi daha sonra sosyalizmi ve sosyalizmin dağılma sürecinin sonrasında oligarşinin doğmasını test etmiştir. Dolayısıyla egemen demokrasi söylemi de egemenlik ile demokrasi arasındaki

ilişkinin nasıl kurulması gerektiğinin Rusya'nın tarihsel deneyimlerini göz önünde bulundurarak karar vermesi sonucu ortaya çıkmıştır (Surkov, 2008:30-31). Egemen demokrasi, günümüzde de bir uygulama ya da fikirler dizisi olarak yaşamaya devam etmektedir ve Putin Dönemi'nde başlayan söylemsel istikrarı özetlemek için kestirme bir yol sağlamaktadır (Casula, 2013:3-4).

2.2.1.Yeni Bir Devlet İdeolojisi Olarak Egemen Demokrasi

Egemen demokrasi fikrinin doğuşu için bir tarih belirlenecekse genel olarak 2005'e gidildiği görülmektedir. Nitekim egemen demokrasi üzerine çalışma yapan hemen hemen herkes incelemesini 2005'ten itibaren başlatmaktadır. Bunun nedeni de Putin'in, Rusya Federasyon Meclisi'ne bu yıl gönderdiği bir mesaja bağlanmıştır. Bu mesajında Putin, doğrudan bir egemen demokrasi tanımı yapmamış olsa da vurgusunu devletin egemenliği ve halktan gücünü alan bir demokrasi anlayışına doğru kaydırması, egemen demokrasi savunucularını heyecanlandırmıştır. Putin, mesajında düşüncesini şu şekilde dile getirmiştir¹¹:

İdeolojimizin ve ana siyasi çizgimizin görevi Rusya Federasyonu'nun özgür ve demokratik bir biçimde gelişmesidir. Biz bu kelimeyi (demokrasi) sıkça telaffuz ediyoruz ancak derin anlamları ve değeri olan özgürlük, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü yeterince uygulamaya koyamıyoruz. Halbuki buna çok ihtiyacımız var. Devletimiz demokrasiyi kendi halkının iradesi ile tercih etmiştir. Bu yola kendi başkoyuştur. Demokraside genel olarak kabul görmüş normları uygulamayı Rusya halkı kendi iradesiyle kendi seçecektir. Yani tarihsel, jeopolitik ve diğer özelliklerini dikkate alarak özgürlük ve demokrasinin ilkelerinin gerçekleşmesini sağlayabiliriz. Rusya devleti egemen bir devlet olarak bu yoldaki koşulları ve bu yolu ne kadar süre alacağını kendisi belirleyecektir.

Putin'in yayınlamış olduğu bu mesajdan sonra egemen demokrasi, Rusya'da oldukça geniş bir zeminde tartışmaya açılmıştır. Sosyal bilimlerdeki hemen hemen her tartışmada olduğu gibi bir taraf egemen demokrasiyi destekleyen söylemler geliştirirken; diğer bir taraf oldukça sert eleştirel bir dilden yana tavrını ortaya koymuştur. Eleştirilerin ortak noktası, egemen demokrasinin Sovyet Dönemi'ne benzer bir biçimde diğer görüşleri ortadan kaldırarak tek bir görüşün hakimiyetine neden olabileceği korkusu olmuştur. Ortak eleştirilerden bir diğeri ise söylemin aniden ortaya

¹¹ Poslanie Prezidenta RF Federal'nomu Sobraniyu RF ot 25 aprelya 2005 g. // Ros. gaz. 2005. 26 apr.

çıkılmış olduğundan hareketle uzun süre tartışılmaya ihtiyaç duyduğu noktasından gelmiştir. Zira egemen demokrasinin, Rusya'nın nasıl gelişmesi gerektiğini ve gelişmenin hangi çerçevede gerçekleşeceğini ortaya koyma gayesi taşıdığı ileri sürülmüş ve kavramın bu bağlamda önemine dikkat çekilmeye çalışılmıştır (Chelyabinskogo, 2009:11). Bu gelişmelerin ardından 2005 yılı bahar döneminde Surkov da ulusal önceliklere ilişkin bir tartışma başlatmış ve ardından Şubat 2006'da Birleşik Rusya Partisi'nin aktif üyeleri karşısında egemen demokrasinin ana hususlarını anlatmıştır. İdeologlar tarafından geliştirilen ve çerçevesi çizilmeye çalışılan egemen demokrasi kavramı, Birleşik Rusya Partisi'nin tüzüğünde de yerini almıştır. Bu tüzüğe göre, "...doğal kaynaklar başta olmak üzere milli servetimiz hiçbir şekilde herhangi bir oligarşik gruba değil, tamamen Rusya halkının iradesindedir. Ayrıca Rusya milleti, tarihi kaderini özgürce ve bağımsız bir şekilde kendisi tayin etmelidir. Bizim için egemen demokrasi, halkın kendi geleneklerine ve kanunlarına göre kendi tercihini kendisinin tayin etmesidir. Ayrıca etkin olarak adil dünya düzeninin oluşumuna katılmaktır. Bu bizim hem iç işlerimizde hem de dış işlerimizdeki güvenliğimizle eş değerdedir. Bu koşullar bizim tarihsel rekabetimizdir yani Rusya Federasyonu kendi ulusal çıkarlarını korumalı ve bunları kamuoyuna anlatmalıdır. Rusya, evrensel demokratik değerleri kabul ederek kendi demokratik modelini kendisi oluşturmalıdır.”¹²

Birleşik Rusya Partisi, programında da egemen demokrasi kavramına yer vermiştir. Parti programı, “egemen demokratik bir ülke olarak ülkenin kaliteli bir şekilde yenilenme stratejisini” uyumlu hale getirmiştir (Orlov, 2008). Birleşik Rusya Partisi'nin program ve tüzüğünde egemen demokrasi bağlamında yapılan değişiklikte Vyacheslav Nikonov, Gleb Pavlovski'nin, Valery Fadeev, Vitaly Tretyakov, Andranik Mihranyan Alexei Çad, Maxim Sokolov, Leonid Polyakov, Vitaly Ivanov, Radzikhovsky gibi isimler önemli rol oynamış ve Birleşik Rusya Partisi programını bu ‘yeni’ anlayışını vurgulamak için aşağıdaki gibi yeniden düzenlemiştir:¹³

Bizim Stratejimizin Temelleri

Birincisi: Ekonomimizi, eğitim sistemimizi, silah sanayimizi modernleştirmek, yatırım ortamını iyileştirmek, yeniliklerin önünü açacak

¹² Erişim adresi: http://www.partbilet.ru/political_parties/edinaya_rossiya/, Erişim tarihi: 12.12.2016.

¹³ Erişim adresi: <http://er.ru/party/program/> Erişim tarihi: 12.12.2016.

altyapıyı oluşturmak, iş güvenliğini sağlamak, üretimi arttırmak ve çalışanların maaşlarını yükseltmek ve aynı zamanda ülke bütçesini iyileştirmek,

İkincisi: Sosyal yükümlülükleri yerine getirmek, emekli maaşlarını ve ödenekleri arttırmak, yoksulluğa karşı mücadeleyi etkin kılmak, sağlık sistemini modernize etmek,

Üçüncüsü: Yolsuzluğun kökünü kazımak, memur maaşlarını, kamu ihalelerini, bakanlıkları ve genel müdürlükleri açık hale getirmek ayrıca toplumun yönetimi kontrol etmesini sağlamak,

Dördüncüsü: Bağımsızlık prensiplerine bağlı kalarak yargı sistemini güçlendirmek, ceza sistemini ekonomik alanda hafifletmek ancak şiddete dayalı, çocuklara karşı işlenen suçların ve terörizme karşı suçların ağırlaştırılması gereklidir.

Beşincisi: Etnik ve dinler arası barışa destek vermek, yasadışı göçle, etnik suçlarla, bölücülükle mücadele etmek, Rusya içerisinde yaşayan bütün halkların özgür bir şekilde gelişmesi ve dinlerini yaşaması için gerekli önlemleri almak,

Altıncısı: Politik modern sistemi geliştirmek, toplumsal grupların devlet ve toplum yönetimine dahil olmasına yardım etmek, egemenlik ve adaleti herkes tarafından ulaşılabilir kılmak,

Yedincisi: İçeride ve dışarıda güvenliği sağlamak, etkin bir polis gücü ve silahlı kuvvetleri oluşturmak, askerlik hizmetinin, donanmanın, emniyet uygulayıcılarının prestijini arttırmak,

Sekizincisi: Bağımsız ve akli başında bir dış politika uygulamak ve böylece halkın refah seviyesi yükseltmek ve halkın güvenliğini güvence altına almak, gelişimin sağlanabilmesi için yeni olasılıkları aramak, Rusya işletmeleri ve vatandaşları için entegrasyon projeleri kurmaktır. Entegrasyon projeleri, ülkemizin ekonomik boşluğunun doldurulmasında ve ülkemizin gelişiminde çok önemlidir. Gümrük Birliği Rusya'da, Beyaz Rusya'da ve Kazakistan'da işlemektedir. 1 Ocak 2012'den itibaren Avrasya Ekonomi

Topluluğu oluşturulacak. Bu entegrasyonlar sayesinde hareket halinde olarak Avrasya Birliği'ni kuracağız.

Sunulan bu stratejilerimiz bizim faaliyetlerimizin yönünü belirlemektedir.

Bizim Yeni Ekonomimiz

Biz güçlü bir şekilde, beş yıl içerisinde dünyanın ilk beş büyük ekonomisinde yer almalıyız. Biz ulaşım altyapısını, iletişimi ve enerjimizi ileri seviyede geliştirebilmek için bu işe el atacağız. Biz yol yapım çalışmalarını hızlandıracağız. Bu bütün vatandaşlarımız için önemlidir. Biz yerli bilimimizi geliştirebilmemiz için araç gereçlere yatırım yapacağız ayrıca yapılacak araştırma tasarılarına destek vereceğiz. Biz iş girişimlerinin önünde olan bütün bariyerleri kaldıracakız. İş dünyasını etkileyen bütün sorunları çözeceğiz. Kendi şirketlerimize dünya pazarlarında yerlerini alabilmeleri ve kendi yollarını bulabilmeleri için yardımcı olacağız. Önümüzdeki beş yıl içerisinde neredeyse ana tip bütün gıda ürünlerinde bağımsızlık sağlayacağız.

Rusya Sosyal Bir Devlettir

Bizim gerçekten toplumumuzda büyük bir orta sınıf oluşturmamız gereklidir. İlk olarak bu sınıf, ülkeyi sırtında taşıyacaktır. Bunlar ürün ve hizmet veren işverenlerdir, nitelikli doktorlardır, öğretmenlerdir, üniversite öğretmenleridir, işçilerdir, mühendislerdir, bilim adamları, köydeki emekçilerdir. Bunlar geleceğimizi kuracak olanlardır. Rusya'da çalışan bütün insanlar makul bir ücret almalıdır.

Yaşam Kalitesi, Eğitim, Sağlık

Bizim önceliğimiz, tıbbi ve ilaç sanayisini canlandırmaktır. Biz uluslararası şirketlerin bağımlılığından kurtulmalıyız ayrıca en önemlisi, vatandaşlarımız için uygun ve kaliteli ilaçların sunumunun gerçekleşmesidir.

Güvenlikli Ülke-Güvenlikli İnsan

Bizim görevimiz vatandaşlarımızın kişisel güvenliklerini güvence altına almaktır. Emniyet güçlerinde ve yargıda gerekli değişikliklerin gerçekleşmesidir. Önümüzdeki 5-10 yıl içerisinde ordumuzu tamamen yeniden donatmak ve askeri-endüstriyel komplekslerimizin modernize etmek amaçlanmaktadır.

Federalizmin ve Yerel Yönetimlerin Geliştirilmesi

Halkın yakışır bir şekilde yaşayabilmesi için kariyer yapabilmesi için kazanabilmesi ve çocuklarına iyi bir gelecek sunabilmesi için imkan sağlamak oldukça önemlidir. Bu imkanlar sadece başkentte veya büyük şehirlerde değil, ülkenin tamamını kapsayacak şekilde olmalıdır. Biz Rusya'daki bölgelere ve belediyelere daha fazla yetki ve mali kaynak sağlayacağız ancak bu yerel yönetimlerin de sorumluluğu artacaktır. Bölgelerin bütçelerinin yükselmesi için teşvik edilmesi gereklidir. Bütçe, vergiler sayesinde yeterli gelişimin sağlanmasına fırsat sunmalıdır. Belediyelere destek sağlayabilmek için birtakım enstrümanlar yaratılmalıdır. Elimizden gelen bütün güçle kuruluşları, gönüllü hizmetleri, organizasyonları, sosyal aktiviteleri destekleyeceğiz.

Birleşik Rusya Partisi, yukarıda yer verilen hususları dikkate alarak stratejisini belirlemiş ve egemen demokrasi ile programını aynı eksene taşımaya çalışmıştır. Egemenlik, güvenlik ve ekonomi, bu stratejisinin sacayaklarını oluşturmuştur. Nitekim egemen demokrasi kavramının gün yüzüne çıkmaya başladığı dönemde de egemenlik, güvenlik ve ekonomi başlıkları sıklıkla duyulmuştur. 2005 yılı da çoğunlukla bu dönemin başlangıcı olarak görülmüştür ancak yine de sesler çok gür duyulmamıştır. Başka bir ifadeyle, 2005 yılı egemen demokrasi için gün yüzüne çıkma yılı olarak belirlenmişse de 2006, Rus siyasal hayatına damga vuracak ve bir ideolojik/politik araç olarak devleti tepeden tırnağa değiştirip dönüştürecek egemen demokrasinin âdeta tüm dünyaya ilan edildiği yıl olmuştur. Bilim insanlarından politikacılara kadar toplumun çok farklı kesimleri, egemen demokrasiyi tartışmaya ve konuşmaya başlamıştır. Neredeyse herkes, egemen demokrasi kavramına dair bir şeyler söylemiş ve tartışmaları bir noktadan yakalama çabası içerisinde girmiştir. Toplumun büyük bölümü, egemen

demokrasi ile Putin'in Rusya ile ilgili gelecek planının ne olduğunu anlamaya çalışmıştır. Bu demokrasi anlayışının Rusya'nın iç ve dış siyasetini nasıl etkileyeceği üzerine tahminler yürütülmüştür. Putin ve Medvedev de süregiden bu tartışmalara etkin bir şekilde katılmış ve öyle ki tartışmalar neredeyse bu iki isim ve yakın çevresinin siyasi çizgileri üzerinden okunmuştur. Bu isimlerin yürütülen tartışmaların hem bir tarafı hem de malzemesi olması, egemen demokrasinin sadece bir demokrasi arayışı olmadığını aynı zamanda devlet için yeni bir konsept geliştirme çabası olduğunun en somut göstergesi olarak kabul edilmiştir.

Ortaya atıldığı ilk andan itibaren kamuoyunda böylesi yoğun bir biçimde tartışılan ve bu sayede neredeyse eşi benzeri görülmemiş bir ortam yaratan egemen demokrasi, ülkenin politik elitlerinin yeni devlet ideolojisi haline gelmekte gecikmemiştir. Rusya Federasyonu Anayasası'na açık bir biçimde muhalefet etmek pahasına ülkenin politik elitleri, bu yeni devlet ideolojisinin peşinden koşmakta bir an olsun tereddüt etmemişlerdir. Surkov, bu durumu daha sonra Batılı gazetecilere "...hiyerarşik yönetim gerekliydi ve bugün de gereklidir ancak bu her zaman bu şekilde gitmeyecektir ayrıca milletimizin değerlerini sayarak ana ideolojimizi zenginleştirmeliyiz." şeklinde açıklamaya çalışmıştır. Basına verdiği bir demeçte "bugün bu ideolojiye -egemen demokrasi- karşı inançlarımız bulunmaktadır. Ayrıca bu demeçte bazı şeyleri belirtmek isterim hiçbir millet ideolojisiz olamaz. Ancak ben altını çizerek belirtmek istiyorum Rus milletinin sahip olacağı bir ideoloji Avrupa'nın ideolojisinden çok farklı olmayacaktır fakat belirtmek gerekir ki Rusya'nın sahip olacağı model tabî ki diğer modellere benzemeyecektir ve bu model sadece Rus milletine özgü olacaktır." şeklinde devam eden Surkov'a göre totaliter rejimlerin ideolojiye ihtiyaçları yoktur çünkü totaliter rejimlerde korku hakimdir ancak demokratik rejimlerde sert önlemler sınırlı biçimde kullanılmaktadır işte tam da bu yüzden demokratik ülkelerde halkın bir ideolojiyi kabul etmesi gerekmektedir (Plyays, 2008:6-7).

Surkov'un siyasal sistemi tanımlaması, egemen demokrasinin bir devlet ideoloji olarak kurgulanmaya çalışıldığını ve en azından amacın bu çerçevede içerisinde şekillendiğini göstermiştir. Rusya'nın çıkarlarının korunması ve dış müdahalelerin ivedilikle bertaraf edilmesi, Putin'in birincil önceliği olmuştur. Bu noktada da Rus halkının Putin iktidarı ile hemfikir olduğundan hareket edilerek egemen demokrasi,

halkın ideolojisi olarak sunulmuştur. Halkın, ülke çıkarlarını korunması ve tehditler karşısında ülkenin kendi dokusuna uygun düşen tedbirler alınması gerekliliğine dair herhangi bir itirazının olmayacağı fikrinden hareket edilmiştir. Önemli olanın varlık mücadelesi ve istikrar arayışı olduğu belirtilmiş ve bu arzunun da tüm Rus halkının gönlünde yatan olduğu ileri sürülmüştür.

Egemen demokrasi anlatılırken ya da bu demokrasi modeline bir meşruiyet zemini oluşturulurken temel alınan nokta, “bizi biz idare etmeliyiz” ve “egemenliğin kesinlikle yabancı bir güçle paylaşılmaması” prensipleri olmuştur. Bu prensipler ışığında, Rusya herhangi bir şekilde uluslararası aktörlerle paylaşım gerekecekse bundan çok açık bir biçimde kâr elde edecek ve hayata geçirilecek proje her ne ise merkezdeki ülke konumunda olması gerektiği oldukça sert bir dille ifade edilmiştir. Rusya’nın tarihsel süreç içerisinde hiçbir devletin boyunduruğu altına girmediği, gelecekte girmesinin de düşünülmemeyeceği dolayısıyla hükümet dışı bazı oluşumların veya iş dünyasının belli bir kesiminin dile getirdiği entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık üzerinden bir egemenlik anlayışına yapılan vurgunun asla kabul edilemeyeceği belirtilmiştir. Bu tarz düşünen kişilerin kesinlikle Rusya düşmanı sponsorlarının mevcut olduğu, bu kişilere sponsor olan yapıların kendi ülkelerinde bu tarz ilişkilere kesinlikle izin vermediği ve bu nedenle Rusya’nın bazı moda varsayımlarla kendi milli egemenliğini feda etmesinin akılsızlıkla eşdeğer olduğu öne sürülmüştür. Buna göre, bir ülkenin beslenme, giyinme, yeni teknoloji elde etme uğruna egemenliğinden taviz vermesi aşağılayıcı bir durumdur ve eğer devletler ulus üstü bir yapılanmaya paydaş olacaksa bu ancak ve ancak egemenlikten taviz verilmeden gerçekleşmelidir.¹⁴ Egemenlik, hiçbir şey uğruna ya da adına tehlikeye sürüklenebilecek bir şey değildir. Ancak ülke içerisinde egemenliği tehlikeye atmaya çalışan bazı marjinal grupların bulunduğu, bu marjinal grupların da güçlerini yabancı ülkelerin diplomatlarından alarak onlar adına çalıştığı ve onlar aracılığıyla Rusya’nın parçalanıp yıkılabileceğini düşündüğü tespiti de yapılmıştır. Bu amaçlarının asla gerçekleştirecek bir durum olarak kalacağı çünkü Rusya’nın nükleer silahlara sahip, ormanları, suyu, gazı, petrolü vs. olan bir ülke (Surkov, 2008:32-33) olduğu fikri ile de âdeta bu tespiti bir ek yapılmıştır. Sontag’a göre (2013:4-6), egemen demokrasi işte tam da Rus yöneticilerde

¹⁴ Rusya’nın gerçekleştirmek için peşinden koştuğu Avrasya Birliği gerçekleştirildiği takdirde devletlerin egemenliklerinin devrinin söz konusu olmayacağına sadece bu birlik çatısı altında her bir devletin farklı bir işlevinin ve görevinin olacağı farklı platformlarda dile getirilmiştir.

tüm bu zihinsel altyapının gelişmesine neden olan tarihsel olayların bir tezahürü olarak ortaya çıkmıştır ve tarihsel arka planı bütün bu olayların tarihi kadar eskidir aslında. Dolayısıyla Putin Dönemi'nde egemen demokrasiye dair alınan kararların oldukça net ve anlaşılır olduğu bu nispette kabul görmüştür. Egemen demokrasi, gerçek demokrasi olmayabilir ancak demokrasi unsurlarının Rusya'nın politik sistemine dahil ettikleri, Putin'in göreceli istikrarına katkıda bulunmuştur (Sontag, 2013:4-6). Rogozhnikov (2005) da egemen demokrasiyi, modern Rusya'nın bugüne dek elde ettiği başarıların ve yapılan birçok önemli reformun sonucu olarak değerlendirmiştir. Kamuoyunda yoğun bir biçimde tartışılan egemen demokrasi Rogozhnikov'a göre, Rus devletinin bugünkü statüsünden başka bir şey değildir. Ayrıca egemen demokrasi kavramı, hiçbir şekilde yeni bir ideoloji değildir ve aksine Rusya'nın son on beş yılda yaptığı reformların pekişmesiyle ortaya çıkmıştır.

Dmitri Orlov (2008) da egemen demokrasinin egemen yönüne vurgu yaparak egemenlik ve demokrasi arasındaki ilişkiyi yorumlamıştır. Orlov, Anayasa Mahkemesi Başkanı Valery Zorkin'in Rusya Federasyonu Anayasası'nda Rusya'nın egemen demokratik devlet olarak tanımlanması gerektiğine dair düşüncesi üzerinde durduktan sonra Rusya'da egemenliğin demokrasi, demokrasinin ise egemenlik anlamına geldiğini ileri sürmüştür. Orlov'a göre Rusya'nın ulusal milli demokratik temeli, Rus halkının ve Rusya Federasyonu'nun egemen olarak evrensel kararlarda kendi kendine karar vermesini güvence altına almıştır. Birçok ülkenin tam egemenliğe sahip olmadığını ileri süren Orlov, Rusya'nın her zaman tam egemen olduğundan bahsetmiştir. Dolayısıyla bu egemenlik anlayışı ile sağlanan rekabet gücü ve savunma gücü, demokrasiye dışarıdan herhangi bir müdahale olmadan demokrasinin sağlam temellere oturmasını sağlamıştır.

Orlov (2008:6), Rusya'nın bu milli egemenlik ve demokrasi modelinin birtakım tehditlerle karşı karşıya olduğunu da ileri sürmüş ve çözüm önerilerini de bu tehditler ile birlikte sıralamıştır. Orlov'a göre ilk tehdit, kendi tarihini bilmemekten kaynaklanmaktadır. Bu nedenle politik emellerin tarihsel geleneklerden güç alması ve Sovyet tecrübesinden belirli noktalarda yararlanması gerekmektedir. İkinci tehdit, rekabet savaşında yenilmek ile ilgilidir. Yenilmemek için yapılması gereken de petrol ve doğalgaz gibi enerji kaynakları üzerinde bağımsız kontrol sağlanmalı ayrıca enerji pazarında ileri teknoloji, ülkenin kendi potansiyeli ile kullanılmalıdır. Orlov'un değindiği üçüncü ve son tehdit ise savunma gücünün zayıflamasıdır. Bu sorunun

çözümü için ise Orlov, mevcut nükleer gücün korunmasını ve herhangi bir tehlike anında hemen harekete geçebilecek şekilde modernize edilmiş askeri kuvvetleri göstermektedir. Aslında tüm bunların yanında Orlov, oligarşinin ve milliyetçiliğin muhtemel tehditlerine dikkat çekmektedir.

2.2.2.Egemen Demokrasi Varsayımları

Egemen demokrasi kavramının fikir babası olarak nitelendirebileceğimiz Surkov *Geleceğin Millileştirilmesi* başlıklı çalışmasına egemen demokrasinin varsayımlarını sıralayarak başlamıştır.¹⁵ Surkov, varsayımlarını aşağıdaki gibi ele almıştır:

- 1- İnsanlar adaletli bir biçimde organize edilmiş toplumlarda yaşama eğilimindedir,
- 2- Topluluğun çoğunluğunu oluşturan unsur millet olarak adlandırılır ve Rusyalılar birlikte adaletle yaşama eğilimindedir,¹⁶
- 3- Her insanın olduğu gibi her milletin saygı bekleme hakkı vardır ve her millet adil bir dünyada özgür olma arayışı içerisindedir,
- 4- Egemen demokrasi özgür milletlerin yönetim biçimidir ve her milletin bu yönetim biçimini talep etme hakkı vardır,
- 5- Egemen demokrasinin gerçekleşebilmesi devlet ile gruplar veya birey arasında güçlü bağların kurulmasına bağlıdır,
- 6- Egemen demokrasi küreselleşme çağında Rusya Federasyonu'nun sınanmasını ifade etmektedir,
- 7- Egemen demokrasi yeni bir orduyu, yeni bir ekonomiyi ve bir de yeni bir inancı¹⁷ kapsar,
- 8- Tüm bunlar gerçekleştikten sonra özgürlük ve demokrasi denildiğinde akla gelecek olan ilk ülke Rusya Federasyonu olacaktır (Surkov, 2008:20-21).

¹⁵ Egemen demokrasinin kuramcısı olarak adlandırılan Surkov'un *Geleceğin Millileştirilmesi* adlı çalışması başlı başına önemlidir. Zira Surkov'a yöneltilebilecek neredeyse tüm soruların yanıtı en azından genel hatlarıyla bu çalışmada bulunabilmektedir. Tam metin için bkz. EK-1.

¹⁶ Burada yapılan millet vurgusu Rusya Federasyonu'na vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkesi kapsamaktadır. Zira bu durum Rusya Federasyonu Anayasası'nda "Biz kendi toprakları üzerinde aynı sınırlara, devlete ve kültüre sahip olan Rusya Federasyonu'nun çokuluslu halklarıyız" şeklinde belirtilmektedir.

¹⁷ Bu noktada inançtan kasıt dinle ilgili değil, ülkenin istikrarlı duruşu ile ilgilidir.

Egemen demokrasinin varsayımlarını yukarıda ifade edilen şekilde ortaya koyan Surkov, 7 Şubat 2006'da Birleşik Rusya Partisi'nin gençlik kolları yetiştirme okulunda yapmış olduğu *Politikada Egemenlik* başlıklı konuşmasında da egemen demokrasinin varsayımlarını destekleyen ve niçin sorusuna yanıt olabilecek temel gerekçeleri ortaya koymaya devam etmiştir. Bu konuşmada Surkov, öncelikle bir tehdit vurgusu yaparak egemen demokrasiyi açıklamaya çalışmıştır. Egemen ve milli bir Rusya'nın önündeki en büyük tehdidin uluslararası terörizm olduğunu öne sürmüş, Rusya'nın rekabet gücünü düşürebilecek her türlü olgu ve olay ile Rusya'nın yakın çevresinde yaşanan turuncu devrimleri öteki tehditler olarak göstermiştir. Surkov'un bu temel tehditlere ilişkin varsayımları birçok Rus eliti ve politikacı tarafından da ele alınmıştır. Terörizm ile mücadele ve bu mücadelenin Rusya'nın rekabet gücünü düşürme ihtimali üzerinde durulmuştur. Tanımlanan bu temel tehditler ile ilgili bir çözüm geliştirilmez ise söz konusu bu tehditlerin büyüyeceği ve Rusya'nın direnç seviyesinin aşağılara çekileceği belirtilmiştir (Polyakov, 2007:84). Dolayısıyla da egemen demokrasi, Rusya'nın direnç seviyesini düşürecek ya da sekteye uğratacak her şeye bir meydan okuma olarak tanımlanabilir hale gelmiştir. Nitekim Kremlin egemen demokrasiyi, benzersiz bir Rus demokrasi biçimi şeklinde ilan etmiş ve Rusya'nın karşı karşıya kaldığı tehditlerin özgünlüğünü de ortaya koymaya çalışmıştır. Egemen demokrasi ile sıklıkla bahsedilen "Rus ülküsü" kavramı da birlikte kullanılmıştır. Putin'in ifadesiyle bir "alaşım" olarak adlandırılabilir olan bu ülkü, Rus değerlerinin bir bileşimini ifade etmiş ve bu değerler, vatanseverlik, güç, devletçilik ve sosyal dayanışmayı işaret etmiştir (Jouanny, 2017:62).

Egemen demokrasi âdeta Rusya'nın bir misyon tanımlaması da olmuştur. Zira pragmatizm ve romantizm koktuğu öne sürülen egemen demokrasi söyleminde, Rusya'nın düşmanlarının ve müttefiklerinin Rusya'nın nasıl bir ülke olduğunu göreceklelerinden bahsedilmiştir. Egemen demokrasi, bir yandan serbest piyasanın yanında olmayı ifade ederken öte yandan küresel imparatorluklara ve sektörel diktatörlüklere karşı duruşun ifadesi olarak da kendisini göstermiştir. Dünyada her türlü gücün tek merkezde toplanmasını ve merkezden dağıtılmasını diktatörlük olarak yorumlayan egemen demokrasi söylemi, çok merkezli dünyayı ön plana çıkararak hegemonyayı reddetmiştir. Dünyada demokrasinin korunmasının bu şekilde gerçekleşeceği, bunun aynı zamanda hakların ve ekonomilerinin de korunmasının yolu

olduğunu belirtilmiştir. Küreselleşme, geleceğin inşası noktasında pek çok fırsat sunmuş ancak bu kimin hakim güç olacağını kararının bu doğrultuda verilebileceği anlamını taşımamıştır (Surkov, 2008:28-29). Polyakov'a göre (2007:93), bir bakıma egemen demokrasi de Rus halkının gelecekte daha iyi koşullarda yaşayabilmesi için "Amerikan Aristokratları" yerine "Vatansever Aristokrat" yetiştirme projesi olmuştur.

Egemen demokrasi devletçi olmadan milli olmayı da ifade etmiştir. Başta enerji sektörü olmak üzere iletişim ve ulaşım sektörü ile finans sisteminin Rusların kontrolünde olmasının gerekliliğine vurgu yapılmıştır. Bu sayılan sektörlerin dışındaki sektörlerin hızla piyasaya devredilmesini ve bu sektörlerin yabancı yatırımcılar aracılığıyla hızla modernize edilmesinin önemine atıfta bulunulmuştur. Realist bir perspektifte uygulamaya konulan egemen demokrasi, Rusya'ya karşı dışarıdan gelebilecek her türlü saldırıya karşı Rus ordusunun her bir birimine ve sahip olunan başta nükleer silahlar olmak üzere her türlü silaha önem atfetmiştir. Tüm bunlarla birlikte egemen demokraside asıl önemli olan ekonomi olmuştur. Zira ekonomi zayıfsa ordu desteklenemez ve Rusya, tehditlere karşı savunmasız kalabilir dolayısıyla egemen demokrasi söylemi de ilerleyen dönemde bitmesi muhtemel doğal kaynakların satışından elde edilen gelir üzerine kurulu bir ekonomi anlayışından savunma sanayisine ve uzay teknolojilerine ağırlık veren, devlete kalıcı gelir kalemi yaratacak yeni sektörlerin yaratıldığı bir ekonomi anlayışına geçişin üzerinde durmaktadır (Polyakov, 2007:85-89).

Egemen demokrasi, Batı'da "yönetilen demokrasi" kavramının Rusya'ya atfedilmesi ile de karşı karşıya kalmıştır. "Yönetilen demokrasi", belli başlı kurum ya da kuruluşların ya da kişilerin talimatları, talepleri doğrultusunda işleyen ve bu durumu diğer devletlere de aktarmaya çalışan bir modeli anlatmak için kullanılmıştır. Egemen demokrasinin "yönetilen demokrasi" ile herhangi bir bağının olmayacağı çünkü Batı'nın dikte etmeye çalıştığı ileri sürülen bu modelin demokrasi ile ilgisinin olmadığı anlatılmıştır. Kremlin stratejistleri, Rusya'nın demokrasi alanında ilerlediğini ve bu ilerlemenin, Batı standartlarına göre ölçülmemesi gerektiğini vurgulamışlardır (Berzina, t.y.:11-12).

2.2.3.Rusya'nın Milli Geleceğini Garanti Altına Alma Anlayışı Olarak “Egemen Demokrasi Projesi”

Egemen demokrasi, içerisinde demokrasi geçmesine rağmen bildiğimiz demokrasi tanımlarının çok ötesinde bir bağlamda ele alınıp tanımlanmaktadır. Bu noktada egemen demokrasi, birbirini âdeta bir pazılın iki ayrı parçası gibi tamamlayan iki farklı noktadan yola çıkarak incelenmektedir. Buna göre ilk olarak, Rusya Federasyonu'nda egemenliğin taşıyıcısı ve hakimiyetin tek kaynağı onun çok uluslu halkıdır, ikinci olarak ise Rusya Federasyonu'nda kanunların açıkça gösterdiği yöntemler dışında hiç kimse yönetime el koyamayacağı gibi bu doğrultuda hareket dahi edemez. Egemen demokrasi de bu iki görüşün bir araya gelmesinin ifade ettiği demokrasi anlayışıdır (Surkov, 2008:22-23). Dolayısıyla da yerli ve milli olmayan bürokratlara ve oligarşik yapılara açıkça meydan okunmakta ve âdeta onlara karşı savaş ilan edilmektedir. Zira bu görüşe göre, yerli ve milli olmayan bu yapıların asıl amacı Rusya'nın geleceğini yok etmek ve rekabet edebilme gücünü elinden almaktır. Bu yapıların nihai hedefi ise Rusya'yı küresel yönetimlere teslim etmekten başka bir şey değildir. İşte egemen demokrasi bu yapıya karşı geliştirilmiş olan bir proje ve plandır. Bu proje milli geleceği garanti altına alan bir planın ürünüdür (Surkov, 2008:39-40).

Birleşik Rusya Partisi'nin ideologları tarafından da Rusya'nın geleceğine yönelik vurgu ile kavramsallaştırılıp tanımlanan egemen demokrasi, parti tüzüğünde de kendisine yer bulmuştur. Parti tüzüğünde de milli gelecek ile egemen demokrasi arasında kurulan bağ, “başta doğal kaynaklar olmak üzere milli servetimiz hiçbir şekilde herhangi bir oligarşik gruba devredilemez, bunlar tamamen Rusya halkının iradesindedir. Ayrıca Ruslar kendi kaderini özgürce ve bağımsızca kendi tayin etmelidir. Bizim için egemen demokrasi; halkın kendi geleneklerine ve kanunlarına göre halkın kendi geleceğini kendi tayin etmesidir...” şeklinde ifade edilerek yinelenmiştir (Erişim adresi: http://www.partbilet.ru/political_parties/edinaya_rossiya/, Erişim Tarihi: 20.03.2016).

Surkov, egemen demokrasiyi özgür bir halkın idaresi şeklinde tanımlamaktadır. Bu bağlamda, egemen demokrasiyi Rus halkının gücü olarak gören Surkov bu gücün uluslararası alanda adaletsizlik yaratan her türlü devlete ve oluşuma karşı kullanılması

gerektiğinden bahisle Rusya Federasyonu'nu âdeta bir adalet dağıtıcı gibi görmektedir. Surkov bütün bunların gerçekleşmesinin neticesinde halkın tam manasıyla devlete güveninin sağlanacağını ileri sürmektedir (Surkov, 2008:24-25). Nitekim konuyla ilgili yapılan ve egemen demokrasi söylemini destekleyen çalışmalar incelendiğinde görülecektir ki öne çıkarılan iki olgu özgürlük ve çokulusluluktur. Bu bağlamda bir tanım yapacak olursak egemen demokrasiyi; her geçen gün neoliberal politikaların daha da yaygınlaştığı, küreselleşmenin tüm dünyayı birbirine entegre ettiği bir ortamda her milletin saygı değer kabul edildiği, devletlerin çok uluslu yapısının dış destekli sivil toplum örgütleri ve medya aracılığıyla harekete geçirilip parçalanmadığı ve bu durumlara neden olabilecek oluşumların faaliyetlerine son verilmesinin meşru sayıldığı ve son olarak piyasaya kısmen saygılı bir anlayışın tezahürü şeklinde tanımlayabiliriz.

Egemen demokrasiyi bu şekilde tanımladıktan sonra egemen demokrasinin nasıl bir strateji olduğunu ortaya koymak oldukça önemlidir. Egemen demokrasi ile birlikte Rus yönetici elitlerinin öncelikli elde etmeye çalıştığı şey, 1990'lerden sonra oluşan Rusya Federasyonu ana siyasi düşüncesindeki boşluğu doldurmak ve aynı zamanda ulusal ve uluslararası arenada temel siyasi duruşu ortaya koymaktır diyebiliriz (Plyays, 2008:9). Egemen demokrasi, Rusya'daki elitlerin ikna edilerek Putin'e destek verilmesini ve bu desteği verenlerden milli ve devletçi bir grup oluşturmayı ve nihayetinde özgürlük, adalet ve mali mutluluğu elde etmeyi hedeflemektedir (Orlov, 2008:7). Egemen demokrasi kavramının, kitle iletişim araçları da dahil olmak üzere çeşitli söylem alanlarında olumlu tepkiler alması gerçeği, konseptin önemli siyasi işlevlerini ve Rusya'nın politik gerçekliği ile olan yakın ilişkisini yansıtmaktadır (Ju, 2009:307).

Kuchins'e göre (2006:6), egemen demokrasi mevcut Rus Hükümeti'nin kendine özgü ideolojisi ve egemenlik üzerinden yapmaya çalıştığı demokrasi biçimini anlatmaktadır. Daha spesifik olarak, bu kavram 2000'lerin başından bu yana hızlanan çok çeşitli siyasi güçleri bir araya getirmek için ideolojik bir araç işlevi görmüş ve bu yüzden sadece Putin rejimi için bir ideoloji değil, aynı zamanda Birleşik Rusya için bir parti ideolojisi olarak geliştirilmiştir (Ju, 2009:307-308). Egemen demokrasi kavramı, Rusya'nın yurtiçinde demokrasinin uluslararası normunu nasıl adapte ettiğini göstermektedir (Ju, 2009:309).

2.2.4.Egemen Demokrasi Temel Unsurları

Yukarıda bahsedildiği gibi egemen demokrasi, birçok açıdan değerlendirilmiş ve bu kavram ile ilk andan itibaren toplumsal ve siyasal düzeyde ne anlatılmak istendiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Genel olarak da tanımlar ya da yorumlar incelendiğinde egemenlik kısmının öne çıktığı ya da öncelendiği görülmüştür. Eleştirel yaklaşanlar egemenliğin, demokrasinin önüne geçmemesi gerektiği üzerinden bir söylem çerçevesi oluştururken; egemen demokrasiyi destekleyenler ise egemenliğin feda edilemeyecek bir şey olduğundan hareketle Rusya'nın geleceği için doğru olanın bu olduğunu vurgulamışlardır. Bu bağlamda egemen demokrasinin diğer demokrasi modellerinden farklılaştığı sonucu da ister istemez satır aralarına yerleştirilmiştir. Nitekim başta Surkov olmak üzere egemen demokrasi kuramcılarının gönlündeki ve aklındaki de bu farklılığın kabulü olmuştur.

Egemen demokrasi, bir farklılık amacı ile oluşturulmuştur. Belirlenen bu amaca uygun olarak da egemen demokrasiyi diğer demokrasi türlerinden ayıran temel birtakım unsurlardan bahsedebilmek mümkün hale gelmiştir. Örneğin entelektüel bir lider etrafında toplumdaki tüm elitleri birleştiren bir demokrasi söylemi olduğundan bahisle ekonomiye özel bir önem verildiği görülmüş ve toplumun ekonomi aracılığıyla geliştirilebileceği ifade edilmiştir. Böylesi bir ekonomi anlayışı sayesinde toplumun gelişiminin sağlanacağı ve son aşamada egemen demokrasi anlayışının kendi varlığının toplum aracılığıyla garanti altına alınabileceği ileri sürülmüştür (Surkov, 2008:37). Ekonomi-toplum ve egemen demokrasi, birbirini doğrudan etkileyen öğeler olarak ele alınmıştır. Bu temel düsturun yanında egemen demokrasiyi diğer demokrasi türlerinden ayıran üç ana unsur tanımlanma yoluna gidilmiştir. Toplumsal dayanışma, kültür, eğitim ve bilim, tanımlanan bu üç ana unsur olarak karşımıza çıkmıştır.

2.2.4.1.Toplumsal Dayanışma

Toplumsal dayanışma unsuru, ülke içerisindeki askeri çatışmalarla toplumsal gerginlikleri engelleyecek bir güç olarak görülmektedir. Devletin bekâsı için bu kadar önemli bir role sahip olan bu unsur ise başlıca dört aşamada gerçekleşmektedir. Bu bağlamda, devlet ilk olarak gelir adaletsizliğine, vergi kaçırılmasına ve sosyal güvence sisteminin bozulmasına engel olmaktadır. Öncelikle vatandaşlar, vergi yükünün adaletli

bir şekilde dağıtıldığından emin olmalı ve devletin, oluşabilecek herhangi bir aksama durumunda cezai işlemleri vakit kaybetmeden uygulayacağını bilmelidirler. Bunu sağlayan devlet ikinci olarak, vatandaşlarından gelecekte huzur ve barış içerisinde yaşayabilmeleri için çeşitli fedakârlıklar beklemektedir. Örneğin, diğer devletlerle silahlanma yarışına girmiş devletlerinin gelirinin büyük kısmını savunma harcamalarına ayırmasına karşı çıkmamalıdır. Üçüncü olarak ise yaratan, üreten, geliştiren kesimin toplumun en önce gelen kesimi olduğunun yöneten ve yöneticiler tarafından kabul edilmesi zorunluluğudur. Zira ülke, bu kişiler sayesinde ilerlemekte ve Rusya, egemenliğini bu ilerleme sayesinde koruyabilmektedir. Son olarak ise ülkedeki iş dünyası, bilim insanları ve siyasetçilerin ortak bir paydada buluşarak aynı hedef için mücadele etmesi gerektiğidir (Surkov, 2008:38).

Toplumsal dayanışma unsuru ile vatandaşlardan birtakım fedakârlıklar beklenmektedir. Bu da başta askeri harcamalar olmak üzere devletin güvenliğinin birincil öncelik olarak kabul edilerek desteklenmesine yönelik bir ekseninde gelişmektedir. Rusya'nın stratejik olarak hasımlarının oldukça fazla olduğu dolayısıyla da herhangi bir güvenlik zafiyetine düşerse bu hasımlarının harekete geçmekte bir an bile tereddüt etmeyeceği üzerinden bir anlayış ortaya konmaktadır. Vatandaşlar, bu ihtiyacı görmez ve söz konusu bu dayanışma halinden vazgeçerse Rusya'nın çok büyük tehlikelerle karşı karşıya kalmasının kaçınılmaz olduğu belirtilmektedir. Öte yandan devletin de meşruiyetini kaybetmemek ve toplum nezdindeki inandırıcılığını yitirmemek adına adaletten taviz vermemesi gerektiğinin önemi de yine toplumsal dayanışma unsuru ile birlikte ele alınmaktadır.

2.2.4.2.Kültür

Kültür, egemen demokrasinin bir diğer önemli unsurlarından birisidir. Rus halkının bir ideoloji etrafında toplanmasını ve işbirliği içerisinde olmasını anlatmaktadır. Kültür unsuru aynı zamanda Rusya'da yaşayan farklı milletlerin ortak bir değer etrafında ve ortak bir fikirde toplanmalarını da ifade etmektedir. Hayata bakışları ya da yaklaşım tarzları farklı olabilmekle birlikte bu noktada önemli olan vatandaşlık algılarının benzer ve ortak olmasıdır. Devlete ve devletin egemenlik alanına dair genel bir kabulün olması beklenendir ve arzu edilendir.

Adalet ve özgürlük ekseninde şekillenen Rus kültürünün güçlü ve anlaşılır olmasının yanında herkes tarafından da tartışmasız bir biçimde saygı duyulur ve kabul edilir olması gerekmektedir. Rus kültürünün Batı'nın sahip olduğu felsefi tutuma ve sosyal-siyasi fikirlere karşı kendi pozisyonunu güçlendirmesi gerektiği düşüncesi öne çıkmaktadır. Bunun için de başta Rus sanatı ve edebiyatını desteklemenin, Rus sinemasının prestijini arttırarak popülerliğini sağlamanın yöneten ve yönetilen kesimin ilk görevi olarak belirlenmesinin öneminden bahsedilmektedir (Surkov, 2008:38).

2.2.4.3.Rekabet Gücü ve Kaynağı Olarak Eğitim ve Bilim

Egemen demokrasi, eğitim ve bilimi kudretli devletin yaratılabilmesinin âdeta bir aracı gibi görmektedir. Zira Sovyetlerden Rusya'ya geçen enerji, savunma sanayi gibi üstünlüklerin iyi değerlendirilerek ekonomide dengenin yakalanabileceği varsayımı öne çıkmaktadır. Ancak sadece hammadde satarak ya da hammaddeyi işleyip bunu ihraç ederek kudretli bir devlet olmanın mümkün olmadığı belirtilmekte, bunun için bilgi noktasında eksikliklerin giderilerek başta sanayi sektörü olmak üzere her alanda ileri teknoloji üretecek faaliyetlerde bulunulmasının önemi üzerinde durulmaktadır (Surkov, 2008:38). Teknolojinin gelişimi, sanayide atılım yapılabilmesi ve enerjide verimliliğin sağlanabilmesinin yolu olarak da üniversitelerde yürütülen eğitim ve bilim faaliyetlerinin niteliği gösterilmektedir. Bunun için de üniversiteler, bu temel görevi tüm kadrolarıyla eksiksiz bir şekilde yerine getirebilmek adına elinden geleni yapmalıdır. Üniversite-sanayi işbirliği başta olmak üzere üniversiteler, çeşitli organizasyonlar ve kurumlarla birlikte çalışmaktan kaçınmamalıdır. Teorik bilginin pratiğe yansımaları, bu işbirliği anlayışı sayesinde gerçeğe dönüşebilmekte ve eğer varsa kurumların üzerinde sinmiş atıllık da ortadan kaldırılarak uzun vadede ülkenin geneline yayılabilecek bir dinamizm yaratılabilmektedir.

2.2.5.Egemen Demokrasi Eleştirisi

2.2.5.1.Eleştiriler

Sosyal bilimlerde herhangi bir kavram ve onun içeriğine ilişkin uzlaşa, ortak görüş veya tek bir paradigmanın bulunduğu çok az mesele olduğunu söylemek iddialı

olmayacaktır. Egemen demokrasi de ortaya atıldığı ilk andan itibaren farklı açılardan ele alınıp eleştirilere tabî tutulmuştur. Bu eleştiriler zaman zaman meseleyi ele alanın almış olduğu eğitime göre farklı bir açıdan yorumlanması şeklinde olabildiği gibi, alınan siyasi pozisyona veya eleştiriyi yapanın hayatında dinin önemine göre değerlendirilmesi şeklinde olmuştur. Rusya'nın demokrasi modeliyle ilgili tartışmalar, demokrasi yönetim ilkelerinden uzaklaşığına dair Batı eleştirilerine tepki olarak Rusya'daki hükümet düzeyinde başlatılmıştır (Berzina, t.y.:11).

Rusya Federasyonu'nun Putin'den sonra belki de en önemli siyasi aktörü olan Medvedev, Başbakan yardımcısı olduğu dönemde 24 Temmuz 2006'da Ekspert Dergisi'ne vermiş olduğu bir mülakatta egemen demokrasi hakkında birtakım itirazlarını dile getirmiştir. Bu mülakatında, "...egemen demokrasinin unsuru mevcut sınırlarda devleti muhafaza etmektir." diyen Medvedev, kavramlarla pek de ilgilenmediğini ifade etmiştir. Kavramlar üzerinden yapılan oyunların ve basitleştirmelerin mevcudiyetine vurgu yaptıktan sonra diğer bütün kavramlar gibi egemen demokrasinin de ideal bir kavram olmadığını belirten Medvedev ancak evrensel düzeyde bir egemen demokrasinin olması halinde bunun konuşulabileceğini ifade etmiştir. Demokrasi kelimesinin yanına bazı nitelemeler konulduğunda ağızda tuhaf tatlar bıraktığından bahisle egemen demokrasi kavramının zihinlerde kendine özgü bir demokrasiyi çağrıştırdığı üzerinde durmuştur (Erişim adresi: <http://expert.ru/expert/2006/28/medvedev> Erişim Tarihi: 22.02.2017). Kavramı bu şekilde değerlendiren Medvedev, düşüncelerinin altını çizerek eleştirilerine şu şekilde devam etmiştir:¹⁸

Belki de ben çalışma arkadaşlarımdan farklı olarak meseleye daha biçimsel bakmaktayım. Bunun sebebi benim hukuk eğitimimden kaynaklanıyor. Eğitim aldığım dönemde bana öğretilen devletin üç belirtisi vardır. Devletin biçimi, devlet mekanizmalarının biçimi ve politik rejimidir. Devlet bu üç temel unsurdan oluşmaktadır. Eğer bu mekanizmalardan bakacak olursak demokrasi temel bir şeydir. Bu kavramın karşısına sadece diktatör rejimler ve totalitar rejimleri koyabiliriz. Eğer egemenlik kavramı hakkında yoğunlaşacak olursak, unutmamak gerekir ki egemenlik ilk olarak devlet yönetiminin üstünde bir kavramdır. İkincisi ise devlet yönetimi uluslararası arenadan bağımsızdır. Bu belirttiğimiz iki unsura baktığımız zaman egemenlik demokrasiden daha önemli bir unsurdur. Ayrıca bu kavramları karıştırmamak gerekir, bu kavramların birbirinden farklı anlamları vardır.

¹⁸ Erişim adresi: <http://expert.ru/expert/2006/28/medvedev>, Erişim tarihi:22.02.2017.

Mülakat ilk bakışta Medvedev'in egemen demokrasi üzerine siyasi yol arkadaşlarından farklı bir duruş sergilediği izlenimi veriyor gibi görünse de aslında Medvedev de egemenliğin her şeyin üzerinde olduğunu vurgulamaktadır. Medvedev, mülakatta da belirttiği üzere meseleyi gelmiş olduğu hukuk disiplini üzerinden yorumlama gayreti içerisinde olmuştur. Yine aynı mülakatta kendisi zaten "...ben egemenliği hukuk disiplini içerisinde ele alıp değerlendiriyorum ancak egemen demokrasi ile ilgili meseleler başta Surkov olmak üzere pek çok kesimce devletimizin ekonomik gelişmesine katkı sağlayacak bir mekanizma olarak değerlendirilmektedir." diye belirtmektedir. Egemenliği hukuk ve siyaset bilimi açısından ele alıp değerlendiren Medvedev, esasında meselenin özünden ziyade birtakım ekonomik anlamlar da içerecek biçimde kullanarak egemen demokrasinin kavramsal olarak yanlışlığı üzerinde durmaktadır.

Egemen demokrasi kavramının dil açısından da sorunlu olduğunu belirten Medvedev, kavramın İngilizce'den Rusça'ya *sovereign democracy* şeklinde geçtiğini ve bunun kendilerine uymadığından bahsetmektedir. Bu bağlamda, öncelikle iki tarafın hukuk sisteminin ve hukuk sistemleri içerisindeki terimlerin birbirinden farklı anlamlar ifade ettiğini belirten Medvedev, İngilizce karşılığı *sovereign* olan egemenliğin Rusça'da devlet ya da milli anlamına geldiğini bununla birlikte pek çok insanın ekonomi üzerinden bir egemenlik okuması yapmaya çalıştığını bu durumun da kavramın yapısının kaymasına neden olduğunu ileri sürmüştür (Erişim adresi: <http://expert.ru/expert/2006/28/medvedev> Erişim tarihi: 22.02.2017).

Sovyet Dönemi'nin önemli yazarlarından Aleksandr Soljenitsin de Rossiyskaya Gazetesi'nin Federal Sayısı'na 07.06.2005 tarihinde verdiği *Demokrasi Yukarıdan Gelmiyor* mülakatında egemen demokrasiyi ağır bir biçimde derinlemesine eleştiriye tutmuştur. Medvedev'in kavram üzerinden yaptığı eleştirinin aksine egemen demokrasinin gerçek bir demokrasi olmadığını dile getiren yazar, Sovyet sonrası Rusya'da demokrasinin hayal kırıklığı yarattığını, bu hayal kırıklığının sebebinin ise yerel yönetimlerin özgür olmamasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Soljenitsin, Rusların Batı tipi demokrasiye hayranlık duyduğunu çünkü Batı'da demokrasinin tüm kurum ve ilkeleriyle işlediğini, bu ülkelerde yerel yönetimlerin mükemmel bir biçimde faaliyet gösterdiğini belirttikten sonra Rusya'da tarih boyunca olmadığı gibi halihazırda

da demokrasi benzeri hiçbir şeyin olmadığını iddia etmiştir. Ona göre, Rusya'da demokrasi kavramsal olarak pek çok kişi tarafından yeni anlamlar içerecek biçimde ele alınıp değerlendirilerek özünden koparılmaktadır. Demokrasinin birkaç belirtisinin görülmesiyle demokrasinin elde edilmiş olamayacağını vurgulayan Soljenitsin, demokrasinin yürütülen akıllı politikalarla veya kanunlarla benimsetilebilecek bir şey olmadığı üzerinde durmuştur. Ona göre, demokrasi aşağıdan yukarı bir biçimde öncelikle yerel yönetimlerde olmalıdır. Çiçeklerin büyümesi ve açması gibi kendiliğinden gelişen bir sürecin sonunda elde edilmeli ve hiçbir şekilde kimseye benimsetilmeye çalışılmadan toplumca kendiliğinden içselleştirilmelidir (Erişim adresi: www.rg.ru/2005/06/07/solzhenicin.html Erişim tarihi: 22.02.2017).

Neoavrasyacı, sosyolog felsefeci ve uluslararası ilişkiler uzmanı Aleksandr Dugin ise Aleksej Vladimirov'a 19.04.2006 tarihinde *Bize Ait Demokrasi Mümkün mü?* başlıklı mülakatında Rusya için iki demokrasi modeli önermeye çalışmıştır. Bunlardan ilki, demokrasinin insan ve doğa üzerinden okunmaya çalışıldığı *organik demokrasi*, ikincisi ise demokrasinin din üzerinden okunmaya çalışıldığı *katedral demokrasi* olmuştur. Dugin'e göre, Rusya egemen demokrasi modeli ile değil, katedral demokrasi modeli ile kendi modelini oluşturabilir. Körü körüne kopyalanmış Batılı satırlardan vazgeçilmeli¹⁹; ahlâki, manevi ve ailevi değerler yeniden diriltilmeli, medyanın günah ve kötülük saçan propagandaları durdurulmalı, milli bir eğitim sistemi kurulmalıdır. İşte bütün bunları kapsayan bir demokrasi modeli, Rus halkını sağlıklı bir biçimde güçlendirebilir²⁰ (Erişim adresi: http://www.aif.ru/online/aif/1329/04_01 Erişim tarihi: 22.02.2017). Ona göre, demokrasinin bütün versiyonlarının içinde Rusya'ya en çok uyan kavramlar demokrasi kardeşliği, demokrasiye (birlikte) katılma, yani toplumların kendi kaderlerini tayin etmesi ve Rusların mutluluğunun evrensel düzeyde olmasının sağlanmasıdır. Rus siyasi kültürü üç temel üzerinden yükselmektedir. Bunlar din,²¹ birlik ve ortaklıktır. Rusların ortak ya da bir bütün olması bireycilikten daha önemlidir ve

¹⁹ Nitekim Doğu Avrupa'daki sosyalist ülkeler kendilerinden ulusal demokrasi olarak bahsetmekteydiler ancak bunlar Stalin rejimine benzemektedir. Endonezyalı diktatör Suharto, güdümlü demokrasiyi icat etmişti ve bu güdümlü demokraside milyonlarca insan tutuklanmış, hapse atılmış ya da kurşuna dizilmişti. Şili'de Augusto Pinochet disiplin demokrasisi kavramını kullandı ve milyonlarca insanın ölmesine neden oldu işte egemen demokrasi de bunlarla aynı hikâyedir (Erişim adresi: http://www.aif.ru/online/aif/1329/04_01 Erişim tarihi: 22.02.2017).

²⁰ Esasında Dugin, ortaya atmış olduğu bu iki demokrasi modeli ile liberal demokrasiye karşı duruşunu ifade etmiş yukarıda saymış olduğu ilkelerle de katedral demokrasinin temel sacayaklarını ifade etmiştir.

²¹ Kastedilen Ortodoksluktur.

öncelik bireylere değil, Rus toplumunun bütününde olmalıdır. Bütün bunlardan sonra tarihsel süreç içerisinde elde edilmiş ve Ruslara ait Ortodoks monarşi gibi Ruslara ait demokrasi elde edilmiş olacaktır. Demokrasi ise ancak daha fazla demokrasi ile²² korunabilir ve demokrasinin olmadığı bir yerde ekonominin ayakta durması dolayısıyla ordunun güçlü olması mümkün değildir. Bağımsızlık, güçlü ekonomiyle güçlü ekonomi ise demokrasi ile mümkündür (Erişim adresi: http://www.aif.ru/online/aif/1329/04_01 Erişim tarihi: 22.02.2017).

Genel olarak sosyo-politik konularda yazan Rusya'nın önemli gazetecilerinden biri olan Mikhail Leontye de 26 Eylül 2007 tarihli blog yazısında egemen demokrasi fikrine açıkça karşı çıkmıştır. Liberal demokrasiye de karşı duruş sergilediğini her ortamda ifade eden Leontye'ye göre, Rusya için en uygun demokrasi modeli vatandaşların haklarının belli bir daire içerisinde sınırlandırıldığı demokrasi modelidir. Leontye, bu demokrasi modeline ilişkin görüşlerini şu şekilde açıklamaktadır:²³

Rusya için hangi yönetim şeklini daha doğru buluyorum? Kuşkusuz tabiki demokrasi. Rusya için monarşi ve diktatörlükler artık çok geride kaldı... İki türlü demokrasi vardır. Bunlar ilki doğrudan ya da serbest bırakılmış demokrasilerdir... Bu demokrasi türünde toplumun tamamının kamusal alana katıldığını zannederiz ancak aslında böyle değildir zira devlet grupları ve boyları yönetmektedir... İkinci demokrasi türü ise sınırlandırılmış demokrasidir. Sınırlanmış demokrasi ise seçme hakkının herkese verilmemesidir... Bana göre en iyi demokrasi Roma Demokrasisidir... Bence siyasal ve anayasal haklar sert bir biçimde çok sert bir biçimde sınırlandırılmalıdır... Siyasi kararlar sadece güven ve sorumluluk sahibi olan siyasi grupların elinde olmalıdır ve yerel yönetimler ortadan kaldırılmalıdır...

Liberal politikacı Leonid Aleksandroviç'e göre ise Rusya'da elit bulunmamaktadır. Bu görüş üzerinden hareket eden Aleksandroviç, *yetişmeye çalışan demokrasi* adını verdiği yeni bir kavram ortaya atmakta ve egemen demokrasiye bir karşı duruş sergilemektedir. Zira ona göre, Anglosakson devletlerin elitlerinin yanında Rus "elitler" oldukça fakir kalmaktadırlar bu nedenle de demokrasi oralarda iyi işlerken, Rusya'da işlememektedir. Rusya'nın söz konusu bu problemi ortadan kaldırabilmek için de oldukça hızlı bir biçimde kendi elit sınıfını yaratması zorunluluğu bulunmaktadır. Amerika'da cumhuriyetçi veya demokrat parti bir grup elit azınlığın elindedir ve bu elitler her iki partiyi son kertede ülkeyi yönetmektedir. Rusya'da da bu

²² Kastedilen Dugin'in ortaya atmış olduğu demokrasi modellerinden Katedral demokrasidir.

²³ Erişim adresi: <http://zavtra.ru/content/view/2007-09-2624/>, Erişim tarihi: 22.02.2017.

yapıya benzer bir yapıya hemen geçiş yapılması gerekmektedir (Erişim adresi: <http://www.rg.ru/2005/03/01/demokratia.html> Erişim tarihi: 22.02.2017). Demokrasi ile ilgili bu sınıfsal kavrayış, Crawford Brough Macpherson (1984:18) tarafından da farklı bir bağlamda ele alınmakta ve bu kavrayışın, liberal olmayan ülkelerdeki anlamı üzerinde durulmaktadır. Macpherson, demokrasinin öncelikle bir sınıf sorunu olduğunu belirtmektedir:

...Demokrasi, o ana kadar baskı altında tutulmuş olan sınıfın yönetimi ya da bu sınıf yararına yönetim anlamına geliyordu. Bugün hem Sovyet ülkelerinde ve hem de Afrika ve Asya'nın bağımsızlıklarını yeni kazanmış uluslarında iktidara gelmiş olan devrimci hareketler tarafından, demokrasi buna benzer bir anlamda anlaşılmıştı ve halen de böyle anlaşılmaktadır. Bu eski sınıfsal anlamına benzer bir anlamda diyorum, fakat kesin olarak ve bütünüyle sınıfsal anlamda değil çünkü belirttiğim gibi, demokrasinin anlamı, liberal olmayan bu ülkelerde de değişmiştir. Bu, başlangıçtaki sınıf kavrayışından, sınıfı aşan insancıl bir kavrayışa doğru bir değişimdir.

Rusya Federasyon Konseyi vekili Sergey Mironov da egemen demokrasiyi eleştiren grubun içerisinde yer almaktadır. Ona göre, egemen demokrasi demokrasiye çok az yer ayırarak ağırlığı egemenliğe vermiş ve demokrasiye çok az değinilmiştir. Mironov'a göre, demokrasi sadece demokrasidir ve önüne arkasına bir sıfat koymaya gerek yoktur (Erişim adresi: <http://www.vremya.ru/print/183972.html> Erişim tarihi: 22.02.2017). Liberal siyasetçi Lilia Shevtsova da benzer şekilde egemenlik, toprak, güç ve devletçilik gibi kavramların siyasette artık yerinin kalmadığından bahsetmiştir. Günümüzde Rusya'yı yönetenlerin devletin bu unsurlarla ayakta kalacağına inanmasının sebebinin de Rusya'nın bunlardan başka bir kavram geliştirememiş olması ile ilgili olduğu üzerinde durmuştur (Erişim adresi: <http://vz.ru/columns/2006/4/11/29602.html> Erişim tarihi: 22.02.2017). Bir başka liberal siyasetçi Leonid Gozman ise Rusya'nın egemenliğinin tehlike altında olduğuna inanmadığını, bu korkuyu pek çok devletin yaşadığını ancak hepsinin geride kaldığını günümüzde egemenlik için savaşmanın uzaylılara karşı savaşmaktan farksız olduğunu (<http://vz.ru/columns/2006/4/11/29602.html> Erişim tarihi: 22.02.2017) ifade etmiştir.

Egemen demokrasinin egemenlik ile ilgili vurgusunu ele alan Rus bilim akademisi üyesi ve siyasetçi Primakov,²⁴ da egemen demokrasinin kendini çok fazla

²⁴ 1998-1999 arasında kısa bir süre başbakanlık görevini ifa etmiştir. Bir dönem de Dışişleri Bakanlığı yapmıştır.

koruyan bir fonksiyona sahip olduğunu ileri sürmüştür. Egemenliği özgür ve bağımsız bir biçimde siyasal, sosyal ve ekonomik kararların ülke sathında temin edilmesi olarak tanımlayan Primakov, egemen devletin iç ve dış politikalarının sonunda egemen bir devlet olduğunu herkese gösterebileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda egemen demokrasiyi iki şekilde incelediğini belirten Primakov, bir siyasetçi olarak değerlendirme yaptığında siyasi bir değer gördüğünü ancak bir bilim insanı olarak değerlendirme yaptığında ise hiçbir şey görmediğini dile getirmiştir. Zira ona göre, ülkeler egemen olduklarını söyleyerek egemen olamamaktadırlar. Surkov'un demokrasi kavramına egemenlik kavramını eklemesi de Rusya'nın uluslararası normlara uymadığı gerekçesiyle rakipleri tarafından Rusya'ya karşı kullanılabilir görünmektedir (Erişim adresi: http://www.ng.ru/ideas/2007-08-24/8_democracy.html Erişim tarihi: 22.02.2017). Sağ Güçler Birliği Partisi lideri Nikita Belykh'e göre de Surkov'un ortaya atmış olduğu egemen demokrasi çok az insana ilham vermekte ve çok az insanı birleştirmektedir. Egemen demokrasinin dikkatli bir biçimde okunduğunda bir hikâyeden ibaret olduğunun görüleceğinden bahseden Belykh, zaten bu hikâyenin sahibinin de Surkov olmadığını, bunun devlet tarafından oluşturulmuş bir ideoloji olduğunu ileri sürmüştür. Surkov'un bu tarz hikâyelerini okumamakta fayda gören Belykh, bu hikâyelerin Surkov'u popüler yaptığını ifade etmiştir (Erişim adresi: http://www.ng.ru/ideas/2007-07-20/6_ideologia.html Erişim tarihi: 22.02.2017).

Batılı analistler tarafından egemen demokrasiye yönelik eleştiriler ise genel olarak egemen demokrasinin “yönetilmiş demokrasi” olduğu üzerinden yapılmıştır. Putin'in bu demokrasi anlayışı ile demokrasi ve sivil toplumu zayıflattığı ileri sürülmüş, Putin ile devletin daha etkin ancak hesapverebilirliğin düşük olduğu üzerinde durulmuştur (Riasanovsky ve Steinberg, 2016:692).

2.2.5.2. Bir Korunma Kalkanı Olarak Egemen Demokrasi Savunusu

Kremlin, yapılan tüm bu eleştirileri dikkate alıp, demokrasiyi yönetme yönündeki etkili olmayan çabalarını yeniden değerlendirmek yerine siyasi reform paketleri ve diğer hamlelerle öne çıkmış ve böylelikle demokratik olmayan yollarla yönetimi güçlendirmeye çalışmıştır. Bununla birlikte egemen demokrasiyi eleştirenleri daha fazla egemen demokrasi söylemine maruz bırakarak onları saptırma yoluna

gitmiştir. Egemen demokrasi, atılan adımların içini dolduracak şekilde sıklıkla kullanılır olmuştur. Neredeyse politikaya yansıyan hemen her şey, son kertede egemen demokrasiye dokunmuştur. Bu sayede birçok yasal düzenleme yapılabilmektedir. Seçim reformu, siyasi partiler ve sivil toplum üzerindeki denetimin sıkılaştırılması, valilerin seçimle gelmesi yerine atama yolunun benimsenmesi ve birtakım gençlik, medya ve halkla ilişkiler projeleri kurumsallaştırılmaya çalışılmıştır. Yönetilen ve merkezileştirilmiş politik gelişmelerin basit adı ve markası egemen demokrasi olmuştur (Petrov, 2005:181-182).

Kremlin, yeni kavram üzerinden yeni dizaynı gerçekleştirirken egemen demokrasinin iki temel özelliğini hep göz önünde bulundurmuştur. Bunlardan ilki, Batı standartlarına uymayan egemenliğin demokrasiye üstünlüğü olurken; ikincisi egemen Rus demokratik kurumsal gelişimi olarak belirlenmiştir (Petrov, 2005:181-182). Egemenlik, zaman ve koşul fark etmeksizin önem itibarıyla ilk sıraya yerleştirilmiş ve egemenlik, gerçek ve mutlak manada tesis edilemezse geri kalan her şeyin manasını yitirdiği noktasından hareket edilmiştir. Dolayısıyla öncelik, Rusya'nın ihtiyaç duyduğu düşünülen egemenlik anlayışına verilmiştir. Egemenlik, tasavvur edildiği gibi sağlanabilirse zaten halihazırda bekleyen problemlerin kendiliğinden çözüme kavuşabileceği ileri sürülmüştür. Bu noktada daha önce değinildiği gibi eleştiriler, özellikle demokratik gelişmenin gidişatının ne olacağı üzerinden gelmiştir. Böylesi güçlü bir merkezileşme politikası ile otoriterleşmenin her geçen gün artacağı ve halkın, bu politikaların baskısı altında kalarak boğulacağı üzerinde durulmuştur. Liberaller, demokrasinin feda edilebilecek ya da ikinci plana atılabilecek bir şey olmadığı üzerinden eleştirilerini şekillendirerek dile getirmekte gecikmemişlerdir. Bireyin özgürlüğünün kısıtlanmaması, hakların ötelenmemesi, devletin müdahalesinin genişlememesi gerektiği üzerinde durdukları başlıca konular arasında yer almıştır. Nitekim Surkov, *Şubat Devriminin Dünü ve Bugünü* başlıklı bir konferansta liberallerin bu eleştirilerine yanıt üretme gayreti içerisinde olmuştur.

Basında geniş yankı bulan *Şubat Devriminin Dünü ve Bugünü* adını taşıyan konferansta yaptığı konuşma, Vremya Novostey Gazetesi'nde herhangi bir değişikliğe uğratılmadan yayınlanmıştır. Surkov'un cevap niteliğinde yapmış olduğu bu konuşma, açık bir şekilde liberalleri hedef almıştır. Zira konuşmasının bir bölümünde kendisi, konuşmama bir başlık bulmak gerekirse "Liberallere Tavsiyelerim" başlığının tüm

düşüncelerini kapsayacak nitelikte olduğundan bahsetmiştir. Konuşmasında liberalleri açıkça hedefe koyan Surkov, liberallerin bugün egemen demokrasi üzerinden yapmış olduğu eleştirileri Rus tarihinde Rusya için faydalı olmuş pek çok konuda yapmış oldukları eleştiriler üzerinden örneklerle analiz etmiştir. Ona göre, liberallerin en büyük hatası birey olarak kendilerince çok büyük önem ve değer atfettikleri şeylerin toplumun kahir ekseriyetinin düşünceleriymiş gibi kamusal alanda bir aktarım çabası içerisine girmeleridir. Partiler veya siyasal görüşler, toplumun elbette bir parçasıdır ancak hiçbir zaman tamamı değildir diyen Surkov, yabancı hükümetlerin desteği ile iktidarı ele geçirmiş bir siyasi oluşumun Rus halkına mutluluk getiremeyeceğinin altını çizmektedir. Rus elitlerin uluslararası bir boyuta büründüğünden bahsedenlerin utanması gerektiğini de belirten Surkov, bu görüşü temele alanların asıl gayesinin bu elitler üzerinden Rusya'yı yönetmek olduğunu ifade etmiştir (Erişim adresi: <http://www.vremya.ru/print/174550.html> Erişim tarihi: 22.02.2017).

Demokrasi kavramının ne olduğunun da sürekli hatırlanması gerektiğini dile getiren Surkov, demokrasinin halkın yönetimi anlamına geldiğini ve bunun da esasında egemenlikle eşdeğer olduğunu belirtmiştir. Ona göre egemen demokrasi, Rus halkının Rusya'yı yönetmesinden ve buna zarar verebilecek öğelerin saf dışı bırakılmasından başka bir şey değildir (Erişim adresi: <http://www.vremya.ru/print/174550.html> Erişim tarihi: 22.02.2017). Dolayısıyla Rusya'nın ve Rus halkının geleceğinin teminatı olan egemenliğin savunusu aynı zamanda demokrasiden de yana olmak anlamına gelmektedir. Zira sanılanın aksine bu iki kavram birbirine karşıtlık içerisinde olmadığı gibi bazen birbirini tamamlamakta ve çoğunlukla da aynı yolda buluşmaktadır. Bu nedenle kavramlar anlaşılmaya çalışılırken yapılan salt bir okuma neticesinde fikre kapılmak değil, tarafların neler söylediğinin anlaşılacak bir sonuca ulaşılması gerektiğinden bahsedilmektedir.

Demokrasi ve adalet gibi kavramların da klişe bir biçimde kullanılmasına karşı olduğunu ifade eden Surkov, bu tarz kavramların ve tanımların zihinlerde çok iyi bir biçimde oturtulması gerektiğini vurgulamıştır. Buna göre, Batı menşeli bu kavramların Batılı yazarlara atıf yapılarak Rusça'ya geçirilme gayreti işleri daha da zorlaştırmakta ve anlam kayması adı verilen sorun ortaya çıkmaktadır. Kavramlar sadece birer kavramdır; bunlar basit ve değersizdir, tarihçilerin, siyaset bilimcilerin, politikacıların bu kavramlara olağanüstü değer atfetmesi yanlıştır diyen Surkov, demokrasinin yavaş

yavaş ve adım adım gelişmesinden yana olduğunu, demokrasinin milleti beslemesi gerektiğini dile getirmiştir. Konuşmasını Çeçenlerin yapmış olduğu terör saldırıları üzerinden örnekleyen Surkov, birkaç zamandır Rusya'nın terör saldırısına maruz kalmadığını ancak yakın bir geçmişte "isimlerini bile ağzına almak istemediği iğrenç insanların çocukları katlettiğini", demokrasi havariliği yapan devletlerin ve onların Rusya içerisindeki işbirlikçilerinin bunlara karşı yapılan operasyonlar yüzünden Rusya'yı eleştirdiğini ve bu gruplarla diyalog geliştirme tavsiyesinde bulduklarını ileri sürmüştür. Ona göre, Rusya bu çağrılara kulak asmayıp yoğun bir biçimde terör operasyonlarına başlayınca antidemokratik olmakla suçlanmıştır (Erişim adresi: <http://www.vremya.ru/print/174550.html> Erişim tarihi: 22.02.2017).

Eleştirilere terörizm üzerinden bu şekilde yanıt vermeye çalışan Surkov, uluslararası bağlantısı olan birtakım liberallerin Rusya'nın sattığı petrolün varil fiyatını belirlemeye çalıştığını, bunların amacının petrolün varil fiyatını olabildiğince düşürmek olduğunu ifade etmiştir. Hatta bu liberallerin bir kısmı o kadar ileri gitmiştir ki Avrupa'dan aldıkları telkin ile varil fiyatının yirmi dolar olması gerektiğini teklif edecek cüreti kendilerinde bulmuşlardır. Surkov'un, Rusya'nın en büyük gelir kalemi olan bu satışlarda tek taraflı olarak fiyatları düşürmesi halinde Batı tarafından oldukça demokratik bir yönetim ancak fiyatlar konusunda bildiğini okuması halinde ise antidemokratik bir yönetim olarak değerlendirildiğine ilişkin inancının tam olduğunu belirtmiştir (Erişim adresi: <http://www.vremya.ru/print/174550.html> Erişim tarihi: 22.02.2017). Böylece Surkov, içeride var olduğunu düşündüğü işbirlikçileri açıkça ilan etmekten de kaçınmamıştır. Öyle ki Rusya aleyhine atılan bazı adımların işlerlik kazanmasında bu işbirlikçilerin rolü olduğunu da sözlerine yansıtan Surkov, bu noktada dikkatleri ülke içerisine de çekmeye çalışmıştır. Surkov, yine bir tehdit ve tehlike algısını net bir şekilde ortaya koymuş ve zihninde var olduğu görülen her an kapıdan içeri girmeye hazır bir ele geçirme ya da istila girişimi olabileceği yönündeki yargısını da açığa vurmuştur.²⁵

Rusya, egemen demokrasi kavramını üretirken aslında küreselleşme sürecinin etkilerinden de kendisini korumaya çalışmıştır. Küreselleşme, Batı'nın kendi çıkarlarına hizmet eden ve diğer ülkeleri bu çıkarlar doğrultusunda değiştirmeye çalışan bir süreç olarak görülmüştür. Batı'dan gelen her şeye kuşkulu ya da olumsuz yaklaşan Rusya,

²⁵ Surkov'un konuşmasının tam metni için bkz. EK-2.

küreselleşme girdabına düştükten sonra geri dönüşü olmayan bir yola girileceği düşüncesinden hareket etmektedir. Tehdit zaman zaman çok daha spesifik olarak tanımlanmakta ve Batı'nın asıl hedefinin geçmişte olduğu gibi bugün de Rusya olduğuna ilişkin bir söylemden yararlanılmaktadır. Buna göre çok büyük bir güç olma potansiyeli olduğu ileri sürülen Rusya'nın, bu gücünün törpülenmeye çalışıldığından bahsedilmektedir. Rusya'nın sahip olduğu bu güç sekteye uğratılmaz ise kısa zaman içerisinde Batı'nın karşısına dikileceğinin, Batı dünyası tarafından bilinmesi nedeniyle gerçek dışı ama Batı'ya hizmet ettiği düşünülen şeylerin vakit kaybetmeden devreye sokulacağı üzerinde durulmaktadır. Küreselleşme sürecinin de böylesi bir algı eşliğinde ortaya çıktığı belirtilmektedir. Bu nedenle, küreselleşme ve neoliberalizmin etkilerinden Rusya'nın kendisini koruması ve bunun için de etkili adımlar atması gerektiğinin önemi vurgulanmaktadır. Egemen demokrasi de Batı'nın bu dayatması karşısında Rusya'nın bir alternatif ile gelmesini anlatmaktadır. Bu anlamda bir "koruma kalkanı" görevi gören egemen demokrasi, Rusya'nın hem egemenlik sorununa yanıt üretecek hem de bu süreçte zaten halk, bizzat kendisinin egemen olduğunu anlayabilecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EGEMENLİK PEKİŞTİREN MERKEZİYETÇİLİK: RUSYA KAMU YÖNETİMİ

3.1. RUSYA KAMU YÖNETİMİ'NE SOVYETLER BİRLİĞİ'NDEN KALAN MİRAS

Bilindiği üzere kamu yönetimi ve reform/yenileşme/düzenleme kelimeleri yan yana geldiği zaman, başta ABD ve İngiltere olmak üzere Batılı ülkelerde ortaya çıkmış kavram, organizasyon ve yasal düzenlemeler zihinlerde canlanmaktadır. Batı'da süreç, kendi şartlarından doğmuş olmanın da verdiği ivmeyle daha rahat ve sorunsuz işlemekteyken; az gelişmiş ülkelerde kamu yönetiminin reforme edilmesi ve bu reformların benimsenmesi denemeleri oldukça çelişkili bir şekilde gerçekleşmektedir. Söz konusu çelişkili durumların ortaya çıkmasındaki temel etken, reformlar çerçevesinde katlanması gereken maliyetler ve sonuç olarak elde edilmesi planlanan verimlilik kıyaslamasında katlanması gereken maliyetlerin elde edilmesi planlanan verimliliğe değmeyeceği kanaatinin güçlü olmasıdır. Ülkelerin içerisinde bulunduğu bazı özel durumların da katlanması gereken maliyetleri oldukça yükselttiği bir gerçektir (Kulkov, 2002: 77-78).

Geçiş dönemi ülkelerinde, genellikle geleneksel yapıya tepki olarak ortaya çıkan siyasi gruplar iktidarı ele geçirmektedir. Özellikle bağımsızlık elde edildikten sonra bakanlıklar, çoğu zaman öngörülen politikaları yerine getirmekle yetinmeyip onları kendi misyon ve vizyon tanımlaması bağlamında aşırıya kaçan bir biçimde dizayn etme yolunu seçmektedir. Bunun sonucunda ise bakanlığın hedefleri ile devletin hedefleri arasında tutarsızlıklar ortaya çıkmakta bu da reformlara şüpheyle yaklaşılmasına ve maliyetlerin artmasına neden olmaktadır. Bakanlıkların bu kadar geniş kapsamlı işlere girişmesi, onları ciddi bir finansal kaynak arayışına itmekte bu da doğal olarak vergilere yansımaktadır. Vergilerden elde ettiği gelirle yetinmeyen bakanlıklar, maliye politikasının genel bütünlüğünü zayıflatacak bir biçimde özel gelir kaynakları talep ederek sermaye piyasaları da dahil olmak üzere pek çok kaynaktan borçlanmaya devam etmekte, tüm bunların sonucunda ise toplum ve devlet çok büyük bir külfete katlanmak

zorunda kalmaktadır. Bu bağlamda, Rusya’da kamu yönetimi reformlarının etkili olamaması iki neden ile ilişkilendirilmektedir ve bu nedenlerden ilki, Rusya’da geleneksel olarak toplumun kamu yönetiminden beklentilerinin oldukça düşük seviyede olmasıdır. Toplumun beklentisinin düşük olması, kamu görevlilerinin yetkilerini kötüye kullanmasını kolaylaştırmaktadır. İktisadi bir biçimde ifade edecek olursak talebin azlığı, arzın ve çeşitliliğin az olmasına neden olmaktadır (Kulkov, 2002: 77-78).

Bir ülkede kamu yönetiminin gelenekleri ve kültürü bir anda ortaya çıkmayacağı gibi bir anda da kaybolmamaktadır. Var olan kamu yönetimi kültürü, yeni bir sisteme geçişi engelleyebilecek onlarca karakteristik özelliği içerisinde barındırıyor olabilir. Bu nedenle başarılı bir kamu yönetimi reformu için geleceğe yönelik beklentiler, gelenek gibi ölçülmesi zor kavramlara bağlı kalabilmektedir (Kulkov, 2002: 77-78). İşte Rusya, bu duruma örnek gösterilebilecek ülkelerin başında gelmektedir. Sovyet Dönemi’nden kalan ve oldukça kötü olarak nitelendirilebilecek bir kamu yönetimi mirasına sahip olmak, Rusya’da kamu yönetimi reformlarının başarısız olmasının ikinci nedeni olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira SSCB Dönemi’nde, neredeyse her şey devletin organizasyonunda işlemiş ve devlet, tek bir aktör olarak her türlü faaliyeti düzenlemekten sorumlu kılınmıştır. Geçişkenlik söz konusu olmadığı gibi oldukça katı bir hiyerarşiye dayanan çalışanlardan ve kurumlardan oluşan bir bütün söz konusu olmuştur (Beblavi, 2002). Bu dönemde, bakanlıklar dahi görevli oldukları alanlarda politikalar üretip uygulamaya geçmek yerine belirgin bir kontrol mekanizması olarak işlemiştir (Verheijen, 2002). Başka bir ifadeyle, komünist dönemde yönetim, ekonomik bir şube modeline göre tasarlanmış ve bu tasarım, her biri ekonominin belirli bir sektöründen sorumlu olan çok sayıda bakanlığa sahip bir sistem yarattığı gibi bakanlıkların yönetimi de bu nedenle dikey olmuş ve bakanlıklar politika geliştirmek yerine kontrol ve yürütmeye odaklanmıştır (Verheijen, 2002).

Komünist Parti Merkez Komitesi ise her türlü kararı alabilmiş ve bu süreçte tek kriter, parti üyeliği olmuştur. Devletin herhangi bir kademesinde görev yapabilmek için öncelikle bireyin parti üyesi olması önkoşulu aranmıştır. Ardından başlayan süreç, söz konusu bireyin parti organları tarafından o göreve layık görülüp görülmemesi ekseninde şekillenmiştir. Özel kriterlerin olduğu parti üyeliği, bir prestij göstergesi olmuş ve bu üyelerin, toplumun diğer kesiminden birçok açıdan daha ileri seviyede olduğu ileri sürülmüştür (Steen ve Ruus, 2002:16-17). Parti öylesine güçlü ve belirleyici olmuştur ki

savcılık organları dahi partinin hakimiyetine girmiş ve muhalifler, oldukça katı yöntemlerle susturulmuştur (Stoecker, 2003:129-130).

Rusya, Sovyetlerden bu anlamda kötü bir ülke mirası devralmıştır. Bu kötü miras, yeni dönemde devlete ait her şeyi etkilediği gibi kamu yönetimini ve yapılacak reformları da olumsuz etkilemiştir. Kamu hizmetlerinin gelişimi, bu olumsuzluğun en etkili şekilde hissedildiği alanların başında gelmektedir. Rusya’da kamu hizmeti reformuna getirilen engellerin köklerinin, açıkça Sovyet mirasından kaynaklandığı sıklıkla dile getirilmiştir. Bürokrasiye karşı olumsuz kamuoyu, kamu çalışanlarının düşük maaşları ve idari sistemlerde şeffaflık eksikliği gibi konuların Sovyet mirası olduğu öne sürülmüştür Barabashev ve Straussman, 2007:376).

Şeffaflığın olmaması, geçmişten Rus kamu yönetimine çok büyük değişikliğe uğramadan aktarılmıştır. Şeffaflıktan uzak yönetim anlayışı, siyasi bağlantılarla kurulan ilişkiler ve yürütülen işler, yeni devletin önüne önemli problemler bırakmıştır. Bürokrasi, Komünist Parti teşkilatının bir organı gibi işlediği için bürokratik işlemler de partinin aleyhine olacak şekilde gelişme göstermemiş tam aksine partinin taleplerini destekler nitelikte gerçekleşmiştir. Sovyet döneminin bu ciddi eksikliği ya da problemi, 1991’den sonra Rusya’ya sirayet etmiş ve bu mirasa ait en önemli kanıt da kamu hizmetinde kayıt dışı kuralların yaygınlığı olmuştur (Beblavý ve Sičáková-beblavá:2015:13).

Kayıt dışında gözlenen bu yaygınlık ve şeffaflıktan yoksunluk, kamu yönetimi üzerinde büyük hasar yaratmıştır. Reform paketleri hazırlanmış ve bir değişim yoluna gidilmeye çalışılmışsa da başarılı ve etkin sonuçlar elde edilememiştir. Reformlar hazırlanırken dahi vatandaşın gerçek talep ve beklentilerine odaklanmaktan ziyade devletin ihtiyaçlarına uygun hareket edilmiştir. Bir reformun oluşturulması ve işe yarar kılınması adına gerekli olan ilkeler ya da kurallar göz ardı edilmiş ve aslında bürokrasinin problemleri daha farklı bir yöne ervilmiştir.

3.2.RUSYA FEDERASYONU’NDA DEVLET

Rusya’nın tarihi bir bütün olarak incelendiğinde her dönemde devletin, her şeyin önünde olduğu anlayışının hakimiyeti söz konusu olmuş ve Rus halkı için “Devletçilik” oldukça önemsenmiş ancak devlet adamları, halkın bu hassasiyetini çeşitli düzeylerde

kötüye kullanarak bir sömürü ortamı yaratmışlardır (Arslan, 129, 132). Devlet, her zaman öncelenmiş ve devletin varlığına yönelik her türlü tehlike yok edilmeye çalışılmıştır. SSCB Dönemi'nde zirveye tırmanan bu devletin önceliği anlayışı, SSCB'den sonraki devlete sirayet etmiştir.

SSCB'den Rusya Federasyonu'na doğru geçiş, kuşkusuz bir anda gerçekleşmemiş, bazen çok sancılı bazen de çok yıkıcı olmuştur. Öncelikle her şey 12 Haziran 1990'da toplanan Halk Vekilleri Konseyi, Rusya'nın Devlet Egemenliği Hakkında Bildirge'yi yayınlamak üzere Rusya kanunlarının Sovyetler Birliği kanunlarından üstünlüğünü ilan etmesiyle başlamıştır. 1990'ların başında Yeltsin tarafından federal birimlere verilmeye çalışılan egemenlik ve özerklik ciddi bir endişe kaynağı olmuş, devletin kapasitesi sorunu geniş bir zeminde tartışılmıştır. Federal-bölgesel ilişkilerin vektörünün özerklik değil, hükümetler arasında net ve kesin bir güç dağılımı gerektiren bütçe içi ilişkilerden müteşekkil bir karaktere büründürülmesi kararlaştırılmıştır (Cashback, 2003:17-18). Yine 1990'a kadar da RSFSR idaresi tamamen SSCB idaresine tabi olarak kalmıştır. Birçok alanda merkezi idare, Rusya'nın faaliyetleri üzerinde doğrudan yetkiye sahip olmuş, 1990 Haziran'dan itibaren ise Rus hükümeti, kendi gücünü arttırarak merkezden kopmaya başlamıştır. Bu uzaklaşma ve kopuş, yeni bir devletin ortaya çıkmasına neden olmuş ve bu yeni devlet, ekonomik tercihini pazar ekonomisinden yana kullanarak devletin yeniden yapılandırılmasına yol açmıştır (Lesage, 1993:128-129). Nitekim 17 Mart 1991'de Gorbaçov'un teşebbüsüyle SSCB'nin akıbeti referanduma sunulmuş ve katılımcıların %71.3'ü birliğin dağılmaması için oy kullanmıştır. Birliğin dağılmaması yönünde gelen bu oylar, Gorbaçov'un birliğe ilişkin yıkıcı politikalarına bir itirazı anlatmıştır (Akhundova, 2014a:87).

12 Haziran 1991'de Boris Yeltsin'nin Rusya'nın ilk başkanı olarak seçilmesi ile birlikte oligarşik yöneticiler üzerinden kişisel ilişkilere ve gayri resmi anlaşmalara dayanan bir siyasi rejim kurulmaya çalışıldığı görülmüştür (Mart'ianov, 2007:82). Yeltsin'in başkan olarak seçilmesinin üzerinden çok geçmeden 8 Aralık 1991'de SSCB dağılmış ve SSCB'nin yıkılmasının ardından da federal sistem ortaya çıkmıştır. Günümüzdeki Rusya Anayasası da 12 Aralık 1993'te halk oylamasında kabul edilmiştir. Anayasa, devletin federal, demokratik, hukuki, sosyal ve seküler olduğunu tanımlamış,

devletin ve yerel öz yönetimlerin dayandığı sosyal ekonomik manevi ve siyasal hukuki temeller tespit edilmiştir.

Rusya’da yeni devlet kurulmadan önce 1990’ların başına baktığımızda görülen siyasi çekişmeler, statükonun galibiyetini getirmiş ve Federal Antlaşma ile statüko, ülke genelinde egemen olmuştur (Strashun, 1996). Söz konusu antlaşma, federal merkezin yani Moskova’nın kurucu birliklerle iktidarı nasıl paylaşma niyetinde olduğunu göstermek ve bunu düzenlemek için yaptığı birkaç girişimden ilki olmuştur. Antlaşma sonucu, kurucu birimler arasında statü farkı yaratmış olsa da hiçbir birim bu farklılığı bahane ederek federasyona giden yapının kurulmasına engel olamamıştır. 1993’te gerçekleşen çeşitli anayasa görüşmelerinde, cumhuriyetlerin nihaî statüsü ve Federal Antlaşma’nın yeni anayasada yer alması sorunu sürekli bir biçimde siyasi gerilim yaşanmasına neden olmuştur. Rusya’daki cumhuriyetlerin liderleri, her bir cumhuriyetin egemen bir devlet olduğu fikrinden hareketle dönemin cumhurbaşkanı tarafından önerilen taslağa karşı çıkmaktan çekinmemiştir. Üniter bir devlet yapısını savunan tarafla konfederal bir yapıyı destekleyenler arasında ülke, hızlı bir kutuplaşma yaşamıştır. Dahası Rusya’nın etnik kökenli olmayan bölgeleri, ikinci derecede statüye itiraz ederek tek taraflı olarak cumhuriyet statüsü talep etmiştir. Sverdlovsk valisi Eduard Rossel tarafından bir Ural Cumhuriyeti oluşturulması bunun en önemli örneği olarak gösterilebilir (Cashback, 2003:3).

Devletin yapısının üniter bir karakterde mi yoksa konfederal bir karakterde mi olacağı tartışmalarının devam ettiği süreçte Rusya’da en popüler fikir, etkin ekonomik kalkınma için en büyük engelin devlet olduğu ve piyasa ekonomisi çerçevesinde devletin rolünün olabildiğince asgari düzeye indirilmesi ve piyasanın çözüm bulamadığı noktalarda koordine etmesi fikri olmuştur. Bu bakış açısı, Dünya Bankası ve IMF tarafından formüle edilen ekonomik ve politik gelişme anlayışından türemiştir. İşin esası, Washington Konsensüsü olarak bilinen ve geçiş ülkelerinde yapılması gerekli uyum paketlerine dayanmıştır. Devlete ana görev olarak ticareti liberalleştirmenin ve özelleştirmelerin önünü açmanın yüklendiği bu yeni durumda devletin amacı, makro ekonomik istikrarı yakalamak şeklinde belirlenmiştir. Planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçişin yaşandığı bu dönemde, ekonomik sistemdeki değişiklik elbette kamu yönetiminin de yeniden düzenlenmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda, en fazla politika yapım sürecinin etkilendiği söylenebilir. Zira yeni yapıda politika tek bir otorite

tarafından değil, parçalı bir biçimde pek çok aktör tarafından yapılr hale getirilmeye çalışılmıştır. Tüm bu fikri yenileşmeye rağmen bu dönemde, Rusya’da yenileşme hareketlerinin başarılı olduğunu söylemek oldukça zordur. Bunu iki nedenle açıklamak mümkündür. Bunlardan ilki, dönemin politika yapıcılarının Washington Konsensüsü bağlamında yapılması önerilenleri bir bütünlük içerisinde değil, keyfi bir biçimde istediği kısımlarını hayata geçirmesinden; ikincisi ise Washington Konsensüsü’nün tarihsel, coğrafik ve psikolojik faktörleri göz ardı edip tüm devletlere aynı reçeteyi sunuyor olmasından kaynaklanmıştır (Cashback, 2003:24).

Yeltsin’in 31 Aralık 1999’da bir televizyon programında yaptığı konuşma ile istifasını kamuoyu ile paylaşmasının ardından anayasa gereği, görevi dönemin başbakanı Putin devralmış ve kimileri için bir diktatör kimileri için milli bir kahraman olan ve günümüze dek süren/bundan sonra da devam edeceği öngörülen Putin Dönemi başlamıştır. Yeltsin “sorumlu adam” olarak nitelendirdiği Putin’in ana hedefinin kişisel sempati ve antipatilere göre işlemeyen etkili bir siyasi sistem kurmak olduğunu ifade etmiştir (rpa8-82). Yeltsin’in halefi için belirlemiş olduğu ana hedef bile aslında SSCB’nin dağılmasının ardından yeni devletin Sovyetlerin kötü mirasını olduğu gibi devraldığının en önemli göstergelerinden birisi olmuştur.

Rusya Federasyonu’nda devlet, daha önce bahsedildiği üzere ‘eski’nin tüm öğelerinin etrafını sardığı bir siyasal kültürün ortasında şekillenmeye çalışmıştır. Eski’nin hakimiyeti oldukça güçlü olduğu için de yeni devletin kendini yeniden yapılandırması ve aslında yer yer ondan kopmaya çalışması pek mümkün olmamıştır. Bahsi geçen bu siyasal kültür, yazılı metinler üzerinde değiştirilmeye ve dönüştürülmeye çalışılsa bile pratikte birçok şey aynı kalmaya devam etmiştir. Bazen siyasi liderler de bunun böyle olmasını arzu etmişlerdir. Dolayısıyla aslında tüm yenileşme hareketlerinin özünde, bu siyasal kültürün yoğun etkisi devreye girmiş ve söylemsel düzeyde işleyen ‘yeni’ fikri savunulur olmuştur. Egemenliğin, hiçbir şey adına ya da uğruna feda edilemeyeceği açık bir şekilde ortaya konmuştur. Devletin bu genel görünümü erklere ve erkler arasındaki ilişkiye de yansımıştır. Bu nedenle yasama, yürütme ve yargının nasıl bir ayrılık ya da birlik anlayışı çerçevesinde dizayn edildiği önem kazanmıştır.

3.2.1.Yasama Erki

Rusya Anayasası, 12 Aralık 1993'te kabul edilmiş ve bu anayasanın maddeleri gereğince devletin işleyişinin anlaşılabilmesi adına oldukça önemli olan yasama-yürütme-yargı erklerinin fonksiyonları-görev ve yetkileri ilan edilmiştir. Anayasanın 94'üncü maddesi gereğince Federal Meclis bir diğer adıyla Rusya Federasyonu Parlamentosu, ülkenin temsil ve yasama organı olarak belirlenmiştir. Rusya Federasyonu yasama organı iki ana meclisten oluşmuştur. Bunlar, Federasyon Konseyi ve Devlet Duması olarak karşımıza çıkmaktadır. Her iki meclis için de seçimler aynı zamanda yapılmaktadır. Federasyon Konseyi'nde, Rusya Federasyonu'nun her federe unsurundan ikişer temsilci bulunurken; Devlet Duması, genel, eşit ve doğrudan bir şekilde kullanılan oylar sonrasında seçilen 450 milletvekilinden oluşmaktadır (Romanov, 2008:27). Rus halkının iradesinin tecelli ettiği yer olan Duma ve Federasyon Konseyi'nin görev, yetki ve sorumluluk alanları anayasa ve ilgili diğer bazı metinler tarafından belirlenmektedir.

Federasyon Konseyi, 1993 Anayasası'nın beşinci bölümünde yer alan 94-109. maddeler ile düzenlenmiştir. Anayasanın ilgili diğer bazı maddelerinde de yer verilen Federasyon Konseyi ile ilgili bazı düzenlemeler ise kanun veya kararname düzeyinde yapılmıştır. Federasyon Konseyi'nin temsilcisi olabilmek için başka ülkenin vatandaşı olmamakla birlikte başka bir ülkede oturma izninin olmaması gerekmektedir. 30 yaşını doldurmuş olmak zorunda olan adayların Rusya Federasyonu'nun herhangi bir yerel bölgesinde en az 10 yıl yaşamış olması gerekmektedir (Krivova, 2009:67). Ayrıca Federasyon Konseyi sürekli çalışan bir organ olarak karşımıza çıkmaktadır. Konsey, her ay içerisinde en az bir kez toplanmak zorundadır. Devlet Duması'ndan bağımsız bir biçimde gerçekleştirilen toplantılarda Konsey, kendi görev alanıyla ilgili konularda ilgilileri dinleme yetkisine sahiptir. Bünyesinde sürekli ve geçici komisyon ve komite kurma yetkisine sahip olan konsey komisyon ve komitelerin yapısıyla ilgili karar merciidir. Federasyon Konseyi, başkan ve yardımcısı dışındaki tüm üyelerin diledikleri bütün komisyonların çalışmalarını takip etme hakkı vardır. Konseydeki temsilciler sadece tek bir komisyonun üyesi olabilir (Krivova, 2009:68). Konseyde oldukça fazla sayıda sürekli komisyon ve komite de bulunmaktadır. Bunlar:

- Anayasa Kanunları Federasyon Konseyi Komitesi

- Hukuk ve Yargı işleri Federasyon Konseyi Komitesi
- Federasyon İşleri ve Bölgesel Politikaları Federasyon Konseyi Komitesi
- Yerel Bölgeler ile İlgili Federasyon Konseyi Komitesi
- Savunma ve Güvenlik Federasyon Konseyi Komitesi
- Bütçe ile İlgili Federasyon Konseyi Komitesi
- Mali Piyasalar ve Para Dolaşımı Federasyon Konseyi Komitesi
- Rusya Federasyonu Ticaret Odası İşbirliği ile İlgili Federasyon Konseyi Komitesi
- Dış İlişkiler Federasyon Konseyi Komitesi
- Bağımsız Devletler Topluluğu Federasyon Konseyi Komitesi
- Yönetmelik ve Parlamenter Faaliyetleri Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Federasyon Konseyi Anayasal Yetkilerini Uygulama Metodolojisi Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Sosyal Politikalar Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Bilim, Kültür, Eğitim, Sağlık ve Çevre Alanları Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Gençlik ve Spor Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Ekonomi Politikası, İşletme ve Mülkiyetler Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Sanayi Politikası üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Doğal tekeller üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Doğal Kaynaklar ve Çevreyi Koruma Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Tarım ve Gıda Politikası Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Kuzeyde Yaşayan Ulusal Azınlıklar Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Bilgi Politikası Üzerine Federasyon Konseyi Komitesi
- Federasyon Konseyi faaliyetlerini denetlemesi üzerine Federasyon Konseyi Komitesi (Krivova, 2009:69-70).

Bahsedildiği üzere Federal Meclis'in biri Federasyon Konseyi diğeri ise Devlet Duması olmak üzere iki ayrı kamaradan meydana gelmektedir. 5 Kasım 1995'te yürürlüğe giren ve 8 Ağustos 2000'e kadar yürürlükte kalan № 192-FZ numaralı kanuna göre, Federasyon Konseyi Rusya Federasyonu'nun her federe unsurunun meclisi ve

yürütme organı tarafından belirlenecek iki üyenin bir araya gelmesinden oluşan 178 temsilciden oluşmaktadır. Federasyon Konseyi üyeleri gelmiş oldukları bölgelerdeki görevlerini de yerine getirmekle sorumludur. 5 Ağustos 2000'de yapılan ve 8 Ağustos 2000'de yürürlüğe giren № 113-FZ numaralı düzenlemeye göre, aynı şekilde oluşumuna devam edilen Federasyon Konseyi üyelerinin görev süresi yasama organının görev süresiyle eşitlenmiş ve üyelerinin görev süresi bitmeden görevden alınabilmelerinin önü açılmıştır (Krivova, 2009:66). Her iki kamarada da birer başkan ve gerekli hallerde başkanın yerine geçebilecek başkan yardımcıları bulunmaktadır. Yine her iki kamarada da gerekli görülen hallerde ve ilgili kanunların gösterdiği çerçevede komite ve komisyonlar kurulabilmektedir. Federal bütçenin denetimi, federal kanunla belirlenen usul ve yöntemlerle iki kamarada tarafından yerine getirilmektedir (Romanov, 2008:28). Bu çerçevede, Federasyon Konseyi'nin yetkileri de genel olarak şu şekilde sıralanabilmektedir:²⁶

Madde 95.1 Federal Meclis iki kamaradan, Federasyon Konseyi'nden ve Devlet Duması'ndan oluşur.

Madde 95.2 Federasyon Konseyi'ne, Rusya Federasyonu'nun her federe unsurunun temsilciler meclisinden ve yürütme organlarından birer temsilci olmak kaydıyla ikişer temsilci girer.

Madde 96.2 Federasyon Konseyi'nin oluşum şekli ve Devlet Duması'nın seçim şekli federal kanunla belirlenir.

Madde 97.2 Bir kişi aynı anda Federasyon Konseyi üyesi ve Devlet Duması milletvekili olamaz. Devlet Duması milletvekili, devletin başka herhangi bir kurumunda görev yapamaz.

Madde 98.1 Federasyon Konseyi üyeleri ve Devlet Duması milletvekilleri görev süreleri boyunca dokunulmazlık hakkına sahiptirler. Suçüstü yakalanma durumları hariç tutuklanamaz, hapsedilemez, aranamaz ayrıca diğer insanların güvenliğinin sağlanması için federal kanunla öngörülmüş durumlar hariç kişisel aramaya tabi tutulamazlar.

²⁶ Bkz. I. M. Filyanina, *Sistema organov gosudarstvennoj vlasti - uchebnoe posobie*, Xabarovsk, 2012, s. 26-28.

Madde 98.2 Dokunulmazlık hakkından yoksun bırakılmasına ilişkin konu, Rusya Federasyonu Başsavcısı'nın önerisiyle Federal Meclis'in ilgili kamarası tarafından karara bağlanır.

Madde 100.1 Federasyon Konseyi ve Devlet Duması'nın oturumları ayrı ayrı yapılır.

Madde 100.2 Federasyon Konseyi ve Devlet Duması oturumları açık yapılır. Kamaraların içtüzüklerinin öngördüğü durumlarda kapalı oturumlar yapılabilir.

Madde 100.3 Kamaralar, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın mesajlarını, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın mesajlarını, yabancı devlet başkanlarının konuşmalarını dinlemek amacıyla birlikte toplanabilirler.

Madde 101.1 Federasyon Konseyi kendi içinden Federasyon Konseyi Başkanı'nı ve yardımcılarını seçer. Devlet Duması, kendi üyeleri içinden Devlet Duması Başkanı'nı ve yardımcılarını seçer.

Madde 101.2 Federasyon Konseyi Başkanı ve yardımcıları, Devlet Duması Başkanı ve yardımcıları oturumları yönetir ve kamaraların iç düzenini sağlar.

Madde 101.3 Federasyon Konseyi ve Devlet Duması, komite ve komisyonlar oluşturur, kendi yetki alanlarındaki konularda parlamento dinlemelerini gerçekleştirir.

Madde 101.4 Kamaraların her biri, kendi iç tüzüğünü kabul eder ve kendi iç düzenine ilişkin konuları çözüme bağlar.

Madde 101.5 Federal bütçenin uygulanmasına ilişkin denetimin gerçekleştirilmesi için Federasyon Konseyi ve Devlet Duması federal kanunda gösterilen şekilde görevini yerine getirir.

Madde 102.1

a) Rusya Federasyonu federe unsurları arasında sınır değişikliklerinin onaylanması,

b) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın, sıkıyönetim ilan edilmesine ilişkin kararnamesinin onaylanması,

c) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın, olağanüstü hal ilan edilmesine ilişkin kararnamesinin onaylanması,

d) Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin, Rusya Federasyonu sınırları dışında kullanılmasına izin verilmesi²⁷,

e) Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı seçimlerinin belirlenmesi,

f) Rusya Federasyonu Devlet Başkanlığı'nın görevinden uzaklaştırılması,

g) Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi hakimlerinin göreve atanması,

h) Rusya Federasyonu Başsavcısı'nın göreve atanması ve görevden alınması,

i) Sayıştay Başkan ve üyelerinin yarısının göreve atanması ve görevden alınması,

Madde 103.3 Rusya Federasyonu Anayasası'nda başka bir usul öngörülmemişse, Devlet Duması kararları Devlet Duması üye tam sayısının çoğunluğunun oyu ile kabul edilir.

Madde 105.3 Devlet Duması tarafından kabul edilmiş federal kanunlar beş gün içinde Federasyon Konseyi'nin görüşüne sunulur.

Madde 105.4 Federal kanun, Federasyon Konseyi tarafından kamaranın üye tam sayısının çoğunluğunun lehte oy kullanmasıyla yahut on dört gün içinde Federasyon Konseyi tarafından görüşülmemişse kabul edilmiş sayılır. Federasyon Konseyi tarafından federal kanunun geri çevrilmesi durumunda ortaya çıkan uyuşmazlığın aşılması için kamaralar uzlaşma komisyonu oluşturabilirler ve bundan sonra federal kanun Devlet Duması'nda tekrar görüşülür.

Madde 106

a) Devlet Duması'nın aşağıdaki konularda kabul ettiği federal kanunların Federasyon Konseyi tarafından görüşülmesi zorunludur:

b) Federal bütçe,

c) Federal vergiler ve resimler,

²⁷ 2009 yılının sonlarına doğru yapılan değişikliğe göre, Devlet Başkanı Federasyon Konseyi'nin alacağı karara bakmadan yurtdışında askeri operasyonlar düzenleme yetkisine sahip olmuştur.

- d) Mali, döviz, kredi, gümrük düzenlemesi, para dolaşımı,
- e) Rusya Federasyonu uluslararası antlaşmalarının onaylanması ve iptali,
- f) Rusya Federasyonu'nun devlet sınırlarının statüsü ve korunması,
- g) Savaş ve barış.

Madde 108.2 Federal anayasal kanunlar Federasyon Konseyi üye tam sayısının en az dörtte üçünün ve Devlet Duması milletvekillerinin üye tam sayısının en az üçte ikisinin oy çoğunluğuyla onaylanmışsa, kabul edilmiş sayılır. Federal anayasal kanun on dört gün içinde Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından imzalanır ve yayımlanır.

Rusya Federasyonu'nda Devlet Duması, yasamanın diğer kanadını oluşturmaktadır. Federasyon Konseyi üyeleri Devlet Duması'nda görev alamadığı gibi benzer şekilde Devlet Duması milletvekilleri de Federasyon Konseyi'nde görev alamamaktadırlar. Devlet Duması üyeleri doğrudan seçimle iş başına gelirken, Federasyon Konseyi üyeleri belirli bir sorumluluğu yerine getirmek üzere yerelden gelen temsilcilerden oluşmaktadır. Devlet Duması ve Federasyon Konseyi üyelerinin arasındaki en belirgin fark da bu noktada ortaya çıkmaktadır (Romanov, 2008:32). Devlet Duması milletvekilleri, Rusya Federasyonu'nun bütün halkını temsil etmekte ve Devlet Duması milletvekilleri, milletvekillikleri devam ettiği süre boyunca başka herhangi bir işle meşgul olamamaktadırlar (Romanov, 2008:33). Devlet Duması ve Devlet Duması milletvekilleri ile ilgili geçerli olan kuralların aşağıdaki gibi belirlendiği görülmektedir (Filyanina, 2012:23-26):

Madde 95.3 Devlet Duması 450 milletvekilinden oluşur.

Madde 96.1 Devlet Duması dört yıl süre için seçilir.

Madde 97.1 21 yaşına ulaşmış ve seçimlere katılma hakkına sahip her Rusya Federasyonu vatandaşı Devlet Dumasının milletvekili seçilebilir.

Madde 97.3 Devlet Duması milletvekilleri devlet memuriyeti de dahil olmak üzere herhangi bir işte çalışamaz. Milletvekilleri bilimsel ve diğer yaratıcı faaliyetler dışında herhangi bir ücretli faaliyetle uğraşamaz.

Madde 98.1 Federasyon Konseyi üyeleri ve Devlet Duması milletvekilleri görev süreleri boyunca dokunulmazlık hakkına sahiptirler. Suçüstü yakalanma durumları hariç tutuklanamaz, hapsedilemez, aranamaz ayrıca diğer insanların güvenliğinin sağlanması için federal kanunla öngörülmüş durumlar hariç kişisel aramaya tabî tutulamazlar.

Madde 98.2 Dokunulmazlık hakkından yoksun bırakılmasına ilişkin konu, Rusya Federasyonu Başsavcısı'nın önerisiyle Federal Meclis'in ilgili kamarası tarafından karara bağlanır.

Madde 99.2 Devlet Duması seçimden sonraki otuzuncu gün ilk oturum için toplanır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Devlet Duması'nı bu süreden önce oturuma çağırabilir.

Madde 99.3 Devlet Duması'nın ilk oturumu, en yaşlı milletvekili tarafından açılır.

Madde 99.4 Yeni seçilmiş Devlet Duması'nın çalışmaya başlamasıyla önceki Devlet Duması'nın yetkileri sona erer.

Madde 100.2 Federasyon Konseyi ve Devlet Duması oturumları açık yapılır. Kamaraların içtüzüklerinin öngördüğü durumlarda kapalı oturumlar yapılabilir.

Madde 103.1

a) Devlet Duması'nın yetkileri şunlardır:

b) Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı'nın atanması için Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'na onay vermek,

c) Rusya Federasyonu Hükümeti'ne güvenoyu vermek,

d) Rusya Federasyonu Merkez Bankası Başkanı'nı göreve atama ve görevden alma,

e) Sayıştay Başkanı'nı ve üyelerinin yarısını göreve atama ve görevden alma,

f) Federal anayasal kanun doğrultusunda faaliyet gösteren İnsan Hakları Yetkilisi'ni göreve atamak ve görevden almak,

g) Genel af ilan etmek,

h) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın görevinden uzaklaştırılması için suçlamada bulunmak.

Madde 103.3 Rusya Federasyonu Anayasası'nda başka bir usul öngörülmemişse, Devlet Duması kararları Devlet Duması üye tam sayısının çoğunluğunun oyu ile kabul edilir.

Madde 104.2 Yasa tasarıları Devlet Duması'na sunulur.

Madde 105.1 Federal kanunlar Devlet Duması tarafından kabul edilir.

Madde 105.2 Federal kanunlar, Rusya Federasyonu Anayasası'nda başka bir usul öngörülmemişse Devlet Duması üye tam sayısının çoğunluk oylarıyla kabul edilir.

Madde 105.3 Devlet Duması tarafından kabul edilmiş federal kanunlar beş gün içinde Federasyon Konseyi'nin görüşüne sunulur.

Madde 105.5 Federasyon Konseyi kararı, Devlet Duması tarafından onaylanmazsa ikinci oylamada Devlet Duması üye tam sayısının en az üçte ikisinin lehte oy kullanmasıyla federal kanun kabul edilmiş sayılır.

Madde 108.2 Federal anayasal kanunlar Federasyon Konseyi üye tam sayısının en az dörtte üçünün ve Devlet Duması milletvekillerinin üye tam sayısının en az üçte ikisinin oy çoğunluğuyla onaylanmışsa kabul edilmiş sayılır. Federal anayasal kanun, on dört gün içinde Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından imzalanır ve yayımlanır.

Madde 109.1 Devlet Duması, Rusya Federasyonu Anayasası'nın 111. ve 117. maddelerinde öngörülen durumlarda Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından feshedilebilir.

Madde 109.2 Devlet Duması'nın feshi durumunda, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı yeni seçilecek Devlet Duması'nın, fesihden sonra en geç dört ay içinde toplanmasını sağlayabilecek yeni seçim tarihini belirler.

Madde 109.3 Devlet Duması, seçildikten sonraki bir yıl içinde Rusya Federasyonu Anayasası'nın 117. maddesinde öngörülen gerekçeyle feshedilemez.

Madde 109.4 Devlet Duması, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'na karşı bir suçlamada bulunduğu andan itibaren Federasyon Konseyi'nin bu konudaki kararının kabul edilmesine kadar feshedilemez.

Madde 109.5 Devlet Duması, Rusya Federasyonu genelinde sıkıyönetim veya olağanüstü hal uygulandığı sırada ayrıca Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın yetki süresinin sona ermesinin son altı ayı içinde feshedilemez.

Madde 111.3 Devlet Duması, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından önerilen Rusya Federasyonu Hükümeti Başkanı'nın adaylığını, bu konudaki teklifin gündeme alınmasından sonraki bir hafta içine görüşür.

Madde 117.3 Devlet Duması, Rusya Federasyonu Hükümeti'ne güvensizlik oyu verebilir. Rusya Federasyonu Hükümeti'ne güvensizlik oyu verilmesine ilişkin karar, Devlet Duması üye tam sayısının çoğunluğuyla kabul edilir. Devlet Duması tarafından Rusya Federasyonu Hükümeti'ne güvensizlik oyu verilmesinden sonar Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu Hükümeti'nin istifasını ilan edebilir veya Devlet Duması'nın kararını onaylamayabilir. Eğer üç ay içinde Devlet Duması, Rusya Federasyonu Hükümeti'ne tekrar güvensizlik oyu verirse Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, hükümetin istifasını ilan eder veya Devlet Duması'nı fesheder.

3.2.2. Yargı Erki

Anayasal düzeyde erkler ayrılığı sistemini benimsemiş Rusya Federasyonu'nda yargı organının da yasama ve yürütme organı gibi bağımsız bir şekilde işlediği üzerinden hareket edilmektedir. Yargı sistemi, Rusya Federasyonu Anayasası ve federal anayasal kanunlarla belirlenmekte ve ilkeleri ya da prensiplerinin tanımlanması sonucu oluşmaktadır. Nitekim Anayasanın 118. maddesinde yargı organının görevlerini anayasal, sivil, idari ve cezai yargı işlemleriyle yerine getirdiği üzerinde durulmakta ve aslında yargı organının tanımını yapmaktadır. Görevlerini ve işleyişini sıraladıktan sonra da yargı sisteminin kurumsal dayanağını da ortaya koymaktadır. Mahkemeler, yargı erki dendiğinde akla gelen somut mekanlar olmaktadır. Görev ve yetkileri itibariyle farklı mahkemelerin olduğu Rusya Federasyonu'nda olağanüstü mahkemeler bulunmamaktadır. Olağanüstü mahkemelerin bulunmaması, daha doğrusu bu mahkemelere izin verilmemesi önemli bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Bunun

yanında finansman meselesi de yargının olumlu yönde adım atabilmesi ve bağımsızlık adına ele alınması gereken mevzulardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rusya Federasyonu'nda, yargının bağımsızlığı adına çok önemli olan finansman meselesi çeşitli yollarla çözüme kavuşturulmaya çalışılmaktadır. Zira görevlerini kendileri için belirlenmiş alanlarda sürdüren mahkemeler ve bu mahkemelerin görevlerini sürdürürken bağımsızlığının önemi kadar federasyonun hukuk bütçesinin nasıl belirlendiği de bu bağımsızlık anlayışı ile birlikte değerlendirilmesi gereken konuların başında gelmektedir. Başka bir ifadeyle, hukuk bütçesi üzerinde kimlerin ya da hangi kurumların etkisinin olduğu önem kazanmaktadır. Hiçbir kurum, kuruluş ya da kişinin mahkemelere müdahale etmemesi ve hakimleri tesir altına almaya kalkışmaması adına bu elzem görünmektedir (Ignatov, 2005:149). Rusya Federasyonu'nda bu nedenle hukuk bütçesinin değiştirilmesi yalnızca Rusya Hakimler Kongresi ve Hakimler Kurulu tarafından gerçekleştirilmektedir. Siyasal ya da bireysel müdahaleler, nispeten de olsa önlenmeye çalışılmaktadır.

Yargı sisteminin temeli olan mahkemeler, Rusya Federasyonu'nda başlıca üç kategoride ele alınmaktadır. Bunlar Ulusal Düzeydeki Mahkemeler, Federe Bölgelerin Mahkemeleri ve yargı sisteminin ana omurgasını oluşturarak bütün sivil ve idari davalara bakan, hak ihlalleri ve anlaşmazlıkları çözüme kavuşturan Genel Yargı Mahkemeleri şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu mahkemeler de kendi içinde çeşitli türlere ayrılmaktadır:

i)Ulusal Düzeydeki Mahkemeler

-Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi

Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi görev ve yetkileri itibariyle oldukça önemlidir. Özerk ve mali açıdan da bağımsız olan Anayasa Mahkemesi'nde görev yapacak hakimler, kendi temsilcisini de mahkemede bulundurma hakkına sahip olan devlet başkanı tarafından önerilmekte ve Federasyon Konseyi'nin onayı ile on iki yıl boyunca görevlerini sürdürmektedirler (Pikulkin, 2000:38).

Anayasa Mahkemesi öncelikle federal kanunları, Rusya devlet başkanının ve hükümetinin, Federasyon konseyinin ve Devlet Duması'nın normatif düzenlemelerinin anayasal düzeyde denetlemesini yapmaktadır. Ayrıca Rusya Federasyonu federe unsurlarının tüzüklerinin, Rusya Federasyonu devlet organlarının yetki alanına dahil

konular ve Rusya Federasyonu devlet organlarıyla Rusya Federasyonu federe unsurlarının devlet organlarının ortak yetki alanına dahil konularda çıkarılan kanunlarının ve diğer normatif düzenlemelerin de anayasal düzeyde denetlenmesi yine Anayasa Mahkemesi'nin görevleri arasında yer almaktadır. Rusya Federasyonu'nun yürürlüğe girmemiş uluslararası antlaşmalarının anayasal düzeyde denetlenmesinden sorumlu kılınan Anayasa Mahkemesi, Rusya Federasyonu devlet organları, federal devlet organları ve Rusya Federasyonu'nun federe unsurlarının yüksek devlet organları arasındaki yetki ihtilaflarından doğan uyuşmazlıkları da çözüme kavuşturmaktadır. Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın, Federasyon Konseyi'nin, Devlet Duması'nın, Federasyon Konseyi üyelerinin veya Devlet Duması milletvekillerinin beşte birinin imzasıyla gelen başvuruları, Rusya Federasyonu Hükümeti'nin, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi ve Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi'nin ve Rusya Federasyonu federe unsurlarının yasama ve yürütme organlarının başvurusu üzerine gelen davalar da yine Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmektedir. Vatandaşların anayasal hak ve özgürlüklerinin ihlaline ilişkin şikayetleri ve mahkemelerin başvurusu üzerine somut davada uygulanan veya uygulamaya konulacak kanunun anayasallığını federal kanunla öngörülmüş şekilde denetlemektedir (Pikulkin, 2000:38).

-Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi

Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi de medeni, cezai, idari ve diğer davalara ilişkin ve genel mahkemeler üzerinde üst yargı organı olup, federal kanunla öngörülen usulde onların faaliyeti hakkında yargı denetimini gerçekleştirmekte ve mahkeme pratiğine ilişkin açıklamalar yapmaktadır. Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nde yer alan her düzeydeki hakim, görev süresi belirlenmeksizin Rusya Federasyonu Cumhurbaşkanı'nın önerisiyle Federasyon Konseyi tarafından atanmakta ve mahkemede, toplam yüz on beş hakim görev yapmaktadır. Yüksek mahkeme aşağıda sıralanan mahkemelerin temyiz davalarına bakmaktadır:

-Cumhuriyet Yüksek Mahkemesi

-Toprak ve Vilayet Mahkemesi

-Federal Şehir Mahkemeleri

-Özerk Vilayet ve Özerk Alan Mahkemeleri

-Bölgesel Mahkemeler, Askeri ve İhtisas Mahkemeleri

-Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi

-Federal Birimlerin ve Federal Bölgelerin Tahkim Mahkemesi

ii)Rusya Federasyonu Federe Bölgelerin Mahkemeleri

-Rusya Federasyonu Federe Bölgelerin Anayasa Mahkemeleri

Federe bölgelerin anayasaları, anayasa mahkemesi kurulmasını talep edebilmektedir. Bu bağlamda, kurulacak olan anayasa mahkemeleri yerel bölgelerin yasama, yürütme ve yargı organlarının anayasaya uygunluğunun denetimini yapmaktadır. Federe bölgelerin anayasa mahkemeleri, federe bölgelerin bütçelerinden finanse edilmektedir.

-Sulh Ceza Mahkemeleri (Magistrates' court)

Yetkilerini federal kanunlardan ve federe bölgelerin kanunlarından alan Sulh Ceza Mahkemeleri, sivillerin işlediği suçlarla, idari suçları inceleyen ilk mercii olarak kabul edilmektedir (Pikulkin, 2000:39).

iii)Genel Yargı Mahkemeleri

Yukarıda sıralandığı şekilde karşımıza çıkan mahkemelerin yanında hakimler ve savcılar da yargı sistemi içerisinde tanımlanmakta ve adalet mekanizmasının âdeta yüzü olmaktadır. Hakimler her şeyden önce bağımsız ve dokunulmazdırlar ve sadece Rusya Federasyonu Anayasası'na ve federal kanunlara tabi olarak görevlerini sürdürmektedirler. Hakimler daha önce suç işlememiş ve şerefine leke sürmemiş vatandaşlar arasından seçilmektedirler. Tıbbi muayeneden de geçen hakim adayları, Sağlık Bakanlığı tarafından belirlenmiş sağlık koşullarını taşıyor olmak zorundadırlar. Tüm kriterleri yerine getirmiş bir hakim adayı, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi tarafından mülakata alınmakta ve Federal Hakim Komisyonu'nun uygun bulduğu adaylar atanma hakkı kazanmaktadır (Chirkin, 2005:278). Atanan hakimler, görevlerini yerine getirirken ve görevleri dışında adli makamların itibarını ve üstünlüğünü küçültecek davranışlardan kaçınmakla mükellef kılınmışlardır. Hakimler, hiçbir partiye üye olamayacağı gibi herhangi bir siyasi partinin faaliyetlerine de

katılmamakta ve milletvekilliği vb. gibi seçimle iş başına gelinecek pozisyonlar için istifa etmek zorundadırlar. Yine hakimler, görevlerinin dışında gelir getirici herhangi bir faaliyette bulunamamakta ancak bilimsel, edebi öğretim ve diğer yaratıcı faaliyetlerde yer alabilmektedirler (Chirkin, 2005:277).

Savcılar da hakimlerin taşıdığı birçok özelliğe sahiptirler ancak bilindiği üzere yerine getirdikleri görevin niteliği farklıdır. Rusya Federasyonu'nda görevli savcılar, devlet adına yürütülen anayasal ve federal kanunlara uygun olarak görevlerini yerine getirmekte ve yetkilerini, merkezden ve yerel idarelerden bağımsız olarak kullanmaktadırlar ancak devlet gücünün yüksek organlarını denetleyememektedirler (Chirkin, 2005:282). Vatandaşlar arasından seçilen ve hukuk alanında yükseköğrenim görmüş olmak zorunda olan savcılar, meslek etiği ve sağlıkla ilgili meselelerde hakimlerin sağlamak zorunda olduğu kriterleri sağlaması gerekmektedir. Savcılara çalışmalarında yardımcı olmak üzere görev yapan savcı yardımlarının da savcılar gibi hukuk eğitimi almış olmaları zorunluluğu bulunmaktadır (Chirkin, 2005:283). Savcılar ve sorgu yargıçlarının siyasi tarafsızlıktan bağımsız olmaları ve siyasi amaçlarda bulunan toplumsal örgütlere katılmamaları gerekmektedir. Savcılık kurumunda toplumsal örgütlenme de kurulamamakta ve toplumsal örgütlerin aldığı kararlara bağlı hareket edilememektedir.

Savcılarının temel görevleri, Rusya Federasyonu topraklarında anayasaya aykırılığın tespitini gerçekleştirmek, kanunlara uyulmasını denetlemek, gerek anayasaya gerekse de kanunlara yönelmiş ihlal(ler)e dava açmak, insan ve vatandaşlık haklarının korunmasını sağlamak, toplumun ve devletin yasal çıkarlarını korumak şeklinde sıralanabilmektedir (Chirkin, 2005:284). Savcılar, aynı zamanda yerel bölgelerin ve yerel bölgelerin denetim organlarının da denetimini sağlamaktadırlar ve denetim faaliyetini gerçekleştirirken öncelikle kanunların ihlal edildiğine dahil raporu beklemekte ve bu rapora göre faaliyete geçmektedirler. Anayasanın çiğnendiği olay yerine müdahale eden organlarla serbest bir şekilde iletişim kurmakta ve bu müdahil organların başkanlarından olay yerine girdikleri zaman herhangi bir belge ya da materyal talep edebilmektedirler. Başta anayasaya aykırılık ya da kanun ihlalleri durumları ve insan hak ve özgürlüklerine yönelik saldırılar ile ilgili yeterli bilgi ve belge toplandıktan ve soruşturmalarını sonuçlandırdıktan sonra da idari ve ceza sorumluluğu davaları açabilmektedirler (Chirkin, 2005:285-286).

Yargı erki, genel olarak yukarıda değinilen şekilde kullanılan Rusya Federasyonu'nda özellikle insan hak ve özgürlükleri ile temel birtakım aykırılıkların yaşandığına ilişkin örnekler dile getirilmekte ve ön incelemelerin bu başlıklarda toplandığı görülmektedir. Devletin, çeşitli gerekçeler öne sürerek bu hak ve özgürlükler üzerinde kısıtlayıcı etkilerde bulunacak şekilde hareket ettiği ve bu kısıtlayıcılık ile ilgili açılan davalarda da vatandaş aleyhine kararlar alındığı ileri sürülmektedir. Bahse konu olan kısıtlayıcılığın makul ve mantıklı nedenleri ya da itiraz noktaları olarak da yine devletin güvenliği, dış tehditlerin yoğun saldırısı ve ülke içi esenliğin sağlanma gayreti ile ilişkilendirilen bir söylemde yararlanıldığı görülmektedir. Bu noktada eğer vatandaşların çeşitli düzeylerde talepleri ya da beklentileri ile uygun düşen adımlar atılmıyorsa bu kısa vadeli onlar için problem gibi dursa da uzun vadeli onların lehine dönebilecek nitelikte ele alınmaktadır. Bugünün ihlali ya da aksaması gibi görülen bu problemlerin gelecekte tamamen vatandaşın huzuru ve mutluluğuna hizmet edecek hale geleceği üzerinde durulmaktadır. Dolayısıyla bugün yaşanan ya da karşı karşıya kalınan problemler, güçlü yarınlar için elzem kabul edilmektedir.

3.2.3. Yürütme Erki

Yürütme erki dendiğinde akla ilk gelen Rusya Federasyonu Devlet Başkanı olmaktadır. Devlet başkanı, devletin başıdır ve yasama, yürütme ve yargı organları ile doğrudan iletişim ve etkileşim içerisindedir. Anayasa'da Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, insan hak ve özgürlüklerinin güvencesi, bağımsızlığın, devletin bütünlüğünün ve egemenliğinin garantörü ve Silahlı Kuvvetler Yüksek Başkomutanı olarak tanımlanmaktadır. Özel af çıkarma ve olağanüstü hal ilan etme yetkisi bulunan devlet başkanı, devlet organlarının uyumlu işleyişini ve karşılıklı işbirliğini sağlamakta, iç ve dış politikanın temel yönlerini belirlemekte ve federal meclise yıllık mesajlar sunmaktadır (Dobrynin, 2010:289-290; Barcic, 2011:119).

Yürütme erki adına devlet başkanı, başlı başına önemli görülmekte ve devlet başkanının nasıl seçildiği, yetkilerinin ve faaliyetlerinin neler olduğu soruları bu önem nispetinde yanıtlanmaya çalışılmaktadır. Nitekim tüm bu soruların yanıtları, anayasal düzeyde yürütme erkinin içeriğini doldurabilmek adına elzem kabul edilmektedir. Bunun için de anayasanın devlet başkanı ile ilgili hükümlerine bakmak, yürütmenin

Rusya Federasyonu'ndaki kudretinin ya da gücünün anlaşılabilmesini kolaylaştırmaktadır.

Anayasanın diğer bazı bölümlerinde de devlet başkanı ile ilgili düzenlemeler bulunmakla birlikte devlet başkanının yasal statüsü esas itibariyle Rusya Federasyonu Anayasası'nın dördüncü bölümünde düzenlenmektedir. Rusya Federasyonu'nun Devlet Başkanı seçimi için yerine getirilmesi gereken prosedürler, Rusya Federasyonu'nun federal yasaları ile belirlenmektedir. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, genel, eşit ve doğrudan seçim hakkına dayanarak gizli oylamayla Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından altı yıl süre ile seçilebilmektedir. Yaşı 35'ten az olmayan, Rusya Federasyonu'nda en az on yıl daimi ikâmet eden Rusya Federasyonu vatandaşı, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı seçilebilme hakkına sahip olmaktadır. Herhangi bir yabancı ülkenin vatandaşlığına veya yabancı ülkede ikamet belgesine sahip olan biri, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı olabilmek için zorunlu şartları sağlamamış kabul edilmektedir (Barcic, 2011:117). Fiil ehliyetine sahip olmadığı mahkemece belirlenmiş, ayrıca mahkeme hükmüyle ceza infaz yerlerinde bulunan vatandaşlar da seçme ve seçilme hakkına sahip değildirler (Barcic, 2011:116). Aynı kişi, arka arkaya iki dönemden fazla devlet başkanlığı görevinde bulunamamaktadır. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, yemin ettiği andan itibaren yetkilerini kullanmaya başlamakta ve görev süresinin sona ermesi ile birlikte yetkilerini kullanmaya son vermektedir.

Rusya Federasyonu'nda Devlet Başkanı'nın yetkilerinin ise oldukça kapsamlı bir şekilde düzenlendiği ve anayasada yerini aldığı görülmektedir. Devlet Başkanı'nın genel başlıklar itibariyle de Federal Meclis ve onun kabinelerinin faaliyetlerine ilişkin yetkiler, hükümet faaliyetleriyle ilgili yetkiler, savunma ve dış politika alanlarındaki yetkiler, devlet yapılarının koordinasyonlarıyla ilgili yetkiler, üst düzey devlet personel atama alanındaki yetkiler, kişisel statüsü alanındaki yetkiler şeklinde incelenen yetkilerinden bahsedebilmek mümkündür. Bu hükümler de anayasanın ilgili maddelerinde içeriği dikkate alınarak aşağıdaki gibi düzenlenmektedir:²⁸

i)Federal Meclis ve onun kabinelerinin faaliyetlerine ilişkin yetkiler

²⁸ Bu konuda kapsamlı bir çalışma için bkz. N. M. Dobrynin, *Gosudarstvennoe upravlenie: Teoriya i praktika, Tom 2*, Novosibirsk, 2010, s. 290-292.

1) Rusya Federasyonu Anayasası ve federal kanuna uygun olarak Devlet Duması seçimlerini belirler (84. madde Kısım A).

2) Rusya Federasyonu Anayasası'nda öngörülen durum ve şekillerde Devlet Duması'nı feshedebilir (84. madde Kısım B).

3) Devlet Duması'na kanun tasarıları sunabilir (84. madde Kısım D).

4) Federal kanunları imzalar ve yayımlar (84. madde Kısım E).

5) Ülkedeki durumla, devletin iç ve dış politikasının temel yönleriyle ilgili Federal Meclis'e yıllık mesaj sunar (84. madde Kısım F).

ii)Hükümet faaliyetleriyle ilgili yetkiler

1) Devlet Duması'nın rızasıyla Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı'nı göreve atar (83. madde Kısım A).

2) Rusya Federasyonu Hükümeti'nin oturumlarına başkanlık yapma hakkına sahiptir (83. madde Kısım B).

3) Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı'nın istifasıyla ilgili karar alır (83. madde Kısım C).

4) Rusya Federasyonu Hükümet Başkan'ının teklifiyle Rusya Federasyonu Hükümet Başkanı'nın yardımcılarını, federal bakanları göreve atar ve görevden alır (83. madde Kısım D).

Rusya Federasyonu Anayasası açıkça belirtmese de devlet başkanı, kamu yönetimi faaliyetlerinin denetimini sağlamaktadır. Ayrıca Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, hükümetin istifası konusunda da karar alabilmekte veya faaliyetini durdurabilmektedir. Rusya Federasyonu Hükümeti'nin karar ve emirleri Rusya Federasyonu Anayasası'na, federal kanunlara, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın kararnamelerine aykırı olduğu durumlarda, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından iptal edilebilmektedir. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu federe unsurları yürütme organları düzenlemelerini, bu düzenlemeler Rusya Federasyonu Anayasası'na ve federal kanunlara aykırı oldukları zaman durdurabilmektedir.

iii)Savunma ve dış politika alanlarındaki yetkiler

1) Rusya Federasyonu'nun askeri doktrinlerini onaylayabilir (83. Madde Kısım H).

2) Rusya Federasyonu'nun Güvenlik Konseyi'ni yönetir (86. madde Kısım G).

3) Rusya Federasyonu dış politikasını yönetir (86. madde Kısım A).

4) Rusya Federasyonu uluslararası antlaşmalarını imzalar ve görüşmeler yapar (86. madde Kısım B).

5) Onay belgelerini imzalar (86. madde Kısım C).

6) Akredite olunmuş diplomatik temsilciliklerin güven mektuplarını kabul eder (86. madde Kısım Ç).

7) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri'nin Yüksek Başkomutanlığı'nı yapar (87. madde Kısım 1).

8) Rusya Federasyonu'na saldırı ve yakın saldırı tehdidi durumlarında Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu genelinde veya ayrı ayrı bölgelerinde, Federasyon Konseyi ve Devlet Duması'na bu konuda derhal bilgi sunarak sıkıyönetim uygulayabilir (87. madde Kısım 2).

9) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, federal anayasal kanunlarda öngörülen durumlarda ve şekilde, Rusya Federasyonu genelinde veya onun ayrı ayrı bölgelerinde Federasyon Konseyi ve Devlet Duması'na bu konuda derhal bilgi sunarak olağanüstü hal uygulayabilir (88. madde).

iv)Devlet yapılarının koordinasyonlarıyla ilgili yetkiler

1) Referendumu tayin edebilir (84. madde Kısım C).

2) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu devlet organları ve Rusya Federasyonu federe unsurlarının devlet organları arasında, ayrıca Rusya Federasyonu federe unsurlarının devlet hakimiyet organlarının aralarındaki uyuşmazlıkları çözmek için uzlaşma prosedürlerini kullanabilir (85. madde Kısım 1)

3) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu federe unsurları yürütme organları düzenlemelerinin yürürlüğünü, bu düzenlemeler Rusya Federasyonu Anayasasına ve federal kanunlarına, Rusya Federasyonunun uluslararası

yükümlülüklerine aykırı olduğunda ya da insan ve vatandaş hak ve özgürlüklerinin ihlali durumunda durdurabilir.

v)Üst düzey devlet personel atama alanındaki yetkiler

1) Rusya Federasyonu Merkez Bankası Başkanlığı görevine atanması için Devlet Duması'na aday önerir; Rusya Federasyonu Merkez Bankası Başkanı'nın görevinden alınması konusunu Devlet Duması gündemine getirir.

2) Göreve atanmaları için Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi, Rusya Federasyonu Yüksek Hakem Mahkemesi hakimlerinin adaylıklarını, ayrıca Rusya Federasyonu Başsavcısı'nın adaylığını Federasyon Konseyi'ne önerir; Rusya Federasyonu Başsavcısı'nın görevden alınması için Federasyon Konseyi'ne teklif sunar; diğer federal mahkemelerin hakimlerini göreve atar (83. Madde Kısım E).

3) Rusya Federasyonu Güvenlik Konseyi'nin oluşturulması (83. madde Kısım G).

4) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın Sekreterliği'ni oluşturur (83. madde Kısım H).

5) Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın yetkili temsilcilerini göreve atar ve görevden alır (83. madde Kısım İ).

6) Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetleri'nin Yüksek Komuta Heyeti'ni göreve atar ve görevden alır (83. madde Kısım J).

7) Federal Meclis kamaralarının ilgili komite ve komisyonlarına danışarak Rusya Federasyonu'nun yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlardaki temsilcilerini göreve atar ve geri çağırır (83. Madde Kısım N).

vi)Kişisel Statüsü alanındaki yetkiler

1) Rusya Federasyonu vatandaşlığı ve siyasi sığınma verilmesi konularını karara bağlar (89. madde Kısım A).

2) Rusya Federasyonu'nun devlet ödülleriyle ödüllendirir, Rusya Federasyonu'nun onursal rütbelerini, yüksek askeri ve yüksek özel rütbelerini verir (89. madde Kısım B).

3) Suçluları affeder (89. madde Kısım C).

4) Rusya Federasyonu Anayasası'nın 90. maddesinde Rusya Devlet Başkanı sorumluluklarına göre kararnameler ve emirler verebilir, bu kararname ve emirler Rusya Federasyonu genelinde bağlayıcıdır ve bu kararname ve emirler Rusya Federasyonu Anayasası'na ve federal kanunlara aykırı olamaz.

Yukarıda sıralandığı şekliyle anayasa, Devlet Başkanı'nın yetkilerini oldukça geniş bir alanda tanımlamaktadır. Dolayısıyla bu durum da yürütmenin güçlendirilmeye ve etkinliğinin tüm ülke sathında arttırılmaya çalışıldığının göstergelerinden biri olmaktadır. "Devleti başı" olarak tanımlanan devlet başkanı, neredeyse her mevzunun son karar mercii olarak konumlandırılmaktadır. Büyük ve nihai kararlar başkan tarafından verilmekte ve aksi durumlarda da son aşamada uygulama safhasına geçmeden önce son noktanın başkan tarafından konması beklenmektedir. Oldukça güçlü kılınan Devlet Başkanı, bahsi geçen bu yetkilerini özgür ve bağımsız bir şekilde kullanabilmektedir. Bu yetkilerini, görev süresi sona ermeden feshedebilmesi için ise yalnızca üç temel olgu belirlendiği görülmektedir. Öncelikle gönüllülük içerisinde görevini bırakmak istiyorsa bir dilekçeyle bu durumu belirtmesi gerekmekte ve bu dilekçesinin ardından Devlet Başkanı'nın yetkileri, hükümet başkanına devredilebilmektedir. Yine sağlık durumundan veya kendi görevlerini yerine getiremediği tüm durumlardan ötürü Devlet Başkanı'nın yetkileri, hükümet başkanına devredilmektedir. Ancak bu yetki devri sınırlı olmaktadır. Devlet Başkanı'nın görevlerini vekâleten yerine getiren kişi, Devlet Duması'nı feshetme, referandum belirleme ayrıca Rusya Federasyonu Anayasası'na ilave ve değişiklikler yapılmasını teklif etme hakkına sahip değildir (Alexin, 2007:36).

Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'nın yetkileri ile ilgili devretme işlemi genel hatlarıyla bahsedildiği gibi sürerken, bir de Devlet Başkanı'nın görevden alınmasına dair hükümler anayasadaki yerini almaktadır. Anayasanın 93. maddesi, devlete ihanet ya da diğer suçların işlenmesi durumlarında Devlet Başkanı'nın görevden nasıl alınacağını yöntemini belirlemekte ve bu yöntemi gerçekleştirmek için birkaç safha üzerinde durmaktadır. İlk safha, Devlet Duması'nın Devlet Başkanı'na karşı itham girişimlerinden oluşmaktadır. Anayasanın 93. maddesinin 2. kısmında, Devlet Duması milletvekillerinin en az üçte birinin teşebbüsü ve Devlet Duması tarafından oluşturulan

özel komisyonun görüşü doğrultusunda her kamaranın üye tam sayısının üçte iki oyu ile bu ithamlar incelenmeye başlanmaktadır. İkinci safhada, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı'na Devlet Duması tarafından ileri sürülen devlete ihanet ya da diğer ağır suçların unsurlarının varlığına ilişkin Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'nin görüşüne ve itham usullerine uyulduğuna ilişkin Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi'nin kararına dayanarak Federasyon Konseyi'ne gönderme işlemi gerçekleşmektedir. Üçüncü safhada ise devlet başkanının görevden alınabilmesi için Federasyon Konseyi'nin kararının, bu ithamların ortaya atıldığı andan itibaren en geç üç ay içinde kabul edilmesi gerekmektedir. Eğer bu süre içinde Federasyon Konseyi'nin kararı kabul edilmezse Devlet Başkanı'na yönelik ithamlar reddedilmiş sayılmaktadır (Alexin, 2007:37).

Rusya'da devlet başkanlığının, sıklıkla dile getirildiği üzere çeşitli aşamalardan geçerek günümüzdeki haline evrildiği belirtilmektedir. Nitekim devlet başkanlığı ile ilgili anayasal değişiklikler incelendiğinde bu durum açık bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Her şeyden önce Tanrısever (2000:278)'in belirttiği gibi Rusya'da, Amerikan başkanlık ve Fransız yarı başkanlık sistemlerinin sentezi ama 'kötü' bir sentezine dayanan bir siyasal sistem ile karşılaşmaktadır. Amerika'da Devlet Başkanı'nın, yürütme erkinin başına yerleştirildiği, Fransa'da ise Devlet Başkanı'nın bir başbakan ve bakanlar kurulu ile yürütmenin yetkilerini birlikte kullanmak zorunda olduğundan bahseden Tanrısever, Rusya'da Amerika'dan farklı olarak başbakanlık kurumu olduğu ve Fransız sisteminden farklı olarak ise devlet başkanının, başbakanı dilediği takdirde görevden alabilmesi ve yerine yine dilediği kişiyi parlamentonun onayı ile atayabilmesi üzerine kurulu bir düzenlemenin olduğu üzerinde durmaktadır. Buna göre de Rus modelinde devlet başkanının oldukça geniş yetkilerle donatıldığı ve onun keyfi davranışlarını önleyebilecek mekanizmaların var olmadığı ve son kertede de devlet başkanının güçlü konumunun belirginlik kazandığı görülmektedir (Tanrısever, 2000:278). Dolayısıyla Rusya'da Devlet Başkanı, yürütme erkinin neredeyse tek hakimi olarak konumlanmaktadır. Zaman zaman bunun yanlış bir tespit olduğu ile ilgili düşünceler dile getirilmeye ve kanıtlanmaya çalışılsa da gerçeğin böyle olmadığı malumun ilanından ibaret olmaktadır. Başka bir ifadeyle, Rusya'da Devlet Başkanı'nın reddiyesine rağmen neredeyse hiçbir şeyin rahatlıkla ya da sorunsuz bir şekilde işleme ihtimali bulunmamaktadır. İşin çok daha trajik yanı ise biçimsel birtakım

mekanizmaların varlığına rağmen özde Devlet Başkanı'nın yetkilerinin ya da kararlarının denetlenememesi olmaktadır. Bu noktada da Devlet Başkanı'nın ülkesinin ve vatandaşlarının geleceği için en doğru kararları eksiksiz bir şekilde belirleyebilecek ve uygulabilecek tek kişi olduğuna ilişkin yaygın kabul görmüş inanç ile bağlantılı olduğu bilinmektedir. Başka bir ifadeyle, başkanın üzerine yüklenen geniş yetkiler, Rus tipi başkanlık sistemi içerisinde “denge” ve “denetim” mekanizmalarını başkanın lehine çevirmiş, bu durum da başkanın yüceltilerek “kurtarıcı” olarak görülmesine ve bir “şahıs kültü” oluşmasına neden olduğu gibi başkanın karar alırken daha “sorumsuz” hareket etmesinin de yolunu açmıştır (Caşın, 2015:70). Bu durum bazen ciddi problemleri de beraberinde getirebilmektedir. Örneğin Yeltsin'in tek olma arzusu, ülkenin kanun hükmünde kararnamelerle yönetilmesine, yetkilerin neredeyse sınırsızlığı nedeniyle Duma'nın etkinliğini yitirmesine ve devlet başkanlığı üzerinde bazı iş adamlarının ya da yerel birtakım otoritelerin etkinlik kazanmasına neden olmuştur (Tanrısever, 2000:278-279).

Devlet Başkanı, yukarıda bahsedildiği gibi oldukça geniş yetkilerle donatılarak güçlendirilmiş ve yürütme organının merkezine yerleştirilmiştir. Rusya Federasyonu Anayasası'nın 110. maddesine göre hükümet de yürütme organı içerisinde yer almaktadır. 110 maddenin 2. kısmına göre, Rusya Federasyonu Hükümeti de Hükümet Başkanı, başkan yardımcıları ve federal bakanlardan oluşmaktadır. Hükümet Başkanı, Devlet Duması'nın rızasıyla Rusya Federasyonu Devlet Başkanı tarafından atanmaktadır. Atanmasından sonraki bir haftalık süre içinde Anayasa'nın 112. maddesine göre, Devlet Başkanı'na federal yürütme organlarının yapısına ilişkin teklifte bulunmakta, yardımcılık görevine ve federal bakanlıklara adayları önermektedir. Ancak Rusya Devlet Başkanı, Hükümet Başkanı'nın yardımcısını ve federal bakanları kendisi belirlemekte ve anayasa, Devlet Başkanı'nın bu tutumunu açıklayamamaktadır (Gomola vd., 2009:25-26).

3.3.RUSYA'DA KAMU YÖNETİMİ

Demokrasi kültürü adına fazla bir birikimi olmayan Rusya Federasyonu'nda, Komünist Parti'nin yetmiş yıla yayılan hakimiyeti nedeniyle gerekli olan siyasi kurumlar da oluşmamış ve 1993 Anayasası da kuvvetli bir başkanlık sistemi ortaya

koymuştur (Uslubaş, 2005:115-116). Diğer bazı başkanlık deneyimlerinden farklı olarak Rusya, bu bağlamda birkaç doz daha güçlendirilen bir başkanlık sistemi yaratmıştır (Fish, 1997:327). SSCB'den sonra birtakım demokratik adımlar atılmaya çalışılmış, çok partili rejime geçiş sağlanmış ancak tüm bunlar Putin'in güç arzusunun önünde etkisini yitirmiştir (O'Neil vd., 2010:256). Parlamento çalışmaları dahi "Gücün Partisi" olarak adlandırılan Birleşik Rusya Partisi'nin parlamentodaki çoğunluğu nedeniyle yürütme merkezli hale gelmiştir (Erdem, 2014:200). Bu dengeler üzerine kurulu başkanlık sistemi ile devletin yeniden yapılandırılması süreci başlatılmış ve kontrol araçlarının sisteme dahil olması engellenmeye çalışılmıştır. Kamu yönetimi anlayışı da benzer saiklerle ele alınmış ve geçmişin referans kaynaklarından yararlanılmıştır.

Rusya kamu yönetimi, tarihsel geçmişi göz önünde bulundurularak incelendiğinde hiyerarşik bir yapıya sahip olmuş ve bireyi, merkeze yerleştirmemiştir (Larjavaara, 2001:2). Devletin önce geldiği katı bir merkezîyetçi politika ağı yaratılmış ve yönetim geleneği, devlet üzerine odaklanmıştır. Yönetim mantığında ikili ve klientel ilişkiler öne çıkmış, hakimiyet ideali olarak bir 'tek'lik ortaya çıkmıştır (Akhundova, 2013b:341). Devletçilik anlayışı, en üst noktaya ulaşmış ve bu devletin her şeye muktedir olması sağlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla bireyin yaşamına dair birçok şey göz ardı edilmiş ve devletin ihtiyaçlarının ne söylediğine odaklanılmıştır (Ulitsky, 1993:74). Rus kamu yönetiminden bahsederken de genel olarak 'devletin güçlülüğü' ve 'sağlamlılığı' anlayışının hakimiyetinden bahsetmek neredeyse bir zorunluluk olmuş ve devletin dokusuna sinmiş güç talebi sıklıkla işlenmiştir. Putin Dönemi'nde de bu talebe ilişkin bir değişim yaşanmamış aksine etkinliği yitirildiği düşünülen devlet, âdeta yeniden canlandırılmaya çalışılmıştır. Nitekim Putin 1999'daki bir yazısında, güçlü devlet arzusundan bahsetmiş ve güçlü devleti, Rusya'nın gelecekteki istikrarı ve varlığının âdeta garantisi olarak göstermiştir (Kissenger, 2002:62).

Rusya'nın ve tabii ki Putin Dönemi'nin öne çıkan güçlü devlet arzusu, hiçbir şey uğruna ya da adına feda edilemeyecek bir arzudur ve bu arzunun gerçeğe dönüşmesi, neredeyse karşılıklı olarak bir varlık sebebidir. Dolayısıyla geniş kapsamlı bir var olma mücadelesi yürüten devletin elinden mücadele araçlarını almak ya da onu çeşitli şekillerde bu mücadelesinden alıkoymak kendi kendini yok etmeye çalışmaktan başka

bir şey değildir. Kamu yönetimi de bu var olma mücadelesine uygun düşecek şekilde oluşturulmakta ve dinamikleri bu mücadelenin kriterlerine göre hazırlanmaktadır.

3.3.1.Putin Dönemi'nde Rusya'da Kamu Yönetimi

Putin, iktidarının ilk yıllarından itibaren devleti yeniden şekillendirmeye çalışırken genel bir reform çizgisi belirlemeye çalışmıştır. Bu reformların ortak paydası da devleti güçlendirmek, bölünmeleri önlemek, ekonomik gelişmeyi sağlamak ve uluslararası ölçekte devletin itibarını arttırmak olarak belirlenmiştir. Ancak Putin, bu süreçte yoğun eleştirilere maruz kalmış ve çoğunlukla Batı tarafından diktatörlükle suçlanmıştır. Nitekim bu reformlarını gerçekleştirmeye çalışırken uygulamaya yansıyan bir otoriterleşme eğilimi belirginleşmiştir. Bu otoriterleşme eğilimi, kısa vadeli sonuç üretebilecek politikalarında Putin'in işini kolaylaştırmış gibi görünse de uzun vadede başladığı noktaya geri dönmesi tehdidini de yaratmıştır.

Putin'in iktidara gelmesi ile birlikte devlet ve kamu yönetimi alanında bir yeniden yapılanma/düzenleme ihtiyacı belirgin bir şekilde ortaya çıkmıştır (Büyükkıncı, 2004). Birimler ya da kurumlar arasındaki ilişkiler yeniden tesis edilmeye ve ekonomik/politik atmosferin dinamikler belirlenmeye çalışılmıştır. Öncelikli mesele, Sovyetler Birliği'nden miras kalan birakım yönetsel sorunların çözüme kavuşturulması olmuştur (Akhundova, 2015:47). Bu çözüm çabalarının izlendiği dönem de Putin ile başlamıştır.

Bilindiği üzere Putin, Yeltsin tarafından Ağustos 1999'da başbakanlığa atanmış, 31 Aralık 1999'da Yeltsin'in istifa etmesi üzerine anayasa gereği devlet başkanlığı görevini seçim yapılincaya kadar üstlenmiştir. Anayasa gereği üç ay içerisinde yapılması gereken yeni başkanlık seçimleri Mart 2000'de gerçekleştirilmiş ve seçimi kazanan Putin, 7 Mayıs 2000'de ilk kez devlet başkanlığı koltuğuna oturmuştur. Putin, ülkenin zor bir sürecinde bu koltuğa oturmuştur. Dolayısıyla önünde çözüme kavuşturulmaya bekleyen birçok mesele bulmuştur.²⁹

²⁹ Ayrıntı için bkz. Fatih Özbay, "Tarihsel Süreç İçerisinde Ruslar ve Rusya", (Ed.) İhsan Çomak, *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, TASAM Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 13-27.

Putin, önünde duran bu meseleler arasında öncelikle yokluğu hissedilen bir “ulusal vizyon”dan bahsetmiştir. Bir ideoloji ihtiyacına da yanıt verecek şekilde kurgulanmaya çalışılan bu vizyonun, Rusya için bir boşluğa da yanıt üretebilecek şekilde ortaya konması amacı öne çıkmıştır. Putin, bu süreçte vatanperverliğin benimsenmesi gerektiği üzerinde durmuş ve âdeta vatanperverliği bir ideoloji olarak sunmuştur (Taştan, 2012:94). Dolayısıyla Putin, var olduğu konusunda ısrarcı olduğu bir boşluğa yanıt üretmeye çalışmıştır.

Putin, ülkenin ideolojik boşluğuna yanıt üretmeye çalışırken devletin işlemez hale gelmiş bulunan fonksiyonlarını canlandırabilmek adına reformlar yapmaya ihtiyaç duymuştur. Zira o dönemin mevcut durumunda işlemez bir yapı ile karşılaşmıştır. Bu nedenle de vakit kaybetmeden yasal düzenlemeler yapılmış ve uygulama safhasına geçilmiştir. Ekonomik gelişmelere ivme kazandırılması için kapsamlı adımlar atılmış ve ekonominin canlanması için müdahalelerde bulunulmuştur. Ülke ekonomisinin yanı sıra kamu yönetimi ve bürokratik yapının güçlendirilmesi amacı öne çıkmış ve eski yapıdan devralınan çeşitli unsurların temizlenmesi çabası belirginlik kazanmıştır (Akhundova, 2015:47). Devlet, daha hızlı karar verir hale getirilmeye ve kaybettiği düşünülen gücü kendisine iade edilmeye çalışılmıştır. Merkez ve yerel arasındaki dengeler yeniden oluşturulmuş ve âdeta aralarındaki sınır çizilmiştir. Haas’ın (2005:4) belirttiği gibi Putin, ekonomik açıdan güçlenebilmek ve bağımlı olmamak adına ekonomik reformlara yönelmiş, her alanda istikrara yönelmiş, yasalara herkes tarafından uyulmasının düzenlemelerini yapmıştır. Putin, reformlarını yapmaya çalışırken birtakım “ilkeler” de sıralamıştır (Mikail, 2007:16).

Putin, Rusya’yı güçlendirmeye ve dünya ölçeğinde prestij sahibi bir ülke konumuna getirmeye çalışmıştır. Bunun için de askeri savunmasını etkinleştirmek, ekonomik gelişme için gerekli düzenlemeleri yapmak ve iç siyasal çekişmeleri sonlandırma mücadelesi ile birlikte merkezin gücünü tesis etmek gibi amaçlara odaklanmıştır (Wallerstein, 2001:149). Ülke için genel olarak bir “kurtuluş reçetesi” tanımlamış ve bu reçetesini “Rus İdeali”, “Güçlü Devlet” ve “Etkili Ekonomi” olmak üzere başlıca üç kısımdan oluşturmuştur (Mikail, 2007:16). Reçetesinde yer verdiği güçlü devlet ve etkili ekonomi zaten başkanlığının ilk gününden itibaren üzerinde durduğu esaslar arasında yer almıştır. Rus ideali ise toplumun geneline yerleşmesi arzulan ‘birlik’ ruhu ile ilgili olmuş, Rusya’nın geleceğinin esenlik ve refah içerisinde

şekillenmesi isteği öne çıkmıştır (Mikail, 2007:16). Ancak hukuk kurallarını ya da normlarını öncelikle dikkate alma anlayışı, Rus kamu yönetiminde tam manasıyla gerçekleşmemiştir. Bir öteleme eğilimi ya da başka öncelikler belirleme tavrı hep var olmuştur. Hukukun üstünlüğü ilkesi oldukça zayıf kalmış ve bürokraside tarafsızlık aramak oldukça zorlaşmıştır (Yakobson, 2000:35-36). Güç anlayışının başlı başına odağa yerleştirildiği ülkede, yürütme ve bürokratik yapılanma vatandaşın ziyade devleti öncelemiştir (Akhundova, 2013b:342).

3.3.1.1. Merkezileşme

2000'den itibaren merkez ve bölge arasındaki ilişkilerde değişiklikler yapılmaya başlanmış ve bu değişikliklerin merkezi güçlendirme amacı taşıdığı ilk andan itibaren anlaşılır hale gelmiştir.³⁰ Putin, öncelikle 23 Haziran 2000'de Rusya Federasyonu'nu yedi idari bölgeye ayırmış, böylece 89 bölgeyi, her birinin başında Kremlin temsilcisi bulunan yedi federal idari bölge haline getirmiştir. Atanan bu Kremlin temsilcilerine, atandıkları federal idari bölgede teftiş etme görevi de verilmiş ve aslında orada son sözün merkez tarafından verildiği mesajını iletmeleri sağlanmıştır (McFaul, 2004:8). Federasyon Konseyi'nin bölge valilerinden oluşması sistemini sonlandırmış ve bu yolla bölgelerin, ülke politikası üzerinde etkili olmasının önünü kesmiştir (Somuncuoğlu, 2001:34). Ayrıca bu yedi bölgeden beş tanesine ise eski güvenlik mensupları ve KGB (Komitet Gosudarstvennoy Bezopasnosti) yöneticileri atanmıştır (Colton ve Mcfaul, 2005:18). Devlet başkanı, bu atamalarda ya da görevden almalarda neredeyse tek söz sahibi olmuş ve yöneticiler üzerinde kurduğu etkin kontrol mekanizması sayesinde aykırı tavır alışları da engellemiştir. Meclisten kolaylıkla geçen yasalar sayesinde elini güçlendiren devlet başkanı, bu atama faaliyetlerini kolaylıkla yapabilmiş, öyle ki kendisine bölgesel meclisleri dağıtma yetkisi bile verilmiştir (Kotz ve Meir, 2007:277-278). 2000'de yapılan bir diğer düzenleme ile de İçişleri Bakanlığı'nın federal bölgeler üzerine genel müdürlüklerinin kurulması adımı atılmıştır (Akhundova, 2014a:153).

Putin, federal bölgeleri kendi haline bırakmamakta kararlı olduğu için federal bölgelere ilişkin yasal düzenlemelerine hız kazandırarak devam etmiştir. *Rusya*

³⁰ Ayrıntı için bkz. Lee Peterson, "Başkan Putin ve İcraatları Rusya'da Eskiye Dönüş Olarak Kabul Edilebilir mi?", *Avrasya Dosyası (Rusya Özel)*, 6, 4, 2001, ss. 16-23.

Federasyonu Vatandaşlığı Hakkında Kanun ile Rusya Federasyonu Halklarının Dilleri Hakkında Kanun teklifleri bu çabanın tipik örnekleri olmuştur. Bu düzenlemeler ile cumhuriyetler, kendilerine ait vatandaşlıktan mahrum edildiği gibi alfabelerinin Kiril alfabesi olması gerektiği yönünde karar alınmıştır (Akhundova, 2014a:150). Reform paketleri hazırlanmış ve bu reform paketlerinin uygulanması oldukça sıkı bir şekilde takip edilmiştir. Bu reformların temel amacı da “dikey merkezileşme politika”nın güçlendirilmesi olmuş ve böylece aslında yine devlet güçlendirilmeye çalışılmıştır (Hyde, 2001:719). Putin, bu hamleleri ile aslında federasyonun bölünme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaması için idari bölgelerin özerkliklerini kısımaya ve bir tehdit unsuru olarak gördüğü fazla kendi haline bırakılmışlığı törpülemeye çalışmıştır (O’Neil vd., 2010:265). Bu amaca uygun olarak da bütün cumhuriyetlerin anayasalarının Rusya Federasyonu Anayasası ile uyum içerisinde olması gerektiği belirtilmiş ve kendi isteklerini dile getiren federe cumhuriyetlerin sesine kulak verilmediği gibi merkeziyetçi politika çerçevesinde devlet kontrolü arttırılmıştır (Kamalov, 2008). Bu “dikey politika”, bir boyutuyla daha sonraki dönemlerde yapılacak işleri kolaylaştırma amacı taşıdığı gibi “yönetilebilirlik” ilkesinin güçlendirilmesi isteğine de yanıt üretmiştir (THE PLANNING SYSTEM OF RUSSIA 2006:53-54).

Putin, bu “dikey politika”sı ile birlikte terörizmle mücadeleyi de birincil önceliği arasına almıştır. Putin bu stratejisini “uluslararası terörizmle mücadeleye destek” olarak belirlemiş ve Rusların “demir yumruk” tabirinin öne çıktığı korkunun belirginleştiği yapıyı oluşturmakta gecikmemiştir (Arslan, 2011:139). Terör, her an kapıda bekleyen tehditlerden biri olarak kullanıldığı gibi siyasal iktidarın politikalarının meşruiyetinin de aracı haline gelmiştir. “Devletin eli”nin gücü kendini hissettirmiş ve yemek kültürü, giyim-kuşam tarzı, gelenek ve görenek vb. açılardan neredeyse birbirinin aynısı özellikler sergileyen bir bütünlük ortaya çıkmıştır (Arslan, 2011:139).

Ülke içerisinde muhalefetin dinamikleri de henüz yeşermeden ortadan kaldırılmaya çalışılmış, halihazırda var olanlar ise güçlü devlet arzusuna zarar verebileceği düşüncesiyle durdurulmuştur. Muhalefet partilerine sempati duymayan merkez, onların sınırlı alanlarda hareket etmelerini sağlamış ve bu alanların dışına çıkmaya çalışan ya da sınırı zorlayanları da kolaylıkla yapılan yasal düzenlemeler aracılığıyla kendi sınırlarına çekilmeye zorlamıştır. Parlamento ve medya üzerinde de etkin bir kontrol mekanizması geliştirilmiş, sınırlama ve etki alanını daraltma, devletin

diğer bazı organlarına sirayet etmiştir. 2014’te merkezi bakanlıklar, devlet hizmet idareleri ve devlet ajansları oluşturularak otuz olan bakanlık sayısı onaltıya düşürülmüş ve bakanlıkların temel görevinin genel politika tespit etmek olduğu belirtilmiştir (Akhundova, 2014a:136). Muhalif ya da aykırı davranışlar içerisinde girmenin, devletin gücünü zayıflatmaktan ve dolayısıyla dışarıda bekleyen “düşman”lara fırsat ermekten başka bir şey olmadığı mesajı genele hitap ederek verilmiştir. Öyle ki siyasal iktidarla görüş farklılığını dile getirmek dahi söz konusu bu “düşman” tarifine dahil olma sorununu ortaya çıkarmıştır. Bölünme tehdidi de bu “düşman” tanımlamaları içerisinde yerleştirilmiş ve bölünmeyi önleyebilmek adına çeşitli müdahalelerde bulunulmuştur. Çeçenistan başta olmak üzere “sorunlu” olarak görülen cumhuriyetlerin liderlerinin sahip olduğu yetkilerin azaltılması yoluna gidilmiş ve merkez, güçlendirilmeye çalışılmıştır (Mikail, 2007:81).

Merkezi otoritenin güçlendirilmesi, Putin iktidarı ile birlikte neredeyse tüm sorunların çözülebilmesinin tek yolu olarak görülmüştür. Bu kadar sıklıkla ve hemen her politikanın bu merkezileşme amacına hizmet etmesinin nedeni de kurulan bu sorun-çözüm ilişkisi ile ilgili olmuştur. SSCB’den kalan ve ciddi anlamda toplumsal düzeni sarsan sorunların da farklı şekillere bürünerek varlığını sürdürmesi, Putin’in önünde âdeta başka bir seçenek bırakmamıştır. İkinci bölümde yer verdiğimiz egemen demokrasi kavramsallaştırması ile otoriterleşme yönündeki eğilimini gizlemeye en azından yer yer görünmez kılmaya çalışsa da egemenlik vurgusu öne çıkarmak zorunda oluşu, bu çabasını çoğunlukla boşa çıkarmıştır. Putin, ilk andan itibaren tanımladığı derdi ve derdinin çaresi için hemen her alanda merkezîyetçiliğe yönelik değişmez bir tavrı benimsemiştir. Kamu hizmetlilerinin yetki ve görevlerinden başlamak üzere seçimlere ve siyasal partilere kadar çıkardığı yasalarla bu tavrını belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. Başka bir ifadeyle, tek karar merciinin Kremlin olduğunu her fırsatta hatırlatmaktan kaçınmamıştır.

3.3.1.2. Kamu Hizmetlileri

Kamu hizmetlileri, kamuda işlerin aksamadan yürütülebilmesi sürecinde oldukça önemlidirler. Onların kendilerine verilen görevleri eksiksiz ve tam zamanında yerine getirmeleri, yürütmenin işlevlerinin sağlıklı işleyebilmesinin önkoşulu olmaktadır. Bu

nedenle Rusya Federasyonu'nda da kamu görevlileri oldukça önemsenmektedirler. Ancak kamu görevlisi olarak değil, “kamu hizmetlisi” olarak tanımlanmaktadırlar.

Putin öncelikle değişmek istemeyen bir Rus bürokrasisi olduğu tespiti üzerinden hareket etmiş ve aslında personel düzenlemeleri ile de bürokrasi üzerinde güç inşası çalışmalarını başlatmıştır. Putin'e göre, reformların gerçekleşebilmesi için bürokrasi üzerinde devletin gücü hissedilmelidir. Aksi takdirde kendi başına buyruk hareket eden, bağımsız davranışlar sergileyen ya da reformlara ilişkin uygulamaları geciktiren bir bürokrasi devlete köstek olmaktan başka bir anlam ifade etmemektedir. İhtiyaç duyulan şeyler, sürat ve sadakattir. Bu ikisinin yokluğu ya da eksikliği, daha yolun başında tökezlemeyi getirecektir. Bu nedenle de Putin, kamu hizmetlilerinin neyi yapıp yapamayacaklarını belirleyerek işe başlamıştır. Buna göre kamu hizmetlileri, bizzat devlet politikalarını ve yürütme erkinin kararlarını uygulayan kişiler oldukları için onların görevlerine ve niteliklerine ilişkin kapsamlı düzenlemeler yapılmıştır. *Rusya Federasyonu Federal Kamu Personel Reformu 2003-2005* federal program ve yasa tasarısı bu düzenlemelerden biri olmuş ve federal kamu personeli, askeri personel, adli personel ve federe birimlerde çalışan devlet personeli olmak üzere dört gruptan bahsedilmiştir (Akhundova, 2014a:163). Bu dört grup belirlendikten sonra da kamu hizmetlisi olabilmek için hemen her ülke deneyiminde sıklıkla yinelenen dolayısıyla bu anlamda bir farklılık içermeyen kriterler sıralanmıştır.

Rusya Federasyonu'nda kamu hizmetlileri göreve geldikleri ilk andan itibaren hemen hemen hiçbir koşulda inisiyatif kullanmamaktadırlar. Mevzuata sıkı sıkı bağlı kalmakta ve merkezden kendilerine gönderilen emir ve talimatlara birebir uygunluk içerisinde hareket etmektedirler. Dolayısıyla aslında gerçek manada politika uygulayıcıları olarak toplumdaki yerlerini almaktadırlar. Ancak kamu görevlileri, toplum nezdinde çok sevilmemekte ve kendilerine çok da olumlu bakılmamaktadır (Akhundova, 2013b:342). Devlet, her zaman bir “kurtarıcı” olarak kabul edilse de kamu görevlileri, siyasi ve ekonomik birtakım nedenlerden ötürü sorgulanmakta ve onların ancak istisnai durumlarda kamu yararını gözettiği düşüncesi öne çıkmaktadır (Akhundova, 2013b:342). Başka bir ifadeyle, kamu görevlilerine kuşkuyla bakılmakta ve onların aslında kendi özel çıkarlarını önceledikleri algısı belirginlik kazanmaktadır. Nitekim Putin, var olan çoğu birimi ortadan kaldırarak yenilerini kurmuş ve eski bürokratları da bu süreçte tasfiye etmiştir (Çomak, 2006:95). Eskilere dönük olduğunu

düşündüğü bu olumsuz bakışı yok etmeye çalışmış, en azından bunun bir denemesini yapmıştır.

3.3.1.3. Ekonomik İstikrar Arayışı

Rusya, planlanan ekonomiden piyasa ekonomisine geçilmesi ve merkez ile bölgeler arasındaki ilişkilerin yeniden yapılandırılması gibi iki temel problem ile karşılaşmıştır (Kurlyandskaya ve Golovanova, 2006:214). Merkez ile bölgeler arasındaki hiyerarşi ve otorite sorununu daha önce bahsedildiği gibi geniş kapsamlı yöntemlerle çözmeye çalışan Rusya, ekonomik problemleri karşısında zaman zaman durmak ve beklemek zorunda kalmışsa da kararlı tavrından vazgeçmemiştir.

Bilindiği üzere 1990'lı yılların başında yapılan başlıca ekonomik reformlardan biri, kamu sektörünün Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) içindeki payının sert bir şekilde azalmasına neden olan bir vergi reformu olmuş ve sırasıyla 1980'lerde % 65'e karşılık, 2000'de % 40 ve 2005'te % 34'lük oranlarla karşılaşmıştır. GSYİH üzerinde gözlenen bu üçte bir oranında küçülme, mutlak olarak kamu kesiminde daha şiddetli olmuştur. Bununla birlikte, Rusya'nın yeni demokratik hükümeti insanların birikimlerini tüketen enflasyon ve fiyat liberalleşirmesinin ortaya çıkardığı şoka karşı böyle yaygın olarak bilinmeyen bir önlem aracılığıyla hizmetlerin kapsamını kesecek kanunları kabul etme riskine girmemiştir (Kurlyandskaya ve Golovanova, 2006:214). 1993 Anayasası'nda Rusya, vatandaşların elde ettiği toplumsal hakların korunması için bir garanti olarak sosyal devlet ilkesini ilan etmiştir. Ayrıca seçmenlerin duygularına bağımlılık, Federal Parlamento'nun demokratik yollarla seçilen üyelerini sosyal hakların daha popülist yasalarına tabi kılmaya itmiş, düşük bütçeli kısıtlamaların ve uluslararası kuruluşların düşük faiz oranlarında verdikleri krediler sonuç olarak toplam açıklanan devlet borçlarının Rusya Federasyonu'nun bütçe sisteminin toplam gelir kapasitesinin iki katına ulaşmasıyla sonuçlanmıştır (Kurlyandskaya ve Golovanova, 2006:214).

Sosyal devlet vurgusu, vatandaşı koruma arzusu, bütçe ile ilgili problemlerin çözülmesi ve SSCB'den kalan kötü ekonomik seyrin tersine çevrilmesi yeni devletin ekonomik mihenk noktaları şeklinde ortaya çıkmıştır. Ekonomik gelişmenin sağlanması ve bir istikrar trendinin yakalanması, Rusya Federasyonu'nun temel amaçlarından biri

olmuştur. Öyle ki egemen demokrasi ile ilgili yapılan konuşmalarda ya da kaleme alınan yazılarda dahi egemenlik anlayışının arkasındaki ekonomik güç arzusu dile getirilmiştir. İktidar koltuğuna oturur oturmaz da Yeltsin döneminde devlet işlerine müdahale etmeye çalışan büyük sermaye gruplarını etkisizleştirerek işe başlamış, Boris Berezovski ve Vladimir Gusinski, Mihail Hodorkovski gibi seçkin oligarklara yönelik soruşturmalar açmıştır (Mikail, 2007:81). Ülkenin kendi kaynakları ile ihtiyaçlarını karşılayabilmesinin önemi üzerinde durulmuş ve bu nedenle de tüm vatandaşlardan özveri talep edilmiştir. Putin de ekonominin kendi haline bırakılmayacak kadar önemli olduğu düşüncesinden hareketle ekonomik gelişmenin sağlanabilmesi adına gerekli görülen yasal düzenlemeleri yapmıştır.

Putin yönetimi, her şeyden önce devraldığı kötü ekonomik gidişatın farkında olarak politikalar üretmiştir. 2000’li yılların hemen başında, Rusya’da politika reformları için olumlu siyasi koşullar ortaya çıkmış ve hızlı ekonomik büyümeyi başaran Putin, ekonominin iyileşmesiyle birlikte toplumda büyük bir popülarite kazanmıştır. Bu popülarite, ona Duma’da çoğunluğu yakalama fırsatı vermiş, mecliste çoğunluğu yakalaması rant arayışı içerisinde olanların politika yapım sürecindeki etkisini azaltıp devlet kapasitesini arttırarak merkezin yeniden güçlenmesine olanak sağlamıştır. Ancak politika reformlarının başlıca itici gücü, Putin’in sosyo-ekonomik değişiklikleri gerçekleştirme yönündeki iradesi olmuştur. Putin’in himayesine aldığı Stratejik Araştırmalar Merkezi aracılığıyla önceki on yılın politika önerileri geliştirilmeye çalışılmıştır. Putin, finansal istikrar ve başarılı bir maliye politikası temelinde uzun vadeli ekonomik büyümeyi sağlayacak güçlü ve verimli bir devlet kurmayı öncelikli kılmayı amaçlamıştır. Nitekim Rus devletinin zayıflığı ve mali krizinin, 1990’larda politik başarısızlıkların nihai nedeni olduğundan hareketle 2000’lerin başı, yapılan pek çok reformla geçmiştir (Gel’man ve Starodubtsev, 2016:103). Dış kaynaklara muhtaciyeti azalmış bir ekonomik yapı yaratılmaya çalışılmış ve ekonominin bağımsız bir şekilde faaliyetlerini yürütebilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır (Millar, 2000:330). Yine bölgelerin sahip olduğu harcama ve kaynaklara ilişkin yetkileri merkeze devredilmiş ve merkezin kontrolü öne çıkmıştır (Yapıcı, 2010:95). 2001’de de debürokratizasyon (liberalizasyon) reformlarına hız kazandırılarak lisanslaşma, kayıt ve tüzel kişilerin haklarının daha etkin bir şekilde korunabilmesi için mevzuat hazırlanmıştır (Akhundova, 2014a:150).

Rusya’da bütçenin iyileştirilmesine yönelik de reformlar yapılmıştır. 2004-2006 yılları için hazırlanan Bütçe Süreci Reform Planı’nda bu reformlar ve değişiklik önerileri dile getirilmiş, kayıt dışı ekonomiyle mücadele ele alınmış, “maliyet odaklı bütçe yönetim sisteminden sonuç odaklı yönetim sistemi”ne geçiş sağlanmaya çalışılmıştır (Akhundova, 2014a:150). Mali kurallar ise genel olarak aşağıdaki gibi belirlenmiştir:³¹

- i) Rusya Bütçe Kanununun 192. maddesine göre, Federal bütçe açığı toplam bütçe yatırımlarını ve kamu borç servis harcamalarını aşamaz.
- ii) Federasyon üyelerinden herhangi birinin bütçe açığı, bütçe gelirlerinin (federal bütçe net mali desteklerini) yüzde 5’ini aşmamalıdır.
- iii) Mahalli idarelerin bütçe açığı bütçe gelirlerinin (mali destekler hariç) yüzde 3’ünü aşmamalıdır.

Bütçenin ana ilkeleri yukarıdaki gibi belirlenmiş ve bütçe açıkları ile ilgili sınırlamalar getirilmiştir. Artmış olan ekonomik uçurum, finansal kaynakların etkin kullanılmaması, verimli olmayan yatırımların gerçekleşmesi, enflasyonun büyük bir sorun haline gelmesi vb. etkenler Putin yönetimini planlı bir şekilde hareket etmeye zorlamıştır. Nitekim Putin, bu ilkeleri de planının içine dahil etmiştir. Aslında Putin, ekonominin genel gidişatı ya da bütçe ile ilgili düzenlemeleri yapmaya çalışırken, başlarken bahsettiğimiz toplumsal buhranlara ve ahlâki kaygılardan uzaklaşma haline de çözüm üretmeye çalışmıştır. Zira 1998 krizinin etkilerini üzerinden atmaya çalışan Rusya’da toplumsal çöküntü, Putin’in önünde tüm haşmetiyle durmuştur. Rüşvet, yolsuzluk ve mafyalaşma bu çöküntünün önemli göstergeleri olmuştur.

Putin yönetimi, ekonomik gelişmeyi bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Ahlâki çürümeyi de istikrar arayışını da bu bütünün içine dahil etmiştir. Dolayısıyla ekonominin Batı sermayesine bağlı kalmadan ülkenin öz kaynakları ile diriltilebilmesi sağlanırsa problemin çözülebileceği tespiti üzerinden hareket etmiştir. Ancak bunun için de piyasanın dinamiklerini göz ardı etmese de piyasaya güvensizliği sürmüş ve devlet kontrolünü öncelemiştir. Nitekim yapılan

³¹ Bkz. Akhundova, 2014a:151.

araştırmalarda, Putin döneminde böylesi bir devlet kontrolü yapıldığı ve ekonominin millileştirilmesi yönünde bir gelişme olduğu ortaya konmuştur (Akhundova, 2014a:139).

3.3.1.4.Sistemin “İstikrar Bozucuları”: Siyasal Partiler

Siyasi partilerin ve eşit, adil ve özgür bir şekilde yapılan seçimlerin varlığı, bir ülkenin demokratik gelişimi ya da hazlihazırdaki durumu hakkında önemli bilgiler vermektedir. Zira bunların varlığı, toplumun genelinin temsiliyeti ve iradesini ortaya koyabilmesinin yolu olarak karşımıza çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle, seçmenler iradelerini seçimler aracılığıyla ortaya koymakta ve seçtikleri temsilcileri yoluyla da politikaların belirlenmesi aşamasında karar alma mekanizmaları üzerinde etkili olabilmektedirler. Farklı demokrasi modellerinde, seçim sistemleri de siyasal partilerin varlığına ilişkin birçok şey de farklılaşmaktadır. Bu farklılık da yine ikinci bölümde değinildiği gibi ülkelerin siyasal kültürlerinden ve devlet pratiklerinden kaynaklanmaktadır.

Rusya’da siyasi partiler, 19. yüzyılda ortaya çıkmış ancak parti sisteminin ortaya çıkması 20. yüzyılın başlarına denk düşmüş ve 1920’li yılların başına kadar çok partili, 1920-1980 arası tek partili sistem ortaya çıkmıştır (Aliyev, 2015:135). 1980’lerin sonunda çok partili sistemin geri dönüşüne tanıklık edilmiştir. Bu çok partili sistemin içerisinde siyasi partiler ve seçim sistemi de belirlenen bir düzen içerisinde işlemektedir. 2001’de çıkarılan Siyasal Partiler Kanunu bu düzen ile anlatılmak istenenin ne olduğunu ortaya koyması bakımından önemlidir. Zira partilerin her türlü yaşamsal varlığına ilişkin kriterler ya da ilkeler, bu kanunda karşımıza çıkmaktadır. Nitekim bu kanundaki genel temayülün, parti sayısı ve etkinliği üzerinde kısıtlayıcı sonuçlar yarattığı ileri sürülmekte ve tartışmalar 2001 sonrası dönem için bu ekseninde şekillenmektedir. Demokratik olmaktan uzak gelişmelerin yaşanmasına neden olduğu düşünülen bu kanun ve Kremlin’in tutumu, söz konusu tartışmaların âdeta anafikri olmaktadır.

Bahsi geçen tartışmalar göz önünde bulundurulduğunda da Kremlin’in, 2000’den bu yana demokratik bir rejim yapısı içinde siyasi kontrolü sağlamak için birtakım gayriresmi güçlü mekanizmalar inşa etmeye çalıştığı üzerinde durulmuştur. Bu araçlar, Putin’in kişisel popülaritesi ile birlikte Kremlin’in yarı otoriter politikalara özgü

olan hem hizipler arası iç çatışmaya hem de seçim rekabetine hâkim olmasını sağlamıştır. Bununla birlikte, 2008’de Putin’i koltuğundan edip onun yerini alması için öngörülen anayasal dönem sınırlamaları bir kriz vesvesesini arttırmıştır. Bu nedenle de Kremlin, seçmen rekabetini sınırlamak ve siyasal kaynakları baskın parti olan Birleşik Rusya’da yoğunlaştırmak için tasarlanan kurumsal reform programını genişletmiştir. Bu çabalar, siyasi pazarlıkların güvencesi ve garantörü olarak Putin’e bağımlı olan kişisel bir rejimden, paylaşılan gücün bütün parti liderlerine devredildiği tek partili bir otoriter rejime geçme yolunda atılan girişimi işaret etmiştir. Yapılan bir monte carlo deneyi, reformların Birleşik Rusya Partisi’nin başarısını güçlendireceğini ve tek partili baskınlığın muhtemel olduğu bir ortam yaratacağını göstermiştir. Genel olarak, reform programının etkisi, resmi ve gayriresmi kurumları rasyonalize etmek ve Putin’in mevcut siyasi düzeni tehlikeye atmadan anayasaya uymasını mümkün kılmak olmuştur (Smyth, vd., 2007:1). Mesut Hakkı Caşım’ın (2015:70) da belirttiği gibi “Başkanın meşruiyetinin diğer devlet iktidarı organlarının meşruiyetine göre üstünlüğü ve yasama ve yürütme üzerinde oldukça merkezi bir role sahip olması, ülkedeki partilerin fonksiyonlarını azaltıcı ve eksiksiz olmaları” sonucunu ortaya çıkarmış, “sistem içerisinde sivrilmiş ve Başkanın liderliğini yaptığı merkezi partinin dışındaki diğer partiler sistem tarafından ‘evcilleştirilmiştir.’”

Nitekim Birleşik Rusya Partisi, sistemin tek hakim ve kudret sahibi partisi olmakta gecikmemiştir. 2001’de “Birlik”, “Vatan” ve “Tüm Rusya” partilerinin birleşmesi sonucunda kurulan (Akhundova, 2013a:56) parti, diğer siyasi partiler karşısında üstünlüğünü ilan etmiştir. Onun karşısında durabilecek ya da muhalefet edebilecek siyasi partiler, kısa zamanda etkisiz kılınmış ve tarihin tozlu sayfalarındaki yerini almıştır. Bu amaca uygun olarak da Siyasi Partiler Kanunu’nda değişiklikler yapma yoluna gidilmiş ya da başka müdahale araçları kullanılmaya devam edilmiştir. Örneğin 2007’deki yeni bir değişiklik ile siyasi partilerin en az elli bin üyeye sahip olması ve Rusya Federasyonu’na bağlı cumhuriyetlerin yarısında da faaliyet göstermesi zorunluluğu tanımlanmış, partilerin denetiminden valiler sorumlu kılınmış ve bu son düzenleme nedeniyle iki haftayı kapsayan bir süre içerisinde Barış Partisi, Ulusal Bolşevik Partisi, Liberal Cumhuriyetçi Parti ile Özgürlük ve Halk Gücü Partisi adını taşıyan partiler kapatılmıştır (Erişim adresi: <http://www.atilim.org/haberler/2007/04/01/> Erişim tarihi: 15.05.2017). Kremlin, bu noktada istikrarın bozulmaması ve kaotik

unsurların devreye girmemesi için siyasi partiler üzerinde bahsi geçen kısıtlamaları ya da yok edici politikaları ortaya koymaktan çekinmemiştir.

Partilerin kapatılarak sayılarının azaltılması gerektiği yönündeki güçlü eğilim, uzun vadeli istikrar arayışı söylemi üzerinden meşrulaştırılmaya çalışılmıştır. Başka bir ifadeyle, ülke içerisinde ne kadar çok sayıda siyasi parti olursa o kadar çok gürültü var olacağı düşüncesi öne çıkmıştır (Peterson, 2001:18). Söz konusu kısıtlama ya da ortadan kaldırma düşüncesi, her geçen yıl ile birlikte güç kazanmıştır. 2001'de Duma'ya gönderilen yasada 10.000'den daha az üyesi ve 89 bölgenin en az 45'in de teşkilatı bulunmayan partilerin kapatılması söz konusu olurken; bahsettiğimiz 2007'de gerçekleşen değişiklik ile bu sayı en az 50 000 olarak belirlenmiştir. Çıkarılan bu yasaların muhalefeti bastıracağı ve başkanın elinde güç toplanmasına neden olacağı belirtilmiş (Peterson, 2001:8) ve sistemin yönünün nereye doğru kayacağı belirsizleşmesi sonucunun ortaya çıkabileceği ileri sürülmüştür. Nitekim siyasal partilerin teşkilatlanmalarının bu şekilde sınırlandırılmaya çalışılması, Birleşik Rusya Partisi'nin, yani tek bir partinin, gücüne güç katmasına olanak sağlamış ve bu gücün, bazen yönetimsellik bazen de istikrar talebi nedeniyle sabit kalmasının önemi satır aralarına yerleştirilmiştir. Öyle ki Birleşik Rusya Partisi'nin sahip olduğu gücü sorgulamak, devletin egemenliğine yönelen tehditler görmezden gelmek ya da önemsememek ile eşdeğer görülmüştür. Bu da bu sorgulama gafletinde bulunanlara bakışın olumsuzluk derecesini bir hayli arttırmıştır.

Siyasi partilerin çokluğunun, Rusya'nın siyasal ve yönetsel sistemi adına çok da anlamlı ve işlevsel olmadığı anlatılmaya çalışılmıştır. Bu noktada da egemen demokrasi kavramının, her derdin çaresi olan yönü sıklıkla vurgulanır olmuştur. Ülkenin demokrasi ile ilgili tüm sorunlarının, egemen demokrasinin benimsenmesi sayesinde çözüme kavuşturulabileceği ve en önemlisi de bu süreçte egemenlik üzerinde olumsuz etkiler oluşturacak politikaların üretilmeyeceği ileri sürülmüştür.

Siyasal partilerin varlığına ilişkin düzenlemeler yapılırken seçimler de ihmal edilmemiş ve 2002'de seçim barajı %5'ten %7'ye yükseltilmiştir. Seçim barajının yükseltilmesi bilindiği üzere ülke içerisinde bir istikrar arayışının sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim ülkemizde uygulanan %10'luk seçim barajı, tam da bu istikrar vurgusunun doğal sonucu olmaktadır. Rusya'da yapılan ve küçük gibi duran bu

oransal değişim ile de aslında çok sayıda siyasal parti dışarıda bırakılmıştır. Eleştiriler benzer şekilde bu noktadan gelmişe de tahmin edileceği üzere yanıt da çok farklılaşmamış, önemli olanın sayıca çokluk değil, nitelikli sayının ‘bütün’ün yararına katkı sunması olduğu belirtilmiştir.

3.3.1.5.Yerel Yönetimlerin Genel Durumu

Bilindiği üzere tarihte birçok kez yeniden yapılanmaya (perestroyka) ve çözülp yeniden dirilmeye (perekroyka) sahne olan Rusya toprakları, hep bugünkü karmaşık idari yapıyı teşkil etmemiştir. Bununla birlikte bugünkü Rusya’nın idari şeması, hukuken devamı sayılan SSCB’nin yönetsel taksimatından hem sayıca hem de şekil itibariyle daha az oranda karmaşık olmamıştır (Davletov, 2009). Bu karmaşıklık, neredeyse coğrafyanın hakim karakterini anlatmış ve bazen bu karmaşık idari yapılanma, kaotik bir görüntü de meydana getirmiştir. Sovyet mirası zaman zaman reddedilmiş zaman zaman da bu miras, idarenin teşkilatlanmaya dair tüm yapıp ettiklerine belirgin bir şekilde yansımıştır. Bu mirasın en sorunlu yanı yetki alanında devam edegelmiştir.

Yerel ile merkez arasında yaşanan yetki paylaşımı sorunu, bazen boyut değiştirmiş bazen ortadan kalkmış gibi görünmüştür. Yerel yönetimler, her şeyden önce bir ülke açasından siyasi bir yön barındıragelmiştir. Yerel bölgeler, yerel toplumların yasal öz organizasyonu olduğu gibi devletle ilişkisi ve diğer yerel bölgelerin ilişkilerinin de meşru şekli olmuştur (Zerkin ve Ignatov, 2005:157). Amaç ise toplumun çıkarlarını savunmak, bunları dile getirmek, bunun yanı sıra toplumdaki gruplarla, toplumun çeşitli tabakalarıyla ya da diğer toplumlarla ve hükümetle karşılıklı ilişkileri düzenlemek olarak belirlenmiştir. Yerel yönetimler, sadece kendinden işleyen toplumsal yapılar olmamış, sivil ve yasal kurumlar olarak yönetsel sistem içerisindeki yerini alarak bölgede yaşayan vatandaşların bölgesel organizasyon gibi kamu faaliyetlerini ve toplumsal etkinliklerini düzenlemiştir (Zerkin ve Ignatov, 2005:157). Anayasada da bir demokrasi biçiminin tezahürü olarak ele alınan yerel yönetimlerin, kendi kendini yönetme hakkı üzerinde durulmuş ve yerel yönetimler, demokrasinin doğrudan ve temsili kombinasyonu olarak tanımlanmıştır (Kuznecov ve Vaxovskij, 2004:97).

Rusya Federasyonu'nda yerel yönetim sistemi, *Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartnamesi*'ni temel almış ve bu şartnamenin ilkeleri, Rusya Federasyonu Anayasası'na ve Federe Kanunu'na da yansımıştır. Federe Kanun № 154- göre 28 Ağustos 1995'te kabul görmüş ve *Rusya Federasyonu'nun Yerel Yönetim Özyönetim Örgütünün Genel Prensipleri Üzerine* adıyla anayasadaki yeri belirlenmiştir (Zerkin ve Ignatov, 2005:156; Kuznecov ve Vaxovskij, 2004:96). Buna göre:

1. Rusya Federasyonu öz yönetimi- Rusya Federasyonu'nun yerel yönetimleri anayasa tarafından tanınmakta, güvence altına almakta ve bağımsız hale getirilmektedir. Bu sayede yerel yönetimler, yerel sorunlara çözüm getirmekle beraber yerel bölgenin tarihi ve geleneksel temelleriyle çıkarlarını korumaktadır.

2. Yerel bölge halkının bir ifadesi olarak yerel yönetimler, Rusya Federasyonu'nun anayasal sisteminin temellerinden biridir.

83 idari birimden oluşan Rusya Federasyonu'nda bu idari birimler, anayasaya göre merkeze bağlı ancak kendi yasalarıyla yürütme, yasama ve yargı organlarına sahip özerk birimler olarak tanımlanmış, her bir bölgenin Federal Konsey'de eşit şekilde temsil edilme hakkının bulunduğu üzerinde durulmuştur (Akhundova, 2014a:42). 2000'lerin başında da Rusya Federasyonu Anayasası ile uyumlu olmayan cumhuriyet anayasalarının Rusya Federasyonu Anayasası ile tezatlık içermeyecek şekilde düzenlenmesi sağlanmıştır (Akhundova, 2014a:130). Söz konusu bu uygunluk ve uyumluluk tartışması, Rusya Federasyonu'nda oldukça ciddi bir sorun olarak görülmüş ve bu sorunun çözümü için kesin ve mutlak nitelikli yöntemlere başvurulmuştur. Yerel yönetimlerin yürütme organları da *Genel Yetkiye Sahip Organlar* ve *Özel Yetkiye Sahip Organlar* olmak üzere ikiye ayrılmış ve yerel yönetimler, yasal ve örgütsel olarak iki temel yolla fonksiyonlarını yerine getirmiş ve bu fonksiyonlarını, kendi temsilci organlarının vermiş olduğu idari karar veya Rusya Federasyonu'nun federal kararı ile organize etmiştir.³²

Rusya Federasyonu'nda yerel bölgelerin halkının yönettiği bir model ile değil, yerel belediyeler ile karşılaşmaktadır. Yerel bölge halkı tarafından seçilen bir konsey bulunmaktadır. Anayasaya göre halk tarafından seçilen bu konsey, belediyenin yürütme organı ve belediye başkanından bağımsız bir organdır. Ancak bu konsey, uygulamada

³² Bkz. Osnovy gosudarstvennogo i munitsipal'nogo upravleniya : uchebnik / G.M Shamara.- M.: Moskovskiy finansovo-promyshlenny universitet «Sinergiya» 2013, s. 320.

yürütme organından ve belediye başkanından çok da bağımsız bir şekilde hareket edememektedir (Malysheva, 2011:64).

Yerel yönetimler, iki temel grup ekseninde ele alınarak incelenmiştir:³³

1) Belediye Meclisi, Temsilciler Meclisi vb.

2) Yerel yönetimlerin başkanı (idare başkanı, belediye başkanı, başkan vb.) bununla beraber Yürütme organı (idare, belediye, uprava vb.)

Temsilciler organı, seçimle göreve gelmiş milletvekillerinden oluşmuştur ve oldukça geniş yetkilerle donatılmıştır. Belediyelerin tüzüklerini kabul edebilirler, bu tüzükler ile ilgili ekleme veya değiştirme de gerçekleştirebilirler, yerel bütçeyi onaylayabilir, yüksek makamlara yerel bütçe konusunda rapor gönderirler. Kanunlar çerçevesinde vergi yürürlüğe koyabilir, vergide değişiklik yapabilir veya değiştirebilir veya herhangi bir verginin kaldırılmasına karar verebilirler. Belediyelerin kalkınma planları veya belediyelerin kalkınma programlarını onaylayabilirler ve bu kalkınma planlarının veya programlarının yerine getirildiğine dair yüksek makamlara raporlar sunarlar. Belediye mülkiyetinin düzenlenmesi ve yönetilmesi görevini üstlenirler. Belediyelerin elindeki tesislerin ve kurumların düzene sokulması için değiştirme, oluşturma ve ortadan kaldırma görevlerini üstlenirler. Ayrıca milletvekilleri, yerel bölgelerin organlarının ve başkanlarının denetimini sağlamaktadırlar. Bu yetkilerin yanında temsilci organının diğer bazı yetkileri ise Rusya Federasyonu'nun federal kanunlarıyla, cumhuriyetlerin anayasasıyla, tüzüklerle, yerel bölgelerin kanunlarıyla ve belediyelerin tüzükleriyle belirlenmektedir (Malysheva, 2011:158-160).

Yerel yönetimler, Rusya Federasyonu'nda kendi haline bırakılmamış aksine tahmin edildiği üzere yerelin üzerindeki kontrol mekanizması etkin bir şekilde çalıştırılmıştır. Başka bir ifadeyle, yerelin yetki ve sorumluluk alanları genel olarak daraltılmış ve yerelin ihtiyaç duyduğu yetki devri gerçekleşmemiştir. Merkezden alınan kararlar, yerel yönetimlere iletilmiş ve bu kararların eksiksiz uygulanması için gerekli tedbirlerin alınması yoluna gidilmiştir. Yerel yönetimler ile ilgili birtakım reformlar da yapılmaya çalışılmış ancak bu süreç, çok uzun zamandan beri işlevsel hale

³³ Ayrıntı için bkz. M.A Malysheva, Teoriya i mexanizmy sovremennogo gosudarstvennogo upravleniya-uchebno metodicheskoe posobie, Sankt Peterburg, 2011.

gelememiştir. Dolayısıyla da yerel yönetimler ile ilgili problemler devam etmiş ve bu problemlerin arasında kanunlarda yerel yönetimlerin nasıl çalışacağına anlaşılamaz oluşu, yerel yönetimlerin finansal olarak güvence edilememesi, belediye mülkiyetinin oluşturulamaması, yerel yönetimlerin toprak mülkiyetlerinin çözülmüş olmaması ayrıca yerel bölgelerde çalışanların gereken eğitimlerinin olmaması sayılabilmektedir. Paykin (2012:102) de Rusya Federasyonu'nda yerel yönetimlerin problemlerinin çözülememesinin nedenlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır:

1) Yerel yönetim anlamında hatalı bir anlayış mevcuttur. Bu problemlerin oluşmasındaki temel etken, yerel bölgelerde yaşayan halkın pasifliği ve yerel bölgeleri yönetecek etkinliğin kurulamamasından kaynaklanmaktadır.

2) Bir diğer problem ise yerel yönetimlerin piyasa sisteminde karşı karşıya kaldığı deneyim eksikliğidir ve bu minvalde yapılan yararlı olmayan iş kurma girişimleridir.

3) Yerel yönetimlerin problemlerinin çözülememesinin bir diğer nedeni de sosyal, ekonomik, çevrebilimsel, bilimsel ve yenilikçi teorilerin oluşturulamamasıdır.

Gilçenko (2010) ise yerel yönetimlerin gelişmemesini şu şekilde ele almıştır:

1) Rusya Federasyonu'nun yerel bölgeleri nasıl geliştirmesi gerektiği konusunda ana fikrin bulunmaması. Yerel yönetimler için çıkarılan reformlar problemlerin sadece bir parçasını düzeltmektedir. Ancak yerel yönetimlerin problemleri toplu olarak çözüme kavuşmamaktadır. Ayrıca yerel yönetimler için çıkarılan kanunlar diğer kanunlarla çelişki içerisindedir.

2) Yerel yönetimlerin kamu personelleri çıkarılan kanunlara karşı gelmekte veya yürürlüğe girmesine engel olmaktadır.

Merkezin, yereli tüm yönleriyle denetleme isteği ve yetki devretme konusunda gönülsüzlüğü söz konusu problemlerin çözülememesine neden olduğu gibi yerelin gelişme gösterememesine de neden olmuştur. Zira yerelde karar alma mekanizmaları etkin bir şekilde çalışmamış, sıradan günlük olaylar dahi bazen merkezin onayına tabî tutularak incelenmiştir. Bu da verimliliğin önündeki engellerden biri olmuş ve süreler oldukça uzadığı gibi yönetim anlayışının mantık silsilesine aykırılık ortaya çıkmıştır. Yerelin hareket alanını daraltarak merkeze güçlü bir şekilde bağlama isteği, günümüzde de

devam etmekte ve bu durumun beraberinde getirdiği problemler de etkisini sürdürmektedir. Nitekim Putin'in "etkili iktidar" olarak adlandırdığı "güç" söyleminde yerelin, merkeze bağımlılığını vurgulamakta ve "tam bağımsızlık"larının "kötülüğünü" dile getirmektedir.³⁴

3.3.2. Rusya Kamu Yönetimi İçin Çıkarımlar ve Perspektifler

Genel olarak 1980'lerden itibaren tüm dünyayı etkisi altına alarak başlayan değişim ve dönüşüm süreci küreselleşme adını alarak literatürde tanımlanmaya başlanmıştır. Yaşanmaya başlayan bu sürecin toplumsal ve siyasal etkileri, her geçen gün gözle görülür hale gelmiştir. Bazen bu başlangıçta hiç de hesapta olmayan alanlar üzerinde de değişim sancıları ortaya çıkmış ve gündelik yaşamın rutini de dahil olmak üzere neredeyse her şey bu değişim sürecinden nasibini almıştır. Günümüzde bu sürecin nereye evrileceğine ya da gelecekte ne tür bir görüntüye kavuşacağına dair kesinlik içeren bir söyleme rastlamak pek mümkün değilse de genel olarak küreselleşme olarak adlandırılan bu sürecin hâlâ devam ettiği üzerinde durulmaktadır. Başka bir ifadeyle, yaşanan değişim, tüm dünyada toplumsal, kültürel, ekonomik, kültürel, teknolojik vb. alanlarda sürmektedir (Kliksberg, 1994:183). Kamu yönetimi, bu alandan biridir. Küreselleşmeyle birlikte neredeyse tüm dünyadaki kamu yönetimi yaklaşımı, ekonomik ve siyasal sınırların büyük bir oranda aşındığı, klasik yöneten-yönetilen ilişkisinin geçerliliğini yitirdiği, kamunun sağlamaya çalıştığı hizmetlerden beklentilerin büyük oranda değişip çeşitliliğinin arttığı, vatandaşlara daha geniş bir hareket alanı tahsis eden özgürlükçü düşüncenin önem kazandığı, bölgesel ve küresel örgütlerin ön plana çıktığı, bölgeselleşmenin ve yerelleşmenin etkililik ve verimlilik için hayatiyet kazandığı, sivil toplum kuruluşları ile baskı gruplarının yönlendirici bir karaktere büründüğü, iletişim kanallarının sonuna kadar açıldığı bir noktaya evrilmiştir. Kimi ülkeler bu değişimi, tüm boyutlarıyla yaşarken; Rusya gibi bazı ülkeler içinde bulunduğu şartlar altında bir değerlendirmede bulunup değişimi kısmi bir biçimde yaşamayı tercih etmektedir. Rusya'da devlet ve dolayısıyla kamu yönetimi, her ne kadar 1991'de SSCB'nin dağılmasının ardından kısa bir süre kaos yaşamış olsa da her zaman milli değerlere, devlet geleneğine ve kendine has yönetim kültürüne sahip olagelmiştir.

³⁴ Bkz. Natalya Gevorkyan, Natalya Timakova, Andrey Kolesnikov, *Kendi Anlatımıyla Putin*, Çev. Faruk Ünlütürk, Astana Yayınları, Ankara, 2017.

1993 tarihli anayasa ile Rusya demokratik bir hukuk devleti olma yolunda iradesini ortaya koymuştur. Bu dönemde, uluslararası siyasi ve mali kuruluşlarla işbirliği içerisinde devletin liberalleşmesi doğrultusunda adımlar atılmaya çalışılmıştır. Ülkenin içerisinde bulunduğu tüm zorluklara rağmen başta kamu yönetimi olmak üzere pek çok alanda reformlar yapılmış, yapılan bu reformlar için özel birimler kurulduğu gibi uluslararası kuruluşlardan da yardım alınmıştır. Rusya'da seyir bu şekildeyken 2000 yılında başkan seçilen Putin, küreselleşen dünyada zor olanı tercih etmiş; milli bir devlet kurmayı ve bu milli devleti oluşturacak bürokratik yapıyı kurmayı hedeflemiştir. Gerek iç dinamikler gerekse dış dinamikler sebebiyle neredeyse tüm dünyada yaşanan değişimler doğrudan veya dolaylı olarak küreselleşme ile ilintilendirilirken; Rusya, egemen demokrasi ile kendine özgü bir yapı geliştirmeyi tercih etmiştir. Rusya'da oluşturulmak istenen bu yapı, çağın gerekleriyle büyük oranda çelişkili bir görüntü sergilemektedir. Zira küresel aktörlerin rolünün her geçen gün biraz daha arttığı, sermaye hareketlerinin büyük önem kazandığı, klasik devlet ve kamu yönetimi anlayışının büyük oranda aşıldığı bir dönemde kamu yönetimini milli bir eksene oturtup örgütsel ve kültürel yapıyı bu doğrultuda yapılandırmaya çalışmak etkili ve verimli bir kamu yönetiminin önünde büyük bir sorun alanı olarak durmaktadır.

Günümüzde yapılan kamu yönetimi reformları, devleti güçlendirmek yerine bireyi güçlendiren ve önceleyen bir karaktere bürünmüştür. Genel olarak dünyada böylesi bir seyir izlenirken; Putin Dönemi'nde yapılan düzenlemelerle geçmişe de atıfta bulunularak devletin güçlendirilmesi amacı öne çıkmaktadır. Bu durum, Rusya'da devletin ağırlığının pek çok alanda her geçen gün biraz daha artmasına dolayısıyla demokrasi ve insan hakları konularında yapılan şikayetlerin artmasına neden olmaktadır.

Piyasanın dinamiklerinin ve özelleştirme uygulamalarının önem kazandığı bu süreçte Rusya egemen demokrasi bağlamında enerji, iletişim, basın-yayın gibi bazı sektörleri piyasa ekonomisinin dışında tutmayı tercih etmiştir. Batılı ülkelerin, bu sektörler üzerinden toplumsal hareketler yarattığı ve ülkeleri manipüle ettiği düşüncesinden hareketle bu sektörler büyük ölçüde devlet kontrolünde tutulmaktadır. Yine benzer şekilde, yerelleşme ve bölgeselleşmenin önem kazandığı günümüzde Rusya, bir federasyon devleti olmasına rağmen bütün gücü merkezde toplamayı tercih

etmektedir. Bu bağlamda, daha önce seçime dayalı bazı yönetici pozisyonları için atama usulüne geçilmiş, yerel yönetim birimleri ekonomik olarak büyük oranda merkeze bağımlı hale getirilmiştir.

Merkeziyetçilik ve güçlü devlet, Rusya'nın âdeta vazgeçilmez talepleridir. Dolayısıyla bu talepler doğrultusunda bir yönetim perspektifi geliştirilmekte ve siyasal iktidar da politikalarını bu genel eğilimi dikkate alarak oluşturmaktadır. Yerel ve bölgesel yönetim pratikleri, özellikle büyük hassasiyet içerisinde belirlenmekte ve herhangi bir aksama ya da boşluk kalmaması adına tüm ayrıntılar düşünülmektedir. Klasik örgüt yapısı korunmaya ve bürokrasi güçlendirilmeye devam edilmektedir. Oysaki günümüzde örgüt yapılarında sosyal ve beşeri unsurların önemine değinilmekte, esnek örgüt modelleri öne çıkmakta, yönetim paradigması çerçevesinde açıklık ve katılımın önem kazandığı görülmektedir. Ortaya çıkan bu durum, Rusya açısından, hesap verebilir, açık ve şeffaf bir kamu yönetiminin oluşabilmesinin önünde engel yaratabilmekte ve yer yer bir meşruiyet bunalımının yaşanmasının da önünü açabilmektedir.

Rusya kamu yönetiminde küreselleşme ve neoliberalizm, dıştan gelen ve sonuçları itibariyle olumsuzlanarak ele alınan iki aktör olmaktadır. Bu olumsuzlamanın şiddeti ve boyutları bazen konjonktürel olarak değişime uğramaktaysa da çalışmanın bütününde de bahsedildiği üzere genel olarak devletin gücünün kaybına neden olabilecek unsurlarla ele alınan bir küreselleşme ve neoliberalizm reddedişi söz konusu olmaktadır. Oysaki bu reddediş, oldukça katı ve tavizsiz noktalara ulaşarak yarattığı sonuçlar itibariyle orta ve uzun vadede ülkenin iktisadi kalkınması ve demokrat gelişimi üzerinde telafisi zor birtakım etkiler oluşturabilmektedir. Zira günümüzde özellikle teknolojik ilerleme sayesinde insanlar, tüm dünyada neler olup bittiğini yakından takip edebilmekte ve neredeyse her şeye kolaylıkla ulaşabilmektedir. Dolayısıyla artık insanlar, dünyanın diğer ucu ile kendi yaşadıkları ya da gördükleri arasında karşılaştırma yapabilmekte ve eleşiri geliştirebilmektedir. Kamu yönetiminde de bu nispette beklentiler değişmekte ve eleştiriler daha etkin bir şekilde dile getirebilmektedirler. Nitekim Rusya'da komiserliklere yapılan şikayetler incelendiğinde de toplumsal taleplerin, içerik itibariyle değişime uğradığı gözlenmektedir. Otoriter

politikaların benimsenmediği aksine insanın refahı ve mutluluğuna odaklanan bir yönetim yaklaşımının övüldüğü görölmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

1980 sonrası dönem, tüm dünyayı etkisi altına alan bir değişim ve dönüşümü de beraberinde getirmiştir. ‘Uzak’ kavramı neredeyse anlamını yitirmeye başlamış ve bir ‘yeni’ olana dahil olma süreci başlamıştır. Bu ‘yeni’den kaçınmak ya da haberdar olmamak bir o kadar zorlaşmış ve bazen imkansız hale gelmiştir. Öyle ki 1980 sonrası büyük bir ivmeyle yaşanan bu değişim ve dönüşüm bir kuşak öncesini anlamlandıramayan, bir kuşak sonrasını ise anlayamayan birey ve toplumlar, sıklıkla karşılaşılan bir sonuç haline gelmiştir. Siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel alanda geçmişte karşılaşılmayan dinamiklere rastlanmış ve özellikle siyasal alanda farklı bir dil kullanılmaya başlanmıştır. Devlet ve kamu yönetimi de bu süreçten etkilenmiş ve politika değişimi yaşanmıştır. Başka bir ifadeyle, devletten ve kamu yönetiminden beklentiler değişmiş, ulus devletin varlığına dair her geçen gün belirginleşen bir tehdit algısı ortaya çıkmıştır. Bütün bu sürecin etkisi elbette ki bütün devlet ve toplumlarda aynı şekilde, aynı istikamette ve aynı çerçevede olmamıştır. Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti resmi adına sahip Kuzey Kore gibi kimi devletler, bu süreçten tamamen kopuk bir biçimde varlığını devam ettirmeye çalışırken; Çin Halk Cumhuriyeti gibi devletler, ekonomisini bu sürece dahil ederek yönetim biçimini bu sürecin dışında tutma çabası sergilemiştir. Batılı ve onların sıkı takipçisi olan devletler, bu süreci her boyutuyla yaşarken çalışmanın konusunu oluşturan Rusya, kendine has bir yapı ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

Bilindiği üzere 1980 sonrası yaşanan dönüşümün temelini, yönetim kavramı ekseninde yöneten-yönetilen ilişkilerinin yeniden ele alınması oluşturmuştur. Dünyadaki pek çok ülkede bürokrasiye kötümser anlamlar yüklendiği görülmüştür. Bürokrasiye yüklenen bu olumsuz anlamın her geçen gün artan oranda yükseldiği; kurallara sıkı sıkıya bağlı, yönetme tekeli elinde bulunduran, hiyerarşiden taviz vermeyen anlayıştan hızla uzaklaştığı izlenmiştir. Devletin dolayısıyla kamu yönetiminin küçültülmeye başlandığı bu dönemde, devletin kapasitesi küçültülerek özelleştirmeler aracılığıyla kamu yönetimi düzenleyici bir çerçeveye oturtulmaya çalışılmıştır. Kamunun devasa örgütlenme biçimleri, parçalara ayrılarak daha etkin ve yönetilebilir bir yapı yakalanmak istenmiştir. Bu bağlamda, özel sektör pratikleri kamu yönetiminde hayata geçirilmeye çalışılmış, kamu hizmetlerin sözleşme esasına dayalı alımı ön plana çıkartılarak kamu sektörü rekabete açık hale getirilmiştir. İlgili tüm

paydaşların yönetim ve karar alma süreçlerine dahil edildiği bir anlayışın benimsenmesi önem kazanmış, bu doğrultuda yapılacak düzenlemeler süreç içerisinde âdeta bir zorunluluk haline gelmiştir. Kamu yönetiminde paradigma değişimi bu doğrultudayken Rusya, tarihsel gerçeklikleriyle örtüşecek bir biçimde klasik yönetim anlayışını büyük ölçüde devam ettirmiştir. Özel sektör, sivil toplum kuruluşları, yerel dinamikler vb. gibi yapılar karar alma süreçlerine etkin bir şekilde katılamamıştır.

Sovyetler Birliği dağıldıktan sonra Sovyetlerin en büyüğü olan Rusya, yeniden inşa sürecine girmiş ve 1993'te yeni anayasasını hazırlamayı başarmıştır. Bu anayasa, yeni devletin ve dolayısıyla kamu yönetiminin nasıl şekillendirileceğini ele alarak özellikle 1993-2000 yılları arası dönemde devletin ve kamu yönetiminin neoliberal etkilerle yeniden düzenlenmesi gerektiği fikri üzerinde durmaya çalışmıştır. Nitekim bu dönemde toplumsal dinamiklerin de bu yönde bir talebi ve beklentisi olmuştur. Ancak Yeltsin ve bürokratik kadrosu için bu süreç oldukça sancılı ilerlemiş ve temel birtakım sorunlar belirginleşmiştir. Ülke ekonomisi krizler yaşamış, enflasyon ve işsizlik yükselişe geçmiştir. Cumhuriyetlere verilen geniş yetkiler nedeniyle de özerklik tartışmaları ciddi boyutlara ulaşmıştır. Yeni devletin neoliberal dünyadaki rolünün nasıl belirleneceğinin büyük soru işaretleri barındırdığı, piyasanın dinamiklerinin hangi çerçevede yerine getirileceğine anlamlı cevapların üretilmediği bu dönemin sonucunda Yeltsin, iktidarını günümüze kadar sürdüren Putin'e devretmiştir.

2000'de iktidar koltuğuna oturan Putin, devraldığı Rusya ile bugünkü Rusya arasında fark yaratma çabası içerisine girmiştir. Gerçekten de başta siyasi istikrar olmak üzere, ekonomik gelişme -bunun içerisinde enflasyonla mücadele ve mali disiplinin yakalanması en önemli sacayaklarını oluşturmaktadır- alt yapının geliştirilmesi, devletin itibarının kazandırılması vb. gibi konularda eskiye nazaran Putin Dönemi'nde önemli adımlar atılmaya çalışılmıştır. Bu dönemde Rusya, devlet içerisindeki terör unsurları ile mücadele yürütmüş, bölgesel ve küresel ölçekli sorunların gidişatının belirlenmesinde ya da yönünün değiştirilmesinde önemli aktörlerden biri olabilme amacını önclemiştir. Bütün bu gelişmeler yaşanırken kamu yönetimi aygıtı, Putin'in önemli araçlarından biri olmuş, hedeflediği değişim ve dönüşümü kamu yönetimi ve bürokratlar aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışmıştır.

Bürokrasi noktasında bazı düzenlemeler gerçekleştirilmiş ancak bu düzenlemeler bürokrasinin gücünü kırmaktan ziyade Putin ve ekibinin politikalarına işlerlik kazandıracak şekilde yeni bir bürokratik yapının dinamiklerini hazırlamıştır. Her ne kadar devlet, bazı sektörlerden çekilip yerini özel sektöre bırakmış olsa da toplamda kamu sektörü gücünü arttırmış, Putin öncesi dönemde özel sektörün elinde olan pek çok kurum ve kuruluş kamulaştırılmıştır. Özel sektör yönetim pratiklerini kamuda uygulamak bir yana Rus tarihinin belirli dönemlerine atıf yapılarak kamunun güçlendirilmesi amacı öne çıkmıştır.

Küreselleşmenin ve neoliberal politikaların ön plana çıktığı dünyada Rusya, egemen demokrasi modeli ile egemenliği güçlendirme çabası içerisine girmiş ve bu amaç ile uyumlu olacak şekilde içinde yaşadığımız dünyanın kamu yönetimi anlayışı ile uyuşmayan bir anlayış geliştirmeye başlamıştır. Dışa kapalı ve katı koruma politikası ile şekillenen bu anlayışı ile devletin geleceğinin güvence altına alabileceği varsayımı üzerinden hareket edilmiştir. Devlet, sınırları çizilmiş bu koruma odaklı bakış açısı ile özellikle Batı'dan gelen tehditleri bertaraf edecek güce ulaştırılmaya çalışılmıştır. Putin, kendisinden daha önce tartışılmaya başlanan egemen demokrasi modelini bu temel amaç doğrultusunda gündeme taşımakta gecikmemiştir.

Toplumunu oluşturan tüm katmanların etkin bir biçimde siyasete katılımının önünün açıldığı katılımcı demokrasi ile liberal demokrasi anlayışının ön plana çıktığı günümüzde Putin, iktidarının ilk yıllarından itibaren egemen demokrasi modelini uygulamaya ve bu modelden etkin bir şekilde yararlanmaya çalışmıştır. Devletin sarsıldığı düşünülen egemenliğini yeniden tesis etmenin ve devleti 'güçlü' kılmının yollarının arandığı bu dönemde, egemen demokrasinin ilkeleri ayrıntılı bir şekilde ortaya konmuştur. Devletin, yoğun bir şekilde Batı kaynaklı tehditlerle karşı karşıya olduğu ve bu tehditlerin ivedilikle ortadan kaldırılması gerektiği üzerinden bir söylem geliştirilmiştir. Geleceğe güvenle bakabilmenin yegâne yolunun söz konusu bu tehditlere karşı bir savunma stratejisi ya da korunma kalkanı oluşturulmasının önemi üzerinde durulmuştur. Küreselleşme ve neoliberalizmin, ülkeye sokulmaya başlayan etkilerinin en aza indirilmesinin önemi vurgulanmıştır. Bu nedenle de 'uygun görülen' bazı dahil olma ya da zorunlu kabuller söz konusu olmuştur. Bazı sektörler, piyasanın dinamiklerine bırakılırken; enerji ve basın yayın vb. sektörler neredeyse devletin tekeline geçmiştir. Buna gerekçe olarak da Rusya'yı yok etmek isteyenlerin, bu

sektörler üzerinden toplumları ve devletleri manipüle ettiği argümanı öne çıkmıştır. Bu çerçevede de egemen demokrasi modeli ile devletin korunabileceği ve aynı zamanda demokrasinin de sağlam temeller üzerine inşa edilebileceği ileri sürülmüştür. Özellikle Rusya'nın gönül coğrafyası olarak adlandırılan Gürcistan ve Ukrayna gibi ülkelerde yaşanan devrimler, Rusya'yı ve yöneticilerini egemen demokrasi ipine sıkı sıkı tutunmaya zorlamıştır. Nitekim bahsi geçen coğrafyalarda bu tarz gelişmeler yaşandıkça Rus siyasetçi ve bürokratlar, doğru yolda oldukları fikrinden hareketle bu doğrultuda atıkları adımları hızlandırıp sertleştirmişlerdir.

Putin'in iktidara gelmesiyle birlikte bahsi geçen sertlik politikası her geçen gün güç kazanmaya başlamıştır. Egemen demokrasi ile devletin güçlü olacağı ve aynı zamanda halkın da bunu arzu ettiği üzerinden bir temellendirme yapılmıştır. Benimsenen bu demokrasi modeline göre, devletin egemenlik alanına her türlü müdahale önlendiği takdirde devlet ve toplumun gelecekteki varlığı adına muhtemel tehditlerin ortadan kaldırılabileceği ve vatandaşların da huzur ve mutluluğunun sağlanabileceği belirtilmiştir. Gerçek demokrasinin de ancak bu şekilde inşa edilebileceği ve egemen olanın aslında halkın bizzat kendisi olduğu üzerinde durulmuştur. Devlet ve kamu yönetimi pratiği adına da küreselleşme ve neoliberalizmin etkisinden kendisini korumak isteyen Rusya, üretmeye çalıştığı egemen demokrasi modeli üzerinden kapsamlı adımlar atmıştır.

Egemen demokrasi modeli ile Rusya, yukarıda bahsi geçen düzenlemeleri yapmaya çalışırken kamu yönetiminin temel ilkeleri ile karşıtlık ortaya çıkarmış ve bu karşıtlık, beraberinde aşılması zor sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu sorunlardan ilki, merkezin geniş yetkileri ile ilgili olmuştur. Egemen demokrasi modeli ile Rusya, merkezi güçlendirmeye çalışmış ve yerelin yetkileri büyük ölçüde törpülenmiştir. Yerel yöneticilerin tek başlarına alabileceği kararlar oldukça sınırlandırılmış, federasyon şeklinde örgütlenmiş bir devlet olmasına rağmen Rusya'da yerel âdeta ikincilleştirilmiştir. Yerelin ve yerele ait olanın ön plana çıktığı, sorunun kaynakta tespit edilip yine kaynakta çözüldüğü günümüz kamu yönetimi anlayışının aksine merkezin gücü yoğun bir şekilde arttırılmıştır. Her bir federe birimden iki temsilciden oluşan Federasyon Konseyi'nin gücünün kırılması adına yeni bir danışma meclisinin oluşturulması bunun en önemli göstergelerinden biri olmuştur. Yine federe birimlerin bütçesinin çok büyük bir kısmının merkezden gönderilmesi, ülkenin yedi bölgeye

ayrılarak olağanüstü yetkili “süper valilerin” merkezden atanması, gündelik basit icraatlar dışında önemli sayılabilecek icraatların merkezin onayına tabi olması diğer önemli göstergeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Merkezin bu şekilde güçlendirilmesi yerini yatay örgütlenmeye bırakması beklenen hiyerarşik örgütlenmenin daha yoğun bir biçimde gözlemlenmesine neden olmuştur. Bu kadar farklı insanı içerisinde barındıran ve federasyon biçiminde örgütlenmiş bir devletin kamu yönetimini büyük ölçüde merkezileştirmesi ve hâlâ bu doğrultuda adımlar atması her şeyden önce kamu yönetimi disiplininin temel ilkeleriyle ters düşmüştür. Merkezin gücünün bu kadar artırılması sonuç odaklı olması gereken kamu yönetiminin süreç odaklı bir şekilde varlığını devam ettirmesi sonucunu doğurmuştur. Esnek hiyerarşinin olmaması kamu yönetimini şeffaf olmaktan uzaklaştırmış bu da özellikle üst düzey kamu personelinin kendisine büyük önem atfetmesine ve yönetim ruhundan uzaklaşılmasına yol açmıştır. Ayrıca yerelin dokusu ve beklentileri, merkezin karar alma sürecini başlatarak müdahale etmesini bekleyemeyecek nitelikte ve boyutta olabilmektedir. Yerele ait ve bizzat onun muhatap olduğu problemler, merkezin keşfinden uzak kalabilmekte ve bu problemler olumsuz bir seyir izler hale gelebilmektedir. Süratli bir şekilde müdahaleye ihtiyaç duyan bazı sorun alanları, merkezin onayı ile yapılacak düzenlemelerin beklenmesi ya da merkezin onayının alınamaması nedeniyle orada yaşayan vatandaşların bu sorunla yaşamaya devam etmesine neden olmaktadır.

Kamu yönetimi anlayışının olmazsa olmaz kriterlerinin belki de en başında gelen şeffaflık da Rus kamu yönetimi açısından ciddi sorunların yaşandığı konuların başında gelmektedir. Şeffaflıktan uzaklaşmaya başlanması, tahmin edilmesi zor olmayacak şekilde en güvenilir ortamda bile soru işaretlerinin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Gizlenecek bir şeylerin var olduğu algısı, uzun vadede güven sorununu yaratmaktadır. Günümüzde Rusya’da da kamu yönetiminin şeffaflığı ve hesap verilebilirliği noktasında problemlerinin büyüdüğü dile getirilmektedir. Başka bir ifadeyle, Rus kamu yönetiminde gizlilik öne çıkmakta ve özellikle son dönemlerde bu gizlilik politikası ‘ideal olan’ olarak sunulabilmektedir. Yine devletin gücü ile ilişkilendirilen bir dışı kapalılık savunusu okunmakta ve bu dışı kapalılık övgüyle desteklenebilmektedir. Bu noktada ortaya çıkan temel problemlerden biri de kuşkusuz vatandaşların sorularının yanıtlanamaması ve meraklarının giderilememesi ile ilgili

olmaktadır. Ülke kaynaklarının nasıl kullanıldığına yönelik bilgi sahibi olma hakkına sahip olan vatandaşların, bu haklarının büyük ölçüde zaafiyete uğraması gibi istenmeyen bir sonuç ile karşılaşmaktadır. Halbuki günümüzde vatandaşların öğrenmek istedikleri ya da merak ettikleri her konuda soru sorabilmesi ve sorularının yanıtını ivedilikle alması gerekmektedir. Zira birçok ülke deneyiminde bu bilgi edinme süreci, oldukça süratli ve etkin işlemektedir. Bu da beraberinde hem bahsi geçen güven probleminde çözüm üretmekte hem de siyasal iktidarın daha sonraki adımlarının desteklenmesini kolaylaştırmaktadır.

Putin Dönemi'nde nispeten de olsa örgütsel bazda bazı kurumlar küçültülmeye ve özellikle bakanlıkların sayısı azaltılmaya çalışılmışsa da bürokratik hantallık bütünüyle ortadan kaldırılamamıştır. Rus bürokrasisinin o büyük yapılanması gücünü korumaya devam etmiştir. Söz konusu bu büyüklük ve hantallık, işlerin yavaş ve çoğu zaman aksak ilerlemesine neden olmuştur. Özellikle kırtasiyeciliğin ve hiyerarşiye dayalı düzenlemelerin varlığı, sıradan bir sorunun çözümünün dahi günlere ve hatta aylara yayılmasının yolunu açmıştır.

Rusya'da kamu yönetimi çok büyük oranda siyasallaştığı da görülmektedir. Putin yönetimine ve egemen demokrasi çerçevesinde geliştirilen kamu yönetimi anlayışına muhaliflik, çeşitli düzeylerde yönetici olabilmenin önünde fiili açıdan engel yaratabilmektedir. Yine atama, terfi ve tayin işlemleri siyasal otoritelerin emir ve direktifleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Rusya İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ne yapılan şikayetler incelendiğinde bu doğrultuda oldukça fazla sayıda şikayet olduğu görülmektedir.

Rusya'da yolsuzluk ve rüşvet de oldukça yaygın sorunlar arasında yer almaktadır. Bir üst paragrafta kamu yönetiminin siyasallaşmasında belirttiğimiz üzere Rusya İnsan Hakları Yüksek Komiserliği'ne bu doğrultuda yapılan şikayetler incelendiğinde oldukça fazla sayıda şikayet olduğu görülmektedir. Yine bağımsız ve tarafsız bazı kuruluşlarca yapılan çalışmalar da bu durumu doğrular sonuçları ortaya koymaktadır.

Devletin ve dolayısıyla kamu yönetiminin temel görevi, vatandaşların huzur ve mutluluğunun sağlanmasına kaynaklık etmek olarak belirlenmektedir. Politikalar da bu görevin, eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi amacını ortaya çıkaracak şekilde

oluşturulmakta, en azından kuramsal olarak bu amacın öncelenmesinin önemi üzerinde durulmaktadır. Ancak yukarıda ele alınmaya çalışılan Rus kamu yönetiminin problemlerini ve aynı zamanda karakteristik özelliklerini yansıtan maddeler incelendiğinde Rus kamu yönetiminin, bahsedilen bu temel görev ve amaç ekseninden sıklıkla uzaklaştığı ileri sürülmektedir. Egemenlik arzusu ve talebi, tüm problemlerin tek çözüm yolu olarak görülmekte ve “güçlü devlet”, neredeyse geri kalan her şeyi talileştirmektedir. Ancak bireyler için artık “güçlü devlet”, geçmişte sahip olduğu olumlu anlamdan belirgin bir şekilde uzaklaşmaktadır.

İçinde bulunduğumuz dünyada ekonomik aktivitelerini çok çeşitli alanlara yayabilmeyi başarmış devletler, büyük avantajlar yakalamış konuma yükselmektedir. Rusya'nın ekonomisi ise bu çerçevede ele alındığında büyük oranda enerji kaynaklarından ve askeri teknolojiye elde edilen satış gelirlerine dayanmaktadır. Bu da bir gün enerji kaynakları tükendiğinde Rusya ne yapacak sorusunu gündeme taşımaktadır. Rusya'nın karşısında duran bir başka sorun da dünyanın sınırlı sayıda ülkesine askeri teknoloji ihraç edebilirken askeri teknolojiye bu kadar kaynak ayırmanın ne kadar verimli olduğu ile ilgili olmaktadır. Zira kaynakların etkin bir şekilde kullanılması ve vatandaşların genel refahına harcanması, ülkelerin gelişimi açısından oldukça önemlidir. Yoğun olarak askeri teknoloji üzerine odaklanmanın doğal sonucu olarak yatırım alanlarını daraltmakta ve istihdam koşullarını da sorunsallaştırmaktadır.

Günümüzde Rusya'nın önünde bahsi geçen başlıklarda dile getirildiği üzere temel birtakım sorun alanları bulunmaktadır. Bu problemlerin temelinde egemenlik vurgusunun çok güçlü bir şekilde öne çıkması yatmaktadır. Devlet, mutlak manada öncelenmekte ve devletin varlığı, diğer her şeyi önemsizleştirmektedir. Ayrıntıların dahi merkezden belirlenmesi eğilimi, bireyi ötelediği gibi bireyin arzu ve isteklerinin de duyulmamasına neden olmaktadır. Demokratik gelişim bu nedenle de ileri sürüldüğünün aksine sağlanamamakta ve salt bir egemenlik vurgusu öne çıkmaktadır. Oysaki çalışma boyunca ele alınan bu yeni dönemde, yalnızca güçlü devletin inşasına yönelik politikalar belirlemek beraberinde önemli zafiyet noktaları ve problemler yaratabilecek nitelikte görünmektedir. Ülkenin iç dinamiklerine odaklanarak yalıtılmış ve tehdit algısı ile büyük ölçüde şekillenmiş devlet ve kamu yönetimi anlayışı beklenen sonuçları yaratabilecek potansiyeli taşımamaktadır. Nitekim belirli bir süre sonra bir kısır döngü başlayabilme ihtimali ortaya çıkmakta ve geri dönüşü olmayan sonuçlarla

karşılaşılabilmektedir. Çelişkiler, her geçen gün artmakta ve toplumsal dinamikler dahi artan çelişkilerin yarattığı sorunları ortadan kaldırmakta zorlanmaktadır. Kaotik ögeler sisteme dahil olmaya devam etmekte ve yeni sorunlar türemektedir. Zaman zaman ortaya çıkan arada kalmışlık hali, iç ve dış dünya arasında dengenin nasıl kurulacağı ya da dengenin hangi yönde değişeceği bu sorunların çeşitlenmesine ve bazen katlanmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla temel birtakım sorunlar ortaya çıkmakta ve genel olarak bu sorunlar aşağıdaki gibi özetlenebilmektedir:

- i) Kamu yönetimine karşı genel bir memnuniyetsizlik halinin oluşması,
- ii) Rusya kamu yönetiminin gündelik rutin işleri çözmede dahi yetersiz kaldığı algısının oluşması,
- iii) Kamu politikalarının, Rusya'nın sorunlarına çözüm üretmekten ziyade devletin ve kamu yönetiminin nüfuz alanını genişletici nitelikte olması,
- iv) Kamu yönetiminin toplumsal ve uluslararası meşruiyetten uzaklaşan bir karaktere bürünmesi,
- v) Kaynakların israf edilmesi,
- vi) Etkili ve verimli bir kamu yönetimi anlayışının tesis edilememesi.

Rusya kamu yönetiminde gözlemlenen bu sorunların çözüme kavuşturulabilmesi için ise dikkat edilmesi önemli olan hususları şu şekilde sıralayabilmek mümkün görünmektedir:

- i) Yönetişim paradigması çerçevesinde yönetime katılımın önünü açacak yeni mekanizmaların geliştirilmesi,
- ii) Vatandaşların görüş, düşünce, beklenti ve talepleri doğrultusunda Rus kamu yönetiminin bireyin ve toplumun sorunlarını öncelmesi,
- iii) Rus kamu yönetiminde şeffaflığın arttırılmasını sağlayacak düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. Vatandaşların talep ettiği dokümanları onlarla paylaşması gerekmektedir. Bu doğrultuda vatandaşlar süreçlerden haberdar edilmeli talep edenlerin bulunması halinde söz konusunu süreçlere dahil edilmesi,

- iv) Rusya kamu yönetimi, sorunların giderek arttığı ve çeşitlendiği kaynakların ise bir o kadar azaldığı bir ortamda yapmayı planladığı her türlü faaliyeti fayda/maliyet analizi yaparak gerçekleştirmesi,
- v) Rusya kamu yönetiminin, yapılması planlanan tüm değişiklikleri zamanın ruhuna ve özüne uygun bir zemine oturtması,
- vi) Rus kamu yönetiminin örgüt ve mevzuat açısından küçültülmesi ve sadeleştirilmesi,
- vii) Rus kamu yönetiminin, merkezileşmeden ve hiyerarşiden uzaklaşarak yerelleşme, bölgeselleşme ve özelleştirme kavramlarını Rus kamu yönetimi kültürüne yerleştirilmesi,
- viii) Rus kamu yönetiminin, uluslararası standart ve ilkelere şüpheyile bakma düsturundan vazgeçerek söz konusu standart ve ilkelere sorunların çözümü noktasında en yüksek düzeyde faydalanması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- AKBULUT Örsan Ö., *Küreselleşme Ulus Devlet ve Kamu Yönetimi*, TODAİE Yayını, Ankara, 2007.
- AKHUNDOVA Jale, *Karşılaştırmalı Kamu Yönetimi Reformları Türkiye ve Rusya Örneği*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2014a.
- AKHUNDOVA Jale, *Rusya'nın Yumuşak Güç Politikaları Mevzuat, Kurumlar, Politikalar*, Ekin Basın Yayın Dağıtım, Bursa, 2015.
- AKTAN Coşkun Can, *21.Yüzyıl İçin Yeni Bir Devlet Modeline Doğru Optimal Devlet, Kamu Ekonomisinin ve Yönetiminin Yeniden Yapılanması ve Küçültülmesine Yönelik Öneriler*, TÜSİAD Yayınları, İstanbul, 1995.
- AKTAN Coşkun Can, *Değişim ve Yeni Global Yönetim*, Türkiye Metal Sanayicileri Sendikası Yayını, İstanbul, 1997.
- AKTEL Mehmet, *Küreselleşme ve Türk Kamu Yönetimi*, Asil Yayın, Ankara, 2003.
- ALEXIN E'.V., *Gosudarstvennoe i municipal'noe upravlenie- uchebnoe posobie*, Penza 2007.
- ALİYEV Zaur, "Rusya'da Faaliyet Gösteren Siyasal Partiler", *Putin'in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi*, (Ed.) Doç. Dr. İrfan Kaya Ülger, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, ss. 135-150.
- ARI Tayyar, *Uluslararası İlişkiler Teorileri: Çatışma, Hegemonya, İşbirliği*, Marmara Kitap Merkezi, 2010.
- BARCIC I.N., *Sistema gosudarstvennogo i municipal'nogo upravleniya- uchebnyj kurs Tom I*, Moskva, 2011.
- BAŞKAYA Fikret, *Küreselleşmenin Karanlık Bilânçosu*, Özgür Üniversite Kitaplığı, Ankara, 2002.
- BAUMAN Zygmunt, *Küreselleşme, Toplumsal Sonuçlar*, Çev. Abdullah Yılmaz, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 1999.
- BELL Stephen ve Andrew HINDMOOR, *Rethinking Governance: The Centrality of the State in Modern Society*, Cambridge University Press, New York, 2009.
- BOURDIEU Pierre, *Science of science and reflexivity*, UK: Polity Press, Cambridge 2004.
- BOZKURT Ömer ve Turgay ERGUN ve Seriyse SEZEN, *Kamu Yönetimi Sözlüğü*, TODAİE Yayınları, Ankara, 1998.
- BOZKURT Veysel, *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2000.
- BÜYÜKAKINCI Erhan, "Vladimir Putin Dönemi Rus Dış Politikasına Bakış Söylemler, Arayışlar ve Fırsatlar", Der. Erhan Büyükkakıncı, *Değişen Dünyada Rusya ve Ukrayna*, Phoenix, Ankara, 2004, ss. 137-155.

CAŞIN Mesut Hakkı, “Rusya Federasyonunun Anayasal Rejimi”, *Putin'in Ülkesi: Yeni Yüzyıl Eşiğinde Rusya Federasyonu Analizi*, (Ed.) Doç. Dr. İrfan Kaya Ülger, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2015, ss. 29-71.

CHIRKIN V.E., *Sistema gosudarstvennogo i municipal'nogo upravleniya - uchebnik*, Moskva 2005.

CHOSSUDOVSKY Michel, *Yoksulluğun Küreselleşmesi*, Çev. Neşenur Domaniç, Çiviyazıları, İstanbul, 1999.

COLAS Alejandro, “Neoliberalizm, Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler” *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki*, Der. Alfredo Saad-Filho, Deborah Johnston, Çev: Şeyda BAŞLI, Tuncel ÖNCEL, Yordam Kitap, İstanbul, 2007.

COLTON Timothy J. and Mcfaul MICHAEL, “Putin and Democratization”, Dale R. Mcfaul, Michael, *Re-engaging Russia and the Russians New Agenda For American Foreign Policy*, Center For American Progress, 2005, pp. 1-24.

COX Rober W., “Post-Hegemonic Conceptualization of World Order”, *Governance Without Government*, Cambridge University Press, 1992.

CROZIER Brian, *The Rise and Fall of The Soviet Empire*, An Imprint of Prima Publishing, National Review, California, 2000, ss. 57-127.

ÇAKMAK Haydar, *Uluslararası İlişkiler “Giriş, Kavram ve Teoriler”*, Platin Yayınları, 2007.

ÇOMAK İhsan, “Rusya, Putin ve Avrasyacılık”, (Ed.) İhsan Çomak, *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, TASAM Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 89-100.

DARDOT Pierre ve Christian LAVAL, *Dünyanın Yeni Aklı: Neoliberal Toplum Üzerine Deneme*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2007.

DICKEN Peter, *Global Shift: The Internationalization of Economic Activity*, Guilford Press, Newyork, 1992.

DOBRYNIN N.M., *Gosudarstvennoe upravlenie: Teoriya i praktika, Tom 2*, Novosibirsk, 2010.

DOĞAN İlyas, *Devlet ve Toplum Kuramlarına Yeni Yaklaşımlar*, Yeni İnsan Yayınevi, İstanbul, 2008.

Ekonomik Kurumlar ve Kavramlar Sözlüğü, Ed. Fikret Başkaya, Aydın Ördek, Özgür Üniversite, İstanbul, 2008.

ELLWOOD Wayne, *Küreselleşmeyi Anlama Kılavuzu*, Çev. Betül Dilan Genç, Metis Yayınları, İstanbul, 2002.

ERDOĞAN Mustafa, *Liberal Toplum, Liberal Siyaset*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1998.

EROĞLU Ömer ve Mesut ALBENİ, *Küreselleşme, Ekonomik Krizler ve Türkiye*, Bilim Kitabevi, Isparta, 2002.

ERYILMAZ Bilal, *Bürokrasi ve Siyaset*, ALFA, İstanbul, 2002.

FALK Richard, *Yırtıcı Küreselleşme*, 4. Baskı, Çev. Ali Çaksu, Küre Yayınları, İstanbul, 2002.

- FILYANINA I.M., *Sistema organov gosudarstvennoj vlasti - uchebnoe posobie*, Xabarovsk, 2012.
- FOSTER John B., *Emperyalizmin Yeniden Keşfi*, Devin Yayınları, İstanbul, 2005.
- FRIEDMAN Thomas L., *The Lexus and the Olive Tree*, New York, Farrar Straus Giroux, 2000.
- GEVORKYAN Natalya, Natalya TİMAKOVA, Andrey KOLESNİKOV, *Kendi Anlatımıyla Putin*, Astana Yayınları, Ankara, 2017.
- GIDDENS Anthony, *Elimizden Kaçıp Giden Dünya*, Çev. Osman Akınhay, Alfa Yayınları, 2000.
- GIDDENS Anthony, *Modernite ve Bireysel-Kimlik Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum*, Say Yayınları, İstanbul, 2010.
- GIDDENS Anthony, *Modernliğin Sonuçları*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul, 2004.
- GIDDENS Anthony, *The Consequences of Modernity*, Polity Press, Cambridge, 1990.
- GOMOLA A.I., I. A. GOMOLA, Ye.V. BORISOVA ve M. PRAVOVYYE, *osnovy gosudarstvennogo i munitsipal'nogo upravleniya: ucheb.posobiye dlya studentov, sredneye prof. ucheb. zaved. .: Izdatel'skiy tsentr "Akademiya"*, 2009.
- GÖRMEZ, Kemal, *Küreselleşme ve Yerelleşme*, Odak Yayınevi, Ankara, 2005.
- GÜL, Songül Sallan, *Sosyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa!*, İstanbul, Etik Yayınları, 2004.
- HABERMAS Jurgen, *Küreselleşme ve Milli Devletlerin Akıbeti*, Çev. Medeni Beyaztaş, Bakış Yayınları, İstanbul, 2008.
- HARVEY David, *A Brief History of Neoliberalism*, Oxford University Press, New York, 2005.
- HAYEK Friedrich A., *Kölelik Yolu*, Çev. Y. A. Turhan Feyzioğlu, Liberte Yayınları, Ankara, 2004.
- HELD David ve Anthony McGREW, *Küresel Dönüşümler-Büyük Küreselleşme Tartışması*, Phoenix Yayınevi, Ankara, 2008.
- HELD David, Anthony McGREW, David GOLDBATT ve Jonathan PERRATON, *Global Transformations: Politics, Economics and Culture*, Polity Press, Cambridge, 1999.
- HEYWOOD Andrew, *Political Ideologies An Introduction*, New York, Palgrave Mcmillan, 2005.
- HEYWOOD Andrew *Siyaset*, Liberte Yayınları, Ankara, 2006.
- HEYWOOD Andrew, *Siyasetin Temel Kavramları*, Çev. Hayrettin Özler, Adres Yayınları, Ankara, 2012.
- HIRST Paul ve Grahame THOMPSON, *Küreselleşme Sorguluyor*, 3. Baskı, Çev. Çağla Erdem, Elif Yücel, Dost Kitabevi, Ankara, 2000.
- IGNATOV V.G., *Gosudarstvennoe i municipal'noe upravlenie: Vvedenie v special'nost'. Osnovy teorii i organizacii: Uchebnoe posobie*, Moskva, 2005.

- İNSEL Ahmet, *Neo-liberalizm, Hegemonyanın Yeni Dili*, Birikim Yayınları, İstanbul, 2004.
- JOUANNY Jean-Robert, *Putin Ne İstiyor?*, Çev. Merve Öztürk, İletişim Yayınları, İstanbul, 2017.
- KAZGAN Gülten, *Küreselleşme ve Ulus Devlet: Yeni Ekonomik Düzen*, Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2002.
- KISSINGER Henry, *Amerika'nın Dış Politikaya İhtiyacı Var mı?*, Tayfun Evyapan, Çev., ODTÜ Yayınları, Ankara, 2002.
- KRIVOVA V. D., *Gosudarstvennoe i municipal'noe upravlenie- uchebno-metodicheskij kompleks*, Moskva, 2009.
- KUZNECOVA V.V. ve I.S. VAXOVSKIJ, *Cheburashkina- Gosudarstvennoe i municipal'noe upravlenie- uchebnoe posobie*, Ul'yanovsk 2004.
- MACPHERSON Crawford Brough, *Demokrasinin Gerçek Dünyası*, Çev. Levent Köker, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara, 1984
- MALYSHEVA M.A., *Teoriya i mexanizmy sovremennogo gosudarstvennogo upravleniya- uchebno metodicheskoe posobie*, Sankt Peterburg, 2011.
- MARSHALL Gordon, *Sosyoloji Sözlüğü*, Çev. Osman Akınhan-Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1997.
- MILL John Stuart, *Hürriyet*, Çev. Mehmet Osman Dostel, M.E.B. Yayınları, Ankara, 1988.
- MORAN Robert T. ve John R. REISENBERGER, *The Global Challenge: Building The New Worldwide Enterprise*, McGraw-Hill Book Company, Londra, 1994.
- NEWMAN Janet, *Modernising Governance: New Labour, Policy and Society*, Sage Pub., London, 2001.
- OHMAE Kenichi *The Borderless World: Power and Strategy in the Interlinked Economy*, Collins London, 1990.
- OSBORNE David ve Ted GAEBLER, "Reinventing Government: How the Entrepreneurial Spirit is Transforming Government", Reading, MA: Addison-Wesley, 1992.
- OXOTSKIJ E.V., *Gosudarstvennoe upravlenie v sovremennoj Rossii: uchebno-metodicheskij kompleks*, Moskva, 2008.
- ÖZBAY Fatih, 2006, "Tarihsel Süreç İçerisinde Ruslar ve Rusya", (Ed.) İhsan Çomak, *Rusya Stratejik Araştırmaları-1*, TASAM Yayınları, İstanbul, 2006, ss. 13-27.
- PARLAK Bekir ve Zahid SOBACI, *Kuram ve Uygulamalarda Kamu Yönetimi: Ulusal ve Global Perspektifler*, Alfa Yayını, İstanbul, 2005.
- PIKUL'KIN A.V., *Sistema gosudarstvennogo upravleniya*, Moskva, 2000.
- RIASANOVSKY Nicholas V. ve Mark D. STEINBERG, *Rusya Tarihi Başlangıçtan Günümüze*, Çev. Figen Dereli, İnkılâp Kitabevi, İstanbul, 2016.
- ROBERTSON Roland, *Küreselleşme Toplum Kuramı ve Küresel Kültür*, Bilim Sanat Yayınları, Ankara, 1999.

- RODRİK, Dani, Küreselleşme Sınırı Aştı mı?, Çev. İzzet Akyol, Halil İbrahim İnci, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 1997.
- ROMANOV V.N. ve V.N. KUZNECOV, *Sistema gosudarstvennogo i municipal'nogo upravleniya - uchebnoe posobie*, Ul'yanovsk 2008.
- SAAD-FILHO A. ve D. JOHNSTON, *Neoliberalizm Muhalif Bir Seçki*, Yordam Kitap, İstanbul, 2005.
- SABINE George, *Yakın Çağ Siyasal Düşünceler Tarihi*, Çev. Özer Ozankaya, Gündoğan Yayınları, Ankara, 1991.
- SAMARA G.M., *Osnovy gosudarstvennogo i munitsipal'nogo upravleniya*, Sinergiya, 2013.
- SARAN Ulvi, "Küresel Değişim Dinamiklerinin Kamu Yönetimi Alanındaki Etkileri", *Kamu Yönetiminde ve Kamu Hizmetlerinde Kalite*, (Ed) Çoşkun Can Aktan ve Mehmet Ulvi Saran, Hizmet-İş Sendikası Yayınları, Ankara, 2005.
- SAYILAN Fevziye, "Küreselleşme ve Eğitimdeki Değişim", *Küreselleşme ve Eğitim*, Haz. Ayfer Yakar ve Ebru Oğuz, Dipnot Yayınları, Ankara, 2007, ss. 59-82.
- SKINNER Quentin, *Liberty Before Liberalism*, Cambridge University Press, Seventh Published, New York, 2003.
- SORENSEN, Georg, *Democracy and Democratization*, San Francisco, Westview Press, 1993.
- STIGLITZ Joseph E., *Küreselleşme Büyük Hayal Kırıklığı*, Çev. Arzu Taşçıoğlu-Deniz Vural, Mart Matbaacılık, İstanbul, 2002.
- STRASHUN, B. A., *Federal'noe konstitutsionnoe pravo Rossii*, Moscow, 1996.
- ŞAYLAN Gencay, *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*, İmge, Ankara, 2003.
- TİMUR Taner, *Küreselleşme ve Demokrasi Krizi*, İmge Kitabevi, Ankara, 2000.
- TOURAINÉ, Alain, *The New Capitalist Society*, Brill, Boston, 2001.
- TÜRKÖNE, Mümtaz'er, *Siyaset*, Lotos Yayınevi, 7.Baskı, Ankara, 2007.
- USLUBAŞ Fevzi, *Küresel Terör, Afganistan, BOP ve ABD İmparatorlukların Bataklığı*, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul, 2005.
- VOLSKY Dimitri, *Neo-globalization*, Novosti Press Agency, Moscow, 1987.
- WALLERSTEIN Immanuel, "Vladimir, Tüm Rusların Çarı mı?", *Güncel Yorumlar*, Çev. Veysi Atlı, Deniz Hakyemez, Barış Yeldiren, Aram Yayınevi, İstanbul, 2001.
- WALLERSTEIN Immanuel, *The Modern World System: Capitalist Agriculture and the Origins of the European World-Economy in the Sixteenth Century*, Academic Press, New York, 1974.
- WENT Robert, *Küreselleşme, Neoliberal İddialar, Radikal Yanıtlar*, Çev. Emrah Dinç, Yazın Yayıncılık, İstanbul, 2001.
- YAKOBSON L., *Administrative Reform in Russia's Economic Development*, Liou, K. T. *Administrative Reform and National Economic Development*, p. 241-271. Ashgate, Hampshire, 2000.

YAPICI Merve İrem, *Rus Dış Politikasını Oluşturan İç etkenler: Yeltsin ve Putin Dönemleri*, USAK, Ankara, 2010.

YELDAN Erinç, “Neo-Liberalizmin Bir Söylemi Olarak Küreselleşme”, *İktisat Üzerine Yazılar I Küresel Düzen; Birikim Devlet ve Sınıflar*, Der. Ahmet H. Köse, Erinç Yeldan, Fikret Şenses, İletişim Yayınları, İstanbul, 2003.

YILDIRIM Ali ve Hasan ŞİMŞEK, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 10. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Bursa, 2016.

YILMAZ Osman, *Kamu Yönetimi Reformu: Genel Eğilimler ve Ülke Deneyimleri*, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara, 2001.

ZENGİNGÖNÜL Oğul, *Yoksulluk Gelişmişlik Ve İşgücü Piyasaları Ekseninde Küreselleşme*, Adres Yayınları, Ankara, 2004.

ZERKIN D.P. ve V.G. IGNATOV, *Osnovy teorii gosudarstvennogo upravleniya: Kurs lekcij*, Moskva, 2005.

Makaleler

AĞIR Sarper B., “Güvenlik Kavramını Yeniden Düşünmek: Küreselleşme, Kimlik ve Değişen Güvenlik Anlayışı”, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 22, 2015, ss. 97-131.

AKTAN Coşkun Can, “Klasik Liberalizm, Neo-Liberalizm ve Libertarianizm”, *Amme İdaresi Dergisi*, 28, 1, 1995.

AKTAN Coşkun Can, “Globalleşme, Bölgeselleşme ve Yerelleşme”, *Dış Ticaret Dergisi*, 10, 3, Temmuz 1998.

AKTEL Mehmet, “Küreselleşme Süreci ve Etki Alanları”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 6, 2001, ss.193-202.

BALAY Refik, “Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37, 2, 2004, ss. 61-82.

BARABASHEV Alexei ve Jeffrey D. STRAUSSMAN, “Public Service Reform in Russia, 1991 – 2006”, *Public Administration Review*, 67, 3 May-June 2007, pp. 373-382.

BAYAR Fırat, “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşme Sürecinde Türkiye”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, 32, 2008, ss. 25-34.

BAYRAMOĞLU Sonay, “Küreselleşmenin Yeni Siyasal İktidar Modeli: Yönetişim, Praksis”, ss. 85-116.

BECK Ulrich, “The Cosmopolitan Perspective: Sociology of the Second Age of Modernity”, *British Journal of Sociology*, 51, 1, January/March, 2000, ss. 79-105.

BORATAV Korkut, “2000-2001 Krizinde Sermaye Hareketleri”, *İktisat, İşletme ve Finans Dergisi*, 186, Eylül 2001, ss. 7-47.

CEBECİ İpek, “Küreselleşme Yaklaşımları Kapsamında Küreselleşme Sürecinin Tarihsel Değerlendirmesi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 43, 2011, ss. 359-385.

- ÇELİK Yunus M., “Boyutlarıyla ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32, 2012, ss. 57-74.
- ÇETİN Halis, “Liberalizmin Temel İlkeleri”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2, 1, 2001, ss. 219-237.
- ÇAMUROĞLU ÇİĞ Eylem ve Ünsal ÇİĞ, “Neoliberal Akılsallığın Bir Semptomu Olarak Kriz İletişimi ve Yönetimi”, *Atılım Sosyal Bilimler Dergisi* 3 (1-2), 2013, ss. 79-97.
- DESAI Vandana ve Rob IMRIE, The New Managerialism in Local Governance: North – South Dimensions, *Third World Quarterly*, Vol.19, No.4, 1998.
- DİCLE Atilla, “Küreselleşme: Nedenler, Sonuçlar ve Tepkiler (2)”, *Ekonomik Forum*, 4, Nisan 2000.
- DİKKAYA Mehmet ve Deniz ÖZYAKIŞIR, “Küreselleşme ve Bilgi Toplumu: Eğitimin Küreselleşmesi ve Neo-Liberal Politikaların Etkileri”, *Uluslararası İlişkiler*, 3, 9, Bahar 2006, ss. 151- 172.
- DUMAN Mehmet Z., “Neo- Liberal Küreselleşmenin Zaferi”, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8, 1, 2011.
- DURŞUN Davut, “Küreselleşme ve Toplumun İnşasında Bilginin Artan Önemi”, *Yeni Türkiye: 21. Yüzyıl Özel Sayısı I*, 19, 1998.
- ERBAY Yusuf, “Küreselleşen Dünyada Türkiye”, *Türk İdare Dergisi*, 421, 1998.
- FARAZMAND Ali, “Küreselleşme ve Kamu Yönetimi”, Çev. S. Kaygalak, *Mülkiye*, 25, 229, 2000, ss. 245-278.
- FISCHER Stanley, “Globalization and Its Challenges”, *American Economic Review*, 93, 2, May 2003, pp. 1-30.
- FISH Steven, “The Pitfalls of Russian Superpresidentialism”, *Current History*, 96, October 1997, pp. 326–330.
- GAMBETTİ Zeynep, “İktidarın Dönüşen Çehresi: Neoliberalizm, Şiddet ve Kurumsal Siyasetin Tasfiyesi”, *İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 40, 2009, ss. 143-164.
- GEL’MAN Vladimir ve Andrey STARODUBTSEV, “Opportunities and Constraints of Authoritarian Modernisation: Russian Policy Reforms in the 2000s”, *Europe-Asia Studies*, 68, 1, pp. 97-117, Published online: 02 Feb 2016, <http://dx.doi.org/10.1080/09668136.2015.1113232> (Erişim tarihi: 20.05.2017).
- GÖYMEN Korel, “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinimler, Önermeler, Yönelimler”, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 9, 2, 2000.
- GUILLEN Mauro F., “Is Globalization Civilizing, Destructive or Feeble? A Critique of Five Key Debates in the Social Science Literature”, *Annual Review of Sociology*, 27, 2001, ss. 235-260.
- HAAS Marcel, “Putin’s External and Internal Security Policy”, *Conflict Studies Research Center*, 5, 5, 2005, pp. 1-14.
- HELVACIOĞLU Banu, “Neoliberal Siyasi Ahlak”, *Birikim*, 158, 2002, ss. 44-49.
- İŞIKLI A., “Küresel Prezidyumun Üyeleri: DB, DTÖ, IMF”, *2023*, 16, 2002, ss. 26-31.

JESSOP Bob, “The Rise of Governance and the Risks of Failure: The Case of Economic Development”, *International Social Science Journal*, 50, 155, 2002, ss. 29-45.

KAMALOV İlyas, “Putin’in Ardından Rusya”, *Stratejik Analiz*, 8, 96, Nisan 2008.

KAYA Mehmet, “Küreselleşme Yaklaşımları”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 2009, ss. 1-16.

KELLNER Douglas, “Küreselleşme ve Post-Modern Toplum”, Çev. Gül Batuş, *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2003.

KLIKSBERG Bernardo, “The ‘Necessary State’: A Strategic Agenda for Discussion”, *International Review of Administrative Sciences*, Vol.60, No.2, June 1994.

KUKATHAS Chandran, “Liberal Takımadaları”, *Liberal Düşünce Dergisi*, Çev: Mustafa Erdoğan, Cilt: 10, No: 38-39, Bahar-Yaz 2005, ss. 18-27.

KURLYANDSKAYA Galina ve Natalia GOLOVANOVA, “Decentralization in the Russian Federation”, *Econ Change*, 39, 2006, pp. 213-233.

KÜRKCÜ, D. Duygu, “Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar”, *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication – TOJDAC*, 3, 2, April 2013.

LESAGE Michel, “The Crisis of Public Administration in Russia”, *Public Administration*, 71 Spring Summer 1993, ss. 121-133.

MILLAR James R., “Can Putin Jump-Start Russia’s Stalled Economy?”, *Current History*, 99, 633, October 2000.

ÖKMEN Mustafa ve Bekir PARLAK, “Modernleşmeden Küreselleşmeye Türk Kent Yönetimleri: Temel Nitelikler, Sorunlar ve Projeksiyonlar”, *KMU İİBF Dergisi*, 10, 15 Aralık/2008, ss. 199-259.

ORHAN Mehmet, “Küreselleşme Taraftarlarının ve Karşıtlarının Görüşleri”, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 15, 2003, ss. 17-24.

ÖZÇELİK Pınar, “Neoliberal Küreselleşme Süreci ve Yoksulluk”, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5, 2, 2013, ss. 413-430.

ÖZEL Hasan A., “İktisadi Perspektiften Küreselleşme Kavramı ve Gelişimi”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 2011, ss. 91-98.

ÖZKUL Metin, “Küreselleşme, Neoliberalist Uygulamalar; Yoksulluk ve Toplumsal Sorumluluk”, *Journal of Azerbaijani Studies*, Khazar University Press, 12, 1-2, BAKU, AZARBAIJAN, t.y., ss. 622-649.

PETERSON Lee, “Başkan Putin ve İcraatları Rusya’da Eskiye Dönüş Olarak Kabul Edilebilir mi?”, *Avrasya Dosyası (Rusya Özel)*, 6, 4, 2001, ss. 16-23.

PIERSON Christopher, “Contemporary Challenges to Welfare State Development”, *Political Studies*, XLVI, 1998, ss.777-794.

RHODES Roderick A.W., “The New Governance: Governing without Government”, *Political Studies*, XLIV, 1996, ss. 652-667.

RITZER George, “The Globalization of Nothing”, *SAIS Review*, 23, 2, Summer-Fall, 2013, pp. 189-200.

SOMUNCUOĞLU Anar, “Rusya Federasyonu’nda Merkez-Bölge İlişkilerinin Ekonomik Boyutu”, *Avrasya Dosyası (Rusya Özel)*, 6, 4, 2001, ss. 43-63.

STEEN A. ve J. RUUS, “Change of Regime: Continuity of Elites? The Case of Estonia”, *East European Politics and Societies*, 16, 2002, pp. 223-248.

STEGER Manfred B., “Ideologies of Globalization”, *Journal of Political Ideologies*, 10(1), 2005, ss. 11–30.

STOECKER W. Sally, “From Partiinost to Zakonnost: The Languid Creation of Legal Consciousness in Russia”, *Democratizatsiya*, 11, 1, Winter 2003, ss. 129– 134.

SYMON Gillian, “Information and Communication Technologies and the Network Organization: A Critical Analysis” *Journal Of Occupational & Organizational Psychology*, 73, 4, December 2000.

TANRISEVER OKTAY F., “Rusya’daki 2000 Yılı Cumhurbaşkanlığı Seçimlerinin Demokratikleşme Süreci Açısından Bir Analizi”, *AVRASYA DOSYASI (ABD ÖZEL)*, 6, 2, 2000, ss. 277-290.

TAYYAR Ayşegül ve Birol ÇETİN, “Liberal İktisadi Düşüncede Devlet”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 14, 11, 2013, ss.107-120.

TOPAL Aylin, “Küreselleşme Sürecindeki Türkiye’yi Anlamaya Yarayan Bir Anahtar: Yeni Sağ”, *Praksis*, 7, 2002, ss. 63-84.

ULITSKY Inna, “Legal and Constitutional Basis for the Development of the Rule of Law in Russia”, *Bulletin of the Australian Society of Legal Philosophy*, 18, 1993, ss. 69-88.

YALÇINKAYA M. Hakan, Coşkun ÇILBANT ve Neslihan YALÇINKAYA, “Küreselleşme ile Yeniden Şekillenen Ulus-Devlet Anlayışı”, *International Journal of Economic and Administrative Studies*, 4, 8, Winter 2012.

YAŞAR Yavuz ve YENİMAHALLELİ YAŞAR Gülbiye, “Neoliberal Küreselleşme ve Sosyal Politikada Dönüşüm”, *Mülkiye*, XXXVI, 274, 2012, ss. 63-92.

YÜKSEL Mehmet, “Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyon Sürecinde Ulusal Hukuk”, *Ankara Barosu Dergisi*, 4, 2000, ss. 77-90.

WALTERS William, “Some critical notes on ‘governance’”, *Studies in Political Economy*, 73, 2004, ss. 27–46.

ZORKIN Valery, “Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi Uygulamasında Bireysel Başvuru”, *Anayasa Yargısı Dergisi*, 26, 2009, ss. 283-292.

Diğer Kaynaklar

ALCÂNTARA Cynthia Hewitt, Uses and abuses of the concept of governance, [http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic845003.files/Session%2016%20-%20Mar%2024/Hewitt 1998 Uses%20and%20Abuses%20of%20Governance](http://isites.harvard.edu/fs/docs/icb.topic845003.files/Session%2016%20-%20Mar%2024/Hewitt%201998%20Uses%20and%20Abuses%20of%20Governance),

(Erişim Tarihi: 01.05.2016).

Al-Rodhan, Nayef. R.F. Definitions of Globalization: A Comprehensive Overview and a Proposed Definition, Program on the Geopolitical Implications of Globalization and Transnational Security, Geneva Center for Security Policy, Geneva, 2009. http://www.academia.edu/attachments/30998551/download_file

(Erişim Tarihi: 08.05.2016).

ARSLAN Mehmet, “Rusya, Devletçilik ve Türkiye”, 38. ICANAS (Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi) 10-15.09.2007 ANKARA / TÜRKİYE, I. CİLT/Ankara 2011, <http://www.turksam.org/tr/a1618.html> (Erişim tarihi: 22.02.2017).

BERZINA Ieva, “Sovereignty, Democracy and the Emergence of a Polycentric World Order”, Erişim adresi: <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/00991ba1-72fc-4f93-9ef2-e82d95cc76c3.pdf>, t.y., (Erişim tarihi: 22.02.2017).

DESPIENS Caroline ve Neil SMITH, “Forbidden optimism?” <http://econgeog.misc.hit-u.ac.jp/icgg/icgeditorial.html>, 1999, (Erişim Tarihi:11.05.2016).

GIMAZOVA Yuliya, “Gosudarstvennoe i municipal'noe upravlenie”, Uchebnik <http://www.ozon.ru/context/detail/id/22448865/> (Erişim Tarihi: 17.08.2016).

GÖZTEPE Ece, “Çoğunlukçu Demokrasi Anlayışına Karşı Çoğunlukçu Demokrasi Modelleri Normatif Düzenleme Olanakları ve Bunun Sınırlılığı Üzerine Bazı Düşünceler”, http://www.kamuhukukculari.org/upload/dosyalar/Cogunlukcu_Demokras_i_Anlayisina_Karsi_Cogunlukcu_Demokras_i_Modelleri_1.pdf (Erişim tarihi: 01.03.2017).

GRANT Wyn, “Globalization, Comparative Political Economy and the Economic Policies of the Blair Government”, University of Warwick, Center for The Study of Globalisation and Regionalisation (CSGR) Working Paper No: 08/98, pp. 2-24, 1998.

HUSSON Michael ve Fransisco Ge LOUÇA, “Kapitalizm ve Neoliberalizm Kapitalist Gelişme Uzun Dalgasının Cari Evresi Üzerine Bir Perspektif”, Çev. Osman S. Binatlı, Ocak 2012, <http://hussonet.free.fr/geckapi.pdf> (Erişim Tarihi:15.04.2016).

LARJAVAARA Ilmari, The Institutional Foundations of Administrative Development in Russia 2:2001, http://www.helsinki.fi/aleksanteri/english/publications/contents/ap_2-2001.pdf (Erişim Tarihi: 12.04.2017).

Osnovy gosudarstvennogo i munitsipal'nogo upravleniya : uchebnik / G.M Shamara.- M.: Moskovskiy finansovo-promyshlennyy universitet «Sinergiya» 2013.

OMAN Charles, “The policy challenges of globalisation and regionalisation”, OECD Development Centre, Policy Brief No. 11, 1996.

YAYLA, Atilla, “Liberalizm”, <http://www.libertedownload.com/Ornek/Liberalizm.pdf> (Erişim Tarihi: 15.01.2016).

EK-1

Geleceğin Millileştirilmesi

0.Varsayım

İnsanlar adaletli olarak düzenlenmiş toplumlarda yaşama eğilimindedir. Bir topluluğun çoğunluğunu ifade eden kavram millettir. Rusyalılar beraber adaletle birlikle ayrılmadan yaşama eğilimindedirler.

Her insan kendine saygı duyulmasını hak eder. Her millet adil bir dünyada özgür bir biçimde yaşamak ister. Egemen demokrasi özgür milletlerin yönetimidir. Bu yönetim şeklinin tüm toplumlara sirayet etmesi gerekmektedir.

Egemen demokrasi bütün devletlerin yönetim kültürüne saygı duymaktadır ve ayrıca içinde bulunduğumuz internet çağı olarak adlandırabileceğimiz çağı anlamaktadır. Bu çerçevede egemen demokrasi devlet ile bireyler ve bireyler ile bireyler arasında güçlü bağların oluşması sonucu vücut bulabilecek bir yönetim şeklidir.

Egemen demokrasi Rusya'nın küreselleşme sürecindeki değerlendirmeye tabi tutmaktadır. Söz konusu değerlendirme sonunda sürecin Rusya için faydalarının ortaya çıkması beklenmektedir. Yolsuzlukların bitirilmesi, pazarın sahte ürünlerden temizlenmesi, infiratçılık hatasına düşülmemesi ve oligarşik gruplara karşı dik durulması gibi hususlar egemen demokrasiyi gerçekleştirmenin öncelikli şartlarından bazılarıdır. Egemen demokrasinin, yeni bir ordu, yeni bir ekonomi, yeni bir inanç inşa etmesi gerekmektedir. Bu inşa süreci bittiğinde özgürlük ve adelet denildiği zaman Rusya akıllara gelen ilk ülke olacaktır.

1. Tanımlama

Egemen demokrasi anayasayada uygun düşecek bir biçimde öncelikle şu şekilde tanımlanmaktadır; Rusya'da egemenliğin taşıyıcısı ve hakimiyetin tek kaynağı onun çok uluslu halkıdır. Rusya'da hiç kimse anayasa çerçevesinde belirlenen yöntemler dışında egemenliği ele geçirmeye çalışamaz. Egemenliğin gasp edilmesi veya egemenlik yetkisine el koymaya çalışmak federal kanunlarla belirtilen şekilde cezalandırılır.

Egemen demokrasinin anayasaya uygun düşecek bir biçimde bu şekilde tanımlanması onun siyasal yaşama girmesini sağlamıştır. Egemen demokrasinin bu çerçevede siyasal yaşama girmesi onun iktidar ve kamu yönetimi üzerinde belirleyici unsur olmasını

sağladı. Rusya’da iktidar ve onun yönetim şekli sadece çokuluslu ve özgür Rus halkı tarafından belirlenebilir. Halkın refah seviyesinin yükseltilmesi, özgürlük ve eşitlik talepleri yukarıda belirlenen çerçevede iktidarı ele geçirmiş kişilerce gerçekleştirilecektir.

2.Ekleme

Rus tarihinde “Samoderjavie Naroda” olarak ifade edilen kavram olarak bugün karşımıza çıkan egemen demokrasi “özgür halkın idaresi” anlamını taşımaktadır. Egemen demokrasi fikri, bugün içinde yaşanılan dünyada pek çok millette kısmi veya tam manasıyla oluşmaya başlamıştır. Bu çerçevede oluşacak yeni bir dünyada özgür milletler bir araya gelerek adil bir dünyanın ortaya çıkmasını sağlayacaktır. Bu yeni dünyada makul ve mantıklı kuralların ortaya çıkması için egemen demokrasinin işbirliğine ve yarışmacı bir ruha sahip milletlere ihtiyacı vardır.

Ayrıca uluslararası ilişkilerde makul ve mantıklı kuralların ortaya çıkması için uluslararası ilişkiler alanının liberalleşmeye ihtiyacı vardır. Küresel ekonominin tekellerden temizlenmesi gerekmektedir. Örneğin silah üretimini âdeta tekeline tutan ABD ve İsrail gibi ülkeler diğer ülkeler ve uluslararası ekonomi için birer tehdit unsurudur.

Egemen demokrasi, Rus halkının gücünü sembolize etmektedir ve bu gücü adil olmayan ülkelere göstermektedir. Rusya gücünü kurallara uymayı içselleştirmiş bir halk yetiştirerek gösterecektir. Rusya, öncelikle rekabet üstünlüğü sağlayacak daha sonra dünyadaki gelişmeler karşısında göstereceği etkinlik ve takınacağı adil tavırla bahsettiğimiz bu mekanizmayı geliştirecektir. İşte bu sayede kurallara uymayı içselleştirmiş halk devletine güvenecektir.

3.İtirazlarımız

Bazı entellektüel kesimler için güneş Batı’dan doğmaktadır. Bu entellektüellere egemen demokrasi fikrini alıştırmak kolay olmayacaktır. Egemen demokrasi bilimsel bir düşüncedir ve onların dile getirdiği gibi sadece Rusya’da görülen bir yönetim şekli değildir.

Egemen demokrasiye yapılan eleştirilerden bir tanesi de demokrasinin sadece demokrasi olduğu yönündedir. Zira bu görüşe göre demokrasinin önüne veya arkasına herhangi bir sıfatın konulmaması gerektiği yönündedir. Eğer demokrasinin önüne veya arkasına herhangi bir sıfat ekleniyorsa ya otoriter bir talep vardır ya da sözcüğün

kurnazlığı yapılmaktadır. Avrupalıların bu şekilde yaptığı egemen demokrasi eleştirilerine biz katılmamaktayız.

Öte yandan uzun süredir devam eden ve kesin sonuçlar içerdiği ifade edilen egemen demokrasi bir olgu değil, sonuçtur. Egemen demokrasi insanların hayatını tepeden tırnağa kuşatır. Egemen demokrasi beş dakikada oluşmuş bir şey değildir. Çok uzun bir sürecin sonunda ortaya çıkmış ve bugünde devam eden bir şeydir.

Bugün kendisini tarihsel süreç boyunca demokrasi olarak tanımlayanlar çok kısa bir zaman önce kadın haklarını kısıtlayıp, siyah-beyaz ayrımı yapan ırkçılardır. Biraz daha geçmişe gidecek olursak yine kendisini tarihsel süreç içerisinde demokrasinin beşiği olarak nitelendirenler köle ticareti yapmışlardır. Şimdi biz o dönemdeki demokrasiyi nasıl tanımlamalıyız? Ve bugünkü demokrasiyi nasıl tanımlamalıyız? Bunun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir.

Uzun zamandır kullanılan demokrasi farklı zamanlarda farklı vasıflarla ifade edilmiştir. Bugün ABD’de Rusya’da demokrasi mevcuttur ikisi arasındaki tek fark demokrasi tanımlarının birbirinden farklı olmasıdır. Bizim kendimize ait onlarında kendilerine ait demokrasileri vardır.

4.Metin parçası

Ruslar soğuk savaş yenilgisinden sonra demokrasiye geçmemiştir. Avrupa kültürü doğal olarak Rusların da kültürüdür. Rusya Sovyetler döneminde Sovyetlerde yaşayan bütün halkların demokratik bir biçimde yaşamasını sağlamıştır.

Daha önceleri demokrasiye geçişler toplumların görüşleri dikkate alınmadan ve akılsız bir biçimde sağlanırdı. Bu geçiş dönemlerinde yönetimlerin çok büyük hatalar yaptığı gözlemlenir ve bu hatalar kitlesel ölümlerle veya cezalandımlarla sonuçlanırdı. Kürselleşme demokrasinin itici gücü oldu. Teknolojinin ilerlemesi dünyanın modernize olmasına büyük katkı yaptı. Bütün bu gelişmelerden ders çıkaran Rusya, ekonomik ve teknolojik gelişim için çabalarken strateji değiştirmek zorunda kaldı. Bugün ülke modelleri incelendiğinde çoğu rejimin yumuşak politikalar yürütme siyaseti izlediği görülmektedir. İçinde yaşadığımız dünyada bilgi alışverişi hızla artmakta beyin göçü gibi olgular ön plana çıkmakta, yönetimde hiyerarşi düzenli bir hale evrilmektedir. Bütün bunlar demokrasinin belirtileri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ülkemizde yaşanan gelişmeler bazılarının hoşuna gitmemektedir. Sovyetler döneminde sosyal sistemin yıkıma uğramış olması ve bunun arkasından devletin çökmesi

Sovyetlerin birer parçası olan devletlerin bağımsız devletler olarak ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bugün bazı devletler bu şekilde bağımsızlığa kavuşmuş eski Sovyet devleri üzerinden jeopolitik strateji belirleme arayışı içerisinde.

Küreselleşme, bilgi alış verişi, ekonomi, silah yapımı gibi alanlarda gelecek için fırsatlar yaratmaktadır. Ancak aynı zamanda kimin hegemon güç olacağı noktasında ipuçları vermektedir.

Unutmamak gerekirken küresel çapta hegemon olmak isteyen devletler olabileceği gibi terörist gruplarda küresel çapta hegemon güç olmak isteyebilir. Bu terörist grupların dünya bürokrasisi, hilafet kurumu, dünya mafyası gibi oluşumlarına izin verilmemelidir.

Baskıcı bir mantıktan hareketle parayı tek elde toplamak, üretimi ve tüketimi tek taraflı olarak kontrol etmek, usulsüz bir biçimde kazanç sağlamak gibi göstergeler totaliter yönetimlere özgüdür.

Bu bağlamda totaliter yönetimlerde adalet ve özgürlüklerden bahsedilemez. Bu tür rejimler dünyanın hiçbir yerinde istenmez. Milletimiz ancak dünyadaki demokrasiyi koruyabildiği ölçüde kendi haklarını ve parasını koruyabilecektir. Bununla birlikte dünyanın dengeli bir biçimde çok aktörlü olmasına katkı vermiş olacaktır. Biz başkasının hegemonyasını kabul edemeyiz. Dünyada kimsenin hegemonik güç olmasına izin veremeyiz. Dünya çok merkezli olmalıdır. Biz egemen demokrasi taraftarı olmalıyız. Serbest piyasanın yanında durmalı ancak küresel diktatörlerde karşı olmalıyız.

Biz uluslararası ilişkilerde adaletli olmalıyız. Küreselleşme, demokrasinin taşıyıcısı olarak hareket ederken milli egemenliğimize zarar verecek gelişmelerden ülkemizi korumalıyız. Egemen demokrasinin hem romantik hem de pragmatik yönleri vardır. Dostlarımız da düşmanlarımız da bizi egemen demokraside bulacaklardır. Egemen demokrasi belki bizim misyon tanımlamamızdır.

5.Vurgu

Ordu birlikleri ve polis teşkilatı bütün devletlerin bağımsızlığının en önemli unsurlardır. Rusya'da bu unsurlara aşırı derecede vurgu yapılmaktadır. Ordunun ve polis teşkilatının Rusya'da bu kadar öne çıkmış olması bazen bizi yalnızlığa itmekte ve sert bir yönetimin sergilenmesine neden olmaktadır.

Egemenliğin ne olduğunu şimdi anlıyoruz. Egemenlik bir toplumun rekabet edebilme kapasitesidir. Bu nedenle bu konu güncelliğini sürekli korumaktadır. 21. yüzyılda ortaya çıkan demokrasimiz öncelikle monarşiyi, sonra sosyalizmi en sonunda da oligarşiyi getirmiştir. Ülkemizde hiç kimse demokrasiye tam manasıyla alışmadığı için hiç kimse demokratik haklarıyla ilgili herhangi bir endişe yaşamamaktadır

Demokrasiye zarar vermeden egemenliğe destek vermek yeni başlayanlar için çok zor bir görev olduğu gibi özünü kaybetmeden demokrasiye geçmekte oldukça zordur. Mesele bu çerçevede ele alınca herşey açıklığa kavuşmuş olacaktır.

6. Egemenlik

Bazı hükümetdışı örgütlerde ve sivil toplum örgütlerinde çalışan bazı vatandaşlarımız, çağımızın entegrasyon ve karşılıklı bağımlılık çağı olduğunu ve egemenliğe tutunmanın aptalca olduğunu savunmaktadır. Bazı hükümetlerin bu insanlara ve onların savunduğu görüşlere sponsorluk yaptığı ortadadır. Bizim ülkemiz için bu görüşleri finanse eden hükümetler kendi ülkeleri için milli ekonomi, milli ordu, milli kanunlar gibi olguları ön planda tutmakta ve bunlara zarar verecek herşeyi yok etmektedir. Çünkü bu zihin yapısının ülkeleri yok edeceğini bilmekteler ve bizim için istediklerini kendileri istememekteler.

Bu kişiler AB örneğinden hareketle bizimde egemenliğimizi bir üst otoriteye devretmemiz gerektiğini savunmaktalar. Bunu savunanlar AB Anayasası'nda egemenlik noktasında bir takım problemler bulunduğunu unutmamalıdır. Hâlâ egemen olan AB değil, bağımsız devletlerdir.

Rusya'nın bazı moda varsayımlarla kendi milli egemenliğini feda etmesi akılsızcadır. Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki Sovyet Dönemi'nde Marx'ın görüşlerini tüm dünyaya yayma hayali de akılsızcadı. Bir ülkenin yeme içme, yeni teknoloji elde etme gibi saiklerle egemenliğinden ödün vermesi akılsızca olduğu gibi aşağılık bir tavidir. Rusya kendi çıkarlarını gözeterek kendi demokratikleşmesini sağlayacaktır. İçeriği kısmen değişse bile egemen demokrasinin bizim için anlamı ve tarzı asla değişmeyecektir. Devlet için seçim ve medya gibi olgular elbette önemlidir ancak unutulmaması gerekirken kale ve sarayda devlet için önemlidir.

Devlet ahlakı, bilim, ülke sanayisinin durumu, kanunların adilliği, özgürlükler, yaşam standartlarının yüksek olması günümüzde bir devletin güç sembolleridir.

Kapsamlı bir biçimde geliştirilen savunma sanayisinin en önemli işlevi egemenliği güvence altına almaktır. Savunma sanayisi geliştirilirken bu ülkenin kendi eliyle gerçekleştirilmelidir. Kendi savunma sanayisini kuramayan devletler egemenliğini güvence altına alamayacağı gibi adeta sığınakta oturan bir kişi durumuna düşecektir. Birleşmiş Milletler, Avrasya Birliği gibi ulusüstü organizasyonlar ve devletler arası birleşmeler geliştirilmeli ve çoğalmalıdır. Bu tür yapılar devletlerin bağımsızlığına zarar vermeyecektir çünkü bu tarz organizasyonlarda devletler kendilerine ait bir takım yetkileri veya egemenliğini devretmiş olmamaktadır. Örneğin Avrasya Birliği'nde olduğu gibi devletler egemenliğinden en küçük taviz vermeden birlik içerisinde farklı görevlere sahip ya da birbirinden farklı işlevleri yerine getiren devletler olabilmektedir. Elbette bu bütün milletler ve devletler için geçerli değildir. Bir devlet olmuş olmak egemenliğin o devlette olduğu anlamına gelmemektedir. Zaten pek çok milletin egemenlik sahibi olmak gibi bir derdi de yoktur. Bu tür milletler başka milletlere özenmeyi marifet sanmaktadır. Bu tarz milletlerin liderlerinin değişmesi zaman zaman milletin pozisyonunu değiştirmesini sağlamaktadır.

Bugün renkli devrimlerin yaşandığı ülkeler dışarıdan yönetilmektedir. Demokrasi ihracı ile bu tarz ülkelerin sayısı artmaktadır. Ancak şunu da belirtmekte fayda var; bu tarz ülkeler için değişen pek bir şey yok çünkü bu ülkeler bir sahipten bir başka sahibe geçmektedir

Eğer Rusya hakkında konuşacak olursak; Rusya hiç bir zaman başka ülkenin yönetiminde olmadı ve olamaz. Bu konu üzerinde düşünemeyiz bile.

Bugün Rusya'nın bazı marjinal bağlantıları sahip vatandaşları vardır. Ülkesinden kaçmış eski oligarşik gruplar, milliyetçi kesinen bazı gruplar ya da Sovyet döneminin eski yöneticileri bunlardan bazılarıdır. Bu marjinal gruplar güçlerini Rusya'da görev yapan başka ülkelerin diplomatlarından almaktadır. Bunların zihin dünyasında Rusya'nın parçalanabileceği yatmaktadır. Bu diplomatlar ve onların içerideki işbirlikçileri bunun olması için çalışabilirler ancak unutmamaları gerekirken Rus milletini hiçbir güç egemenliği altına alamaz.

Rusya'da bazıları egemenliğin gereksiz bir şey olduğunu düşünmektedir. Yine bazıları kimsenin Rusya'nın egemenliği ile ilgili diğer devletlerin herhangi bir sorunu olmadığını düşünmektedir. Her iki görüşte yanlıştır.

Bu insanlar meseleyi çok safça ele almaktadır. Rusya nükleer silahları, petrolü, gazı, ormanları, su kaynakları olan bir ülkedir. Devletlere hammadde ve güvenlik her gün lazımdır.

Rusya'nın egemenliğini koruması için dikkatli olması gerekir. Milli çıkarlarımızı gerçekleştirmenin yolu ekonomiden geçmektedir. Yolsuzluk vb. gibi konularda çok dikkatli olmamız gerekmektedir.

Rusya'nın uluslararası projelerden kar etmesi ve Rusya'nın bu projelerin oluşturulmasında merkez ülke olması gerekir. Çünkü oluşturulan bu projelerde bizim kaynaklarımızı kullanılmaktadır. Bu bağlamda şimdiki zamanı kontrol etmemiz gerektiği gibi geleceğede hükmetmemiz gerekmektedir. Özetle ülkemiz kendi kontrolümüzde olmalıdır.

7.Demokrasi

Bizim demokrasimiz kök salmıştır. Biz demokrasiyi anladık ve uygulamaktayız. Yalnız demokrasi ülkemizde Batı şekliyle mi vardır ya da demokrasi ülkemizde önemli bir yere sahip midir konusu hâlâ tartışılmaktadır. Demokrasinin unsurları ve işlevleri, Rusya'da hemen her gün çeşitli platformda görüşülmekte ve tartışılmaktadır. Tartışmalar genellikle şu sorular üzerinden yürümektedir:

Ülkemizde kaç tane parti olmalıdır? Bu partiler nasıl olmalıdırlar?

Cumhurbaşkanının görev süresi ne kadar olmalıdır?

Yönetime Putin'den sonra kim gelecek?

Sosyal yardımlar hangi çerçevede gerçekleştirilmelidir?

Nasıl bir yargı sistemi olmalıdır?

Belediyelerin işlevleri neler olmalıdır?

Devlet hangi işletmelere sahip olmalıdır?

Medya kuruluşlarının bağımsızlığı nasıl sağlanabilir?

Bu sorular etrafında yürütülen tartışmalarda egemenlik, adalet ve güvenlik gibi unsurlar çoğu kez göz ardı edilmektedir. Egemenlik, adalet, güvenlik gibi unsurlar hem bilimsel çerçevede ele alındığında farklı, gündelik siyasette ele alındığında farklı değerlendirmelere tabi olduğundan zaman zaman kafa karışıklığına neden olmaktadır.

Rus halkının pek çoğu Rusya'da halkın bir öneminin olmadığı kanaatinde. Ortodoks inancındaki "Allah'ın çok fazla insanı var" anlayışından geldiği düşünülen bu kanaatte Rusya'da insanların çok da değerli olmadığı düşüncesi hakimdir. Halk eziyet çekebilir

hatta ölebilir anlayışına dayanan bu kanaat yanlıştır. Yöneticilerin halka acı çektirmesi anlamsızdır ancak yaygın kanaatin tarihimizden geldiği ve tarihi gerçekliklerle örtüştüğü de doğrudur.

Rusya korkunç savaşlar yaşamış ve bu savaşlarda müttefiklerinden de düşmanlarından da daha fazla zaiyat vermiştir. Rusya'da sosyal alandaki başarılarında ekonomideki gelişmelerde sadece otoriter bir biçimde gerçekleştirilen reformlarla sağlanabilmiştir.

Deli Petro Dönemi'nde Avrupa'yı yakalamak için yapılan reformlar çok sert yöntemlerle gerçekleştirilmiştir. Asya tipi yöntem olarak kavramsallaştırılan bu metotların bu isimle adlandırılması yanlıştır çünkü Petro Dönemi'nde izlenen metot dönemin asyasında uygulanan metodlardan çok daha sert uygulamalar içermektedir.

Petro Dönemi'ne benzer bir biçimde uzay teknolojisini öğrenme ve atom enerjisi elde etmede sert yollarla gerçekleşmiştir. Gerek uzay teknolojisi gerekse atom enerjisi Sovyet işçilerinin emekleriyle elde edilmiştir.

Sovyetlerin elit kısmı, 1990'lı yıllarda biçimsiz ve özensiz demokrasinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Sadece kendi çıkarlarını düşünen bu elit kesim toplumun nasıl kontrol altında tutulabileceğini bilmemekteydi. Bu dönemde resmi kurumlar ülkeyi kontrol edemediği için oligarşik gruplar ortaya çıktı. Bu da fakirliğe, yolsuzluklara, faili meçhul cinayetlere neden oldu.

Rusya sadece güç ve baskıyla mı geleşebilir? Ya da Rusya barışçıl bir şekilde egemenliğini geliştirerek ve şiddetten ayrılmış bir modernizasyonla gelişebilir mi? Bu sorular hâlâ yanıt aramaktadır.

Geride bıraktığımız 1000 yıla baktığımız zaman hiç olmadığımız kadar özgürüz ancak bazıları hâlâ Rusya'yı eleştirmektedir.

Bugün birileri, demokrasinin zorluklarını kaos olarak yorumlamaktayken birileri demokrasinin ileride Rusya'yı yıkacağından bahsetmektedir. Kimi müziği eleştirmekte kimi ise müziğin anlaşılmaz olduğundan bahsetmektedir. Bazıları ise kanunlardan ve prosedürlerden korkmaktadır.

Bu saydığım grupların yanı sıra liberalizmin kötü özelliklerine inanan başka bir grup mevcut. Bu gruplar terörün ve darbenin güçlü savunucularıdır.

Rus demokrasisinin en büyük sorunu radikaller ve teröristlerdir. Onlar egemenliğimizi tahrip etmeye çalışmaktalar ve bizim milli sağlığımızı bozmaktadırlar. Eğer Rusya'nın devrim ve radikalizm konularında kötü tecrübeleri olmasaydı bugün bütün bu meseleleri

daha farklı bir biçimde ele alabilirdik. İşte bütün bunlar yüzünden Rusya'da demokrasi kendisini tamamlayamamıştır.

Bugün ülkemizde yaşam kalitesi her geçen gün artmaktadır. Bundan memnun ve tatmin olanlar olduğu gibi durumdan tatmin ve memnun olmayanların sayısı her geçen gün artmaktadır. Günümüz liderlerinin eski liderlerden çok daha iyi uygulamaları hayata geçirmesi gerekmektedir çünkü her an bir ekonomik kriz patlak verebilmektedir. Bir gün mutlaka daha önce hiç karşılaşmadığımız bir krizle karşı karşıya kalacağız. Neyse ki tarihimizde ilk defa bütün bu krizlerin üstesinden gelmemizi sağlayacak reçetelerimiz mevcut. Rusya böyle bir kriz yaşadığında demokrasiden ya da teknolojiden faydalanabilir mi? Rusya kriz sonucu teslim olup dağılma sürecine girebilir mi? Kendimize bu tarz sorular sormalı ve cevabı milli dayanışma içerisinde aramalıyız.

Halkımızı korumak bizim hedefimizdir. Bu hedefimiz bir programı oluşturmalı ve bu program sayesinde halkımızı modernize etmeliyiz. Ayrıca bu program sayesinde siyasi sistemimizi, kültürümüzü, toplumsal ilişkilerimizde modernize etmeliyiz. Bunlarla birlikte insanların onurunu, sağlığını ve gücünü korumalıyız.

Rusya'da demokrasiyi analiz etmek ve ciddi demokratik adımlar beklemek için henüz çok erken. Rusya, demokrasiye geçişin ilk adımlarını atmıştır. Bugün Rusya, sefaletle ilgili olan problemlerin, toplumsal problemlerin, terörizmin, yargı sisteminde bulunan problemlerin üstesinden gelmektedir. Rusya, devletin yok olup gitmesini engellemiştir. Tamamen bitmese bile oligarşik grupları büyük ölçüde yok etmiştir. Ekonomisini düzeltmeyi başaran Rusya uluslararası arenada da terörizmle mücadele etmektedir. Bütün bunlar ülkemizde sistemin çalıştığını göstermektedir.

8.Faaliyet

Egemen demokrasinin bazı keskin çizgileri bulunmaktadır. Bu çizgiler egemen demokrasiyi diğer demokrasilerden ayırmaktadır. Bunlar; entellektüel liderlik, elit kısmı birleştirme, serbest ekonomi sayesinde milleti geliştirmek ve egemen demokrasinin kendi kendine koruma altına almış olmasıdır. Bunların dışında aşağıda belirteceğim unsurlar egemen demokrasi için çok önemlidir.

Toplumsal dayanışma: Toplumsal dayanışma egemen demokrasi için bir güç unsurudur ve bu unsur sayesinde askeri çatışmalar ve toplumdaki kargaşalar önlenmektedir. Özgür toplumlarda yoksul kitle önemli bir sorunsaldır. Eğer bir ülkede

birileri vergi kaçırıyorsa bunun mutlaka sonuçları olacaktır. Özgür toplumlarda adil olmayan gelir dağılımı veya toplumun ihtiyaçlarını karşılayamayan sosyal güvenlik sistemi olumsuz sonuçlara neden olacaktır. Bütün bu gerçekliklerin yanında eğer ilan edilmemiş bir şekilde ülkeler arası silahlanma yarışı varsa özgür toplumlar bütçenin çoğunun savunmaya ayrılmasına ses çıkarmazlar. Çünkü savunmaya ayrılan bu payın önemini ve prestijini özgür toplumlar bilmektedir. Ordunun, özel kuvvetlerin, donanmanın modernize edilmesini anlamaktadırlar.

Özgür toplumlar gelecekte barış içerisinde yaşamının bugün yapılacak fedakârlıklardan geçtiğini bilirler. Yine özgür toplumlar için ülkesindeki en önemli sınıf, yaratıcı sınıftır. Bu sınıf toplumumuzun en önde gelen sınıfıdır. Bu sınıf, özgür toplumumuzun rekabet gücünün en büyük taşıyıcısıdır.

Girişimciler, bilim adamları, siyasetçilerimiz birleşmelidir. Bunlar birbirleriyle işbirliği içerisinde olmalı ve hep birlikte hareket etmelidir. Bunların ortak hedefi milli çıkarlarımız olmalıdır.

Yolsuzluk ve dalavereler devlete zarar verir. Özgür devlet yukarıda bahsettiğim yaratıcı sınıfın tek bir amaç için çalışması sonucunda ortaya çıkar.

Kültür: Kültür, egemen demokrasinin en önemli unsurlarından birisidir. Kültür unsurumuz, Rus halkının bir ideolojide toplanması ve işbirliği içerisinde olmasını ifade eder. Devlet halkı yaptığı işlerle ilgili bilgilendirmelidir. Ancak birilerini dinlememelidir. Rusya, Avrupa uygarlığının bir aktörü olmak zorundadır. Rusya'nın Avrupa uygarlığının gelişimine katkı yapması gerekmektedir.

Rusya Federasyonu içerisinde yaşayan milletler ortak bir değer ve fikirde toplanmalıdır.

Rus kültürü tartışıldığı zaman bu kültürün güçlü ve anlaşılır olması gerekir ayrıca Rus kültürünün adalete ve özgürlüğe dayanması gerekir. Daha da eklemek gerekirse kültürümüz herkes için kabul edilebilir olmalıdır.

Rusya'nın, Batı'nın sahip olduğu felsefi tutuma ve sosyal-siyasi duruşuna karşı kendi pozisyonunu güçlendirmesi gerekir. Kendi sanatımızı, edebiyatımızı desteklemek ilk ve öncelikli görevimiz olmalıdır. Adım adım kendi sinema kültürümüzü inşa edip edebiyatımızın popülarlığını arttırarak prestij kazandırmalıyız.

Rekabet gücünün kaynağı eğitim ve bilimdir.

Sovyetlerden miras kalan bazı rekabet üstünlüklerimizi koruyarak ekonomik dengeyi sağlamamız gerekmektedir.

Güçlü devlet yer altından ham madde çıkarıp onu işleyip satarak olunmaz. Güçlü devlet olabilmek için bilgi üretmeli, ileri teknoloji barındıran ürünler üretmeli, makine sanayimizi geliştirmeli ve yeni enerji santralleri kurabilmeliyiz.

Rusya'da herhangi bir bilimsel faaliyet ilk ve orta öğretim seviyesindeki okullardan başlayacaktır. Bu şekilde üniversitelere gelecek çocuklar burada teknoloji üretecek üretilen teknoloji sanayimize ve uluslararası bilime yansıtacaktır. Ekonomik bir güç olmayı bu yöntemle başaracağız.

Rusya'nın bilgi altyapısı gelecekte önemli bir rol oynayacaktır. İşte bu yüzden eğitim sistemimiz Rusya'nın geleceğini temel almalıdır. Bilgi altyapısının sağlanması için büyük yatırımların sağlanması gerekiyor. Bilindiği gibi Rusya'nın ekonomisinde petrol çok önemli bir rol oynamaktadır. Petrol çıkarma teknolojisinin geliştirilmesi ekonomimize büyük katkı sağlayacaktır.

9.Şüpheler

Bazıları emperyalizmle verilen mücadelenin Rusya'nın gücünü elinden aldığını ve devletin çok yorulduğunu iddia etmektedir. Bu kişiler Rusya'nın büyük güç olma özelliğini kaybettiğinden bahsetmekte ve ülkemizin taihi emellerinden vazgeçtiğini dile getirmektedir. Rusya'nın sadece hammadde sağlayan bir ülke haline geldiğini söyleyen bu kişiler ülkemizin ebedi fakirlerin ve kölelerin ülkesi haline geldiğini ve bunun üstesinden gelemeyeceğini ifade etmekte.

Ülkenin zor zamanlarında daha da artan bu eleştirilerin ortak noktası Rusya'nın bütün bu olumsuzluklar karşısında hiçbir şey yapamayacağı doprultusundadır.

Bu kadar ağır eleştirilerin sebebi biziz. Bunlara karşı ilgisiz kalmamız. Tembelliğimiz. Bürokratların ve oligarşilerin birkaç hedefi bulunur. Bu hedeflerin başında Rusya'nın geleceğini yok etmek ve rekabet edebilme kapasitesini zayıflatmaktır.

Oligarşiler, Rusya'nın politikasını ve ekonomisini dünyadaki küresel yönetimlere teslim etmek istemektedir. Bu sağlandığı zaman Rusya'nın elde edeceği tek şey bağımsızlığını kaybetmesi ve küreselleşme karşısında eriyip gitmesidir.

Egemen demokrasi bir projedir, plandır. Bu proje milli geleceğimizi açık olarak belirtmektedir. Bizden önce yaşayan atalarımız bize Rus milletine son verme hakkı vermemiştir. Rus milleti dünyada güzel bir konumu hak ediyor. Bizim bir uygarlığımız

var ve bu uygarlık Rus halkı dünyada güzel bir konum elde edebilsin diye yaratıldı. Çinliler “Kimde inanç ve umut varsa işte onlar yönetirler” der. Bizim milletimizin inancıda umududa var dolayısıyla milletimiz gelecekte de var olacak ve ülkesini kendisi yönetecektir.

10.Ruslar

Rusya’da farklı geleneklerin, dillerin, dinlerin ve çıkar gruplarının olması Rus milletinin her zaman kaderini belirlemiştir.

Rusya’nın kaderini tabiki Ruslar belirleyecektir. Ruslar, Rusya’da yaşayan milletlerle sıkı bağlara sahiptir. Rusya’da yaşayan farklı milletler bizim çeşitliliğimizi yansıtmaktadır.

Bu birbirinden farklı milletler olmadan Rusya’nın Rusya olması düşünülemez. 1990’lı yıllarda ayrılıkçı hareket eden milletler ülkemize büyük zararlar vermiştir. Eğer 1990’lı yıllarda yaşanan bu olaylar tekrar edecek olursa ülkemiz için telafisi mümkün olmayan sonuçlara neden olacaktır

Bu teröristler bu yıkıcı, bölücü nitelikteki özelliklerini diğer milletlere de empoze ederek bulaştırmaya çalışmıştır. Bugün bazı Ruslar Rusya’da yaşayan diğer milletlere karşı ön yargı ve şüphe ile bakmaktadır.

Bazıları Rusya’da sadece Rusların yaşamasını istemektedir. Bunlar ülkemizdeki şarlatanlardır. Bu milletleri Rusya’dan çıkarıp Moskova Cumhuriyeti’ni mi kuralım ya da nereye gidelim?

Ülkemizde yaşayan her vatandaş, kanuna uygun ve edepli bir şekilde yaşamalıdır. Etnik milliyetçilik, Rusya’nın sahip olduğu çok milletli unsuru harap etmektedir. Milliyetçiliği adaletimizle, aydınlığımızla, gelişmemizdeki başarılarımızla yenmeliyiz.

Büyük Rus siyasi projelerinin sayesinde ülkemizi diğer milletlere açtık. Üçüncü Roma ve Üçüncü Enternasyonel ülkemiz pek çok milleti kapsar hale geldi. Biz tarihimize ne zaman dönüp baksak onunla ancak gurur duyarız. Üçüncü Roma ve Üçüncü Enternasyonel Dönemleri de dahil olmak üzere ülkemizde Ortodokslarla Müslümanların hiçbir zaman çatışma içerisine girmemiş olmaları en büyük gururumuzdur. Rusların hoşgörüsü çok eskilerden gelmektedir.

Rus siyasi kültürü çokuluslu barıştan meydana gelmiştir. Rusya bunun sağlanması için çaba göstermektedir. Hiçbir şüphemiz yok ki Rusya’nın demokrasisi Ruslar için açık ve

çekicidir. Egemen demokrasi Üçüncü Roma'dır. Egemen demokrasi, Üçüncü Enternasyonel'dir.

11.Avrupa

Avrupa bizim ülkemize çok farklı bir gözle bakmaktadır. Bazıları hâlâ latin ülkelerinin eski sloganlarını «contra omnes moscos et tataras» kullanmaktadır. Avrupa'da bazıları Avrupa'nın doğusunda kimin yaşadığı bilmemektedir. Avrupa'nın doğusunda yaşayanların Avrupalı olduğundan şüphe etmektedirler. Avrupalı bir leşim ise kendisini Rusya'nın öğretmeni zannetmektedir. Kimileri se Rusya'yı bazı şeyler için geç kalmış Avrupalı olarak nitelendirmektedir. Bir başka grup ise Rusya'yı Avrupa'nın stratejik ortağı olarak değerlendirmektedir.

Avrupa'nın bizimle ilgili fikirlerinin pek çoğu yanlıştır ancak bu yanlış fikirlerin tamamını düzelmemizde mümkün değildir. Bütün Avrupalı devletlerin birbiri için pek çok anlamı vardır.

Avrupa milletleri kendi uygarlıklarını kurmuş ve birbirleri aralarında işbirliği içerisinde de olmuşlardır. Avrupa uygarlığını bu işbirliği ile zenginleştirmişlerdir. Avrupa aynı zamanda aklın acını yaşamış tamamen Avrupalılar tarafından düşünülmüş faşizmin halisinasyonunu ve saçmalıklarını yaşayıp insan kısımları görmüşlerdir.

Avrupa'yı idealleştirmeye gerek yoktur. Avrupa bugün zaten, rasyonaliteye dayalı kurulmuş olmasından ve politik çatışmaları barış içerisinde çözebilmesinden dolayı üstünlük ve avantaj sahibidir. Rusya, Avrupa'dan demokrasi ihracı noktasında çok dikkatli olmalıdır.

Rusya, Avrupa'nın sadece hammadde ihtiyacını karşılamamalı bunun ötesinde Avrupa ile ileri teknoloji, bilim ve teknik alanında işbirliği içerisinde olmalıdır. Bu sayede sadece Avrupa ile değil, okyanus ötesindeki ülkelerle de işbirliğine geliştirilebilecektir.

Rusya ile ilgili Avrupalıların temelde iki farklı görüşü vardır. Bunlardan ilki Rusya'yı hakimiyetleri altına almak isteyenlerdir. Onlara verilecek cevabımız egemen demokrasidir. İkincisi ise ülkemizle işbirliği içerisinde olmak isteyenlerdir. Onlara da cevabımız egemen demokrasidir.

Rusya geliştirilecek projelerle sayesinde batıyla baplı kalmak amacındadır ondan kopmak değil.

12.Alçakgönüllülük

Rusya'da terörizmin kökü henüz kazanmadı. Altyapımızda sorunlar mevcut, okullarımız ve hastanelerimiz yeterince kaynağa sahip değil. Yaratıcı insanlarımız az teknik kapasitemiz geri kalmış durumdadır.

Yeni bir ekonomi yaratılması için zaman çok önemli bir unsurdur. Bir zamanlar bu önemli zamanı kaçırdık. Geçmişte kaçırdığımız bu zamanı bilerek alçak gönüllü ve makul olmak günümüze gerçekçi bakmamızı sağlayacaktır. Alçakgönüllü ve makul olabildiğimiz ölçüde icat edebilir, rekabet edebilir ve yönetebiliriz.

13.Yücelik

Büyük tarihimizin bugün devam etmesi bizlere bağlıdır. Bugün güçlü ve büyük olduğumuz tartışılmaz ama bu yarın da böyle olacağı anlamı taşımamaktadır. Cumhurbaşkanımız Putin'in her zaman dile getirdiği gibi Rusya'dan bahsederken büyüklüğü ve gücü sürekli vurgulanmalıdır. Ülkemizi modernize ederken bu vurguyu hep yapmalıyız.

Hedeflerimiz kaynaklarımızın fiyatından daha önemlidir. Bugün ekonomimizin büyümesine katkı sağlayan kaynaklarımız yarın bitecektir..

Biz yenilikçi kültürümüzü temellerini kurmakla yükümlüyük. Bunu kurarken önceliğimiz bilgiyi (eğitimi) elde etmektir. Bilgi egemenliğimizdir ve bilgimiz sayesinde ülkemizi koruyabiliriz.

Hammaddeden elde ettiğimiz gelir üzerine kurulu ekonomimizi entellektüel ekonomi haline getirmeliyiz. Rusya bu sayede yukarılara çıkacak ve dünyada yaratıcı bir konuma yükselecektir.

En önemli çaba göstermemiz gereken nokta entellektüel özgürlüğü, manevi özgürlüğü, siyasal özgürlüğü ve ekonomik özgürlüğü sağlamaktır.

Erişim adresi:

http://www.ereading.me/bookreader.php/73463/Suverennaya_demokratiya_ot_idei_k_doktrine._Sbornik_stateii.html#note_1 Erişim tarihi: 09.01.2017.

EK-2

Surkov'un Konuşması

Benden sonra Edvard Radzinsky'in konuşma yapacağını biliyorum. Ben de onun karşısında konuşma yapmaktan onur duyuyorum. Konuşma yapacağım yere gelirken nasıl bildirim yapacağımı düşündüm. Çünkü ben Aleksandr Soljenitsin'i yorumlayacak kişi değilim. Ben tarihçi de değilim. Ben 1917 yıllarında devrim yapan insanlara öğretmek istemezdim. Öğretmek istemezdimden kastım çünkü o trajedik dönemde nasıl devrim yapılmalıyla ilgili tavsiyeler vermek istemezdim. Ben tavsiye verseydim de zaten yanlış olurdu sanırım. Ancak ben konferans salonuna girdiğim zaman çok fazla genç insan gördüm ve ben nasıl bildirim sunacağımı anladım. Ben onlardan az da olsa biraz yaşlıyım ve onlara bazı tavsiyelerde bulunmak isterdim.

Sunacağım bildirim ismini şu şekilde nitelendirmek isterdim: **Libarellere Tavsiyelerim**. Tabi ki sizlerin de izniyle. Ben bu bildiri sunarken belirtmek isterim ki tarihi alandan kaçınacağım ve konuşmamı sade bir insan olarak yapmak istiyorum. Bence bu konu, milletin bakışı şu şekildedir. Sokağa liberaller fiyonklarıyla çıktılar, kansız bir şekilde monarşiyi yıktılar, demokrasiyi sağladılar, sonra kızgın bolşevikler geldiler, eğitimsiz deniz erleriyle libarelleri temizlediler ve libarellerin fiyonklarını ellerine aldılar ve çarlık rejiminde kötü zulüm rejimini kurdular. Bence bu konulara hakim olmayan çoğu insan bu olayları böyle algılamaktadırlar. İnsanların böyle düşünmesinin nedeni Sovyetler bu şekilde popüler kültürü ortaya koydu ve bugün ülkemizde bu şekilde popüler kültürü ortaya koymaktadır.

Benim kişisel düşünceme göre Ekim Devrimi, Şubat'te gerçekleşmişti zaten. Bu devrim sayesinde yönetimin zaten kaderi belirlenmişti ayrıca o dönemde yönetimin demokratik özelliklere sahip halka sahip değildi. Aslında yönetim o dönemde en radikal gruplar ve en aşırılıkçı gruplar tarafından oluşmaktaydı. Bence Georgi Lvov ve Aleksandr Kerenski'de katılmış oldukları bu örgütlenmenin hükümet olduğuna kendileride inanmıyorlardı. Bu hükümet çok kısa sürede iktidarda kaldı ve çok fazla süslemecelerle doluydu ve bunun sonucunda bildiğiniz gibi çok tehlikeli ve kanlı olaylar gerçekleşti.

Yani şunu da söylemenin yeri var, bence köylüler ve asiller şubat devriminden önce de politikaya anlam vermeyi bırakmışlardı.

Büyük ihtimalle Dostoyevskiy ve Dekabristov zamanlarında özgürlük için mücadeleleri zamanında politikaya anlam vermeyi bırakmışlardı. Bir önemli birşeye daha değinmek istiyorum. Bazıları o mücadelede bağımsız demokrasiyi elde etme girişiminde olsada genel olarak organizasyon haline gelememişler ya da bağımsız fikirleri oluşmamış. Bu yüzden de bağımsız bir politika bir türlü oluşturamamışlar.

İşte tam o zaman benim görüşüme göre Rus İmparatorluğu'nun egemen sınıfının çok erken bir şekilde demokraside yenildiğini göstermiştir.

Bunu da belirtmek isterim neden demokrasiye o dönemde yavaş yavaş geçişini yapıp iskeletini oluşturamadık. Tabi bunu tartışmak çok zaman alır.

Sanırım yönetimin sorumsuzluğundan ve beceriksizliğinden kaynaklanıyordu. Şunu tekrarlamak istiyorum ben o dönemdeki insanları değerlendirmek istemiyorum. Ancak Ekim devrimi bir trajedi idi ve bu trajedi politik ve ideolojik öz trajemizdi.

Ben aslında bugün devrim hakkında konuşmak istemiyorum. Ancak geçmişte yaptığımız hatalara değinmek gereklidir. Geçmişten çıkaracağımız derslerle bugün, bu hataları yapmamamız gerektiğini anlamamız gereklidir. Aleksandr Sergeyev için de bahsettiği gibi Ekim Devrimi zamanındaki olan ideolojilerimiz devam etmektedir.

Ben konferans salonunda liberal olan bazı gençler oldığını düşünüyorum ve kendime verdiğim tavsiyelerden onlarada bazı tavsiyelerde bulunmak istiyorum.

İlk olarak şunu belirtmek isterim ki çok önemli kişisel fikirlerinizle topluma ait olan fikirleri karıştırmayınız. Bazı insanlar kamuya açık yerlerde kişisel düşüncelerini belirtiyorlar ve sonra diyorlar ki "toplumumuzda bu şekilde düşünüyor" Aynı bu olay Ekim Devrimi'nde de bu şekilde olmuştu. Birileri toplumda bizim gibi düşünüyor demiş ve diğer düşünen insanların fikirlerini ezmiştir. O dönemdeki önder partiler insanların fikirlerini sadece bölmemeliler aynı zamanda insanları bi fikirde birleştirmeli ve bi değer altında toplamalıdır. İşte partiler unutuyorlar parti toplumumuzun bir parçası olduğunu ve milletimizin bir parçası olduğunu unutmaktadırlar.(Sovyetlerden bahsediyor)Bazen bunu bugünde görmekteyiz.(Birleşik Rusyadan bahsediyor).

İkinci olarak söylemek istediğim asla ümit içinde olmayın. Yabancı hükümetlerin desteğiyle kendi memleketinizi mesut etmeyi düşünmeyiniz. Bugün bazı politikacılar utanmadan kamuya açık yerde Rus elit kısmının uluslararası bir hal aldığını söylemektedirler. Bunu bu şekilde belirtmelerinin sebebi bu elit kısmının oradan ülkemizin kaderini belirttiklerini ima etmek istemektedirler.

Bence demokrasi kavramının ne olduğunu hatırlamamız gerekir. Demokrasi, halkın yönetimi bilindiği gibi egemenliktir. Yeni başlamış olan liberallere anlaması gerekenlerden önemli olan ise egemen demokrasi bizim halkımızın yönetimidir ve bi başka ülkenin yönetiminin bizim ülkeyi yönetmesi değil.

Üçüncü olarak söylemek istediğim ise demokrasi, adalet kavramlarını kullanırken klişe halde kullanmamalıyız ve tanımını çok iyi anlamalıyız. Şunu söylemek isterim sık sık politologlarla, tarihçilerle, siyasetçilerle konuşuyorum ve onlar tartışmalarında fikirlerini belirtirken başka bilim adamlarının fikirlerini kullanmaktadırlar. Ancak bu fikirleri daha adam gibi anlayamıyoruz.

Bu konu için ayrıntı yapacağım için afedersiniz ama bu ortaya konulmuş kavramlar sonuna kadar anlatılmamış ve bu kelimeler oturmamıştır. Bundan sonra siyasetçiler ve tarihçiler bu kavramlar için ne kadar görkemli kavramlar yorumunu yapıyorlar ama aslında sadece basit kavramlardı ve o kadarda değersizdir.

İşte şunu belirtmek istiyorum (devrim dönemindedey) o dönemlerde de bu kavramlar sonuna kadar anlaşılmamıştı.

SSCB kurulduğu zaman ülkenin %70-%80 nüfusu okuma yazma bilmiyordu ve bu da gösteriyordu ki ne kadar ideal bir şekilde kurulmuştu. İşte bunu anlamak için roket bilim adamı olmaya gerek yok.

Hiç kimse egemenliğe adalete demokrasiye karşı değildir. Ancak demokrasi yavaş yavaş, adım adım gelişmelidir. Milleti beslemelidir bu kavram. Demokrasi kendi milletini öldürmemelidir.

Demokrasi dışarıdan yerleştirilmemeli kendi ülkenin içerisinden ve milletinden büyümelidir. Bugün kimse kültür alışverişi olması konusunda kimse tartışmamaktadır. Muhakkak başka kültürlerde değerli birşeyler buluruz ancak o milletlerin kendi kültürleri var. Tabiki bizim o kültürlerle bizim ortak insani değerlerimiz var. Ancak buları uygulamaya koyduğumuz zaman her milletin kendine ait idealleri var. Şimdi bizim sahip olduğumuz rusya demokrasisini heryer ve her zaman bazıları eleştiriyor. Bütün demokratik ülkelerde demokrasiyi eleştiriyorlar. Bu olguyu tırnak içinde kanıtlayacak olursak basında ve ülkelerin siyasetçilerin yaptığı konuşmalarda görmekteyiz. Bence demokrasi eğer mükemmel bir şekilde değilse bu göstermektedir ki demokrasi canlı bir şekildedir ve o ülkede olduğunu göstermektedir. Çünkü eğer biz sizlerle mükemmel değilsek buda göstermektedirki bizim demokrasimizde mükemmel

değildir. Mükemmellik bence idealdir, donmuştur ve hayal ürünüdür. Entelleüal egemenlik özgünlüktür, bağımsızlıktır, reddedilmeyen, kendi aklımızla girişimdir. Bir de başka insanların bilgileri ve tecrübeleridir. İşte özgür halk olarak kendi ülkemizi geliştirmede bunlarda son derece önemli şeylerdir.

Bir tavsiyede daha bulunmak istiyorum. Asla bolşeviklerle arkadaşlık yapmayın. Onlar şimdi de ülkemizde varlar. Bir taraftan Lavrenti Beriya'yı ve Hitleri övüyorlar. Bir başka taraftan ise politik olarak halkımıza özgürlüğü vermek istiyorlar. İşte şimdi bu kadar tuhaf bolşevizm. İşte o yüzden onlarla dostluk yapmamalıyız, onların enerjisinden beslenmemeliyiz ne olursa olsun onlar bizleri aldatırlar.

Gençler arasında tabiki her zaman bir radikalleşme vardır. Tabi ki bunun böyle olması normaldir. Ben bunun bir lakin davranış olduğunada inanıyorum. Bende bi zamanlar bazı şeylere karşı radikal çerçeveden bakıyordum. Ancak ilkesizlik ve fikirsiz olarak radikalizm daha aşırı bir hale getiriyor. İşte bu yüzden bununla mücadele etmeliyiz çünkü bu düşüncelerin hepsi genelde aldatmaca fikirlerdir ve bunların genellikle sonu acıklı bitmektedir.

Konuşmamı bu derecede devam edecek olursam eğer senin ülkende bazı şeyler senin hoşuna gitmiyorsa kendi ülkesini zayıf hale getiren ve yenilen bolşeviklere inanmayın. Eğer sizin ülkenizde sizin hoşuna gitmeyen bişey varsa bunu kanun metodlarıyla düzeltmeye çalışın. Biz biliyoruz ki bazılarının ileri sürdüğü bu tip sloganlarla ülkeyi koca bir savaşa sürüklediğini.

Hadi hatırlayalım sizlerle beraber yakın geçmişimizi. Şimdilik geçiçi bir zaman olarak terörizm faaliyetlerin yatıştığını görüyoruz. Ancak çok yakın bir zamanda o iğrenç insanların soyadını bile söylemek istemiyorum. Bizi bu çocuk öldüren katillerle Onları anlamamızı ve anlamsız antlaşma imzalamamıza çağırıyorlardı. Ben onları insan bile zor derim. Onlara karşı teslim olmamız çağrısında bulunuyorlardı. Bu savaşın arkasındaki devletler ve toplumlar seslerle rusyanın bu davranışını kınadılar. Ancak Rusya terörizmin kökünü kazınmıştır.

Devrimci liberallerin eleştirilerinden bir tanesinde Rusya federasyonunun petrolunu daha ucuz satmasıdır. Eğer bu satışı sağlarsa o zaman Rusya gözlerini açacaktır yorumunu yapmaktadırlar. Ayrıca bu devrimci liberallerden bir tanesi ise eğer petrolün fiyatı bu kadar yüksek olacak olursa Rusya'da demokrasi sağlanamayacak yorumunu yapmıştır. Ben bu yorumları fevkalade ve çok ilginç buluyorum. Daha önceleri bazıları Rusya'nın

petrolünün varil başına 20 dolara satılması gerektiği yorumunu söylüyordu. Demek ki tüketiciler tarafından çok önceden fiyatlar belirlenmiş. Bu konu hakkında öyle şeyler yaşıyor ki anlam bile veremiyorum.

Hiçbir zaman unutmayalım ki demokrasi kelimesini çevirdiğimiz zaman ‘halkın iktidarı yönetmesi’ anlamına geldiğini unutmayalım. Bu sayede ülke demokratik kalırsa dışsız ve etkisiz olmaması gerekir. Devletimiz etkili bir şekilde problemlerini çözmelidir. Ayrıca etkili bir şekilde demokratik enstitülerimizi koruması gerekir.

Ben katıldığım Gennadi Züganov’un uzun süre önce yapmış olduğu konuşmadan alıntı yapmak istiyorum. “Devrimin limiti ülkemizde tükenmiştir.”

Aleksandr Soljenitsin milletin nüfusunuz çoğalmasa için çağrılarda bulundu. Biz bunu desteklemekten mutlu olacağız. Cumhurbaşkanımız bunu belirtmiş ve bunu yapmış olduğu konuşmalarda anlatmıştır. Hiçbir zaman unutmamalıyız devrim her şeyden önce halkın çok sayıda insanını kaybetmesidir aynı zamanda kendini imha etmesidir, halkın yıkıma uğramasıdır. Nüfus bilimciler ağlamaktadırlar. Bazı şeylere özlemle yaklaşmaktadırlar. Bunun sebebi Rusya kendi iç savaşında kaç kişiyi yitirdi. Devrim gerçekleştirdikten sonra kaç Gulag öldürüldü. İşte bunları çok uzun zaman alır saymak. İşte bunlardan kurtulmamız için politik devrimimizi tedavilden kaldırmalıyız. Halk için devrim çok tehliktedir ve ölümcüldür, yaklaşık yıllık 700 bin insan yitirmiştir.

Ayrıca şunu da hatırlatmak gerekir devrimin sonunda saf, temiz, asil ve her şeyi yapmaya hazır mükemmel insanların ortaya çıktığında unutmayalım. Ancak ne var ki bu romantik eylemlerin sonucunda yönetime genellikle manyaklar ve teröristler geldiğininide unutmamak gerekir. Bu yönetimler kısa zaman içerisinde yönetimlerde bulunsalar dahi bu çok kötü sonuçlar doğuruyor ve bu yönetimin çeşitli canice ve iğrenç eylemlerine katkıda bulunuyorlar. Benim düşünceme göre, Rusya’nın ihtiyaç duyduğu ‘ortak değerler, işbirliği, partilerin rakipleşmesi, sosyal grupların ve sosyal dialogların varlığı, iktidarın öz-örgütlenmesi ayrıca çalışanlarımız, düşüncelerimiz ve zenginliğimizdir.

Ne zaman hiyerarşik sistemi ortadan kaldıracağız yönetimden işte o zaman toplumda da bir saniyede ortadan kalkacaklar. Aynı şekilde maalesef Çar zamanında da olmuştu. Bunu zamanında incelemek gerekiyordu.

Bizim elit kısmımız kendini organize etmediği sürece biz kendi hayatlarımızda bazı devletlerin varlığını hissedeceğiz. Bu durum durum her zaman hoş olmadığı gibi planlı

olarak demokratik prosedür çerçevesinde her hangi zorbalık tarafından değil kendimiz karar vermek zorundayız. Demokrasi devrime karşı olması gerekir.

Krizler yaşanmadan ülkeler gelişmiyorlar. Ancak devrimci düşüncelerden uzak durmalıyız çünkü bunun sonuçlarını iyi biliyoruz.

Demokratik toplumlarda iktidar her zaman gelişimdeki normal giden yollardan ayrılışı hesaba katmalıdır. İktidar normal olmayan gelişmelerine karşı mücadele etmelidir.

Toplumun istikrarlı olması iktidarın dengesini canlılığını ve esnekliğini belirler. Bu yüzden sadece iktidarlar değil doğal olarak bizlerde belirlemektedir.

Bu durumda problemlere çözüm üretilirken farklı fikirler ya da ters fikirler olabilir. Aynı şekilde zengin ve fakir arasında birbirinden ayrılma mevcuttur. Ayrıca bize özgü ulusal siyasi kültürümüz var. Benim kendi fikrime göre bizim bazı demokratik uygulamalarımızı sindiremiyoruz. Bizim demokrasiyle ilgili çok problemlerimiz var. Bu problemlerimizi daha gideremedik. Ancak sosyal adaleti, aşırııcılardan korunarak özgür seçimleri ortaya koyarak sağlıklı bir sosyal hayatı sağlayabiliriz. İşte bu yüzden biz sizler ile birlikte hedeflerimizi başarabilmek için çabalamamız gerektiğini düşünüyorum.

Bkz. Vremya novostey, Surkov "Naputstvie nachinayushhemu liberal" N°50, 23.03.2007 Erişim adresi. <http://www.vremya.ru/print/174550.html> Erişim tarihi: 03.03.2017.

EK-3

2008 ve 2014 Anayasal Değişiklikleriyle Devlet Başkanı'nın Görev-Yetki ve Sorumluluğunu Arttıran Düzenlemeler

Madde-65

1. Rusya Federasyonu'nda aşağıdaki unsurlar bulunmaktadır:

Adıgey Cumhuriyeti (Adıgeya),

Altay Cumhuriyeti,

Başkurdistan Cumhuriyeti,

Buryatiya Cumhuriyeti,

Dağıstan Cumhuriyeti,

İnguşetiya Cumhuriyeti,

Kabardin-Balkar Cumhuriyeti,

Kalmıkya Cumhuriyeti,

Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti,

Karel Cumhuriyeti,

Komi Cumhuriyeti,

Kırım Cumhuriyeti,

Mariy El Cumhuriyeti,

Mordov Cumhuriyeti,

Saha (Yakutya) Cumhuriyeti,

Kuzey Osetya Cumhuriyeti (Alanya),

Tataristan Cumhuriyeti (Tataristan),

Tıva Cumhuriyeti,

Udmurt Cumhuriyeti,

Hakas Cumhuriyeti,

Çeçen Cumhuriyeti,

Çuvaş Cumhuriyeti (Çavaş Cumhuriyeti).

Rusya Federasyonu Federal Anayasası'nın № 6 gereğince 21 Mart 2014'te Kırım Cumhuriyeti, Rusya Federasyonu'nun yeni bir yerel bölgesi olarak anayasaya girmiştir. Bu değişiklik ile Kırım'a bağlı Sivastopol şehri de Rusya Federasyonu'nun federal

şehirlerinden biri haline gelmiştir. (Rusya Federasyonu yasama derlemeleri 2014 № 12, madde. 1201).

Yukarıdaki değişiklik ile birlikte Moskova ve Sankt-Peterburg'un yanı sıra Sivastapol da federal şehir statüsüne sahip olmuştur.

Madde-81

"Rusya Federasyonu Devlet Başkanı ve Devlet Duması'nın Görev Sürelerindeki Değişiklikler" adını taşıyan ve 31 Aralık 2008'de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklikle Devlet Başkanı'nın görev süresi 4 yıldan 6 yıla çıkartılmıştır.

30 Aralık 2008'de № 6 Rusya Federasyonu Federal Anayasası'nın 81. maddesinin 1. kısmında yapılan değişikliğe göre, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı genel, eşit ve doğrudan seçim hakkına dayanarak gizli oylamayla Rusya Federasyonu vatandaşları tarafından altı yıl süre ile seçilir şeklinde değiştirilmiştir.

Madde 83

Rusya Federasyonu Devlet Başkanı:

Madde-83 (e) kısmı

5 Şubat 2014'te Rusya Federal Anayasası'nın 83. maddesinin (e) kısmı yeniden düzenlenmiştir. "Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi ve Savcılığı Üzerine" adını alan düzenleme 6 Ocak 2014'te resmi gazetede yayınlanmıştır (www.pravo.gov.ru), 6 Ocak 2014, № 0001201402060001).

Buna göre Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu Anayasa Mahkemesi ile Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi'ne atanmak üzere adayları Federasyon Konseyi'ne önerir. Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu Başsavcısı'nı Federasyon Konseyi'ne önerir. Rusya Federasyonu Başsavcısı ve yardımcılarının görevden alınması için Federasyon Konseyi'ne teklif sunar. Ayrıca Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Rusya Federasyonu şehir ve bölgelerin savcıları dışında yerel

bölgelerin genel savcılarını ve yetkileri benzeyen savcılarını göreve atayabilir ve görevden alabilir.

Anayasanın 95. maddesinin 2. kısmında yapılan değişiklikle;

Rusya Federasyonu yerel bölgelerinin yasama ve yürütme organlarından birer temsilci Federasyon Konseyi'ne seçilir. Rusya Federasyonu Devlet Başkanı, Federasyon Konseyi'ne üye tam sayısının %10'u kadar üye atayabilir.

Anayasanın 95. maddesinin 3. kısmında yapılan değişiklikle;

Federasyon Konseyi'nin temsilcileri, Rusya Federasyonu'nun yerel bölgelerinin yasama ve yürütme organlarını temsil etmektedirler. Rusya Federasyonu'nun yerel bölgelerinin yasama ve yürütme organları tarafından seçilen bu temsilcilerin görev süresi bu organların değiştiği zamana kadardır.

Anayasanın 96. maddesinin 1. kısmında yapılan değişiklikle;

"Rusya Federasyonu Devlet Başkanı ve Devlet Duması'nın Görev Sürelerindeki Değişiklikler" adını taşıyan ve 30 Aralık 2008'de kabul edilip 31 Aralık 2008'de resmi gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren değişiklikle Devlet Duması üyelerinin 5 yıl süre için seçilmesi sağlanmıştır.

Erişim adresi: <http://constitution.kremlin.ru/>, Erişim tarihi: 17.04.2018.

ÖZGEÇMİŞ

Adı, Soyadı	Bakko Mehmet	Bozaslan	
Doğum Yeri ve Yılı	Adana	1985	
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce		
Eğitim Durumu	Başlama-Bitirme Yılı	Kurum Adı	
Lise	1999	2002	Abdülkadir Paksoy Lisesi, Adana
Lisans	2004	2009	Selçuk Üniversitesi, Konya
Yüksek Lisans	2009	2013	İstanbul Üniversitesi, İstanbul
Doktora	2013	2017	Uludağ Üniversitesi, Bursa
Çalıştığı Kurum(lar)	Başlama-Ayrılma Yılı	Kurum Adı	
1.	2010	-	Dumlupınar Üniversitesi
Yayımlar:	<u>Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler :</u> Çokoğullar, Emel & Bozaslan, Bakko Mehmet (2014), Eğitim ve Eşitlik Talebiyle Şekillenen Osmanlı Kadın Hareketinin Milliyetçi Söyleme Eklemlenmesi, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi Dergisi, 54(1), ss. 173-192, (Kontrol No: 1534205). <u>Uluslararası bilimsel toplantılarda sunulan ve bildiri kitabında (Proceedings) basılan bildiriler :</u> Bozaslan, Bakko Mehmet, Unidimensionality Problem in Higher Education: The Case of Administrative Science (2016), 104th International Conference on Social Science and Humanities (ICSSH), 27th-28th December 2016, Kiev, Ukraine. Bozaslan, Bakko Mehmet & Çokoğullar, Emel (2015), Cumhuriyet'in İlanı ile Başlayan İnşa ve Değişim Sürecinde Eğitim, 4th International		

Conference On Education, St. Petersburg, Russia, 26-28 June 2015 (Yayın No: 1534224).

Çokoğullar, Emel & Bozaslan, Bakko Mehmet (2015), Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Eğitim: Yeni Rejimin Meşruiyeti ve "Milletin Terbiyesi", 4th International Conference On Education, St. Petersburg, Russia, 26-28 June 2015 (Yayın No: 1534225).

Ulusal Bilimsel Toplantılarda Sunulan ve Bildiri Kitaplarında Basılan Bildiriler:

Çokoğullar, Emel & Bozaslan, Bakko Mehmet (2011). Bir Durum Tespiti: Türkiye'deki Devlet Üniversitelerinin Üst Yönetimlerinde Kadının Yeri, 6. Ulusal Eğitim Yönetimi Kongresi, 16-17 Nisan 2011, KKTC (Yayın No: 1534221).

Kitap Bölümleri:

Bozaslan, Bakko Mehmet (2016), Rusya Federasyonu'nda Ombudsmanlık, içinde Karşılaştırmalı Ombudsman İncelemeleri Dünyanın Altı Kıtasında Ülke Ombudsmanlarının Yapısal-Kurumsal ve İşlevsel Açılardan Analizi, Seçkin Yayıncılık, Bursa.

Ulusal Hakemli Dergilerde Yayımlanan Makaleler:

Bozaslan, Bakko Mehmet & Çokoğullar, Emel (2015), Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Modern Eğitimin İnşası: Devletin Kurtarılmasından Devletin Kurulmasına, Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Sayı 3, Cilt 17, ss. 309-329, (Kontrol No: 1534220).

Çokoğullar, Emel & Bozaslan, Bakko Mehmet (2014), 1967-1980 Arası Dönemde Cemiyetin Kurtarılması Misyonu ile Tanımlanmaya Başlanan "İslamcı Kadın" Kimliği, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, 69(4), 835-869. (Kontrol No: 1534215).

İletişim (e-posta):	mehmet.bozaslan@dpu.edu.tr
Tarih İmza Adı Soyadı	Bakko Mehmet BOZASLAN

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Bakko Mehmet BOZASLAN
Tez Adı	Neoliberal Dünyada Alternatif Demokrasi Arayışları: Egemen Demokrasi ve Rus Kamu Yönetimi Anlayışı
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Tez Türü	Doktora
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Bekir Parlak
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) izni	☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama izni	☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin Veriyorum

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 05.03.2018

İmza: